H: 74-76

Csia Lajos:

G E N E Z I S

- Kézirat -

G E N E S I S

I.Móz. 1:1-5.

Minden szava mögött csodálatos világ él. "Kezdetben", ezzel kezdődik a teremtés és az egész Ótestamentum. "Bresit" = kezdetben, összeköttetésben áll a "fej", szóval, mint az embernél is; mindennek az eredete a fej. Ez a számitás visszafelé történik, ebből az előállásból alakul ki egy történet: ha a történetben visszamegyünk, eljutunk a kezdethez. Mi mindig előre számitunk. A Biblia visszafelé megy. Mi volt a kezdet előtt, ez titok. Előtte is volt valami vagy Valaki, de egy világ, vagyis inkább világok vannak elrejtve mögötte. Isten azt adja tudtunkra, ami a mi világunkra vonatkozik. "Kezdetben", ugyan relativ fogalom, de többet felfogni nem vagyunk képesek. "Teremté"=báráh. Teremteni annyit jelent, mint valaminek a termését előállitani, de emberi kéz és müködés nélkül. "Báráh" csak az isteni alkotásra vonatkozik. Isten nem a semmiből hivja elő a dolgokat. Ismeretlen világból teremt Isten. A szövegben nem mindig "báráh" áll csak, az 1. és 21. versben,helyette sokszor az "ászáh" áll e /7, 17, 25, 26, 31. v./. Ennek a jelentése: alkotni, csinálni, készitени. Ez fontos a Biblia megértéséhez. Az "ászáh" az Isten alkotásának továbbformálásáról szól, az angyalok munkájáról Istennel együtt. Megmutatja a különbséget, hogy mit indit meg Isten és mit alkot. - "És lón" - vajóhi - Isten parancsszavára lesz valami. Vagyis az angyalok cselekszik. Megtudjuk, mikor alkotott Isten egymaga, s mikor az angyalokkal együtt. Három eset volt, amikor Isten egymaga teremtett. Először a mennyet és a földet,

e világ anyagát. A héberben a világ szó hiányzik. Ami a görögben a "kosmos" vagyis szép, elrendezett; magyarban ami fénylik, ami világos, németben a Walton, héberben ég ég föld. Ez azt jelenti, hogy Isten kezdettől fogva ketté osztotta. Két teljesen különálló világ; először a mennyet, aztán a földet teremtette. Van egy látható és egy láthatatlan menny. A látható a láthatatlan tükörképe. A láthatót a földből kifolyólag a negyedik napon teremtette Isten. A láthatatlan mennyet a föld előtt teremtette. "Ég", "sámaim", "sámam" igéből származtatjuk= megdöbbenni, megdermedni. A puszta szó is ebből származik. Ebből van a "sámaim", ami a mozgás ellentéte. Isten teremtése csodálatos nagy mozgás. A fizika szerint is minden mozgás /fény, hullám, hang, atom/. Ami nem áll egy helyben, az változik. A sámaimot ugy foghatjuk fel, hogy sivár, dermedt, élettelen; de ugy is, hogy "áll". A nagy mozgással szemben valami megáll, nem mozog, szilárd, megmarad abban az állapotban, ahogy Isten teremtette. A föld másik neve a "száraz", vele szemben áll a "víz". A föld alatt érteni kell valamit, ami szilárd. Az anyag, bármily keménynek látszik is, voltaképpen laza halmaz, apró részek örök mozgása. S ebben Isten mégis rendet, szilárdságot helyezett. Ezek a szavak, csak a ránk keltő benyomásokat fejezik ki, de nem a dolgok lényegét. Ez el van rejtve előttünk. Csak Isten látja, s ezt mi nem érthetjük. Fogalmakkal dolgozunk, de nem értjük, nem tudjuk megmondani, hogy mi az. Ismeretlen világba tapogatózunk, s a földön tájékozódni próbálunk. Ily bizonytalan, ingatag az emberi tudás. Beszélünk a földről,

s mégsem tudjuk, hogy mi van benne. Az ember még csak nem is próbált belé hatolni. Valami visszatartja ettől a vállalkozástól. Ehhez a földhöz vagyunk kötve. Az isteni kijelentés csodája abban rejlik, hogy mégis ad nekünk valamit a teremtés történetéből, ami biztos, amire támaszkodhatunk, ami szavunkkal, amellyel Mózes élt /Kr.e.1400/ kb. négy és félezer évvel ezelőtt, hogy milyen lehetett az emberek nyelve, ezt mutatja a Biblia, ezzel próbálja elmondani. Képzeljük, el, hogy ma egy fizikai értekezést irnának falusi paraszt nyelven. Ebben rejlik a Genesis nehezen érthetősége, hogy az emberiség gyermekkori nyelvén iródott

Hogy jutottunk hozzá? A Biblia szerint ezer évvel később irták, mint Mózes élt, de szerintünk Mózes irta. Mózes nem messze állott az ősatyáktól. Ábrahám érintkezett Sémmel, aki Énossal, aki pedig Ádámmal. Mózes sincs messze Ábrahámtól. Mózes eljutott a teremtés történetéhez, Ádám tapasztalatából. De igy nem lehetett semmi haszna belőle, mert Ádám is éppoly kevéssé értette, mint Mózes. A teremtés története ugy került Mózeshez, hogy elragadtatott vissza és látott. Látta az uj teremtést. Mózes látott, Mózes próféta volt. A Genesis tehát megbizható elbeszélés, mert préfétai látás volt. Az Isten a föld után a mennyet teremtette, vagyis azt az anyagot teremtette meg, amiből tovább lehetett épiteni. Nem egyedül, hanem az angyalokkal együtt. Tovább nem teremtésről, hanem alkotásról van szó.

"Kietlen és puszta vala" - "tohu va hohu" - eredetileg alaktalan és üres, azaz tarta-

lom nélküli. Tehát a földön semminek nem volt meghatározott alakja, nem volt tartalma, vagyis nem volt benne gondolat, ami megvalósult volna. Szó sincs valamilyen megteremtett világ elpusztitásáról. "Sötétség a mélység szinén" - sötétség, fénytelen, világosság nélküli, világosság hiánya. A Szentek Szentjében is sötétség volt, vagyis nem volt benne világosság. A mélység relativ fogalom, kell lenni valamilyen szintnek, amitől mélyebb. Igy a mélység kiterjedést jelent. Ha valaki ránézett, nem látott semmit. De mindjárt jön a következő mondat: "Isten Szelleme volt a vizek szinén". Ez az a Valami, ami képes megvilágositani. Csodálatos alkotó hatalom Isten Szelleme, kész volt alkotásra, dolgozásra. "Lebegett" helyett "kotlott", vagy ahogy a sas fiai fölött lebeg és repülésre készteti őket. Isten Szelleme mint egy csodálatos megelevenitő hatalom, mely melegével ki akar hozni valamit az alaktalan tömegből, mozgásra akarja késztetni azt, készen van arra, hogy munkálkodjék. "Vizek" - gondolatritmus, ugyanaz, mint a mélység. Mindkettő megfelel a mai modern halmazállapot szónak, tehát nem volt még szilárd, ahogy Isten kezéből kijött. Minden viz volt, folyt, oszlott szét, minden szilárdságot nélkülöző halmazállapot, s e fölött ott volt, mint kotlós tyuk, ösztökélő sas, Isten Szelleme. S ekkor Isten ránézett a világra és azt mondta: "Legyen világosság!" Mikor minden mozdulatlanság és sötétség volt, akkor mondta ki ezt. Mozdulatlanság és sötétség azonos fogalmak, mert a fény mozgás, tehát nélküle mozdulatlanság van. A mozgás nem teremtés, hanem elrendelés. Jött egy csodálatos hatalom, megmozditotta az alaktalan tö-

meget és fény gyult ki. Az angyalok meglökték, megindították a mozdulatlan anyagot és itt is, ott is fény lövelt elő, találkoztak, szineket alkottak. Az Istentől alkotott anyagnak, első továbbalakitása, első megmozdulása. "És lőn világosság." Amit Isten kimond, az meg is történik, az angyalok munkába lépnek. Ekkor az Isten a sötétséget elnevezte éjszakának és a fényt nappalnak, s elválasztotta őket egymástól. A kettő többé nem keveredhetett. Az elválasztásból csodálatos dolgok születnek. Amit Isten egybe alkotott, kezdi szétválasztani. "És lőn este és lőn reggel, első nap." De nem volt még Nap, sem csillagok, se időmérték; vajon mit nevezett igy? Az "első nap" világkorszakot jelent. Más nappal és más éj volt akkor. A világosság nem a napból jött, hanem az anyag mozgásából. Mindig váltakozik a nappla és az éjszaka, korszakok jönnek alkotással és pihenéssel felváltva. Néha nagyon nehéz kivárni, mig vége van egy éjszakának. Várjuk, míg elmulik az éj, jön a hajnalhasadás és Isten ujra alkot. Egyszer Isten munkája véget ér és örök nyugalom lesz. /Jel. k./ Isten mindig dolgozik. Az emberi lélek is ott áll a sötétségben, jön Isten és azt mondja: "Legyen világosság." Fény gyul ki, az ember egy igét kap, s igy váltakoznak éjek és nappalok, el a hetedik napig, ami után már nincs teremtés S utána a "jó". Azt is jelenti, hogy "szép". Látta Isten és látták az angyalok is. Az ujonnan született ember látása is szép Istennek és oly jó Isten kezében lenni.

6-25. A 7. versben nem "teremté", hanem "alkotta" van /ászá/. 21.v.: "mindazt az élő lelket, mely nyüzsög és a vizekben", itt "te-

rerté" van. 7., 16., 25. versben "alkotta" van. Az első nap Isten a világosságot alkotta, ezzel megmozditotta a holt anyagot és elkezdte a változások hosszu sorát. Az első három "nap" még nem volt nap, hold, sem csillagok, tehát 24 óráș időszámitás sem volt. Korszakok voltak, mindegyik éjjellel kezdődött, nyugalommal és regellelel, alkotó tevékenységgel folytatódott. Hogy hány ezer évig tartott egy ilyen korszak, nem tudjuk, mert nem volt, ami mérje az időt.Fényét nem a mi napunk adta, ami csak elenyésző kicsiny a napok óriási tömegében.-Következik a második nap története. Isten mennyezetet készitett a meglevő anyagból. A felettünk levő kék ég ez. Vizpárából, levegőből, apró moszatokból a megnevezhetetlen csodálatos erőkből. Bár ritka, mégis képes a vizmennyiség fenntartására, amelyre a földnek szüksége van. Csodálatos viztartály és szivattyukészülés van az egyenlitő környékén. Zajtalanul, csendben müködik,senki sem veszi észre. Ezzel a mennyezettel elvágta Isten a vizeket egymástól. A viz folyékony, hignemü anyagot jelentett akkor, az anyagok halmazállapotát, a vizhez hasonlót, és nem a mai H_2O-ot. Akkor minden folyékony volt, amelyben ott volt Isten világossága. Isten ezt a folyékony anyagot választotta szét. Alatta volt a mi földünk kicsiny tömege, felette a leendő bolygók, csillagok, napok nagy tömege de még nem volt fényük, nem voltak sürüek. A föld már régen élt,voltak rajta csodálatos alakulatok, mikor a nap világitani kezdett. A mennyezet csinálása nem volt teremtés, hanem alkotás, készitő munka. Közben megint este lett, szünet, utána reggel, ujra alkotó nap. A természetnek szüksége van arra,

hogy pihenjen, minden dolognak szüksége van arra, hogy ne folyton használják; szükség van arra, hogy amit Isten alkotott, az pihenjen. Igy van ez a mi életünkben is. A nyugalom ideje nem terméketlen idő, mert ami nappal alkotódott, annak el kell rendeződnie, meg kell nyugodnia. A harmadik teremtési napon Isten ujra elválasztott, összegyültek a mennyezet alatt való vizek, s egyszerre kitünt a száraz. A felette való mennyezetet Isten a második napon nevezte el, mennynek vagy égnek. Ez is mutatja, hogy az első versben levő ég más; Isten a szellemi eget az első nap előtt teremtette; az anyagot szintén az első nap előtt teremtette és a hat nap alatt csak tovább alkotta, amit teremtett.

A harmadik nap a különvált tömeg külső része, a folytonos forgás és összesürürsödés következtében kéreggé szilárdult. De belül megmaradt a folyékony anyag. Az összeszorult tömeg azonban ki-kitürt, a föld kérge tele volt tüzhányókkal, ezeknek hatására a föld sima kérge rücskös lett. Miután a vulkánok elvégezték munkájukat, a mélyedésekben összegyült a viz, most már H_2O, s a kiemelkedő helyekből lett a száraz. Eddig egyezik a geologia a Bibliával. De most történt valami ahol a Biblia ellentmond a geológiának. A föld magától hajtott háromféle füvet, mind tökéleteset. Isten teremtő munkájára nem volt szükség a növények előállásakor. Ez csak tovább-alkotás volt. Uj teremtő szóra az állatok teremtésénél volt szükség. A természet mögött szellemek állanak, akik azon dolgoznak, a sejteket is ők hozzák elő. Az

élet nem a sejteknél kezdődik, hanem a lélekmél. Az élet ott kezdődik, amikor a lélek a sejteket használni kezdi. A növénynek nincsen lelke, csak az állatoknak. A természet mögött ott áll egy titokban dolgozó csodálatos sereg, mely az egész világot áthatja, élteti. A szellemvilágnak vannak törvényei, ezek vezetik a természetet. A törvények semmit sem hoznak létre, nem alkotnak, hanem személyek alkotnak, akiknek hatalmuk van, alkotásuknak rendje van, s ez a törvény. A szellemvilág él, az egész természet él, Isten ezzel a szellemvilággal együtt alkotott. A föld zsengéjekor ugrás nem volt, ugrás az ötödik napon volt. Közben a negyedik napon alkotta Isten a csillagokat, hogy rendezzék az időt. Ha ezek nem lennének, a földön nem fejlődhetne ki élet, de ezek a csillagok évszakokat hoznak létre, s szabályozzák az életet a földön. Az ötödik napon nagy meglepetés áll előttünk. A korábbi napok alapjául szolgálnak a következő napok munkájának. /Az erő ősalakja a fény./ Mindig a kisebb, jelentéktelenebb jelenik meg először, arra épül a tökéletesebb. De az ötödik napon nem a kicsi, egysejtü jelenik meg először, hanem a nagy vizi állatokat teremté Isten először. A geológia megállapitásai itt ismét helyesek. A vizi állatok után teremté Isten a madarakat, végül a csuszó mászó állatokat. A nagy ösvények mellett ott találjuk a szauruszokat. Ez a világ elpusztult, a föld alá merültek az óriási erdők. Az óriási állatok megtalálták otthonukat a hatalmas növények között, de szintén elpusztultak. Isten az alsóbbrendüeket előbb teremtette, s a magasabbrendüeket, a barmokat a hetedik napon alkotta. Itt megfelel a

sorrend a természettudománynak. Minden nap uj csodálatos dolgok merülnek fel, s mindig ujra szerepel a "badal"=elválasztá. Isten mindunta-lan elválasztott. A sok különbözőből alkotta az egységet. Az elválasztás célja az egyésg. Az ugrás az állatoknál van; Isten teremtette óket. Az állatok mind külön egyedek voltak, s itt áldotta meg Isten először azt, amit terem-tett. A bün, a lázadás ellenére is látjuk,hogy Isten áldása még mindig árad a földön. S itt áll elénk az isteni elválasztás, mely az alko-tási munkában is a középpontban van. Az elvá-lasztás a teremtés világában és a lélek világában is a legfontosabb. Az elválasztás sok-szor fájdalmas, de ellenállni nem lehet. Min-den elválasztásban egy nemesebb válik el a kö-zönségesebbtől, a nemes kevés a közönségesebb többtől. Ami áll a természetre, az áll a szel-lemi világra is. A fizikai és szellemi világ törvényei ugyanazok, mert ugyanaz, aki benne alkot: az Isten. A két világ nekünk nem kettő, hanem egy. Isten övéinek hamarabb megmutatja azt, amit a tudósok csak évezredekkel később fedeznek fel. Ma csodát keresünk, boruljunk le a teremtés története előtt, mert ennél nagyobb csodát nem találhatunk sehol másutt.

26:2-3. A hatodik napon teremtette, vagyis alkotta Isten a magasbbrendü állatokat és utol jára az embert. Az ember teremtése a harmadik fokozatba tartozik. Az első az anyag teremté-se, a második az állatoknál a léleké, a harma-dik az embernél a szellemé. Itt is "Báráh" van. Az "ászáh" és"báráh" viszonyát a ~~2,2~~ 2,3 utolsó szava állitja elénk: "teremtve szerzett vala". Ez azonban helytelen forditás. Az ere-detiben igy hangzik: "teremtett, hogy elkészit sen." Isten azért teremtett, hogy tovább ké-

szitse. Isten teremtett anyagot, lelket és szellemet. A "báráh" ott fordul elő, ahol uj substanciát teremt Isten. A többi esetben "ászáh" fordul elő /alkot/. Az angyalokat is teremtette. Ezek ott voltak már a föld teremtésénél és részt vettek Isten alkotó munkájában. A megteremtett anyagot, lelket, szellemet Isten tovább alkotja. 26.v. "naaszen" - készitsünk embert! Mit jelent a többesszám? Egyesek szerint jelentéktelen, mások szerint ez a méltósági többes, sőt a Szentháromságra vonatkoztatják. De a Szentháromság személyei nem tanácskoznak, mert teljesen egyek, és egymást ismerik. De ha elfogadjuk, hogy - amint a Biblia mondja - az angyalok ott voltak a teremtésnél, akkor érthető, hogy Isten nekik mondja. "A mi képünkre és hasonlatosságunkra" - az angyalok már viselték Isten képét és hasonlatosságát. Mit jelent: Isten képére és hasonlatosságára? Kép, eredetileg árnyékot jelent. Az árnyék kifejezi annak alkatát, aki azt veti. Az árnyék kevesebb, mint a test. Isten képe vagy árnyéka az a lény, aki Istenből valamit kapott, de Istentől kisebb. Nem Isten, csak árnyéka. Nem valóságos Isten, csak Isten árnyéka a földön. Az angyalok az Isten árnyékai. "Alkossunk, készitsünk olyan lényt, aki a mi alkatunkat képviseli a földön!" Isten árnyékává az embert a földön az teszi, hogy éppen olyan személy, mint Isten, van énje, mint Istennek, központ, amelybe egy világ gyül össze, mely az "én" bélyegét viseli magán. Az ember is tud a maga énjére, képére alkotni. A maga képére formálja azt, amiben van, a lakást, életét, körülötte levők viszonyát. Ezekben megtaláljuk az illető lényét, alkatát. Az állatok is tudnak alkotni, épiteni /hangya, vakondok/, de mind

egyformán alkot, nincs benne egyéniség. Az egyéniség az, ami árnyéka, alkata Istennek. Az egyéniség teszi istenné az embert a földön. Minden ember mint külön egyéniség áll szemben Istennel. A külvilágról alkotott képben ő maga van benne, a lénye, egyénisége. Más a fénykép és más egy portré. A lelkiség, ami felülemeli az embert a környezetén; az az árnyéka Istennek. "Hasonlatosságunkra" nem ugyanaz, mint "képünkre". Ezzel csak az elindulást jelzi, hogy az ember éppugy tud alkotni, gondolkodni, akarni, mint Isten; a hasonlaotsság azt jelenti, hogy amit az ember alkot, gondol, azzal jobban hasonlit Istenre. Isten képe az indulás, a kezdet, a képesség; Isten hasonlatossága a cél, az eredmény, amit el kell érnünk, hogy Istenhez hasonlók legyünk. A képpel megadja a lehetőséget, a képességet, a hasonlósággal elvárja, hogy hasonlitson hozzá, képességét felhasználja. Hasonlitani annyit jelent, mint megtelni Isten jóságával, igazságosságával, megtelni Isten lényével. A teremtésből még hiányzott valami, ami Isten lényét hordozná, azért szólt Isten alkotó társaihoz, hogy "alkossunk embert".

A 27. versben már báráh van, teremteni. Isten teremtette az embert. Isten az árnyékot teremtette, a hasonlóság már nem fordul elő, azt az embernek magának kellm megszereznie. Isten az embert ugy alkotta, teremtette meg, hogy Isten árnyéka legyen és meginditotta azon az uton, amelyen hasonlóvá válhat Hozzá. De az ember más uton indult el, a Sátán hasonlósága akart lenni. Ebben különbözik az ember az állattól, amelynek nincs módja választani, de az embernek joga van választani jó és rossz között. Megvan a szabadsága, hogy szembefordulon Teremtőjével. Aki megértette, hogy mit je-

lent Isten képe és hasonlósága lenni, az nem sajnálja a gyötrelmeket, hogy ő felelős, szabad akaratu lény. Menekülni a felelősség alól, az kényelmes, de alantas dolog. Felelősséget vállalni nehéz, de magasabbrendü. "Férfivá és nővé" - nem az állatoktól vagy növényzettől különbözteti meg az embert, hisz az állat és növényvilágban is van him- és nőnem, hanem az angyaloktól, mert náluk nincs nem. A Biblia ezek ábrázolásánál az erősebb nemet, a férfi képét használja. Miért teremtett Isten igy? Az egyik cél az volt, hogy szaporodjék és betöltse a földet. Megtehette volna, hogy - mint az angyaloknál - mindjárt az összes embert megteremtette volna. A második cél: Isten akarata az volt, hogy minden ember egy család legyen, egymásból származzanak, együtt álljanak Isten előtt, együtt legyenek felelősek egymásért. A két nemet is egymásból teremtette. A család összetartozik, minden ember felelős a másikért. Isten történetet akart, emberek történetét. Az angyalok,akik minde egyedek, érdeklődve nézik, hogy mi történik a földön. Az emberek története a cél, amiért az angyalok teremtettek. Azz angyalok miértünk szolgálnak. Egy kis időre Isten kissebbre teremtette az embert az angyaloknál, de a feltámadáskor az angyalokhoz lesz hasonló. Nem az égben emelkedett a kereszt, hanem a földön.

28. v. "Legyetek termékenyek és szaporodjatok elé és töltsétek be a földet." Ez hrámat jelent:

1./ Isten áldása a termékenység.
2./ Az ember felhszánlja és ennek következményei
3./ A betöltés a földön

Isteni parancs az áldás elhasználása. Ha az ember ebben elfárad, azt jelenti, hogy az emberi történetnek azon a szakaszán vége van. Aki ellenáll ennek a parancsnak, az Isten áldását dobja el magától. "És tapossátok lábaitok alá a földet" - azt jelenti, hogy ellenállás van a földön. Vagyis a tiszta angyalokkal szemben már ott állanak a tisztátalanok. A földet Isten az embernek és nem a szellemeknek teremtette. A Sátán lakóhelye a menny és nem a föld, tehát Isten a földet nem a Sátánnak adta, hanem az embernek. Az ember feladata, hogy istene legyen a földnek, ura s uralmát erőszakkal is végrehajtsa. Ha az ember a föld erőit, a természetet, az állatokat felhasználja technikának, élelmnek, joggal teszi, de ha az állatokat kinozza, ha a technikát ártásra használja, akkor a Sátánhoz hasonló. A technika felfedezésének utján Isten inditotta el az embert; bün akkor lesz a technikából, ha az ember rosszra, gyilkolásra használja. Isten a teremtéskor nem rendelte az állatot sem az állatnak, sem az embernek eledeléül. Később következett ez. A bünbeesés után Ő maga csinált állatbőrből Ádámnak ruhát és Évának, és Ő mondta Péternek:"öld és egyél!" A teremtéskor Isten nem akarta, hogy vér folyjék. A bünbeesés után Isten akaratából folyik a vér. Ma a növényevés hangsulyozása Isten akaratával ellenkező. Isten az embernek a magot, gyümölcsöt rendelte, az állatnak csak a takarmányt. De az embernek tartalmasabb életre van szüksége, mint az állatnak, nincs ideje, hogy sokáig egyék, mert az embernek egyéb hivatása van, mint az evés. Vannak állatok, amelyek egyformán táplálkoznak növénnyel és állattal. Az oroszlán és a macska is ehette a növényt, bár gyomor-alkata más. Tehát a szelid állatok voltak az eredetiek, az ugynevezett vadállatok is

szelid állatokból lettek, az ember bukása folytán, szellemi hatásra romlottak meg. Kérdés, az uj teremtésben fog-e az ember enni? Egész világos célzások vannak rá, hogy igenis fog enni az ember. Hiszen Jézus feltámadása után is evett a tanitványok szeme láttára. De étel és étel között különbség van. Nyilvánvaló hogy azaz étel, amit a feltámadáskor eszünk Jézussal együtt, más lesz, mint a mai. Isten, amikor végignézett a teremtésen, igen szépnek és jónak talált mindent. És ujra este lett, nyugalom és ujra reggel és az angyalok serege ujra várt valamit.

2:1. ":gy végezteték el az ég és a föld minden seregükkel." A hetedik napon Isten nem dolgozott többet, hanem megáldotta és megszentelte azt. Mit jelent a három szó: Isten megnyugodott, megáldotta és megszentelte a hetedik napot? Az ember csak szavakat érez és nem látja a valóságot, dicsőbb volt, mint az első hat nap teremtése. Ezeket látjuk magunk körül, élünk benne, ez mind tartalom, valóság. De a hetedik nap? Isten megnyugodott minden munkájától. A gép elkészült, hogy meginduljon, Isten érdemes volt alkotni, a hetedik nap, az emberi történelem. "Megáldotta" jó jöhet elő. Isten áldása mint mindent legyőző, csodálatos hatalom ott van a világ felett, s egyszer érvényesülni fog minden gonosz felett. "Megszentelte" - Isten visszahuzódott, visszavonult, önmagába, hadd járjon a gép, de kezét rajta tartja, nem hagyja magára. A "megszentelni" szó negativ értelme; hogy elszakit minden mástól, ami gonosz, tisztátalan. De ez még nem volt a teremtés hajnalán. A szó negativ értelme: Istenbe beleélni, beleszivódni; Isten magába visszavonul, de maga után vonja az embert

is. Az ember nézi a teremtést, a teremtés visszanéz Istenre s elmerül Benne. Isten hasonlatosságát az ember mind tökéletesebben merül bele Istenbe, akiben minden szépet, tökéletest, örömet megtalál és megszentelődik Benne. Isten megszentelte a hetedik napot, meg akarta tölteni saját magával a teremtést. S mikor az ember a Sátánt választotta, akkor valami csodálatos maradt félbe; de valamikor befejeződik Isten akarata, az uj teremtés saját magával.

2,4-17. Sokan párhuzamba állitják az első résszel ezt a másodikat, s azt mondják, hogy itt egy második teremtésről van szó. Mózes több hagyományt dolgozott volna össze és ezek ellent mondanak egymásnak? Az is gyanussá teszi, hogy eddik Isten neveként "Elóhim" állt, most már Jahve is csatlakozik hozzá. Az "Ur" szó helyett használja és vannak elohista és jehovista források. Az összedolgozás idejét kb. ezer évvel Mózes utánra teszik és igy a frissebb, ujabb bibliai könyvekhez tartozna. Ez a magyarázat az utolsó századokban keletkezett. Talán földi vagy papi érdekek késztették a zsidó papokat erre, vagy csalás lenne? Ha valaki uj életet kapott az Igéből és ilyeneket hall megdöbben: tényleg csalás lenne? Áradhat-e akkor igazság belőle? Hazugságból nem származhat igazság. Ez a magyarázat a Sátántól való, hogy elhomályositsa a Bibliát és bizonytalanná tegyen minket; ügyes sátáni munka a theológián. Igy nem lehet a lelkésznek bizonyitó ereje az ige hirdetésével. Ellenben sok kis szekta hirdeti a bizonyosságot, akik hisznek. Azok müvelik a szakadást a tehologián, akik a bibliakritikát csinálják. Nyomában elveszti isteni tekintélyt a Biblia. A theologia el van vágva az élettől, felébredt lelkészek félreteszik a teologiát. Érdemes-e tanulni a Bibliát, vagy csak

a megtérést kell hirdetni? Minden foglalkozást tanulni kell és tanult segéd jobban dolgozik. "Ne gondolkozzatok előre, hogy mit mondjatok...", csak a törvényszék, hamis vádlók előtt magatartásra vonatkozik s nem az igehirdetésre. Theológiai tudással rendelkezni kell, de Istentől kell szerezni. Nem emberi bölcselet és nem emberi lélektan.

Az első teremtés történetének folytatása vajon összefüggő-e? Lényegileg egy gondolata van: mi inditotta meg az életet a földön? A növényi és emberi életet? Mi a különbség és hasonlatosság a kétféle élet között? Ez a rész most részletesen tárgyalja a főgondolatot az első résszel szemben, a nedvességet. Azelőtt nem volt eső, azért nem volt élet a földön. Minden folyékony volt, és nagy szerepe van a folyékony viznek, gőznek. Itt is feltétel, hogy előbb felszáll, s azután hull le a pára. Ez a keringés adja meg az élet lehetőségét. A növény és állat teste minden vegyületében nagyrészt, - a csontot kivéve - viz. Az élet forrása a viz, táplálékot csak igy tud felszivni.

Később egy kertet ültet Isten. A paradicsom perzsa szó és diszkertet, parkot jelent. A kertben a legfontosabb a központi forrás, melyből a folyó ered, mely öntözi a kertet. A többi kincset is a folyókkal kapcsolatban emliti: arany, gyanta, stb. /Jel. 21:22./ Visszaadja Isten a paradicsomot, forrása a trónusból ered, ez az élet folyama. A mennyei Jeruzsálemben és az Édenben levő forrás ugyanaz. Egyik fizikai, másik szellemi fogalom. Isten a világ fenntartásáról gondoskodik, állandó gondviseléssel tartja fenn. Igy lesz

a mennyei Jeruzsálemben is. Állandóan utal itt a Biblia. Az első részben erről nincs szó, mert a teremtés mondja el, ez a második rész pedig a függés leirása. A négy folyó egy-egy földet határoz meg. Havilah: koloszi arany gyapju, a görög hitrege is s megerősiti. Khus földje: Afrikában, Egyiptomtól délre. Etiópia /az ádeni szoros/. A Hidekkel folyó a Tigris. Az Eufrátesz Arábiában, Örményországon át. Ma már nincs olyan terepviszony, mint akkor lehetett. A kiüzetés: elpusztult a paradicsom, /tüzhányók/; a melegforrást, ami létrehozhatta a kertet is. Az átok következtében az életerők átokká lesznek a Sátán kezében /atom/. A fenntartó eró Istentől van, az élet fája jellemzi ezt, Isten az embert nem teremtette halandónak, de a táplálkozás által Tőle függ. A jó és rossz ismeretek fája: fizikai, valóságos fa, de szellemi jelentőségü, ezzel szellemi /jó, vagy rossz/ világba utalja az embert. Nem ismeretet lehetett általa szerezni, csak próba volt. Vagy áldás /engedelmesség/, vagy átok /engedetlenség/. Ha kikerüljük a fát, nincs veszély. Állandóan ez elé állitotta az embert: mi kell neked, Isten, vagy a másik? Beléhelyezve egy harcba, lehetett-é ott békesség vagy nyugalom? Nem volt harc, ameddig az engedelmesség utján járt. A kerten kivül azonban a Sátán leselkedik. Itt volt a Sátán, s övé volt a föld; Vagy elpusztitotta Isten a földet, mert a Sátáné volt? Nem volt a föld a Sátáné, ő csak kisértő volt, még azt sem mondja, amit Jézusnak mond: "Ez az enyém!" . Fegyverét a szellemi világból veszi, nem a gyümölcsben volt a megrontó erő, hanem az engedetlenségben. Szellemileg is rá volt utalva az ember Istenre, nemcsak testileg. Mig hagyta Isten szeretetét müködni, biztositva volt éle-

REFORMÁTUS NAGYKÖNYVTÁR DEBRECEN

te. Mikor a bizalmatlanság győzött, kiesett a biztositott állapotból. Testi és szellemi jelkép volt az élet fája. A testin keresztül vezette az embert a szellemire, egy magasabb életbe vezette volna be, ha engedelmeskedett volna. De az ember a magasabb létfok helyett lezuhant. Mikor Istennel ujra közösségbe kerül, a paradicsomba kerül. Örök iskola ez, nem tétlenség, de nem is terhes a munka: munkáld és őrizd a kertet! Kettős feladat: ápolni, épiteni a kertet, de őrizni is. Tehát volt kint ellenség. Csak vigyázz! A harc csak akkor kezdődik, ha elhagyom Istent.

Isten az embert a nedves talajból épiti fel. Élet lehellete - hozzájön a szellemi rész. Mikor ez egyesül a testtel, abban a pillanatban élő lélekké lesz az ember. Az állatnál nem igy van. Őket közös szellemi erő táplálja, egységes szellem korlátozza. /Hangya,méh egyf[illegible]mán épit./ De az ember mind külön szellemi adagot kap, a testi élet csak a szellemi élet hordozója. Az ember az eget, az állat a földet nézi. Ha mi is felfelé nézünk, Istentől kapunk táplálékot.

Ez a rész tehát az első rész továbbmagyarázása, nem un. teremtés története. - Orrábalehet jelkép, de szervesen összefügg a ténynyel. Isten nemcsak a fizikai, hanem a szellemi világba is beleállitotta az embert. A fizikai világban szellemi feladatott kell megoldania. A hazugság a Sátántól való: gazdasági fejlődés, materializmus, egyél a gyümölcsből és attól leszel mindentudó. A fizikai keresztségben ujjászületsz-e, nem, mert csak jelkép, hirdeti a szellemvilág jelenlétét. A lélek halandó, de nem pusztul el, csak az életterületét, a testet veszíti el. A jelképek

a szellemi világ jelenlétét vannak hivatva jelenteni. A gógért az ember odaáldozza sokszor a földi dolgokat, anyagi érdeke ellenére sem tud megbocsátani, sem megalázkodni.

15:25. A negyedik versben olvastuk a cimfeliratot, hogy "ez az ég és a föld története" s nem eredete. Az ezután következőkben a teremtés történetéről van szó, mi történik a teremtett dolgokkal. Ez a rész arról szól, hogy milyen volt a teremtett ember élete a földön. Isten az embert talajból /ádá mán/ és nem földből /eréc/ alkotta. Tulajdonképpen porrá lett kózet a talaj, ádámán. Isten különös gondviselés folytán talaj, omlatag föld lett a kemény sziklából. Ezért kapta az első ember ezt a nevet: "Ádám" - talajból való. Mikor az ember már megvolt akkor készitett az Isten lakóhelyet a számára, bővizü területet, az Éden kertjét. Éden egy tartomány neve, tehát Paradicsom és Éden nem azonos. A Paradicsom az Éden tartomány egy részén volt. Isten körülvette szeretettel, valósággal elkényeztette az embert. Isten arról is gondoskodott, hogy az embernek rendelkezésére álljon a ragyogó, pompás arany mellett a gyanta is. Isten testi boldogság közepébe helyezte. Ez mutatja, hogy a testi boldogság, örömök is Isten teremtései, nem a Sátáné. De a Sátán fel tudja használni ezeket a maga céljára. Nem a testi jón van az átok, hanem a célon. Az embert nem az óvja meg a büntől, hogy a testi örömökről lemond, hanem az, hogy Istennel közösségben jár, Isten kezéből fogadja el, lelkiismeretfurdalás nélkül. Isten adja a testi gyönyöröket, ha valaki Isten kezéből fogadja el, nem lesz átokká számára. Az aszkézis árthat az embernek, mert felfuvalkodottá, gőgössé teszi /VII.Gergely/. Ami

Isten kezéből jön, mind áldás. Az a kérdés, adott-e Isten szellemi gyönyöröket is? A feleletet később kell keresnünk. A bünbeesett ember várja Isten megjelenését, s Isten meg is jelenik neki. Ez mutatja, hogy máskor is megjelent neki. Tehát a testi örömök mellett megvolt a szellemi öröm is, Istennel való kapcsolat.

Isten nem halandóvá /meg kell halnia/, hanem halhatóvá /meghalhat, de nem kell meghalnia/ teremtette az embert. Olyanná teremtette, hogy nem okvetlen kellett meghalnia, de meghalhat. A büneset tett halandóvá, az ujonnan született ember a halandóság alól szabadul fel. Isten a teremtett állatokat az ember elé hozta, szószerint: bevitte az emberhez. Isten ugy intézte, hogy a Paradicsomon kivül levő állatok bemenjenek az emberhez a kertbe, megjelenjenek előtte. Az lett az állatok neve amit az ember adott nekik. Ez nem erőltetett hangsulyozás. Ennek oka az alárendeltség; az ad nevet, aki uralkodik. A név a dolog természetének felel meg. Ma is van néhány szó, amely a dolog természetének felel meg. Pl. a hangutánzó szavak /zizeg, csörren, csoppant/. Vannak szavak, amelyek minden nyelven azonosan hangzanak. Pl. abba-apa, vagy pater-Vater. Az ember neveket adott az állatoknak, de előbb megvizsgálta, hogy milyen természetüek, s mikor megismerte őket, akkor adta a nevüket. Isten teremtését megvizsgálva, tapasztalatát a nelyvbe rögzitette. Megalkotja az ember a nyelvet a lelkébe iródott törvény szerint, vagyis Isten Szelleme által. A lelkében vannak megirva a nyelvalkotás törvényei. Az allegorizálás is csodálatos belső ösztönösség eredménye. A külső való világ dolgai a szellemi világ képei. Isten nélkül nem lehet

megérteni a természetet, az emberi nyelv eredetét sem. Az ember ösztönösen lép rá rögtön a tudomány utjára, s nem volt szükség évszázadokra, mig a kezdeti, tökéletlen emberből homo sapiens, bölcs, modern ember lett. Isten ott állt mögötte. A tudomány Istenhez vezet el. Isten az állatokat nem ugy kézenfogva vezette az ember elé, hanem ösztönt helyezett beléjük és ennek hatására vonzódtak az emberhez, s az ember a megismerés által uralkodott rajtuk. Tehát azon uralkodunk, akit vagy amit megismertünk. Ennélfogva tanulnunk kell. Ha nem tanulmányozzuk a Bibliát, nem is lesz a mienk. Az ember élete azzal kezdődött, hogy tanult. Megismerte a természetet, s a mikor megismerte az állatokat, egyedül érezte magát. Nem volt, akire rábizza azt, amit tanult akivel közölje tapasztalatát. Hiányt érzett. Isten látta és tudta ezt. "Nem jó, hogy az ember egyedül van." A "nem jó" nemcsak az emberre, hanem az egész természetre vonatkozik. Isten akkor olyan társat teremtett neki, aki megszüntette az egyedüllétet. "Hozzáillő segitőtárs" helytelen forditás. A pontos értelmet elemzéssel adhatjuk vissza. "Ézer könegdó" - az ézer az ázer igéből származik, annyit jelent, mint segiteni, támogatni, segitségére sietni. A könegdó olyan valakit jelent, aki mindig előtte van, mindig rá néz az ember. Ha nincs is testileg előtte, akkor is rágondol. Nem mögötte, nem is mellette, nem is körülötte, az ember előtt van, az ember tőle vár valamit, érte dolgozik. Célt jelent és segitségforrást. Nem a férfit teremtette Isten a nő mellé segitőtársnak, hanem a nőt a férfi mellé segitőtársul, s a férfi adott neki nevet. Ha a nő megtartja azt a helyzetét, amelybe Isten teremtette, akkor a nő felemelkedik. De ha egyenjogu akar lenni, akkor le-

süllyed. Tehát már a teremtés hajnalán alá volt rendelve a férfinak, akkor nem volt egyenjogu vele, s nem a büneset következtében lett alá rendelve. De ne felejtsük el a "könegdó"-t, az ember előtt van szüntelenül, és Isten a férfi céljává teremtette, akiért dolgozzék. Nem az asszony ragaszkodott a férfihez, ez a büneset után következett, mikor a nő epekedése a férfi felé irányul. Akkor, amikor a férfi urrá lesz a nő felett, elkezd hozzá ragaszkodni. Az alárendeltség nem ellenséges viszony, hanem a szeretete. Ellenségessé akkor lesz, ha a nő lázad. De ha nem lázad, akkor a férfi ragaszkodik hozzá. Ha nem ragaszkodik hozzá, az beteg állapot.

Isten elaltatta az embert, mielőtt megoperálta volna. Miért éppen az oldalbordáját vette ki? Mert a borda fedi a szivet, a szivpedi az élet helye. A sziv alatt nem az érzelmek lakóhelyét kell érteni; a sziv a tudat helye, az élet központja. A héberben a mell egyik neve "sziv-takaró", tehát Isten a nőt a szivtakaróból alkotta. De a férfi mégsem oldalbordának nevezi, hanem "Issá"-nak, vagyis némbernek /de nem "nem-am bernek"/, helyesebbn nő-embernek. Még egy utolsó megjegyzést tesz a Biblia: a férfi és a nő mezitelenek voltak és nem szégyelték. Szégyenérzetük nem volt, ez csak a büneset után következett. Azóta szégyeljük mezitelenségünket, mióta a mezitelenség bün. Az ártatlanság később is visszamaradt, bár viszonylagos értelemben. Egy aránylag tiszta nép mezitelennek alkotta szobrait, mezitelenül tornáztak együtt.

3:1-13. A kezdetek történeténél járunk. Kezdet a világ teremtése, az ember teremtése,

az első lakóhely elkészitése, a tudomány megalapitása a Paradicsomban, az első társas együttlét, Éva teremtése és kezdet, szomoru kezdet: a büneset. De minket nem a megszemélyesült bün, a Kisértő érdekel, amikor elbukott és minden gonosz ősforrásává lett - Lucifer, a fény és világosság hordozója lett maga a bün -, itt minket az első emberi bün érdekel. Egyesek hajlandók Istenre visszavezetni, aki tilalmat állitott fel a Paradicsomban, a jó és gonosz tudásának fáját, mert ha nem lett volna tilalom, nem esett volna el az ember. Néha megforditják a képet. Ha Isten az embert próbára akarta tenni, hogy hüséges-e hozzá, ezért állitotta volna a fát, akkor miért nem adott az embernek alkalmat is hozzá, hogy hüségét kimutassa? Az mondja ezt, aki állatnál magasbbrendünek teremtette, erkölcsi természetet teremtett bele. Az erkölcsi természetnek próbatételre van szüksége. Ez az erkölcsi természet volt azaz uj, ami az állatok után következett: a szellem, az erkölcsi személyiség, ez emelte az embert az állat fölé. Felvethető-e kérdés, hogy miért éppen arról az egy fáról nem volt szabad enni? Az is érdekes, hogy az ember csak akkor kivánta meg a tiltott gyümölcsöt, amikor a kigyó elhitette. Addig még kivánsága nem volt. Itt nem lehet Istent vádolni, csak az embert és elsősorban Évát. Ezt a történetet gyermekesnek tartják. Valóban gyermekes annyiban, hogy nem lehet elfelejteni, belevésődik az ember lelkébe, s a gyermek is éppugy megérti, mint a felnőtt, mert magában hordja az igazságot. Példázat, de a két fa valóság volt egyszer. Példázza az örök kisértést, el a Golgota keresztjéig, el az Antikrisztus csalásáig. A bün gyermekcipőben indult el, de ez is komoly volt: az első bün jelentősége nagy; Éva egyedül, a kert kö-

zepében, a tiltott fa mellett tartózkodott, mikor a kigyó odacsuszott. Mit keresett ott és Ádám nélkül? Vajjon nem a női kiváncsiság vezett oda? Nem akarta megszegni Isten parancsát, de nézegette a fát. Egyedül tartózkodott ott, elment leskelődni, valószinüleg nem közölte Ádámmal. Egy kis lekelődésből indult el a bün. Nem akart a fáról enni, de játszott vele, elment leskelődni. De valaki ott volt mindjárt, mikor Éva nézegetett: a kigyó, amelyik minden más mezei vadnál ravaszabb volt. Tulajdonképpen a német "Schlsu" szó fejezi ki a helyes értelmet: furfangosan eszes volt. Vajjon a kigyó, az állat volt-e ott? A kigyónak nincsen theológiája. Mögötte ott áll egy ismeretlen hatalom, egy birodalom képviselője, akit az ember még nem ismert. Ez a hatalom Isten átka alatt volt s nem jelenhetett meg az ember előtt való mivoltában, csak az embernél alacsonyabb világ alakjában. Szellemi mivoltában az Isten nem engedte meg, hogy megjelenjék. A kigyó itéletében a Sátán itélete ismétlődik meg. A kigyó nem tud a magasba repülni, a földön, az anyaghoz kötve kénytelen csuszni, mászni. Mindene az evés-ivás. - Egyesek szerint az emberiséget gazdasági okok irányitják. Inkább azt mondhatjuk, hogy a sátáni emberiséget irányitják gazdasági okok; igy igaz az elmélet. Sőt nemcsak gazdasági okok, hanem legfőképpen a hiuság.

Megjelent a titokzatos kisértő, akire a teremtő gondolt, mikor az emberre rábizta a kert müvelését, őrzését. Az ember nem tudta, ki az ellenség, hogyan közeledik. A Sátán megszállotja volt a kigyó, a Sátánnak nem s volt szüksége felvenni a kigyó alakját, a kigyó kibirta a Sátánt, ezt a hatalmas szellemfejedelmet. De általa a kigyó eszköz volt, a Sátán eszkö-

ze. Az eset tipikus ősi példa, hogy közeledik a bün az emberhez. Egy kicsiny hazugság. A kigyó csak kérdez, Évától várja a hazugságot, csak megkönnyiti neki. Nem tudod mit kell tenned? Nézd, az én kérdésemben benne van mit kell tenned! A részvét volt a Sátán kérdésében. Éva nem veszi észre, hogy a kérdés hazug és álnok, nem veszi észre a kelepcét. Csak a részvétet érzi. S a kigyó eléri célját, Éva fele. Mind igaz, amit a kigyó kérdez, mond, egy csekély kis különbség kivételével. Éva válaszában egy kicsiny hazugság volt, egy kis hozzátoldás, hogy maga iránt a részvétet felkeltse. Hogy egy kicsit szánhassa önmagát:"még csak ne is illessétek!" Ezt Isten nem mondta. Ez felbátoritja a kigyót, hogy nyomban rá hatalmasat hazudjék: "Semmiképpen meg nem haltok!" Mikor Éva hallja a határozott, biztos választ, teljesen a Sátán, az őshazug kelepcéjébe kerül. A sátán tagadja amit az Isten állit, és állit olyat, ami Istent gyalázza. Azt állitja Istenről, hogy irigy, hogy nem szereti az embert. S Istennel szemben itt van ő, a Sátán, aki részvéttel van az ember iránt. Évának a Sátán feleletére az Istenbe vetett bizalma megrendül és kezd a Sátánnal rokonszenvezni. Aki határozottan ki mer mondani valamit, annak hinni fognak az emberek. Éva meg van büvölve. Lepattant volna róla a Sátán támadása, ha az előtt egy kicsit nem hazudott volna. Az ellenség egy kicsiny résen jut be a várba. A kicsiny rés az volt, hogy Éva részvétet akart érezni, hogy sajnálkozhassék magán. S ekkor változás történt a lelkében. Eddig a fa közömbös előtte, legfeljebb kiváncsi volt rá, de most már borzasztó testi vágyat is érzett. Észrevette ennek a fának a szépségét, pedig eddig nem vette észre, hogy különbözött volna a kert

többi fájától és ekkor veszi észre szellemi természetét is. Most már nincs semmi, ami visszatartsa. Kinyujtja kezét, leszakit egyet a gyümölcsből, most már nem tagadja, nem titkolja, hogy hol volt, viszi Ádámhoz, és az is eszik. S ekkor változás történt bennük: az ismeret csakugyan beköltözött a lelkükbe. Valamit tudtak, amit az előbb nem, de ez a tudás nyomorultakká tette őket. Megtudták, hogy mezitelenek. De ez a tudás nem az volt, amit vártak. Azt tudták meg, hogy a testük csalja őket, hivja, vonja egymáshoz őket. Valami felborult a lelkükben, a gát elszakadt, ami a vágyakat lefogta, ami a szellemet a fest felett urrá tette, eltünt belőlük az an csodálatos égi hatalom. A nyomoruságnak, gyötrelemnek, menekülésnek tudása támadt bennük. És ez a tudás nőtt. Estig hordozták magukban tudásuk terhét, alig mertek egymásra nézni. Jött a hüvös alkonyatkor hü barátjuk, atyjuk s eszükbe jutott, hogy Istennek nem barátai többé. Megijedtek, elbujtak előle. A magasból zuhantak le a mélybe. Azt tudták meg, hogy elestek, hogy elvesztették Istent. Igy csal meg a Sátán: kisértés elől, bünbeesés hátul. A büneset nem egyszerü almalopás volt. A régiek pálmafát ábrázoltak, az első ábrázolás egy babiloniai cserépdarabon volt. Ezredekkel Krisztus születése előtt ismerték már a történetet. A történet szellemi dolgokkal kezdődik, /a sziv szere/ ami testi benne, az csak a szellem eszköze. Részvéttel kezdődik, a sziv szeretetével. Jön egy lény, aki azt állitja magáról, hogy szeret, hogy részvétet érez, részvétet tud adni. A történet a szeretet hazudásából indul ki. Az ősbün eredete a hazugság. A következő állomásnál az asszony áll, aki a részvétet elfogadja és élvezi. Egy kis hazug-

ság, mely jól esik az önszeretetnek. Az önzés jelent meg itt. Csak egy kicsiny részvét, önsajnálkozás, alap nélkül. Akit nem sértettek meg, az érzi sértve magát. Ő sértette meg Istent, mert szóba állt egy ismeretlen kalandorral, alantas állattal, ő,akinek ott volt Isten atyaként, barátul. Az önszeretet, a második fok. S mikor ott van a kicsi rés, akkor rohammal tört elő a teljes hazugság. A kisértés nem testi volt, hanem szellemi téren vivódott. Az ember hütlen,hálátlan volt, azért bukott el. Sütkérezni akart a hazug részvétben. A hálátlanság a legnagyobb bün. Mikor Éva keze kinyult és evett, ez csak hordozója volt a szellemi bünnek. A testi dolog csak szekér, melyen a szellem jön hozzánk. Szellemi okok mozgatják az embert, a gazdasági okok csak szekér. A kisértések lényege mind benne van az ősbünben. Mikor Ádám és Éva elestek, mégis szembe kellett nézniük Istennel. Isten számon kérte tőlük a bünt. A menekülés ujra a hazugság volt. Mindegyik a másikra háritja a felelősséget.
A történet:

1./ könnyelmüséggel kezdődött, kiváncsisággal, komolyság hiányával;
2./ a bizalom megrendülése Istenben és a hazugsághoz való vonzódás;
3./ a hazugság elhivése;
4./ engedetlenség;
5./ az indulatok felszabadulása: a hazugság büntetése a paráznaság;
6./ szemtelenség, a felelősség átháritása a másikra, a bün nem vállalása.

Néhány óra alatt kifejlődött a bün. Már csak a gyilkosság hiányzott, s nem kellett erre sem sokáig várni. A világ igazságossága abban áll, hogy a "másik a bünös, nem én".

jó a másik gonoszságát emlegetni.

Hogy meggyőződjünk a történet valódiságáról, nézzük visszafelé a történet menetét. Mindegyik a másikat okolja. Ezt megelőzi a parázna vágyak felébredése. Ott kezdődik minden igazi megtérés, hogy valakin beismeri: "én vétkeztem". Ez az első lépés visszafelé Istenhez. Ha ezt megtette az ember, a Sátán megindítja ellene a kisértő kivánságok rohamát, ostromát. Ekkor az ember felkiált: "segits!" Mikor az ember először került bele a rohamba, megpróbált emberi erővel segiteni. Mikor visszamegy az ember, megtanul Istenéhez menekülni, Tőle várni segitséget. Nem esni kétségbe, nem csüggedni, van segitség, van Szabaditó. Ha elestél, kelj fel, kiálts ujból segitségért. Ha az ember nem magában bizik, hanem Istenben, alhalkulnak a kivánságok, a kisértés elmulik, jön az Isten, a segitség. Ez a megszentelődés utja, s az ember szivében feltámad a szomjuság, a vágy: engedelmeskedni! Otthagyni a tiltott fát, s odafordulni Istenhez engedelmeskedésre. S ekkor következik a nagy változás az emberben: Valaki kiveszi az önzést a felébred a vágy, Istent szolgálni, egész lelkét, gondolkodását odaadni Isten szeretetébe. Ekkor eltünik a könnyelmüség, s a megszentelődött ember életét valami szent komolyság jellemzi. Ez az ut pontosan ugy halad, mint az első ember utja, csakhogy az előbbi ut lefelé vezet, a második felfelé, vissza Istenhez. Soha se hallgassunk arra, aki nagyon hangoztatja, hogy szeret, hanem arra, aki teszi is azt. A kisértő részvéttel jött és szellemi sötétséget, bünt, nyomort zuditott az emberre. S jött az emberi történet, tele kinlódással, sötétséggel, kinnal, gyötrelemmel. Jött az el-

só gyilkosság, amikor a testvér vére folyt a földön, mikor először menekült a gyilkos; jött az első büntetés, az első nagy büntetése a bünnek, a vizözön, s igy halad előre a történet a végidőkig. Ádám nem tudta előre, csak ment előre vakon. Egy szerető Atya nézte felülről, s tudta, hogy Ádám vissza fog térni. És a történet a Paradicsomban fog végződni.

3:14. "Átkozott légy..." ugy is fordítható a héber nyelv szabályai szerint, hogy "átkozottabb vagy minden állatnál". 17.v. A föld helyett a termő talaj van megátkozva. A bünbeesés következményeiről van szó. Ádámban és Évában már mi is ott voltunk, az ő testük már minket is magában foglalt. Mienk a bün, mienk az átok. Isten az emberiséget egy családdá tette, ami ebben terhes, az számunkra a legnagyobb vigasztalás. A közös sors, ami Ádámban ért minket, a másik Ádámban, szellemi Atyánkban is együtt ér bennünket. Örököljük az életet és az áldást, amint örököltük a bünt és a halált. A vétkezés után mindjárt jelentkeztek a bün következményei. Isten azzal fenyegette meg Ádámot és Évát, hogyha esznek, halálnak halálával halnak meg. Pontosabban forditva: "feltétlenül meghaltok". A halálnak fokozásáról van szó; nincs menekvés a halál alól. Azóta, ha valami biztosat akarunk állitani, azt mondjuk: olyan biztos, mint a halál, Jézus feltámadása óta ez vált bizonytalanná, erejét veszitette, s az élet lett biztossá. Ez a különbség a hivő és hitetlen közt: a legbiztosabb jele, hogy Isten valami ujat teremtett, mikor a halálfélelmet elvette. - A következmény nyomban jelentkezett, bárha nem is haltak meg azonnal. A halál nem röpke átmenet,

hanem folyamat. A gyengeség, a fáradtság, a lélek elsötétülése, a gond már a halál bennünk. A halál nemtesz az elhaló végére, csak a környezetet veszi le rólunk, magát a halált nem. A halál tovább dolgozik, tehát folymat. De itt van kivétel. Jézus azt mondja: "Ha valaki hisz ébennem, ha meghal is él az." - A halál megkezdte müködését. Ádámban és Évában valami megszakadt, valami szétrombolódott. Az ember észrevette, hogy mezitelen, vagyis vad ösztönök munkáját, rombolását veszi észre. De ellenállni nem tud. Az egyensulyérzék bomlott fel, a lélek ellenálló ereje gyöngült. Az ember védekezik ellene, de igy csak a lelki halált lassitja, a pusztulás jön, nem tudja feltartóztatni, hiába készit körülkötőket. A halál a lélekben kezdte meg munkáját. De nemcsak az ember lelkében állott be változás, hanem az Istenhez való viszonyában is. Isten az embernek megmutatta magát, ez a találkozás a büneset után is megmaradt egyideig /Kain, Énokh, Noé/. Csak később tünik el az ember életéből. Az ember tehát az Isten mellől indult el, nem a majmok, az állatok mellől. Jeruzsálemből Jerikóba, s utközben a halál rabolta ki, az utszélen hagyta, hogy jöjjön az irgalma gyógyitó. Az embernek az Istenhez való viszonyában a változás abban áll, hogya mig eddig örömmel várta Isten érkezését, most mikor az alkonyi szélben megérezte Isten közeledését, megijedt. Megijedni ellenségtől szoktunk. Az ember Isten ellenségnek tekintette, nem tudott rá, mint barátra tekinteni. Az ember ujonnan születésekor a félelm tünik el a szivből, mert amikor hisz, vagyis bizik, akkor már nem fél. Luther szerint a hit hozza meg a változást, mely átvisz a halálból az életre. Ez a hit veszett el az

emberből. Elbujik a bokor mögött, mintha Isten elől el lehetne bujni. Mint a strucc,azt hiszi, hogyha fejét a homokba duja, s nem látja a vadászt, az sem látja őt. De Isten szól, és Ádám kénytelen a hangra előjönni. Milyen más volna odamenni Istenhez, bevallani neki, hogy vétkezett. Ő azonban igy is megbocsát, hiszen meghalt érte. Az ember előjön és Isten elé áll. Mi sem mutatja jobban Isten nagyságát, minthogy a kigyó is kénytelen ott maradni. Vádlóteremben vagyunk. A vádlottak nem tudnak elmenekülni, elrejtőzni. Az emberiség ott áll Ádámban és Évában, s ott van a kigyó is. Isten kérdez, de nem a kigyót, s a kigyó hallgat. Ime a szájhős, nincs szava Istenhez a maga védelmére, s az emberhez, hogy biztassa. Hallgat mindvégig, s hallgatja a tulajdon ítéletét. Hol lesznek a világ szájhősei, mikor szembe kell nézni az ítélet Istenével?! - Isten vallat: Miért bujtál el? - Féltem.- Miért féltél? - Mert mezitelen vagyok. - Ki mondta ezt neked? - Ádám nem tud e tekintet előtt hazudni, nincs titkolni való, mert Ő mindenen átlát. Igy lesz az ítélet napján is. Az ember nem tagad. Valamit mond, amiben igazsága van, s mégis, amiben oly távol van az igazságtól. "Akit Te adtál mellém..." Ez az első istenkáromlás, az első vád Isten ellen. Te vagy a hibás, nem én, miért adtad az asszonyt mellém? Nem mondja ezt ki, de benne van a védekezésében. Hányszor tagadjuk, hogy mi vagyunk a hibásak, s Istenre fogjuk, hogy miért alkotott igy. Éva ugyanezt teszi, ő is tisztázza magát. Ez volt az ember bünbesésének legborzalmasabb következménye, hogy nem ismerte be, hogy ő a hibás, ő vétkezett. Ez a bünbeesett ember fő ismertetőjele. Bünbánat, megtérés ott kezdődik:

"Én vétkeztem!" Amig mást okol az ember, addig elszakadva Istentől, tőle távol él. Majd egyszer magát okolja, de akkor késő lesz, - az itélet napján. Dávid csak a maga bünét látja. Luther igy kiált fel: "Oh én bünöm, oh én nagy bünöm!" Istęn már ott munkálkodott a szivükben, Isten már a kezében tartotta őket. - Ezzel a kihallgatás véget is ér. Isten tisztán látta a dolgokat. Tisztázni kellett még az elitélendők előtt. Ádám és Éva megtagadták a kigyót, s ezzel odadobták az itélet elé. Egyszer a jóbarátok látni fogják, hogy hogy dobják félre őket, azok, akiketn ők vezettek félre. Nem jó hasonlónak lenni ebben a világban, mert egyszer eltörik a korsó. A kigyó magára marad, s mikor elhagyja mindkét ember, Isten kimondja rá az átkot. A büntetés igy szól: "A hasadon járj és port egyél!" A kigyó itélete az ezer éves uralom alatt sem változik meg, mintegy emlékeztetőül. A kigyó az áldozatát megnyalja, mielőtt megeszi, tehát a port is belekeveri. Tisztázatlan kérdés, hogy voltée a kigyónak lába, mert a szauruszoknak volt. Hasoncsuszás és porevés az aljasság bélyegzőjét hordja magán. Isten a kigyó mögött látta a megszálló tisztátalan szellemet, a Sátánt, amit az ember nem látott. Az itélet nem is annyira az állatnak szólt, mint inkább a szellemnek: Lucifernek. A szellemek egymás közt titoktartók, Isten most még nem árulta el az embernek, hogy kihez beszél. A bün e két jelleget hordozza magán e világban: hasoncsuszás és poervés. A hasoncsuszás jelenti a simulékony, nem őszinte módot, ahogy a bün közeledik hozzánk. Nem meri a maga igazi lényét megmutatni az embernek mindig mást mutat, hazudik. A kereskedő is hason csuszik, mikor az áruját dicséri. Az Is-

ten nélkül élő embernek jellemzője, mindig alkalmazkodni. Utálatos kerülgetése a valóságnak, mindig mást mutatni, mint az igazság. Az embernek annyira természeteévé vált, hogy az őszinteséget egyenesen véteknek tartja. Kiméln ni a másikat, nem mondani meg a szándékunkat. Ime az etikett, mint az isteni átok hordozója. Mert az etika és az etikett különbözik egymástól. A keresett jó modor nem szivesség, hanem alkalmazkodás. A Sátán azóta a világosság angyalaként jelenik meg. Egyszer majd megmutatja magát, de akkor minden hitelét elveszti a vége van. Csak addi él, ameddig csalhat és addig hat, tehet valamit, amig magát megtagadja. "Port egyél", minden istentagadás aljasság, a bün, a por szolgája. Soha nagy esze me nem került ki nyilt, eltökélt istentagadók közül. A bün csak port-evő lehet, minden mulat sága, élvezete csak az aljasság lehet. nTehát az Isten átka a szellemfejedelmet, aki a kigyó mögött rejtőzködött, elérte. Magasabbat, mint az anyag elérni nem képes, igérni is csak ennyit tud: "többet eszel, többet iszol, paráználkodsz." Több semmi. Éva itélete szin tén ilyen mélyen járó. Éva neve közli, velü hogy Chává, azaz életadó lesz. Chává az, aki él, aki életet ad. /Madách: Jön az élet, halálból is élet./ A vétkező Évának Isten ezt a menedéket adta. Mennyi kegyelem van benne! Az Ujtestamentum is erre utal. Aki a gyermeknek nem örül, az már a lelki /nem szellemi/ halál utján jár. S Éva büntetése abban van, hogy fájdalommal kell az uj életet világra hoznia. Fáj neki, hogy életet kell adnia. Bármely állat, mig kicsi, örül az életnek, s ilyen a gyermek is. Boldog, annyi öröm, annyi reménység van előtte. Fáj az élete mégis élni kell. Ádám büntetése hasonló. Gonsdoskodásnia kell Évaról és a sokról akiket Éva szül. S mikor

gondoskodik, izzadó munkával keresi kenyerét. A munkának tulajdonképpen örömnek kellene lennie. Fáj a munka, fáj az élet, mert minden a halálba tér vissza. Hiába minden, meg kell halni, visszatérni a földbe. Ez a "halálnak halála"; egyszerübb volna egyszerre meghalni, mint élni, dolgozni és a halált hordoznia. De Isten megigérte, hogy a "mag" a kigyó fejér tapos. Ez a reménység. Mikor felébred benne a vágy, mikor küzd a kigyó ellen, álteti a remény, hogy a mag széttapossa a kigyó fejét. De a magzat sarka tipródik el a kigyótól. Ugyanaz a kifejezés: eltiporják egymást. De a kigyónak, miközben eltapossa a magzat sarkát, az a fejét tapossa el, egészen eltapossa. A magzatnak csak a sarka tapostatik szét: Jézus átment a halálon, feltámadt, - Isten már nem némbernek,Issának nevezi az asszonyt, hanem Évának. "Hiszen te életadó vagy". S az ember ebben reménykedik, jön az élet, ami a halálból ment meg. Mégis megjelenik egy forgó pallós, ami elzárja előlük a kertet. Az ember eddig is evett az élet fájáról, Isten most ettől zárja el, a halálba taszitja. De Jézusban ujra megnyilik az ut, egyelőre az élet vize, amely megelevenit, de egykor az élet folyama, a trónból kifolyva, s ott van az élet fája is, és ott van ujra az elvesztett paradicsom. Isten tehát nem jótékonyságból /nehogy az ember bünében örökre megmaradjon/ állitotta oda a forgó, lángoló pallost, hanem büntetésből. A kitaszitott ember lelkiállapotába belecsendül az igéret: a magzat a kigyó fejére tapos, de ennek fájdalom lesz az ára, a magzat sarka megkinoztatik, meggyötörtetik. Az ember néz előre, az Isten néz előre, az Isten jó, mégis jó Benne bizni. Megyünk előre s a villogó pallos, mely elzárja az élet fáját, mutatja, hogy

az elveszett paradicsom vissza fog térni.

4:1-16. Az első gyilkos az első ember fia volt. A bün rohamosan halad előre a maga utján. Az első gyermek már gyilkosságra veteme-dett. Ennek a fiunak megvan a maga története, ami azóta is sokszor megismétlődik, s melynek nyomai ott vannak mindnyájunk szivében. A történet nem Kainnal kezdődik, hanem Évával, amikor az isteni jóakaratban kételkedett. Mikor a gyermek megszületik, Éva felkiált: "Férfiat szereztem az Urnál!" Éva és Ádám azt az igéretet kapták, hogy a magzat fogja széttaposni a kigyó fejét. Most Éva ugy látta, hogy itt van a megigért szabaditó. Aki született, ott van az Urnál, az Ur fogja használni, rajta megtörik a kigyó hatalma. Ez a boldogság korai volt; Kainból nem szabaditó, hanem gyilkos lett. A gyermek megromlásának oka sokszor a szülők ostobasságában van. A gyermek elhiszi, amit neki jó gyanánt mondanak. Megszokja, hogy ő rendkivüli zseni. Amig a szülei őt nézik, ő is magát nézi. S mig magát tartja középpontnak, ennek látása alatt megtelik gonoszsággal. Mert minden gonoszság alapja a mértéktelen önteltség. Kain korán elhitte, megértette, hogy ő mire van hivatva. Valami sarkallta arra, hogy tökéletes legyen. Pogány világban erény a dicsőségvágy, ami sarkallja az embert arra, hogy nagy legyen. ~~Ami~~ Kain önhitt gyermek volt, szülei tették azzá. Könnyü kimondani azt, hogy én az Urnál vagyok. Aki megsértődik, ha kétségbevonják megtértségét, biztos, hogy sohasem tért meg. Ezért legfeljebb nyugtalanok lehetünk, hogy nincs-e valami baj bennünk. A megtérés nem dicsőség, hanem okosság, magunk mentése, de benne dicsekedni valónk nincs.

Kainnál az ő Istennel való viszonya dicsekvés tárgya volt. Ezt a mérget Éva csepegtette bele. Kainnál fontos momentum volt a pályaválasztás. Öccsét lehelletnek nevezték /Ábel/. Itt elmaradt a dicsekvés, lehet, hogy gyenge volt s az élete csak egy lehelletnek látszott. Vagy szomoru elősejtés hatására nevezték igy. Mikor Kain látta öccsét, s észrevette anyja sajnálkozását a gyengébb gyermekkel szemben, akkor önzése nőtt. Addig jó viszonyban volt öccsével, amig nem látta magánál nagyobbnak. Fontos volt és jellegzetes a pályaválasztás. A pásztor abból él, amit készen kap, amit más termel, irgalomra szorul, ugyszólván ingyen él. A földmüves két keze munkájával dolgozik azért, hogy élhessen. Meg kell müvelnie a földet, meg kell dolgoznia az ételért. Ha többet dolgozott, többet is kap. Kain maga is nyereségért dolgozott. Teremni, szerezni akart eljutni addig a fokig, hogy a megváltást megszerezze, s a kigyó fejére taposhasson. Küzdött és küzdelemben benne volt az öntudat, a meggyőződés, hogy neki csak akarni kell s célját el fogja érni. Abban nem volt semmi kétség, hogy eleget nem dolgozott volna. Életének ebben a szakaszában nem volt semmi baljóslatu. Még most is ugy szerepelt, mint nyereség. Elkövetkezett az életében egy korszak, mai nyelven konfirmáció, első áldozás ideje. Biztos, hogy nem ők találták, ki, szüleik áldozhattak Istennek. Kain áldozatul vitte azt, amit termelt. Mindkettő "bevitte" az áldozatot, hogy hová, az nincs leirva. Lehet, hogy volt valami szentély. A gyermekek most önállóan, nem a szülők áldozatának részeseiként mentek áldozni. Ábel kiválogatta a legjavait, amije volt, azt vitte Istennek. Kain csak összeszedett valamit. Beszélnek arról, hogy Ábel

véres áldozata tetszett volna jobban Istennek, mint Kainé, de ez csak visszakövetkeztetés a későbbiből a régire. A különbség itt van: Kain magára gondolt, ő termelt, ő adott Istennek; Ábel az Istenre gondolt, a legjobbat vitte neki. Ma is ugy van, hogy egyesek a templomban magukra gondolnak, másokat meg Isten tölt meg. Mikor Ábel áldozatát bemutatta, Isten valamivel kifejezte, hogy elfogadta. Hogy mivel, ne feszegessük, Kainra Isten nem hederitett. Ahogy Kain ment Istenhez, amit vitt, azt kapta. Nem gondolt Istanre, Isten sem gondolt rá. Ábel egész repeső lelkével ment Isten elé, s megérezte, hogy Isten rátekintett. Itt vált el a két testvér utja egymástól. Kain látta, hogy Ábel több, mint ő. Ezt nem tudta elviselni, féltékeny lett. Kain lelke végigszáll az emberiségen, s ujra meg ujra elénk áll. Nem tudta Ábelt elviselni, szivében harag támadt. "Leesett az ar a, tekintete a földre" - elindult Isten mellől, a föld felé fordult, a föld kellett neki. Az első bálványimádás igy kezdődött. Kain arca "leesett", nem nézett Istenre. De Isten utána ment Kainnak, megjelent neki, beszélt vele, figyelmeztette őtl"A bün az ajtód előtt leselkedik, felé van törekvése, de te uralkodjál rajta." A bün az ember felé törekszik ugy, mint az előző fejezetben az asszony törekvése irányul a férfi felé. "De te..." benne van az igéretben. "Én majd segitek, te kerekedjél felül." De azután Kain nem ugy viselkedik, mint eddig. Uj korszak következik életében, Isten megváltoztatta őt. Képmutató lett.Beszélt Ábellel, mintha semmi nem volna a szivében, pedig ott volt a gyülölet, harag. S az elfojtott gyülölet, elrejtett harag még

kinzóbb, mint a kimutatott. Kain nem birta elviselni az elfojtott indulatot. Egyszer elhivta öccsét a mezőre, s mikor egyedül voltak, agyonütötte. A vért hamar beitta a föld; bizonyára hordott is rá földet. Megint uj korszak kezdődött Kain életében: számonkérés. Isten ujra megszólitja, s jön a cinikus hazugság kora. De Isten ujra válaszol: "A kiontott vér kiált hozzám az égbe". - Mert a vér a lélek, s a megölt Ábel lelke kiáltott Istenhez. Isten Kaint hármas átokkal sujtja:

1./ átoktudat; nem emelheti fel fejét szabadon Istenéhez, ott maradt kettejük között az a tudat, hogy Kain átkozott,

2./ a föld, mely beitta Ábel vérét, bezárkózott Kain előtt, nem adta többé neki termését. A gyilkosok munkája hiábavaló. Isten nem áldja meg őket.

3./ büntudat. "Nagyobb az én bünöm, semhogy elvétethetnék." Nem lehet elvenni, nem lehet megbocsátani.

Ez a tudat üldözte Kaint, nem tudott hinni, nem tudta hinni, hogy Isten megbocsát neki. A hitetlenség gyávasága ez. A bün teszi nyugtalanná Kaint. Nem tud egy helyben maradni. Ismét uj korszak kezdődik életében, a bujdosás, vándorlás kora, de ez az utolsó. A föld, ahol eddig laktak, az Éden tartomány volt. K Kain az Édentől keletre bujdosik a Nód, vagyis a bujdosás földjére. "Bujdosó légy" - nód áll itt is. Keletre megy, ahol a nap kél. Bibliai felfogás szerint Isten mindig keletről nyugatra halad, mindig előre. Kain keletre ment, ami mögöttünk van. A jövő semmit sem igért számára, kereste a multat, az elvesztettet. A napkeleti bölcsekben a mult jön el keresni az ujszülöttet. Kelet ment nyugatra, de Kain keletre ment. /V.Hugó "Kain" c. müvében Kaint egy szem kiséri, e

szemtől menekül, elbuvik előle, de a szem mindenüvé utána hatol, barlangba, Hánok várába, sirba, itt is ránéz./
Kain bujdosásának oka valami, amit magában hordoz, a bün amely nagyobb semhogy megbocsátható lenne. /Ennek a tudata elől menekül./
Kain elvette egyik leánytestvérét feleségül, gyermekei lettek, ezek életébe az ő sorsa volt beleirva. Éva két gyermekét vesztette el egyszerre; egyik a föld alatt volt, a másik menekült. Ezután kellett jönni egy uj személynek, Séthnek. Kain története a bün leghivebb leirása. Kicsiny dolog a kezdet, az önhittség, mégis gonosz bünök melegágya, ha az ember magára néz. Hány gyilkosság történt azóta féltékenységből, keresse a másik meggyilkoltat, akinek vére bocsánatért könyörög, kiált. Kain életpályája figyelmeztet minket, hogy keressük a vért, amelyik jobban beszél az Ábel vérénél, azt is Kain gyilkolta meg, de az az Isten Fia volt!

12:26. "Nagyobb az én bünöm, semhogy elvétethetném." - ennek magyarázata többféleképpen lehetséges. Ha a magyar forditást választjuk, akkor Kain felületesebben fogta fel a vétket; ha Lutherét /nagyobb az én bünöm.../, akkor az Istentől való távolságot nézte. /A magyar forditás: nagyobb az én büntetésem.../ Ez a rossz lelkiismeret szava, az előbbi a gyávaságé. Lutheré a helyesebb, mert benne van az Istennel való foglalkozás. Ő is és utódai is erősen foglalkoztak Istennel. Itt tehát valószinü, hogy a bün foglalkoztatta Kaint és nem a büntetés. Multja is ezt mutatja. Neve, felnövése, áldozása, egész gondolkozása arra volt beállitva, hogy a bünnel hogyan kell leszámolni. Az teszi bujdosóvá és vándorlóvá, hogy nincs több

remény, ez üzi ki az idegenből. Ezért ő is és utódai is a bünnel foglalkoztak. Elmenni reménytelenül, vándorolni cél nélkül, előremenni a sötétségbe: ez a legnagyobb kin, mikor az élet céltalanná válik, ez a kárhozat kinja, s Kain ezt érezte át. De van mégis kiut, amikor az ember nem követi el az utolsó bünt, amikor a lélek közömbössé válik, s a Szent Szellem ellen vétkezik. S Kain nem jutott idáig, Kain számolt az Istennel. Ezt mutatja fiának a névadása is: Hánokh, ugyanaz, mint Énokh; odaszentelt, beavatott. Kain tehát Istennek szentelte fiát. Kain nem az a gyilkos volt, akinek Isten örökre hátat fordit; kereste az Istent, nyota hátát a bün. Ámde Istent keresni, és életet odaszentelni Istennek, különböző inditóokból lehet. Isten nem a külső cselekvést nézi, hanem az inditó okot. Isten itélete ezért nem szokott egyezni az emberekével. Az emberek a látszatot kihasználják, s az illető emberre következtetnek, az itéletet kimondják, s többé az ember fel nem oldható alála. De Istennél másképp van. Mikor Kain fiát Istennek szentelte, ebben ugyanaz a lélek mutatkozott meg, amikor öccsével együtt áldozott. Kérdés, hogy Isten ezt az áldozatot elfogadta-e? Két Énokh áll egymással szemben. Ugyanaz a sorsuk, de vajon Isten szemében ugyanaz-e? Kérdés, minek szentelték oda Hánokot? Kain nemcsak fiát, de a várost is igy nevezte fia nevéről. Város alatt nem lakóhelyet kell érteni, hanem várat. Épitésénél Kaint ez a gondolat vezette: "Ha valaki eltalál, megöl." Tehát menekül a vár falai mögé, nem tudott Istenben bizni, hitetlen maradt. Hánokh nem az az Istennek szentelt volt, akiben az Isten gyönyörködött volna. Talán az a másik Énokh volt Istennek igazán szentelve. Vajon, ha va-

laki Istennek odaszenteli magát, ezáltal Isten tulajdonába megy át? Hánokh tükrébe tekintve nem biztos. Vajon, ha az ember megtér, Istené-e? Van egy vallásosság, amely komolyan minden külső jellegével együtt Istennek odaszentelt, s Istennek semmi köze hozzá. Kain vissza akart térni Istenhez, fiát neki szenteli, de a szivét nem adta oda. Valaki megtér vagy lelkész lesz, s életének semmi köze Istenhez. /"A mi utcánkon tanitottál... Nem ismerlek titeket..!/ Hánokh fiát Irádnak nevezték. Ir=város, Irád=városi, a szó dicsekvő értelmében /urbanus=város, peganus=falusi/. Városban született, Hánokh városában. Ekkor ugy látszik élénkebb lett a kapcsolat Kain és Séth között. Kainék városban éltek. Séthék nem. Büszkeség szólal meg az Irád névben, lenézték a tanyasiakat. S Hánoki azért, mert Istennek szentelt, azért még lehetett gőgös, elbizakodott s nevezhette fiát igy. A megtértség nem zárja ki a külső dicsekvést. Hánokban meg volt a külső dicsekvés vágva. Ha ezt nem adjuk oda Istennek, egész megtérésünk hiábavaló látszat csak. Irád fia Möchuaél /máchá-bél/ - Isten megtisztitottja. A máchá ige olyan megtisztitást fejez ki, ami külső szertartással megy végbe. Ilyen a zsidóknál az áldozati tehén hamva vagy a katholikusoknál a feloldozási ige, vagy Jézus vérének mondogatása. Ime a negyedik ember már megtisztitottnak mondja magát. "Olyan dicsekvés ez, mint manapság: "én megtért vagyok". Az egész kaini házra jellemző a vallásosság dicsekvése. Ők különbek mint a többi, megtisztitottak, Istennek szenteltek, vallásosak. Gondolatban elveszik azt, amit Isten nem adott nekik, eltulajdonitották Tőle, feloldották magukat. Utánozták a vallásosságot. Ez Kain házának vallásos fejlődése. A következő fiu Méthusáél /s nem Méthusálem/. Méh az erős, nagy ember neve,

vele szemben áll Énós, a gyenge, gyarló ember. Méthusáél=Isten nagy férfia. A dicsekvés itt már egészen arcátlanná vált. Az elbizakodottság ily nagy fokán Isten neve már ki is esik a nevekből és a következő fiu neve nem Lámekh, hanem Lemekh=az ifju, az erős! Itt már nem szerepel többé Isten neve. Nincs semmi nyoma annak, hogy a neveket akkor kis korban adták volna; többmint valószinü,hogy felnött korban adták.Lámekh tudatosan hordta a nevét. Ez kitudódik fia névadásánál és felességei nevénél is. Egyik felesége Hádá=bájos, másik felesége Cilla=árnyékot adó vagy csilingeló, daloló. Jábál vándor, nem egy helyen tartózkodik, folyton vándorolt, nagy juhnyájakat legeltetett, nagybirtokos volt. Jubál=ujjongó, ebből származik a jubileum szó. Ő találta fel a hangszereket. Tubálkain=érc vagy lándzsakovács. Naámá=kedves. A nők ebben a kaini életben a férfi mulatságát, szórakoztatását jelentették, szórakoztató eszközök voltak. Háda modorával, hajlékonyságával, Cilla dalolásával tette magát kedvessé a férfiak előtt. Ha a nőnek nincs magasabb szerepe, mint a férfiak vágyainak kielégitése, akkor a kaini hölgyek betöltötték hivatásukat.Ilyen kedves modoru hölgyeket Séth utódainál nem találunk. Kainék az élet komolyságát vetették el, ez kitünik a nők nevénél, csak a férfit mulattatni, gyönyörködtetni, ez volt a hivatásuk. A férfiak foglalkozása; az egyik nagybirtokos, a másik mulattatást szolgált, a harmadik fegyvert készitett, hogy övéit megvédje. A kaini ág teljesen Isten nélkül rendezkedett be. Gazdagság, mulatság, védelem, itt Istenre nincs szükség. Isten nélküli elbizakodottság jellemezte őket. Ezt mutatja az első költemény, amely a Bibliában található, Lámekh éneke. A magyar forditás

rossz, mint mindig. A héberneh nincs időjele az igékben, csak igemódot jelöl, hogy befejezett-e a cselekvés, vagy nem. Ez vonatkozik egyaránt multra, jelenre és jövőre. A perfectum kifejezi a cselekvés elhatározását, befejezett voltát, amit megváltoztatni nem lehet. "Megölöm az embert, ha megsebesit és megölöm az ifjut, ha megüt." Ez nem más, mint elbizakodott dicsekvés, hetvenkedő gyávaság. Kiabál, hogy rettenetes legyen. Sötétben az kiabál, aki fél. Vérszomjas dicsekvés. Idejutott Kain vallásossága. Ha tekintetbe vesszük a Jelenések könyvének hamis prófétáját, előttünk áll a kaini vallásosság. Elvetemült sziv, vallásos mez, vallásos külső? ez a kaini jelleg. Mind ennek a borzasztó fejlődésnek rettenetes hazugságnak szülőanyja a dicsekvés, a megértett hiuság, a megsértettség. Olyanokból alakul egykor a sátáni egyház, akik megsértettségük tudatában élnek. S ha el nem ismerik, akkor nem lehet velük szóba állni. Kain akart első helyen állni, igy indult áldozni, majd görcsösen ragaszkodott vallásosságához, s ment lefelé, a romlás, a pusztulás felé. A kiinduló pontja ennek a sértődöttségnek, mely nem birja elviselni, hogy a másik előbbrevaló, mint ő.

Ugyanitt van szó Ádám és Éva másik gyermekéről is. A neve: Séth = meghatározott, befejezett valami, ami meg van erősitve. Valamit Isten meghatározott, megállapitott, attól eltérni nem lehet. Séth tehát azt jelenti, hogy elrendelt". Párhuzamban áll Kain fiával, Hánokkal. Amig ott város van, itt Isten kezében vannak. Séth fia Iráddal szemben "Énós", gyarló, gyenge ember. Ez a gyenge ember odamanekül Istenhez, s itt áll a megjegyzés: "akkor kezdték segitségül hivni Jahve nevét". Odamenekül Is-

tenhez alázatosan, belekapaszkodik. Tőle várja a megsegitést. Ime két irány, s mily nagy ellentét! Az egyik a dicsekvésben indul el, a másik az alázatosságban. Lehet mondani: "Megtértem az Atyához... nem vagyok képes megállani, el fogok tévedni!" Lámekh ága antikrisztusi elvetemültség, a másik ág megalázkodik, Istenhez menekül. S marad az özönviz előtt; Noé megnyugvást, nyugalmat jelent /nuach igéből/. Az egyikben menekülés, vadság, a másikban nyugalom, bizalom. Az egyik nem akar megváltozni, megbocsátani, gyilkol: a másik meghajol és megnyugszik. Ne beszéljünk arról, hogy valaki megtért, vallásos, mert mögötte ott lehet Lucifer, a Sátán minden gőgje, dicsekvése, hanem arról, hogy ha valakit Isten befogad, azt a magáévá teszi. A külső helyett a belső tartalom a fontos. Mindig más a belső kép, mint a külső, s Isten a belsőt nézi. Kétféle vallásosság lehetséges, de a külső ne tévesszen meg minket.

5:1-6,8; 6:4-ben "hatalmasok" helyett erőszakosok /Gewalttatigen/. Ezekben a nevekben csodálatos történet van, ahogy Kain nemzetségénél is összefüggő történetet adtak. Az első név; Ádám=földből, azaz talajból való, elporlott kőszikla, melyet apró lények tesznek termékennyé. Ez a termőtalaj, adamah, ebből vétetett Ádám. Az ember teste éppugy tele van baktériumokkal, mint a termőföld. Ádámot, az embert arról az oldaláról jelöli meg, amelyik benne a legalsóbb, a talaj. A német Mensch szó, amely a régi Manas-ból származik, ami szellemet jelentett, magasabb fokra mutat. Nem jelenti azt, hogy a Biblia az emberről alacsonyabban gondolkodik, a germánok magasabban.

A germánok alulról nézték az embert, s feltünt ami benne a legmagasabb, észrevették a szellemet. A Biblia pedig felülről nézi az embert, s a szellemek világában feltünik a legalsó, a talaj. Az ember szellemi lény, de hozzátartozik a talajhoz. Ádám fia, Séth maradt meg legidősebbnek. Neve: "elrendelt", Isten őt rendelte arra, hogy a magot tovább vigye. Mi sokszor olyan utakon keressük a boldogulást, mely zsákutca, s vissza kell fordulni. De ha Isten elrendel valakit, az biztos. S ez a bizonyosság fejeződik ki Séth nevében. Fiatalos, gyarló, gyönge ember, szemben a harcias erős emberrel. A kettő közti különbség ugyanaz, mint a német: Ross és Gaul között: paripa és gebe. S mikor látták a gyenge embert, segitségül hivták Janve nevét. Rendszeres lett az imádság, azért a magért imádkoztak, akit Isten megigért. Az imádságot meghallgató Isten erőteljes gyermeket adott. A remény ujra kinyilt: s ugyanazt a nevet kapta, mint az első gyermek, Kénán, azaz nyereség. De előbb Kain büszkeséget, önhittséget jelentett, itt már a reménynyel teljes várakozást, hogy Isten megadja azt, amit igért. Kénán fia, Mahaláél=Isten magasztalása. Nem az ember dicsérete jár szájról szájra, hanem Istené. Olyan közösségben, ahol Istent dicsérik, ott Isten jelen van. Ha Isten az embert magára hagyja, ez azért van, hogy az ember magába szálljon és ne önmagára, hanem Istenre nézzen. Akarsz áldást életedre? Felejtsd el önmagadat az élet tapasztalatával, azzal a tudással, hogy semmi sem tudunk. E gondolat még jobban mélyül a következő gyermekben: "Jéred = alászáll, a járad igéből. Nem felfelé emelkedett az ember, hanem alászállott, megalázkodott S e megalázkodás gyümölcse lett a csodálatos virág az első nemzedék közepén: Énokh. A régi zsidók és arabok Énokhot a tudomány és csillagá-

szat atyjának tették, mert 365 napig élt s ez az évben levő napok számával egyezik, s szerintük azért ő találta ki az időszámitást. Nem tudtak belenyugodni abba, hogy nincs egyéb feljegyezve róla, mint hogy: "Istennel járt". Tudóssá tették, hogy megbecsülhessék. A mi számunkra azonban sokkal többet jelent az a tény, hogy Énokh Istennel járt. Nincs kizárva hogy egy időben élt Lámekkel, a kaini ivadékkal. Az erőszakos, vérszomjas ének hatott az emberekre, mind durvább lett a világ. Énokh nem érezte magát jól a környezetben, vágyott Istenhez és Isten ki is emelte őt belőle halál nélkül. Üldözés középpontjában kellett állnia, mert Judás levele szerint az igazságot hirdette és ez a legnagyobb ok a gyülöletre. A fiu nem ütött az apjára, mert "Metséleh" annyit jelent, mint "lándszás férfi". Énokh fia nem Istent választotta erősségnek, hanem a lándzsát. A francia hugenották életében van egy érdekes mozzanat. A hugenották egyik csoportja, a pnaizárdok az üldözés közepette a meneküléshez megkapták a régi apostoli ajándékokat. Később a prófétai ajándékokat arra is felhasználták, hogy meglepetésszerüen törjenek rá az ellenségre, a királyi csapatokra és nemcsak arra, hogy idejében elmeneküljenek. A francia királyok kénytelenek voltak velük külön békét kötni. Később azonban, amikor az égi ajándékot kinzásra használták, megszünt az ajándék. Énokhot felemelte Isten, Methsélah fegyvert fogott s fiát Lemekh-nek nevezte, az ifju, az erős. Az Istenhez való hüség azonban nem veszett ki belőlük. Az emberben való bizalom meggyötörte őket, nyugtalanok lettek, nem tudtak megpihenni. Vágytak Isten s nyugalom után, s Lémekh Noénak nevezte fiát, "Vigasz, Nyugalom." S Noéh, mint vigasz, nyugalom ott

élt az istentelen világ közepette. Hirdette az igazságot, megjelentette az özönvizet. Kinevették, eszelősnek tartották. Minden istentelen volt körülötte, csak ő élt egyedül az igazság mellett 500 évig. Ekkor megnősült. Fiai: Jáfet=terjeszkedik, ötőle származott csakugyan a legtöbb népfaj. Kám=a tüzesforró; tőle vannak a négerek. Sém, a középső, de előre került, a szent nevet hordozza szét a világban. Ezekbe a nevekbe is történet van beirva. A nyomoruság, szenvedés tart Isten mellett is, de ebben tanuljuk meg segitségül hivni Isten nevét. A nyomoruságban hangzik fel Jahve magasztalása, s Mahaláél után következik Járed. Ekkor tudatosan szállunk alá a mélybe. Énokh szivvel volt odaszetelve Istennek, nem mint Hánokh, aki külső szertartásokkal. Kétféle pap van: Áron fiai és Melkisédek utódai. Séth ága visszafordul, a világra néz, megkivánja annak erejét. Methusélah fegyvert ragad, s utána más embertipus lesz kedves: Lámekh, az ifju, az erős, hogy aztán megfáradva, vigasztalást, nyugalmat keressen. A vigasztalásban jön Jáfet, az elterjeszkedés, s ez a név: Sém, nem fog el pusztulni. - Való történet ez, az emberiség névtáblázata.

6:1-8. E rész elején érdekes történetet találunk. Uj emberfajta származik, az óriásoké, az erőszakosoké, akik rémuralmat létesitenek a világban. Akik Istenre néztek, azok belefáradtak az életbe, abba, hogy emberek. Noé nem tarthatta érdemesnek a házasságot 500 évig. Ekkor mondta ki Isten az itéletet, hogy az egész emberiség ne legyen több, mint 120 esztendő, és"ne itélkezzék az én Szellemem az embereken". Az "Isten fiai" elnevezésnek több magyarázata van. Az egyik szerint az "Isten

fiai" az előkelők, az emberek leányai pedig a proletárok, s ezek keveredéséből származik minden rossz. A másik magyarázat szerint Isten fiai Séth leszármazottai, az emberek leányai pedig Kainé. Ez sem igaz, mert Isten azt mondja, hogy minden ember szünteleu csak gonosz. Harmadik magyarázat, hogy Isten fiai bukott angyalok, akik emberek leányait vették feleségül, s házasságukból születtek a félistenek. Ez mindenestül a pogányságból származik. Az angyaloknak a Biblia szerint nincs nemük, ennélfogva nemi indulataik sincsenek, ezért házasságot sem köthetnek. Pogány gondolat, hogy istenek és emberek házasságából félistenek születnek, s ezek általtal hatalmasak, hogy erőszakosak, az a hős, aki sok embert megölt. /Igehirdetők között,aki sok embert megtérit./ Mindennek a Bibliához sem mi köze. Istennek fiai azok, akik Istentől születnek, tehát szellemiek, ha valaki Séth nemzetségéből, vagy akár Kain népéből megtért. Az emberek leányai pedig jelentik általában a lányokat, akik között voltak feltünően szépek. Ebből származik ma is sok rossz házasság, mert a feltünő leányok nem állják meg ugy a helyüket, mint a csendesek, szerények, akik igazi anyák és feleségek. Ezekből a házasságokból csakugyan születnek óriások. De a pufók, hatalmas gyerekek ritkán okosak. Ahol a testi élet tulteng, ott a szellemi akad. Ahol az ember előtt az a cél, hogy éljen, erős legyen, ott a szellemi élet visszaszorul. Az élet megrontói nem a Kain leszármazottaiból kerülnek ki, hanem Isten hütlen fiaiból. Ugyanigy az Antikrisztus hivei is. A szent Szellem ellen vétkezni is csak világosságban lehet és nem a sötétségben. Isten hütlen fiai miatt sokkal több átok származik a világra, mint a hitetlenek miatt. Az emberi élet elnyomói, utálatossá tevői, erőszа-

csak szülői, Isten fiai voltak.

A 6:3-ban "ne maradjon, vagy ne uralkodjék az én lelkem", nem helyes fordítás, mert a héber szó törvényhozást, birói ítéletet jelent. Tehát: "Ne ítélkezzék az én Szellemem az emberen". Az emberben ott ítélkezik az a bizonyos isteni lehellet, a szellem, mely nemcsak az életerőt adja, hanem az erkölcsi világosságot is, ez a lelkiismeret. Ha Isten visszavonja Szellemét belőlünk, az erkölcsi világosságot, a szellemi fényt is elveszi belőlünk, s akkor homály borul ránk. A halottak, akik Isten nélkül haltak meg, ilyen szellemi homályban vannak. "Hiszen csak hus", nem érdekli más, mint a testi erő, a vagyon, hangszerek, szépség. A százhusz esztendő nem az egyes ember életidejére vonatkozik, hanem az akkori egész emberiség életére. Noé 120 évig hirdette az özönvizet, hogy térjen meg, de hiába. Attól fogva, hogy Isten kimondta az ítéletet, 120 év telt el. Aztán jött az özönviz. Az özönviz utáni világba átment a név, amit az ember azelőtt rég elfelejtett, Jahve neve. Az ember megváltozott, de Isten nem. Ime a történet, mely nyomorúságos, fájdalmasabban megy előre, mint a Kain ágáé, de bele van irva az Isten hüsége. Isten rendelte el ezt az ágat, s Isten rendelését nem változtathatja meg az ember. Érdekes, hogy csak ennek az ágnak az évszámait irták fel, s éppen ebből az ágból született később a Mag, aki a kigyó fejét széttaposta. Ádám beszélt Lémekh-el, Séth Énokh-al és Sém Ábrahámmal. Nem sok emberen keresztül jutott el hozzánk ez a történet. Kevés ember adta át tovább egymásnak, ezért nyugodtan elhihetjük, hogy igaz.

5:22. A 17. versben "élet szelleme" van, s nem "élő lélek". - Ebben a részben sok helyen

megütköznek. Egyik ilyen hely, hogy Isten "megbánta" azt, amit csinált. Ha Isten tökéletes, miért csinált olyat, amit később megbánt? Másik hely, hogyha tökéletes, a fájdalom nem illik hozzá. - Nem is bánkódott, hanem maró, éles fájdalom emésztette. - Hogy el akarja törölni a földről az embert, ez is tökéletlen vonás. Miért kell a bünös emberrel együtt azn állatnak is elvesznie? És micsoda ormótlan volt a bárka is! Kb. 100 m hosszu, harmadrész széles és fele ilyen magas. Miért nem hajót épitett, s miért ilyen ormótlan alkotmányt? S hogy gyüjtötte össze az állatokat, különösen a vadakat és sikerült-e mindet megtalálnia? Aztán az egy évre való élelem hogyan fért el, ki táplálta őket? Nem fulladtak-e meg a sötét, levegőtlen bárkában, mert csak egy ablaka volt? A tudós, okos emberek mindenbe beleütköztek. Nézzünk szembe a kifogásokkal.

Azzal kezdődik a történet, hogy Jahve látta, hogy az emberek gonoszsága nagy. Még azt is látja, hogy az ember szive minden gondolatának minden alkotása gonosz. Nem gondol mást, csak gonoszt. Ezért "bánta" Isten és emésztette keserü fájdalom. Különbséget tesz /5.v./ az ember, mint a maga egész mivolta és az ember szive között. Igen nagy folt az ember gonoszsága, ezt mondja az emberről. A szivről meg azt mondja, hogy gonoszt gondolt éjjel-nappal. A kettőt összekötve rájövünk, hogy a sziv az a masina, amelyik a jót és a gonoszt gyártja. Ez a masina gondol, ezáltal képezi a jót vagy gonoszt. Mikor gondolkozunk, mérlegeljük, számitjuk a dolgokat, amit láttunk vagy hallottunk, aztán itéletet mondunk ki, igy alkotunk. Ha az ember irgalommal, igazsággal, szeretettel itél, akkor a sziv alkotása jó. Ha féltékenységgel, gonoszsággal, akkor rossz. Ahogy számitgatunk

és itélünk, akként leszünk jókká vagy rosszakká, s hogy milyen itéletet hozunk arról, ami velünk történik, vagy azokról, akikkel találkozunk. Ezek az itéletek lelkünk alkotó részeivé válnak. Pedig hányszor itélkezünk naponta! Következő napon aszerint itélünk, ahogy az előző napon itéltünk. Igy magunk épitjük ki lelkünket. Lassankint a lelkünk átalakul. Két azonos gondolkodásu embert a sziv, a lélek változtatja meg. Isten azt a felfedezést tette, hogy az ember szüntelenül csak rosszat gondol, jóra már képtelen. Mikor ezt megállapitotta, akkor mondta ki az itéletet, hogy letörli a földről az embert. Vajon ez meglepetésként érte volna ót? Csak most állapitotta volna meg? Nem volt Neki meglepő, mert eddig is figyelemmel kisérte az embert, Isten ott volt, figyelmeztette az embert, már Kaint is. Mikor itélt, mérlegelt magában. Kain Isten megjelenését külön neki szóló megtiszteltetésnek vette, önbizalma, önhittsége nőtt, s még jobban lenézte, gyülölte Ábelt. A benne levő gonosz elragadta és olyat tett, amit korábban nem tett volna. Isten pedig ott volt és figyelmeztette, Isten Énokh által is figyelmeztette az embereket, de azok gyülölettel fordultak ellene, s rossz uton itélt tovább gonoszul és már nem volt képes mást alkotni, csak gonoszt. Isten addig várt, amig a mérték betelt, s akkor mondta ki az itéletet. Isten megbánta, hogy embert "épitett" a földön, /6.v./, s maró fájdalom gyötörte. Azt is mondják, hogy Isten tökéletlen, mert fájdalma van és megbán valamit, mert a tökéletességhez hozzátartozik a fájdalommentesség. De ki biztosit minket erről? Ki tökéletes? Aki nem érez, semmit, aki hideg marad bün, a gonoszság láttán, vagy aki együttérez, sir és örül? Isten együttérez az emberekkel és Isten Fia a legnagyobb fájdalmat vette magára, s lett Megváltónk.

Tudnánk-e Istent ugy imádni, ha nem lenne a Golgota a világ legmagasabb hegye? Ha Isten fájdalmat érez, akkor érthető, hogy bánta azt, amit tett. A magyar "megbán" szó azonban nem azt fejezi ki, mint a héber "nacham" ige, ami annyit jelent, mint lihegni, görögül: embriomai. Ez áll Ján. 11:33-ban, amikor Jézus Lázár halála miatti nagy fájdalmat látva, erősen felindul. A magyar megánni ige értelmi változást jelent, mig a héber szó felindulást fejez ki /lelki felindulást/. Isten nem bánta meg, amit teremtett, hanem amikor látta, hogy mivé lett, amit teremtett, az egy nagy, erős indulatot váltott ki belőle, egy nagy ellenérzést, helytelenitést. Pl. egy gyermek a homokban épit, jön egy kamasz, elrontja, a gyermek méltatlankodik. Ez természetes. Ha egy gyermeket szeretek, bele akarok oltani minden nemeset, szépet, s ha gonosz emberek elrontják, az fáj nekem. Istent is ilyen indulat töl'ötte el, bánta, hogy az ember, akit teremtett, ilyen lett. Ekkor határozta el, hogy letörli a földről. Nem megsemmisitést jelent, hanem máshová helyezést. Amit eltöröl, az is ott van valahol, az is Istené. Amikor Isten a halállal eltöröl valamit, nem semmisiti meg, hanem csak máshová helyezi. Hogy azok mit csinálnak, az titok, de hogy Isten ott is foglalkozik velük, erről sok helyen beszél a Biblia. A halál tehát nem semmisit meg, csak letöröl a földről. Épp ezért a halál nem mindig és nem mindenkinek borzalmas. Nem ugy kell rátekinteni, mint ami rombol. Pál kiván elmenni és Krisztussal együtt lenni, s ha itt kellett maradnia, az azért volt, mert az embereknek volt rá szükségük. Előre kitervezett szinpadi jelenetek, temetői beszédek semmit sem mutatnak a halál másik képéről. Isten nélkül menni a halálba annyit jelent, mint sötét tömlöcbe kerülni, ahol

okvetlenül megszólal a lelkiismeret, s talán egyszer megszólal az irgalom hangja is. Ha nem tudjuk, hogy mi van a halottakkal, hagyjuk óket nyugodni Isten kezében. Mikor előttünk áll ez a borzalmas tény, az özönviz, gondoljuk meg, hogy Isten csak egyik kezéből a másikba vette át óket, s ne feszegessük, hogy ott mit csinált velük. Hogy az állatokat is letörölte a földről azt mutatja, hogy Isten a maga végtelen szeretetében az állatokat az ember kedvéért tartotta meg, udvartartásává tette, az emberért kell elpusztulniok. Az embert Noé által tartotta meg Isten, az állatokat is óérte. Az ember és az állatok csodálatos egységben vannak a természetben, összetartoznak; az ember miatt van az állat. "De Noé kegyelmet talált az Isten előtt." Talált - nem járt, nem dukált neki, rátalált a kegyelemre. Isten nem véletlenül csinálta, az ember elé tette a szabadulást, s az ember rátalált. Noé kegyelmet talált Jahve szemében. Ez azért nézte, kereste őt, s csak Noét találta, akit megmenthetett. Pirulva, szégyenkezve kell megállnunk az ótestamentumi ember mellett. Ott áll olyan emberiség között, ahol nem volt egyetlen egy megmenthető sem, csak ő. Olyan világban élt, ahol egyedül állt az igazság mellett. Egyedül harcolt érte s megállt az Isten mellett. Sokan azt mondják rá, hogy "csak" Ótestamentum. Pedig csodálatos igazságok vannak elrejtve benne. Először Énokhról, aztán Noéról hallottuk, hogy Istennel jártak. Igazságos volt mindkettő, beleilleszkedett Isten teremtési rendjébe, akaratába, megfelelt a törvénynek. Tökéletes volt Noé is belső lelki életére nézve. Teljes szivve odaadta magát Istennek, teljes szivveln engedelmeskedett, egyedül a világban. S gondoljuk meg, hogy a fájó, meggyötört istenin szivnek milyen öröme lehetett, hogy Noét megtalálta. S megért-

jük, hogy milyen szeretéttel gondoskodott ró-
la, s miért éppen vele kötött szövetséget. A
szövetség feltétele Noé részéről, hogy enge-
delmeskedjék Istennek. Mily nehéz lehetett a
hatalmas bárkát felépitenie a hitetlen világ-
ban; 100 évig dolgozott rjta. Noé a gunyoló-
dás, megbántás mellett is megmaradt Isten mel-
lett. Isten szava volt számára a valóság. Ugy
épitett, ahogy Isten parancsolta. A mértéket
Isten adta. Holland hajósok elkészitettek egy
ugyanolyan arányu bárkát, mint a Noé bárkája
volt. Megfigyelték, hogy ilyen hatalmas alkot-
mány biztosabban ült a vizen, nagyobb sulyt
birt el. Egy hátránya volt, hogy nehezebben
lehetett kormányozni. De Noénak ezzel nem kel-
lett törődnie. Isten vállalta magára. Az olda-
lára egy ajtót kellett épitenie, a tetejére
ablakot. A bárka épitése alatt nőttek meg Noé
fiai és házasodtak meg. Az özönvizben magu-
kal vitték feleségeiket. Nyolc lélek menekült
meg. A halált hozó hullámok megmentették az
Istenben bizókat. Noét kiemelte a hullám, az
embereket eltemette. Jézus halála az egyik em-
bernek halál, s a másiknak élet. Aki visszau-
tasitja, annak halál, mert aki megtaposta az Ő
vérét, annak nincs szabadulás. Jézus az igazi
bárka. A halált hozó hullámok felemelték a bár-
kát, egyesekenek halált, pusztulást jelentet-
tek, másoknak szabadulást. Minden attól függ,
hogy miben bizunk. A bárka nem a keresztség,
a megtértség előképe, hanem Jézusé, aki magába
fogad, hogy akik Ő benne halnak meg, uj életre
támadjanak. De a bárkát Noé épitette és Pál
szerint mi épitjük az idvességünket. Noé hit
által épitette a bárkát, épp igy vannak embe-
rek, akik egész gondolkodásukat, életüket an-
nak szentelik, hogy a megszabadulást szolgál-
ják. A láthatatlan világban élnek. Az a csodá-

latos ezekben a történetekben, hogy mennyire le tud ereszkedni Isten az emberhez. Egyesek azt mondják, hogy bolondság a láthatatlannak élni, mások Isten szavát tartják fontosnak és abban biznak.

7:1-24. Az 1. versben "igaz helyett "igazságos", aki nem hágja át Isten törvényét a világbah. A 9. versben 2-2 helyett; párosával. 120 év után, amit Isten mondott, bekövetkezett. Noé 100 évig hirdette az igazságot, az emberek élete rendesen folyt tovább, semmi sem mutatja a közelgő veszedelmet. Talán voltak olyanok, akik észrevették, hogy az állatok valami különös ösztöntől vezettetve a bárka felé mennek, de nem vették komolyan. Nem Noé hajtotta őket be; Isten csodálatos ösztönt ad az állatoknak, s Noé csak irányitotta és elhelyezte a bárkában Isten parancsa szerint. Az első hó 24. napján megnyiltak a föld mélységei, s hatalmas felhőszakadás támadt. A felhőben levő viztömeg sulyának, mely eddig csöppekben kényszerült lenni, semmi sem állta többé utját. Borzasztó vihar dühöngött 40 nap és 40 éjjel. Az emberek elemenkültek, az állatokkal együtt, a magas fákra, hegyekre, de hiába, mert a vizek két méterrel emelkedtek a legmagasabb hegyek fölé. A tárgyilagos nyugalomban, amivel a Biblia ezt a katasztrófát elmondja, nem a kegyetlenséget, hanem Isten akaratának teljesedését látjuk.
A fejezet bőbeszédüen irja le, hogyan mentek be az állatok a bárkába. A halak teremtési rendje nem változott. Isten oltalma ott volt a földön, átfogta az állatokat is. Mikor Noé bement a bárkába, Isten bezárta az ajtót. Akármilyen okossággal épitette is Noé a bár-

kát, de a bárka vizmentes elzárása igen nehéz kérdés volt. Erről Isten maga gondoskodott tehát, Ő zárta be. Mikor a még élő emberek megostromolták a bárkát, mert még nem emelte fel a viz, Isten volt az, aki bezárta elölük az ajtót. A hivő emberek fölött Isten őrködik. A bárkát hamarosan felemelte a viz. Egyideig egy helyben lebegett, majd a viz mozgása következtében felfelé uszott északra. Ezt a szörnyü-történetet a Szentirás nyugodtan, minden érzelgősség nélkül irja le. A történetet később más népek is beirták, mondákba foglalva kb. 800 változata van. A világ minden részén található róla emlék. Az özönviz valóság volt, nem mese, az egész emberiségnek tudni kellett róla. Mélyen be kellett iródnia az emberiség emlékezetébe. Mindenütt megmaradt az emlékezete, nem kitalálás, hanem valóság. Nincs esemény, amely jobban bevésődött volna az emberi ég emlékezetébe. Minden nép a maga gondolata, története szerint formálta át. Indiában a legfontosabb szerepet az igazságosság játszsza, amelynek az áthágásába az embernek bele kell pusztulnia. A hinduk Noéjának jelzője: igazságos, s a Himalája legmagasabb csucsán köt ki. A gonosz isten hatására az egész emberiség megromlott. Rendkivül jellemző az egyiptomi hit. Itt legfontosabb az áradás, mely minden áldás adója. Ezért az özönviz emléke itt csodálatos elfordulást mutat. Az istennő az isten parancsára elpusztitja az egész emberiséget, de az áldozati bortól megbékül és az áradást áldássá teszi. Az emberiség pusztulása itt is megvan. Legrészletesebben Babilonban maradt fenn. Az özönviz előtt tiz király élt, s csak a tizedik szabadult meg. Érdekes, hogy az ós-

atyák száma is tiz, és a tizedik Noé. A mult század harmadik negyedében talált agyagcilinderen levő rajz Ádám történetét mondja el. S a meglepő egyezések mellett az a nagy különbség, hogy a babiloni elbeszélésben az érzelemé, az indulaté a fő szerep, s ettől a Biblia ment marad. Szörnyeket szerepeltet, költői szépség jut érvényre. Ha a Biblia nem emlékeznék meg az özönvizről hiányos lenne.

A hetedik fejezet más szempontból is nézhető. Egy spanyol tudós nyomán a Bibliakritika szerint Mózes öt könyve különböző szerzők müveiből való összeállitás. A három legfontosabb szerző /forrás/: a Jahvista kódex, mely Isten megnevezésére Jahve - Ur nevét használja; Elohista forrás, Isten elnevezésére Elochimot használ; a papi elochisták, ezek Mózes I. könyvében először Elochimot aztán Jahvét használnak, és ebből alakult ki az Ur Isten elnevezés. A tudósok Isten nevei szerint taglalták Mózes könyveit. De éppen a hetedik fejezetben lenne a legszerencsétlenebb a felosztás, mert a 16. versben együtt fordul elő a két Isten-név. A szétválasztás erőltetett.

Természetes, hogy Isten az özönviz távlatában általános parancsot ad, hogy 2-2 állatot vigyen be Noé a bárkába minden állatból, s az özönviz küszöbén módosul a parancs, hogy a tisztából 7-7 -et kell bevinni. A tudósok egymást cáfolták meg. A csillagászat csodálatos módon járul hozzá az özönviz igazolásához. Megállapitották, hogy a régiek az évet másképp kezdték mint mi. Ősszel volt az uj év. Gyakorlatilag mi is szeptemberben kezdjük az uj évet, s ez sok-

kal természetesebb is. A régiek a fiastyúk legmagasabb állásakor kezdték. S ez a csillagászat kb. az őszi nap-éj egyenlőségkor áll a legmagasabban. A tudósok sajátságos tünetet állapitottak meg. Mégpedig azt, hogy igen sok népnél az újév össze van kötve a halottak napjával. Az óévvel is a halottakat gyászolják. Az újévi tánc a halottak tánca a vad népeknél. Az özönviz tehát az évkezdettel egy időben történt. A népek ezt megőrizték. Mi a rómaiaktól vettük át a halottak emlékét, ők meg az egyiptomiaktól. A halottak napja ugyanerre az időtájra esik a második hónap a közepére. Miért ünnepli akkor minden nép ezt az ünnepet, ha nem egy borzasztó halláleset emlékére? Még egy sajátságos emlék van, amelyet teljesen kimeriteni nem lehet. Egyiptomban különböző dinasztiák uralkodtak. Ezek számadatait megőrizték a piramis feliratok, ezek alapján az egyiptomi régészek megállapitották a dinasztiák korát, s hogy mennyi ideig uralkodtak Krisztus előtt. Ilyen kronológiát csináltak Babilonban is. Ezekből megállapitható, hogy a Biblia szerinti időmegállapitás majdnem egyezik velük. Egyiptom történetét az ott talált történeti emlékek adják. Az első hat dinasztiáról történeti adataink vannak. Az első három durva, gyermekes emlékű, a negyediké a nagy piramisck, nagy épitkezések, magas művészet kora volt, de a 4.-től a 15. dinasztiáig semmi emlék nincs. A 15-től kezdődik az új történet. Kezdeti próbálkozások, lassan emelkedő tudomány, művészet, vallás, de nem azonos az első három dinasztia koráéval. A hatodik dinasztia idején jött az özönviz, mely elpusztitotta Egyiptomot is. Hosszú idő múlva jött egy új nép s kezdett egy új történetet. Ez egész vi-

lágosan mutatja az özönviz valóságát. A geológia még világosabban mutatja. Az igazi tudomány nincs ellentétben a Bibliával. Mivel az emberek legnagyobb része tudatlan, azért nincs, aki megcáfolja a csaló, nagyszáju áltudományt. A hitetlen tudományban valami olyan hatalom van, amit megtámadni kevesen mernek. Nem kell szégyenkeznünk az igazi tudománnyal szemben, csak a Sátán csalása hamis tudomány. Nem a tudománytól kell függővé tenni a hitünket. A Biblia belső igazmondását engedjük hatni a lelkünkben. Egyszerü, nyugodt, gyermeki hangon és módon mondja el ezt a borzalmas történetet. A tenger kilépett medrébőr, s nem volt határa többé. Vajon találunk-e nyomokat róla? Bent a hegyek barlangjaiban találunk olyan állatoknak maradványait, melyek a tenger mélyén élnek, ezt bizonyitja a geológia. Azt is mondja a Biblia, hogy Isten egyszer viz, egyszer pedig tüz által fogja elpusztitani a világot, mert a gonoszoknak nincsen maradása. De legyen bármily hatalmas, egyszer ütni fog az órája. Bolond ember az, aki a gonosz előtt hajol meg, mert keservesen fog egyszer lakolni.

8:1-22. Az özönviz befejezéséről szól. Még egy rövid visszapillantás az előbbi fejezetre. Geológiai szempontból vizsgáljuk meg az özönvizet. A geológia, vagy földtan nem régi tudomány, a föld belsejével, annak alakulásával foglalkozik. Minden fiatal tudomány kialakulásakor sok apró tévedésen megy keresztül. A geológia nem merte a következtetéseket levonni a tényekből, a világ Bibliaellenszenve miatt. Ha ezek a következtetések nem igazolnák a Biblia megállapitásait, rég levonták volna ezeket a következtetéseket.

Állapitsuk meg most, mit kell a geológiának a föld beljesében találni ahhoz, hogy a bibliai özönvizet igazolja. A Biblia leirja, hogy megnyiltak a föld forrásai, s az ég ablakai, olyan mértékben zuhogott a viz, hogy hegymagasságban takarta a földet. Mindent elpusztitott, kivéve az uszni tudókat /bálna/. A föld mélyében tehát viznek kellett lennie. Ha a föld kérge megszakad, a rejtett vizek, amelyket a tenger is táplál, előtörnek. Igy van az égben is, ahol a levegő cseppekből áll. Néha nem cseppekben, hanem egyszerre zudul alá a viz, ilyen a felhőszakadás. Valaki, aki ért hozzá, megnyitotta az ég csatornáit. Katasztrófális változásoknak kellett történniök az özönviz története szerint. Azt állitják, hogy a föld lassu fejlődés, több millió év során nyerte el mai alakját. A Biblia azt mondja, hogy katasztrófális változás történt, nem volt szükség milliókra, legfeljebb néhány ezer évre. Milyen nyomokat kellett hátrahagynia? Olyan hirtelen, olyan mennyiségben jött a viz, hogy mindent elsöpört maga előtt. Leborotválta a felszint, fákat tépett ki, sziklákat ragadott el, kavicsokat csiszolt, iszaptenger létesült; a viz alászállásakor a benne levő dolgok suly szerint rakódtak le. Az áradási területeken el kellett különülnie anyagoknak, amiket a viz elragadott. Összetört állati maradványokat kell találnunk a föld belsejében, friss törés és nem állati rágás, harapás nyomaival. Megtálálta-e ezt a geológia? Az egész világon mindenütt! A laikus közönség még nem tud róla, a tényeket még nem hozták nyilvánosságra. Európában, Kisázsiában, Indiában, Ujzélandban, Amerikában kavicsrétegek, lösz- vagy agyagrétegek és homokrétegek egymástól

elkülönülve, nem összekeverve, hanem rétegesen vannak a földben. A geológia ugy nevezi, hogy diluvium, áradási réteg. Majdnem ezer méter magas fennsikon, hegyoldalakon, óriási kiterjedésü kavicsréteg van. A Rajna két oldala pedig lösz-fennsik. Hatalmas kövek vannak elsodorva sik területekre, hegytetőkön, sokszor a nehézkedési törvénnyel ellentétes helyzetekben. Ki vagy mi vitte oda őket? Erre különböző teóriák kerestek feleletet. Pl. a gletscher teória, mely szerint a gletscherek vitték volna a kőrétegeket. De a gletscherképződés lassu, nem választja szét az anyagot. Második a tengeráramlás elmélete. A szibériai fennsikon a föld belsejében vannak diluviális anyagok, de egyetlen egy tengeri kagyló sincs bennük! Ahol csakugyan a tengerár szökött fel, ott óriási mértékben találhatók tengeri csigák és kagylók. Harmadik a folyók kiáradása. De honnan kapták a vizet a folyók? Ahol a folyó nem járt, ott is vannak áradási anyagok. Negyedik a jéghegyek lecsuszása. De ha itt elolvadtak a hirtelen olvadás nem válogatta volna szét az anyagokat. Csak azt az egy magyarázatot nem akarják elfogadni, amit a Biblia mond. Ahol a viznek nem volt helye és alkalma szétválasztani az anyagokat, ott összesze-vissza szoritotta be a barlangokba, hegyszakadékokba, de ahol lehetett, ott rétegesen ülepedtek le az anyagok. A geológia igazolta a Biblia állitását, ahogy a csillagászat a teremtést. A geológia megkülönböztet két emberfajtát a használati eszközök szerint. A régi és uj kőkorszakban élt ember az állatokkal együtt, de a két emberfajta egymástól élesen különbözött. A régi nyers, durva lehetett, vadász volt, barlangokban lakott. Az uj szelidebb lehetett, földmüves

házakban lakott, háziállatokat tartott. A két emberfajta között átmenetet nem talál a tudomány. Az uj nem vette át a régi örökségét, ujra kezdett mindent. Az összefüggés teljesen hiányzik. Ez is igazolja a Bibliát. Isten bezárta a föld forrásait és az ég csatornáit, az özönviz lassan apadni kezdett. Isten hatalmas szelekkel száritott. A legtermészetesebb utat mutatta meg, amelyen az özönviz elapadhatott. A negyedik hónapban kezdődött 150 napos csend, melyben a viz fagyott. A hetedik hónapban látta meg Noé a hegycsucsokat. A bárka annak a vidéknek a legmagasabb hegyén akadt meg. Miért várt Noé 40, azután háromszor hét napig? Ide nyulik vissza a számképlet. A 4-es a világ száma. Ezekben a számokban a fejlődéstörténet van beirva. Mikor a 40 nap elmult, Noé kitágitotta az ablakot, hogy kiláthasson. A tengertől megtépett vidékre követet bocsátott ki, hollót, mert ez erőszakos állat; nem tért vissza, mert elég hullát talált élelemre. Ekkor a galambot küldte ki, s az olajfa levelet hozott. A madár már a mély völgyben járt, hol az olajfa növekedett, mert az vizben is élt. Ez lett a béke jelképe. A szelid győzött az erőszak felett. A dühöngő természet felett győzött az élet. A harmadik héten Noé tudta, hogy a galamb nem szorul már az ember védelmére, a természet ujra békés, megszünt az itélet. S Isten szólt, hogy menjenek ki a bárkából. Noé első teendője volt, hogy oltárt épitett. Első eset, hogy a Bibliában oltárról van szó. Az oltár olyan asztal, amely a maga lapját kiemeli a környékből, elkülönitett, megszentelt hely, amely Istent keresi. Ki vezette Noét erre?

Az özönviz előtt erre nem volt szükség, mert ott volt a paradicsom, bár el volt zárva. Az özönviz után nem lehetett megtalálni a paradicsomot, s nőtt a vágy, mely az eget kereste. Noé minden tiszta állatból áldozott. Szállt felfelé az illat, mit Isten megérzett, de nem az illat esett Neki jól, hanem a hála. S Isten megigérte, hogy nem kell a természettől félni többé, a természet nem csal. Isten észrevette, hogy az ember szivének gondolata gonosz, ezért megigéri, hogy többé nem fog pusztitani. Valami közbejött, ami két különböző cselekvésre késztette az Istent és ez a kegyelem. Mikor Noé az oltárnál Istennel találkozott, elkezdett müködni e kegyelem. Jézus azért szállt alá halálakor először az özönvizben elpusztult lelkekhez, hirdetni az örömhirt, mert ezek még nem ismerték az isteni kegyelmet. Először pusztit az Isteni kéz, azután megkegyelmez. A mi életünkben is igy van. Isten nem bocsát több özönvizet a földre, mert gonosz. Jön a kegyelem, s mindig erősebb lesz a törvényen áthatva, prófétáktól hirdetve és megjelenik az Isten Fia, a teljes kegyelem, csodálatos fényként világit bele a föld sötét éjszakájába. Mikor ezt a kegyelmet nézzük, elfelejtjük a geológia igazságait, mindegy nekünk bármit mond, csak azt tudjuk, hogy Isten kegyelme igaz.

9:1-20. 2. vers: "féljen" helyett, "tőletek való félelem üljön rajtuk".
6.vers: Isten a halálos itéletet engedélyezi, de csak azok felett, akik embervért ontanak. - Az özönviz elmult, Noé és az állatok elhagyták a bárkát. A bárka szerepe végetért, uj élet következik a földre. Az ember, aki most kezd elterjedni a földön, sze-

lidebbnek látszik, mint amelyik elpusztult, mégis a fejezet sok kemény, kegyetlen részletet tartalmaz. A fejezet azzal kezdődik, hogy Isten megáldja az embert és életét. Mintha Mózes I. 28-at ismételné, de nyomban utánakövetkezik valami, ami ott nem volt: "félelem üljön az állatokon". Ez azt is jelenti, hogy az emberen is félelem lesz. Kimondja a halálos ítélet jogosultságát./Isten/ Innen van a védekező és büntető harc jogosultsága. De a rabló és dicsvágyó harcnak nincs jogosultsága. A harc nem dicsőség, ha nem gyötrelem helye. A gyilkos halálos ítéletének jogosultságát a fejezet mondja ki. De az isteni gondolkozás, hogy az állatokon az embertől való félelem üljön, mutatja, hogy a föld megváltozik. Isten elvette belőle azt, ami eddig megvolt: az otthont, a félelem nélküli otthont. Igaz, az özönviztől nem kell félni többet, de a félelem ott lesz és az állatok átveszik az embertől. Minden állat lelke tükrözi az emberét. Eddig a zöld füvet adta Isten az állatnak és az embernek eledelül, az embernek még külön an gyümölcsöt is. Ebben a fejezetben Isten már minden mozgó állatot az embernek rendelt eledelül. Állatot ölni élelmül és az öltözésért, természetes. Hisz Isten mega öltöztette az embert állatbőrbe. Hogy Isten ezt megtette, ebből következik, hogy Isten ebbe a világba a kegyetlenségnek egy bizonyos fajtáját helyezte. Szebb volt, amogy volt, hogy a világon nem volt félelem. De mikor Isten az állatot odaadja az ember életéért, uj gondolat honosodik meg: másnak kell meghalnia, hogy te, ember élj! Előkép arra, hogy a rendes állatáldozat helyett egyszer az Isten Fia áldoztatik meg. Egy gondolatot ültet az Isten az ember szivébe: megtudja, hogy érte másnak kell meghal-

nia. A folyton folyó drámában, vérkiömlésben az ember felzaklattatik, vagy megkeményedik, s figyelmeztetik az embert, hogy az állatok az ember miatt halnak meg és neki vissza kell térnie Istenhez. Noé hármm gyermekéről van itt szó. A legidősebb Jáfet, második Sém és a legkisebb Kám. Még megemlíti a könyv ennek gyermekét, Kanaánt. E három név nagy jelentőségü. Jáfet = terjeszkedés, folytatás. Csakugyan a földet leginkább Jáfet utódai lakják: hinduk, médek, perzsák, latinok, germánok, szlávok, litvánok, görögök, törökök, indiánok. A legkisebb csoportot képezik Sém fiai: asszirok, szirek, zsidók, moábiták és edomiták, arabok. Kám utódai sokan vannak: egyiptomiak, kananiták, négerek, a szigetvilág lakói, az ugynevezett vad népek is az indiánok kivételével. Kám = forró; a testi élet forrósága üzte őket oda, ahol az éghajlat is forróbb, az élet lustább. Kananán = alávettetett. A vad népek nem alacsony müveltségüek, hanem elnyomott, kivénhedett, öreg népek. Előcsillan Noé, legkisebb fiára mondott átka. Noé átka megfogant. Ennek az átoknak oka a Biblia legszégyenteljesebb eseménye. Noé füldmüvelő lett, a legkedvesebb növényt ültette, a szőlőt. Rá kellett jönnie, hogy a szőlő nedve mire való, és mire ezt megtudta, elesett. Megrészegült és ebben az állapotban Kám látta meg. Nevetve ujságolta bátyjainak, azok azonban nem nevettek, hanem letakarták atyjukat. Miután Noé kialudta magát és megtudta ezeket, megátkozta, de nem Kámot, hanem annak fiát, Kanaánt. Mikor Kám kinevette atyja galázatát, akkor igazságtalan volt. A szivbe irt törvény ellen vétkezett: "tiszteld atyádat és anyádat". A nagyobb fiu szi-

vébe az be volt irva. Ha Kám nevetett, az kárörröm volt benne. A legtöbb ember, ha vádol, magából indul ki. Kám a maga gyalázatos dolgát fröccsentette apjára. Ha e másik két fiu gyengeségnek tüntette fel a bünt, mutatja, hogy ők ezt nem tanulták atyjuktól. Kám büne a legaljasabb volt, Noé felháborodása jogos volt. Ha bünösnek érezte volna ma gát, nem lett volna mersze kimondani az átkot. Az háborodik fel egy bünön, aki tiszta. A leggonoszabb bün a gyanusitás, forrása a gonosz sziv. Mindenki azzal gyanusit, ami a szivében van. Nem Noé meztelensége bántó, hanem Kámé, aki megmutatta, hogy mi van a lelkében. A másik két testvér igazi férfi, akik letakarják atyjukat. De miért átkozta meg Noé Kám egyik gyermekét csak, miért nem Kámot magát? Kám gyermekei akkor már éltek, Noé ismerte őket és kedvesek voltak előtte. Nem volt szive megátkozni, mert atyjuk megátkozásával mindegyikre kihatott volna az átok. Igy azonban csak a Kanaán ivadékaira hatott ki. De a legkisebb, Kanaán, olyan lehetett, mint az apja. Csakugyan a kanaániták romlottak meg a leghamarabb. Emlékezzünk csak Sodoma és Gomora fajtalanságára, Jezabel bálványimádására. Noé bünös lehetett, de próféta volt. Noé szava Isten szava volt. Noé nemcsak az állatokat hozta át az özönvizen, hanem a bünt is. De áthozta Isten nevét is, ami Sém nevében benne volt. A kegyelem megkereste Noét, s szövetséget kötött vele, s az állatokkal is. A szövetség igérete: többé ilyen rettenetes veszedelmet nem hozok rátok ne féljetek. Ime jelt is adok nektek, a szivárványt. A szivárvány szinei együtt a fehér szint adják. A fehér világit, de vakit is, mint a szentség maga. Mikor a szentség vaki-

tó fehére elbomlik, a szivárvány szineire, jelképezik, hogy Isten kegyelme mosolyog az emberre. A tudósok nem tudják megmagyarázni a szivárvány keletkezését. Az ember elszóródott a földön, de a látóhatárt átfogó szivárvány egyesiti őket. Háttere a sötét viharfelhő. Mikor fél, retteg az ember, mikor gyötrődve gondol előre, ezt a vihart Isten jóságos szeretete elüzi mosolyával: a szivárvány Isten mosolya. Miért tette bele ebbe a világba? Mert azt akarta, hogy legyen csodajel, mely azt mutassa, hogy Isten megbékült a lázadó, bünös, sokat szenvedett emberrel. S ez a fejezet, melyben átok, halálos itélet, félelem van; ez a sötét fejezet tartalmazza a szivárvány eredetét. Nem gunymosoly, hanem a kegyelem, az irgalom mosolya hirdeti, hogy ne féljetek, bizzatok! Minden jóra válik. Ez a fejezet, melyben annyi sötétség van, világos, derüs szépség lesz.

10: 1-38, és 11:1-9. 1. vers: szigetlakók alatt a Földközi-tenger partján lakó népek értendők. Az érdekel bennünket ebben a fejezetben először, hogy milyen népek keletkeztek az ósatyáktól. Nagyjában ugyanazt tanitja a tudomány a népek eredetéről, mint a Biblia. Az eltérést az okozza, hogy a tudomány a nyelvből állapitja meg a népek eredetét. Ez azonban helytelen, mert ugyanazon a nyelven több nép is beszélhet. Jézus korában mindenütt tudtak görögül, vagy pl. a zsidóság elfelejtette saját ósi héber nyelvét és arámul beszélt. Legjobb példa a mi magyar nyelvünk. Tudósaink megállapitották, hogy mi a finnugoroktól s a törököktől származunk, a keveredésből lett a magyar.

Egyes törzsek elkerültek messze vidékre, lemaradtak, átvették a sok idegen szokást, nyelvet, s elfelejtették honnan jöttek. Kérdés, melyik az igazi magyar? A népcsoportok eredetét a Biblia helyesen állapitja meg. Azt állitja, hogy a földön csak Noé utódai laknak, tehát egy apától származunk. Tény, hogy az özönviz az egész földön pusztitott, tehát ember Noén és családján kivül nem maradt. - Jáfet fiai: Gmer-kelták, Magóg-szkiták, Madai-médek, Jáván-iónok, Tubál-tibarinok /Pentus szigetén/, Thirás-thrákok, Mezek vagy Mések-macsulamok /Ararát és Kaukázus környékén/; Jáfet fiai tehát az un. indogermán népek. Gómer fiai: Askenázózok, Rifát-rifeusok /Kárpátok/, Tógarmanörmények; Jáván fiai: Elosah-elizek /Pelloponézosz/, Társis-óhrok, Kittim-un. lipnéziaiak, Dodonim-dardanák /Epirusz/. Kám fiai: Kus-etiópok, Micraim-egyiptomiak, Puth-észak afrikaiak, négerek /Libia/ és Kanaán. Nimródnál a történet hirtelen megváltozik. Nimród ósei foglalkozását önként elhagyta és mást választott. Ósei földmüvesek voltak, ő a vadászatot választotta. Nem állatokat szelidi-tett és azokat őrizte, mint Ábel, hanem vadállatokra vadászott. Ez egy bizonyos lelki eldurvulást mutat. Az emberek eldurvultak. Voltak nagytekintélyü emberek, akik a többieknek utat mutattak. Uj korszak kezdődött, az erőszakosok kora. Nimród, ez a nagy ember később istenitésnek lett a tárgya. Róla nevezték el az Orion csillagzatot, belőle lett a Bacchus isten, sőt a Baál is. Lénye beleiródott az emberi lelkekbe. "Hatalmas vadász volt az Ur előtt", pontosabban, "az Urral szemben". Nem törődött bele, bátran szembenézett az Istennel. Felemelkedett, mint egy félisten. Hatalmas tekintélyü, sok em-

bert magával rántott s ezekkel együtt fog-
lalta el egymásután a városokat. Ő volt az
első világuralkodó. Hóditási utja a Tigris
és Eufrátesz között volt. Előbb Babilon kör-
nyékére ment, aztán északra fordult és itt
terjesztette ki uralmát. Ez volt az első ba-
biloni birodalom, mert Nabukodonozor a má-
sodik volt. Az anarchisták szerint ha minden
uralkodót eltesznek láb alól, az emberiség
meg van mentve. Elfelejtették, hogy ha egyet
megölnek, lesz helyette száz. Mert egy fé-
kentartott százat, de ha ő nincs, az a száz
akarja folytatni az uralmat. Ez az emberben
van; ő akar uralkodni, első lenni. Az embert
csak ugy lehet megváltoztatni, ha a szivét
kicseréljük. Zsarnoksághoz nem szükséges ki-
rályság; lehet valaki zsarnok a családjában
is. Jézus megmutatta az orvosságot: attól a
pillanattól kezdve, hogy én akarok szolgál-
ni másoknak, meg van mentve az emberiség.
Ennek a lelkületnek pontosan az ellenkező-
jét képviselte Nimród.
Micraim fiai: Ludim-ludok /nem liciaiak/;
Anánim - a Nilus deltájánál laknak az utó-
dai; Lebábim-libiaiak; Nafthukim, - észak
egyiptomiak; Pathrusztin-felső egyiptomiak;
Kaszlikhim - Fekete-tenger - filiszteusok
/kivándorlók/; Kafthorim-Krétába mentek át
a filiszteusokhoz. - Kanaán nevezetes gyer-
meke Cidon. - Kéth utódai a khiták, hatal-
mas nép volt. Sém fiai: Elám-elámiták,
Assuur-asszirok, Arpaksád-állitólag a szár-
dok, Ludlydiaiak, Palesztinától északra Arám
szirek.

Bábel tornya. Nincs megirva, hogy ki volt
kieszelője a Bábel tornyának. De láttak Ba-
bilon mellett egy szabályos, majdnem csucs-
ban végződő dombvonulatot. Ásatások nyomán

előtünt egy hatalmas, erős épitmény, napon-
égetetett vályogból, szurokkal összeragaszt-
va. Kerülete alól kb. 2 ooo láb. Ennek az
épületnek a nevét is felfedezték: Bin-Nim-
rud, Nimród tornya. Az a gondolat, hogy
egy toronnyal az egész emberiséget össze-
tartják, Nimród gondolata volt. A fent em-
litett Nimród tornyot Nabukodonozor fejez-
te be. Történetileg eléggé hitelesitve van,
hogy ez volt Bábel tornya. A torony Isten-
nel szemben épült, dac volt. Azt akarta
megmutatni, hogy az ember meg tud élni Is-
ten nélkül. Le akarta taszitani Istent a
trónjáról. Jelentette az erőt, az egységet.
A gyermekes kijelentés "szálljunk alá", nem
más mint guny. Isten a maga végtelen türel-
mével hagyja, hogy az ember menjen előre a
maga utján. Ugy tesz, mintha nem látná,
hogy mit cselekszik az ember. Bábel tornya
épitésének két célja volt: nevet szerezni
és összetartani az emberiséget, tehát hiu-
ság és uralkodni vágyás. Ezeket a bünöket
nem szokták nagy bünöknek tartani; ha vala-
ki hiu, uralomra vágyó és eltipor másokat.
Ez az a két bün, mely annyi ember életét nyo-
moritotta meg, nem tartják nagynak, pedig
sokkal nagyobb, mint a paráznaság vagy az
iszákosság. Isten tudja, hogy miért szállt
alá, Isten nem ver bottal. Mikor alászáll-
lott, kivett egy csavart az emberi gépből,
az összhangot. Az egyik ember idegenül te-
kintett a másikra, gyanakodott. Sajátságos
őrületben másképp ejtették ki a hangokat,
vadul néztek egymásra, nem értették meg egy-
mást. Ledobták a szerszámot, néptelenné
lett az óriási torony. Az emberek szétszé-
ledtek, mert nem értették egymást. A hiuság
és hatalomvágy kiöli az emberből a szeretet

tet. Az összetartó csavar eltünt, az emberek nem képesek többé egymást megérteni. Ilyen észrevétlenül csak Isten tud büntetni. Nem láttak Istenből semmit, a szivükből tünt el valami. Felvetődik a kérdés, mi volt az emberiség ősnyelve, melyet a Bábel tornya épitői beszéltek. Sokan azt állitják, hogy a héber volt, de sokkal valószinübb, hogy volt egy ősnyelv, amelyből a többi lett, de amelyhez a héber közel állhatott. Mert gyermekibb, kifejezőbb nylevet, mint a héber, mely Isten gondolatait legjobban ki tudja fejezni, nem találhatunk. Kifejező erőt, egyszerüséget találunk benne, sokat megőrzött az ősi nylevből. De a héber nem az ősi nyelv. Ezt kutatni nehéz. Nem Noétól eredt, Noéig már 2 000 évig beszélték, ezalatt már sokat fejlődött. Hogy sokáig egy marad a nyelv, erre utal a Julián barát tapasztalata is, az Ásziában maradt magyaroknál. A magyar nyelv nem tett meg akkora utat, mint a francia, német, angol vagy olasz. Azt szokták mondani, hogy az emberi nyelv ősformája a kinai nyelv szerkezete. Pedig a nyelvek az egytaguság felé haladnak és nem ebből a többtaguság felé. A kinai nyelv padig az egytagu szavak sorozata. Amig az emberek Istennel jártak, egy nyelvük volt, de amikor szembe fordultak Vele, valami megpattant bennük, összezavarodtak és szétszéledtek. Addig maradnak igy, mig valami uj csoda nem történik. A bábeli zavar ellentéte a pünkösdi csoda, mert aki a csavart kivette a szivekből, ujra visszateheti oda, s akkor az emberek ujra megértik egymást. Ez az igazi közösség.

11:1o-26. Ábrahám még beszélt Sémmel, az életkor egyre csökken. Együtt maradnak, mind

beszélhet, Sémmel, az összeköttetés az özönviz előtti idővel fennmarad. Egy csomó név következik, melynek jelentősége van. A jelentésnek megfelelnek a valóságnak. Manapság hangzás szerint értelmetlenül adják a neveket, a nálunk szokásos nevek különböző eredetüek. Senki sem kutatja a jelentésüket. A zsidóságnál a szomoruság vagy a vidámság fejeződött ki a névadásnál; a nevek történetet tartalmaznak. - Az özönviztől indulunk ki. Az özönviz után fél évvel született Arpaksád, a Sém fia. Csak ennél az egy ágnál tünteti fel a Biblia az évszámokat, mert fontos személyhez vezet el. Már Ádám óta feljegyzik a korokat. Istennek volt hatalma megmenteni azt, aki Vele hüségben járt. Ez adja a vigasztalást, mit a No é név fejez ki. Noé átmentett állatokat, madarakat, családját az özönvizen keresztül, de legfontosabb egy név volt; Isten nevét mentette át. Sém utódai megőrizték ezt a nevet. Akiben biztak, Jahve nevét. Noé ezt a nevet rábizta másodszülött fiára, Sémre, ami azt jelenti: a "Név". E fiu neve jelenti azt, hogy az emberiség legnagyobb kincse, Jahve neve nem veszett el, átjött az uj világba és hirdeti, hogy Isten soha sem változik meg. De miért éppen a második fiának adta Noé ezt a nevet? Ez bizonyára isteni vezetés volt. Az elsőszülöttnek más feladata volt, a harmadik vétkezett, a középső hordozta Jahve nevét. Sém fia, Arpaksád, jelentését nem ismerjük, de egy földrajzi helyet is igy neveztek és ettől származtatják magukat a káldeusok. Ezékiel 14. részében a kaldeusok a Kanaán utódaiként vannak feltüntetve. Mindkettő igaz, mert mindkettő a Bibliában van. Sok ilyen rész van, amiben a tudósok ellentmondást fedeznek fel. Pl. a régi Sába is több nép ne-

ve, ezek találkoztak, keveredtek s egyrészük Sém, más részük Khám eredetünek vallotta magát. A káldeusok is több helyről eredtek. Nabukodonozor idejében élő káldeusok Khám utódai voltak és nem Sémé. Eredetileg külön népfaj volt Babilon déli részében, kb. Ur városában, Ur-Kazdimban. Ezek a kaldeusok őrizték meg a régi tudományt, a tudomány müvelői lettek, nyelvük a tudomány nyelve lett s maradt fenn. Dániel korában a tudós papságot értették kaldeus alatt, még később "kóklerek" lettek, kóbor varázslók. Hogy Noé unokája, Sém fia a kaldeusok őseként szerepel, nemcsak a sémita eredetét jelenti, hanem azt, hogy a Khámtól származó kaldeusok eltanulták Arpaksád tudományát. Később Arpaksád a rabbinizmusban szerepel, mint a varázslás nagymestere. Ez a tanitás akkor keletkezett, mikor a zsidók eltértek a régi tudománytól és tévutra jutottak, varázslással foglalkoztak. Arpaksád tudós volt, tudományának anyaga az volt, amit Noé az özönviz előttről átmentett, vagyis Jahve neve. Mig Jáfet az életet igyekezett elterjeszteni, Sém elvonult s az apjától örökölt nevet őrizte meg. Amit apjától hallott, elbeszélte utódainak; egyik fia, Arpakság vette át apja örökségét, s adta át utódainak. Sokáig ugy szerepelt, mint a tudomány képviselője, s ebből torzult az okkult tudomány képviselőjévé. Az "Ur városa" a könyvek városa volt

HOGY LETT ÁBRAHÁM A HITNEK ATYJA?

A történet kifejtése

Nimród és Bábel

/I.Móz.10:8-12; 11:1-9./

Ahhoz, hogy egy életet megértsünk, ismernünk kell az előzményeket és a környezetet. A Biblia, mielőtt Ábrahám életének a részletes elmondásához fogna, röviden ismerteti a Noé utáni emberiség sorsát és Ábrahám családfáját. Két elváló történeti vonal áll itt előttünk; egy elsötétülő és egy megvilágosodó. Hogy csak Ábrahámnak és utódainak történetét beszéli el részletesen, arra mutat, hogy a sulyt ezekre az életfolyásokra helyezi. De mert megemliti Nimródot, - mert elbeszéli Bábel tornyának épitését, - arra mutat, hogy Ábrahám története összefügg ezekkel. Nimród és Bábel története azt mutatja, hogy az emberiség tulnyomó része nem kereste, hanem kerülte az Istent, mint a büneset után Ádám, ki a kert bokrai közé rejtőzött. Az özönviz utáni emberiség városok falai mögé rejtőzik, s a falak közt keres magának menedéket, mint egykor Kain tette. Az ember bizalmatlanná válik embertársa iránt s buvik előle. Városok épülnek egymás után s a városépitő emberiség élére egy férfi kerül, ki a Nimród nevet viseli, mely azt jelenti: "Lázadjunk!" Természetesen Istennek szól a hadüzenet, akinek Noéban és az isteni Névben jelentkező igazságosságát az elvaduló, s rablásra hajló emberiség nem tudja elviselni. Nimródról azt jegyzi meg a Szentirás, hogy nagy vadász volt Isten előtt, azaz Istennel

szembe fordulva, Istennel szemben dacolva. A vadász szemben a pásztorral, később Ézsau és Jákób ellentétében jelenik meg. A vad jellem kizárja az Istenhez ragaszkodó gyöngéd hajlamokat. Nimródban a könyörtelen hóditó jelenik meg előttünk, ki embertársait maga alá tapossa, Az emberiség földrajzi utja és terjeszkedése a Tigris és Eufrátesz folyamok közép /Mezopotámia/ visz bennünket; de nem a felső, kisebb folyamközbe, hanem az alsó folyamköz északi részébe, mely az ósi Sineár nevét viselte. Az Ararát hatalmas felföldjéről, hogy a bárka megfeneklett, az emberiség dél felé indult, s nem nyugat felé. Igy a Perzsia nyugati részén való kereszttülvándorlás után a folyamköz déli részének északi területeire kellett jutniok. I.Móz. 10:10-ben emlitett Bábel, Erekh, Akkád, Kálne a déli folyamközben épültek és ezekhez később csatlakoztak az északi részen épitett Ninive, Hechobot és Kalá. A történe is ehhez a sorrendhez alkalmazkodik, mert a babiloni birodalom előbb keletkezett, mint az asszir birodalom Ninive fővárossal. Ábrahám idejében az asszir városok még kevesebb jelentőséggel birtak, mint a babiloniaiak.
E városok eredete tehát a legrégibb időbe megy vissza, s egy hatalmas ~~nyo~~ és egy hatalmaskodó ember hóditó utján keletkeztek. Az uralkodás és elnyomás törekvései hozták őket létre. Ezek a törekvések tisztán, világosan állanak elénk a babiloni torony épitésének történetében. /11:1-9./ Ez ósi városok története összefügg a nyelvek kialakulásával is. Hajlandók volnánk azt hinni, hogy a különböző nyelvek kifejlődése természetes szükséglet volt. A bibliai történet arról értesit, hogy Isten különös beavatkozása csinált az eredeti egy nyelvből többet. A nelyv a

Biblia szerint nem emberi kitalálás, hanem természeti tünemény, a teremtő Isten ajándéka, mint a müvészet, a költészet, a tudományos felismerések, stb. Ezt már a régiek is igy látták, s a különböző felfedezéseket, kulturteljesitményeket már a régi pogányok is arra vitték vissza, hogy isteneik tanitották rájuk őket. Newton nem kikövetkeztette a nehézkedés törvényét, hanem egy Istentől adott szellemi felvillanás megmutatta neki. Müvészi és tudományos meglátások mind igy születnek. Amit azonban Isten ad, azt vissza is veheti vagy összezavarhatja. Igy tette Bábelben is, mert Isten ajándékát gonosz célra akarták forditani. A gonoszság abban állott, hogy az ember függetleniteni akarta magát Istentől, s Isten dicsőségét magának tulajdonitotta. Saját erejéből akart nagy és erős lenni, mikor Isten nélkül egységet akart teremteni és a maga dicsőségét kereste, amikor nevet akart magának szerezni. Korántse higyjük azonban, hogy az emberiség egésze egyformán akarta a dolgokat. A vezetők: mondhatjuk, néhány vezető akart főként nagy és dicső lenni, és ilyen szándékkal szervezte meg, illetve készült megszervezni az egész akkor élő emberiséget. A tömeg pedig szivesen hallgatta a lelkes szavakat, melyekből neki haszna nem igen volt. Amit Bábel tornyának tervezői a Biblia szerint beszélte, az feltünően hasonlit ahhoz, amit ma propagandának neveznek. Kezdetben Isten ugy adta a nyelv ajándékát, hogy az egységes volt, mert egy volt az emberi törekvés és egy indulat töltötte meg az emberiséget. Mert egyet akartak, s mert meg akarták egymást érteni, a nyelv és a szavak gonoszak maradtak. Ez az egységes törekvés elsősorban az épitésre vonatkozott. Az emberiség otthont

akart magának alkotni, mert szivében ott volt a vágy az elveszett otthon, a paradicsom kertje után. Ez a pótlás volt a város, melynek falai védelmet és nyugalmat nyujtottak az embereknek. Ezért beszél az Irás is arról, hogy amint a hegyek közül a sikságra leereszkedtek, hogyan változott meg az épitès tudománya. A hegységben kőből épitettek, melyet ott találtak. Mikor a sikságra értek, ahol az élet könnyebbnek látszott, a kő elmaradt, s ekkor felfedezték, hogy maguk is készithetnek követ az agyagtégla kiégetése utján. Fönn a hegyek között a mésszel kevert sár jó kötőanyag volt, mikor a Folyamköz petróleum vidékeire értek, ott a földi szurok pótolta a maltert. Az emberi élet tartalma ekkor valami jó: az alkotás, az épitès volt, s ezt egy egységes nyelv szolgálta, amelyen az emberek megértették egymást. Életük megkönnyebbedését várták, amikor keletről, azaz a mai Perzsia vagy Irán nyugati hegylejtőiről leszálltak a mezopotámiai sikságra, amelyen földmivelés könnyebbnek és kiterjeszthetőbbnek látszott /11:2/. Az életmód megkönnyülése, a létért való harc szelidülése nem Isten iránt való hálára inditotta az embert, hanem a régi sátáni igéret hangzott fel a szivükben: "Olyanok lesztek, mint az Isten!" Hatalmasok akartak lenni; nevet akartak maguknak szerezni és e végett emberi erőfeszitéssel akarták megőrizni az egységet.

Az, hogy egyáltalában szóba került az egység megőrzésének gondolata /11:4/ arra mutat, hogy mihelyt az otthon keresését a hirnév keresésének a gondolata váltotta föl, az emberek egymás között is meghasonlani kezdtek. A hirnevet és hatalmat többen keresték és egymástól is elvitatni akarták.

A törekvések egymás ellen fordulása lett oka a nyelvi különbözödésnek, s ezt a megkülönböztetést elömozditotta, hogy Isten egymással szembenálló szellemi hatásokkal zavarta öket össze olyan módon, mint ezt később I.Kir. 22:17-23-ban látjuk: Isten magát a gonoszt használja fel arra, hogy kitüzött gonosz szándékától elterelje. a gonoszt. A propaganda ez a hamis prófétizmus, egymás ellen forditotta az embereket. Olyan zavar támadt, amilyen a Jézus ellen tanuskodó hamis tanukban, kiknek vallomásai egymást rontották le. Akik előbb Istennel együtt versenyeztek, mikor olyan tornyot akartak épiteni, amelynek csucsa /feje/ az egekben van /4.v./, most egymás ellen fordultak, s az Istennel való versengést abbahagyták, hogy egymással versengjenek. Igy zavarodott össze a nyelvük! Az egyház sokszor szabadult meg az üldözéstől annak következtében, hogy üldözői egymással vesztek össze és egymást pusztitották. Isten egykor, az apostolok pünkösdjén, visszafelé is megcsinálja a bábeli nyelv összezavarodását: az emberek idegen nyelveket fognak megérteni azáltal, hogy azokat a saját nyelvükön hallják beszélni. Istennek nem az otthon, nem a városépités ellen volt kifogása, hanem az eget elérni akaró elbizakodottság ellen. A lázadó ember arcátlansága ellen.

A Bibliának egyik sajátos nyelvezeti tünete az un. anthropomorphismus, azaz Istennek emberi tulajdonságokkal való képes felruházása. Noha a Biblia magasztos és tökéletes fenségben rajzolja meg Istent, a Biblia rágalmazói ezeket a kifejezéseket ugy mutogatják, mint gyarlóságokat. Pedig abban semmi gyarlóság nincs, ha egy felnőtt a kisgyermekkel ugy beszél, hogy annak gondolatvilágába beleilleszkedik. Ezt a leereszkedést gyakorolta Isten

Szelleme az emberrel szemben. Istennek nem kell "alájönnie", hogy az emberi tevékenységet lássa. Mégis ily kifejezést találunk a 11. és 5. versekben. Ez a szólásmód egyszerüen az isteni viselkedés megváltozását jelzi. Isten elzárkózottan él az emberi világtól. Ha ezt olvassuk, hogy alászáll, ez azt jelenti, hogy elzárkózott állapotából kilép és beavatkozik az emberi sorsba. Azt jelenti, hogy nem hagyja az embert a maga útján tovább menni, hanem belenyul életébe és abban jelenlétét érezteti. Vannak idők, amelyekben ugy folyik az élet, mintha nem volna égi gondviselő, és vannak idők, amikor az emberek érzik Isten közellétét. A kettő közti átmenetet jelzi ez a szó: Isten alászáll. Népek és egyének történetében egyaránt megkülönböztethetjük ezt a kétféle kort. Isten magára hagyja az embert, mintha nem volna Isten, aztán belenyul a népek és egyesek életébe, vagy szabaditással vagy itélettel. Mikor Isten beleszól a népek és egyesek életébe, akkor Isten alászáll hozzájuk. A kifejezés igen költői és plasztikus, de csak kép, melyet értelmezni kell.

Kép az is, hogy Isten azért szállott alá égi lakóhelyéről, hogy lássa, hogy az emberek mit épitenek. Amint hogy kép volt az, hogy Istennek ehhez a látásához leszállásra volt szüksége. A mindenütt jelenvaló és mindent látó Istennek ilyen emberi müveletekre szüksége nincs, ellenben az emberi müveletek mögött a szellemi világ cselekményei bujnak meg. Tudjuk, hogy az ismerés a szellemi világban életközösséget jelent, mint ezt a főpapi imádságban is látjuk, vagy a férfinak a nőhöz való viszonyában.

Hasonlóképpen a látás a közelebbi kapcsolatot fejezi ki. Isten látni akar, azaz kilép az elvonultságból és közelebbi érintkezést kezd az emberrel, érezteti vele jelenlétét. Ezt az emberi dolgokba való beavatkozást nevezi az Irás látásnak, Isten beavatkozott a város és torony épitésébe. A 6. versben az okot mondja meg erre Isten. Ez az ok az épitők közt levő különben ártatlan egységnek, azaz a munka összefogásának arra használása, hogy isteni korlát nélkül véghez vigyék, amit kieszelnek. Isten valami gonosznak a kezdetét látja és elhatározza, hogy mivel az egység határtalan lehetőséget nyujt az embernek bármi véghezvitelére, amit elgondol /aser jázumu laaszóth/, ezt a lehetőséget elvágja az ember elől. Megszünteti azt az állapotot, amelyben az ilyen cselekvés lehetősége volt elvágva, /ló jibbacér/. A magyar forditásban levő "semmi sem gátolja" kevesebbet mond, mint ami az eredetiben van: nincs elvágva; mert az előbbi részleges ellenállást is jelenthet, mig az elvágásá teljes megszüntetést. A 7. versben megismétlődő: "nosza szálljunk le" felszólitást Isten már az 5. versben közölt vajjired után mondja, s ha valóban fizikai alászállásról volna szó, értelmetlen volna, mert Isten már leszállott: tehát csak szellemi értelmet lehet a leszállásnak tulajdonitani. "Nosza, avatkozzunk be az emberi cselekvésbe!" Ez a felszólitás nem a Szentháromság többi személyének szól, hanem Isten angyalainak, akik a teremtés munkáiban is résztvettek s résztvesznek utóbb a gondviselés, fenntartás, továbbalakitás vagy éppen a szétrombolás munkájában is. Utóbbi céllal azonban inkább

a tisztátalan angyalok müködését szabaditja rá Isten az emberiségre, kik megjelennek nekik, kik az embereket hiuságuknál fogva megragadják és egymás ellen fordítják. Az emberk nem értenek többé egyet különböző utakra térnek és egymásnak hátat forditanak. Ezzel szórta szét őket Isten a föld egész szinén és igy szüntette meg a város épitését /8.v./. A 9. versben levő qárá általános alanyra vonatkozik: nevezték t.i. a város nevét Bábel-nek. Bábel tehát bél kapuját jelenti, hanem zavarodást, melyet Jahve maga okozott azzal, hogy a tisztátalan szellemiséget kifejléshez juttatta, s az emberekkel hiu dicsvágyuk gyümölcseit etette meg: a versengést, bizalmatlanságot és egymás ellen folytatott háborut.

A régiek ajkán a város szó jelentette azt a fogalmat,amelyet ma az állam szóval fejezünk ki.Görögül város=polis, és a város ügyeit,a polgárjogot és alkotmányt a politeia szó jelentette. Ha tehát városépitésről olvasunk, az államalkotást is jelentett. Augusztinus két állama jutneszünkbe, mikor Nimród városalapitásairól hallunk. A lázadó világ a civitás diaboli-t épiti, mig Isten az igazi, szellemi egyházban Isten államát /civitás Dei/. Az ördög állama tisztátalan sugallatokkal épül, fejlődik ki. De teljes kifejlődését Isten egyelőre akadályozza, sőt olykor el-elvágja, hogy ez a kifejlés, azaz a lázadás tetőfokra jutása és egyetemes elterjedése az utolsó időre maradjon, amikor annak életerejét a visszatérő Jézus megérkezése fogja "elvágni". Bábel tornya folyton épül. Ujra

meg ujra megakasztja épitését az emberek közt levő egyenetlenség és zavar, de mindig ujra kezdi annak épitését a lázadó emberi szellem. Amikor Noé utódai városépitéshez fognak, Istennek egy másik város épülése van szivében, és ennek a szellemi, Istentől való városnak az épitésére választja ki, hivja el, állitja munkába Ábrahámot, a régi Ur város egyik polgárát. Ábrahámnak ki kell mennie városából, hogy egy másik várost pillantson meg, amelyet Isten mutat neki. A körülötte épült városok között Ábrahám látta és várta a megalapozott várost, amelynek épitője és alkotója Isten. Ábrahám sátorban lakott, ide-oda vándorolt és nem utánozta városalapitókat; meg unokaöccse Lót, Sodoma városába költözött és annak kulturáját élvezte, amig ennek egy ujabb isteni itélet véget nem vetett. Ábrahám életének tehát sötét hátterét képezte az Ábrahámmal ellentétes emberiség életfolyása. Az Isten nélkül hatalomra és hirnévre törő emberiség közepette Ábrahám az Istentől épitendő város felépitésére várt és ebben a várakozásban elkerülte az emberi utakat és az isteni hatalom kifejtését pótló emberi erőlködéseket.

SÉM NEMZETSÉGE

/I.Móz.11:10-27./

Sém héberül nevet jelent és hogy egy ember azt kapta névül, hogy "Név", az azt mutatja, hogy ennek az embernek feladata, Istentől kijelölt része az volt, hogy az Isten szent nevének legyen megőrzője, hirdetője, az utókor számára átadója. A név a régi világ-

ban egészen más jelentőségü volt, mint a mai világban. Ma csak megjelölője valakinek, régen sajátosságainak, belső valójának, természetének hü kifejezője. Isten neve: Istenről való ismereteink rövid foglalata Isten lényegének kifejezője, az Istenről alkotott theológiának foglalata. Sém testvére Jáfet, helyesebben: Jefet, nevének jelentése szerint /kiterjeszkedés/, azt a feladatott kapta, hogy az emberi nemet és annak munkáját, lelki jelentőségét kiterjessze a földön, s utódai, - mint ez különösen az indogermán népek történetéből kitünik -, ennek a feladatnak meg is feleltek. Khám neve meleget jelent, s a név nemcsak a lakóhelyet jelöli, melyet ennek a névnek, ennek a fiunak az utódai választottak, hanem a meleggel járól elpuhultság, lelki erélytelenség, bénultságát is. Khám utódai, mint azt Egyiptom /Micrájim/, a kréták, a feniciaiak példája mutatja, nem voltak müveletlenek. Ellenkezőleg, magas müveltségre tettek szert, sőt ezt hamarabb érték el, mint Jefet fiai. De ennek a magasabb müveltségnek elterjesztői nem a kéták, hanem az egyiptomiak lettek. Mind az, amit produkáltak, a kényelem, testi kielégültség szolgálatában állott, a bujaságot ápolta.
Ezt az irányt jelölte ki már korán Kanaán csuf viselkedése /I.Móz.9:2o./. A nemesebb, szellemibb müvelődés uttörője és elterjesztője Jefet családja volt, és Jefet müvét nemesitette a rábizott Isten-név képviseletével Sém. A világbirodalom első megalkotója, Nimród, khámita eredetü: mégis a későbbi világbirodalomnak megszervezését és fenntartását Jefet utódai veszik át: a

perzsák, a görögök és a rómaiak. Mikor azonban Jefet nem Sém hagyatékát veszi át, hanem Khámét, akkor az áldás helyett az átok utját választja. A sémi és a khámi örökség az emberi fejlődés két eltérő utját mutatja. Szomoru, hogy még Sém utódai közül is sokan beállottak Khám követői közé és Sém utját csak egy kicsiny sereg járta ezen a világon. Ezt a fejlődést mutatja az a családfa, amelyet I.Móz.11:10-27 -ig tartalmaz. Sém családjának története egyenlőre csak a nevekbe van beirva. Sém leszármazottainak nevében az isteni vezetés lelt kifejezésre, amely ezt a családot nemzedékről nemzedékre tovább vezette egy rájuk bizott isteni feladat megoldásában. A neveket a szülők ugy adták, ahogy a gyermekeik jövendő sorsában az isteni küldetést megláttak. A nevek fokozódó belátást mutattak Isten tervébe és kiujelentésszerüen hatnak a nevek viselőire és az Ige olvasóira. Mindenik szülőnek több gyermeke volt. De ezek közül mindig egy volt a kiválasztott, aki az isteni terv hordozója volt. Az egyesek kiválasztása csak Jákóbban szünik meg, kinek már mind a 12 fiát kiválasztotta Isten és ettől fogva nem egy egyén, hanem egy nép a kiválasztott. Hogy a ki nem választott gyermekek lelkileg hogyan viselkedtek a kiválasztottaknak adott isteni hiváshoz, oly kérdés, amelyre a Biblia nem ad választ. Valószinüleg erősebben ki voltak téve az emberiséget körülvevő pogányositó hatásnak, tehát a vallásos elhajlásnak is. Ennek jó példája Lót, aki ingadozó élet után a kijelentés Istene mellett döntött, utódait azonban nem tudta ezen az uton vezetni. Sém utódai közül Isten kiválasztott magának egy népet. Az emberiség

többi részét pedig hagyta a maguk választotta uton halalni. Bizonyos szellemi változatban ma is hasonló történik: Isten a kiválasztott egyház kihivásával és menyasszonnyá készitésével foglalkozik, az egész nemzet-világot átölelő ébredések egy következő kor számára vannak fenntartva. Ma egyéni kiválasztás van, mint volt Sémtől Jákóbig. De akkor egy testi nép megszerzésére irányult az isteni munka. Ma szellemi választott népet készit a választottakból Isten.

Sém fia, t.i. az a fia, akit Isten magának kiválasztott, Arpaksád volt. Arpaksád nevét általánosságban ugy értelmezik, hogy ő volt a káldeusok őse, az első káldeus. A káldeusok társaságának mibenléte máig nincs tisztázva. Külön népfaj aligha lehettek, inkább egy különböző nemzetiségekből eredő tudós kaszt, mely a kormányzást a kezében tartotta az ősi Babilonba. Nabukodonozor is igy válogatta össze a maga kormányzói testületét, melybe még zsidó gyermekeket is hozatott, s nagy költséggel neveltette őket tudósokká. Ami először kaszt volt, később ugy tünhetett fel, mint nép, de semmi esetre sem ugy, mint egy őstől származó nemzet. A babiloni fogság után a káldeusok tekintélye mindig alább csuszott, s végül vásári jósokn rangjára süllyedt, kik a mult dicsőségéből és hagyományaiból éltek. Ennek a rendnek a megalapitását Arpaksádra vitte vissza a hagyomány, s ennek a hitnek az a tény lehetett az alapja, hogy Arpaksád tudós volt: az isteni Név titkait kutatta s tanitó lett.

Sém azután, hogy Arpaksádot nemzette még 500 évig élt, s más fiakat és leányokat is

nemzett. Világos tehát, hogy isteni kiválasztás működött, mely egy választott nemzetség emlékét, sőt annak életadatait, évszámait is megőriztette az emberekkel oly korban, amikor még nem lett világossá, hogy ez a kiválasztás afelé a választott Mag felé irányul, ki az emberiség reménysége lesz, és akinek érkezése felé tekintést a világ legnagyobb bölcsességének kellene tekintenünk. Ez a jövendő Magzat titokzatosan benne rejtőzik abban a Névben, melynek viselője Sém volt.

Arpaksád 35 éves korában nemzette Selachot, s utána más fiakat és leányokat is, mialatt még 403 évig élt. A többi gyermek életkorát nem említi meg az Irás, mert az isteni történetirást csak az az egy ág érdekli, amely a születendő Magot hozza majd el. A kb. félezerre menő életkor majdnem csak a fele az özönviz előtti életkornak, de ötszöröse a maiaknak. Ez arra mutat, hogy az emberiség életereje fogyóban volt, de még sokkal erősebb volt a mainál. A halál tehát előrehaladóban volt, hogy az emberre kiterjessze hatalmát.

Selach küldetést jelent. A nevet Arpaksád adta. A tőle képviselt tudás összeredménye tehát az volt, hogy Isten a kiválasztott ágnak küldetést adott a földön, amelynek engedelmeskedniük kell. Ebből a küldetésből lett egy istenes megvalósulás: a kiválasztott ág életsorsa, és lett egy pogány paródia: a kaldeusok tudós iskolája, kik tudásuk révén világuralomra törtek és ezt a törekvést ugy valósitották meg, hogy mindig az uralomra jutott politikai iránnyal léptek szövetségre. Selach gyermekei a ma-

gukválasztotta cselekvés helyett Istenre vártak, mint később Ábrahámról olvassuk, hogy az Istentől épitett várost, azaz államot várta /Hb.11:14-16/. Selach 30 éves korában nemzette Ébert, mely szóból a héber név támadt amely általmenést, átkelést, tulpartiságot, zarándoklást jelent. Arpakšád elméleti bölcsessége Selachban gyakorlativá változott, amikor felismeri, hogy a küldetés, amelyet Istentől kapott, kiemelte őt a környező emberiségből, tulpartivá, zarándokká tette, egy messzi reménység követőjévé, zarándokává. Az isteni küldetés felismerése mindig idegenné tesz környezetünkkel szemben, mely más uton járván, bennünket meg nem érthet és idegenné lesz. Éber 34 éves korában nemzette Peleget, mely szó elválást, megcsalást jelent. Ami Sélachban még csak lelki irányzat volt, amikor magát küldetésénél fogva idegennek érezte, az fiában, Éberben tetté változott: a családban szakadást, megoszlást idézett elő a zarándok lelkület, s ez a fájdalmas tapasztalás nyert kifejezést abban, hogy fiát Pelegnek nevezte.

Peleg 30 éves korában nemzette Rüut. Röul a Röüél rövidebb formája, Isten barátját jelenti. Peleg tehát, amikor fiát Isten barátjának szánta, felismerte, hogy amilyen fájdalmas emberi oldalon az elszakadás, épen olyan meleg, boldogitó tapasztalás Isten barátjává lenni azáltal, hogy Istenért az emberek barátságát feláldozzuk. A kiválasztott és kiszakitott nemzetség tehát benső, meleg kapcsolatba jut a Láthatatlannal és ezt a kapcsolatot ápolja.

Röu 32 éves korában nemzett Szörugot, mely név összefontat, összekapcsoltat jelent. A

kiválasztott nemzetség tehát ugy összefonódik Istennel, hogy Röu a tőle származó sarjat már Istentől elválaszthatatlannak, Istenről leszakithatatlannak tartja, s igy adja fiának a nevet. Szőrug élte ezt a szoros kapcsolatot. Ebben a szoros Istenhez kapcsoltságban érett meg a gondolat, hogy ami eddig meglátás, életirány volt, az egy az addigi életmódot, életkörülményeket gyökeresen felforgató, minden akadályon áttörő tetté forradalmasodjék. Szörug 30 éves korában nemzett fiát Náchórnak, azaz áttörőnek nevezte el. Más magyarázat szerint Náchór lihegőt jelent, s ha ezt az értelmet vesszük, Szörugban már indulatoss vággyá alakult a várakozás arra, hogy Isten a kitüzött igéretet teljesitse. Pedig hol voltak attól, hogy az igéretnek tettleg eléje menjenek! A türelmetlen várás igen sokszor fékeződik le, s válik habozássá, késedelmezéssé.

Náchor 29 éves korában nemzett fiát Terachnak, /Tárénak/, azaz némelyek szerint késedelmezőnek, mások szerint állomásnak nevezte el, vagyis felismerte, hogy a cél még messze van és csak a hosszu ut egyik állomásáig jutottak el. Az idő előtt való sietség tehát rendesen visszaesést, késedelmet szül, s ezt Náchornak tapasztalnia kellett. Erre mutat a név, melyet fiának adott. Terach, vagy szokottabb nevén Táré, csakugyan késedelmet, megállást jelentett abban a keresztültörésben, amelyet nem Náchor, hanem Terach fia, Ábrám valósitott meg. Ami eddig elgondolás, beszéd tárgya, várakozás volt és Istenre figyelmes, az Táré fiában Ábrámban, kit 70 éves korában nemzett, tetté változott. Az áttörés megtörtént: Ábrám atyjának, Tárénak társaságában

átlépte az ősi szülővárosnak, Ur-nak határát. Elszakadt családjától, ősi honától, s vándorrá, zarándokká lett e világban, várva a várost, amelyet Isten fog majd számukra építeni. Ábrám /később lett Ábrahámmá/, fenséges, magasztos, magas atyát jelent. A név és a kisérő körülmények lényeges változásra mutatnak, Terach, Táré késedelmes természetre mutat, hogy mig elődei 30 év körül nemzették első gyermekeiket, addig Terach 70 éves korában jutott el ahhoz. Ha Terach természete visszahatás volt Náchor lihegőn türelmetlen, áttörő jellegével szemben: mondhatjuk, hogy Terach önmagával jutott ellenszegülésbe későbbi életében, a késedelmezőből cselekvő ember lett. Legalább is a cselekvésre a készség meg volt nála. Ez a cselekvő készség mutatkozott meg nála, amikor egyik fiát Náchornak nevezte el; tehát az apjától megkezdett cselekvő szándékot e névadással ujra magáévá tette. A másik fiának a Hárán nevet adta, minek jelentése hegyvidéki, s e névvel a síkságról, amelyen Ur feküdt. visszaforditotta szemét a hegyvidékre, honnan a család alászállott civilizáltabb, de Istentől mindjobban elforduló életre. A harmadik fiát Ábrámnak nevezte, magasztos atyának, s e névvel Istennek leplezte le, amelyet Isten vele kijelentésben közölhetett csak. Isten egy népet akart magának szerezni, s e nép atyjául, azaz példaképül, testi és szellemi utmutatójául Ábrámot választotta. Hárán élete igen hamar még az őshazában befejeződik e földön. Azért emliti az Irás Hárán fiát, ki a későbbi történetben jelentős szerephez jut. Lót jelentése: burkolat, lepel, elrejtezett. Istenhez való viszonyukban legfontosabb az őszinte-

ség, az, hogy felfedett arccal tekintsünk Isten arcába. Lótnak mellékutai voltak, azért kellett neki a szabadulás történetéből kiesnie. Miután ő maga megmenekült, leányait nem tudta a szabadulásba végig megtartani. Azok rejtett, emberi utakon próbálták, amit Istentől kellett volna kérniök és megkapniok.

TERACH JELENTŐSÉGE

/I.Móz.11:27-32./

István vértanu előadásában a következőket olvassuk Ábrahámról: "A dicsőség Istene megjelent atyánknak, Ábrahámnak, amikor az Mezopotámiában volt, még mielőtt Háránba költözött volna át és igy szólt hozzá: "Jöjj ki földedből, rokonságod közül és jer arra a földre, amelyet mutatni fogok neked." /Csel.7:2-3./ Mózes első könyve szerint ezt Terachnak mondta és Terach volt az, aki fölvette Ábrámot, Lótot és Szárait, s kiment velük - Kánaánt választván célul - Hárángig és ott letelepedtek. Terach ott meg is halt. /I.Móz.11:31-32./ A két előadás közti ellentmondás csak látszólagos. Hasonlit Jézus kétféle családfájának ellentmondásához, amelyet Máté és Lukács közöl. József, Jézus adoptáló apja volt és a hivatalos családfa szerint Jézus Józsefen át az összes uralkodó dávidi királyok örököse volt; ezt a családfát közli Máté. Lukács az emberi oldalát méltatja, a valóságos és nem a jogi leszármazást és azért Mária leszármazását közli, kitől Jézus tényleg született. Hasonlóképpen az Urból való kivándorlásról István előadása a valóságot adja elő, Mózes

előadása pedig azt a képet tárja elénk, amelyet az akkori társadalom Ábrám kivándorlásáról nyert. Ábrám kapta a kijelentést, mely a kivándorlást meginditotta. Ábrám küzdötte ki magában az elhatározást, hogy a parancsnak engedelmeskedni fog. Ábrám beszélte rá atyját, hogy az isteni parancsnak engedelmeskedjenek. Ez volt a valóság! De Terach is kapott kijelentést, és ez nemcsak abban a hagyományban volt belefoglalva, mely Sém óta apáról fiura szállt, hanem Terach hosszas belső vivódással annyira magáévá tette mind az atyai hagyományt, mint fiának, Ábrámnak látomását, hogy az igy magáévá tett isteni utmutatást lassanként személyes élménynek dolgozta fel. Engedelmeskedése nem volt kis értéük, mert 1./ késedelmes természetének legyőzése neki nehezebb harcot jelentett, mint amilyen azoké volt, akiket ilyen természet nem tartott vissza;

2./ a fiának adott kijelentés iránt való engedelmessége, és ebben az apa megalázkodása a fiu előtt, igen széppé teszi Terach döntését.

I.Móz.11:31. szerint Terach volt a cselekvő személy, aki külső látszat szerint a kivándorlás meginditója, a rendeletek kiadója volt. Terachra nagy hatással lehetett fiának, Hárannak még az Ur városában bekövetkezett halála, mely oly kötelékeket szakitott el, amelyek őt a régi hazához kötötték. Hárán neve /montanus hegyi/ is a kiköltözési szándékot fejezi ki, de a név inkább az eláni hegyekre mutat, amelyekből a család alászállott a síkságra és nem Kanaánra. Hárán halála ezt az emberi szándékot megsemmisitette és Terachot arra birta, hogy a másik, bizonytalanabbnak látszó, ismeretlenebb utra vállalkozzék, melyet Isten mutatott. Hárán fia

Lót, ki magával sem volt tisztában, könnyebben vállalta a kalandos utazást, mint atyja. Igy határozta el Terach, hogy harmadik fiától, Náchortól megváljék, s elinduljon. Mivel Kánaánban akkor nem egyenesen a sivatagon át vitt az ut, hanem Szirián keresztül, az Eufrátesz mentén, történt az utazás arra a földre, melyet Terach valószinüleg megholt fiáról maga Hárannak nevezett el, mert ez is hegyes vidék volt. Az Ur-ban hagyott harmadik fiu, Náchor később követte atyját, mert ivadékait: Betuélt és Lábánt nem Ur-ban, hanem Háránban kereste Eliézer. Terach azonban ujra engedelmeskedett habozó természetének, s bár nem tudjuk, hogy betegség, öregség, gyengeség vitte-e rá, megállott Hárán földjén és nem folytatta az utat. A szülőjének engedelmes Ábrám vele maradt. De atyja halála után folytatta a félbe maradt vándorlást. Utján valószinüleg Terach áldása is kisérte, ki maga gyenge volt ugyan, de szivében ott volt a vágy, hogy Istennek engedelmeskedjék. Terachban egyesült az eddigi ősatyák lelke, akik megértették, hogy Isten merre akarja vinni őket, de akik közül senki sem indult el, hogy a világosságnak engedelmeskedjen. A hit első lépését Ábrám tette meg, azért lett ő felséges atyává, egy kiválasztott nép ősévé. Terach akadályai között szerepel még egy: nem látta Ábrám atyaságát biztositva, mert Szárai, Ábrám felesége meddő volt. Ábrámnak ez nem volt akadály az engedelmekedésben, mert ő nem Száraira nézett, hanem Istenre. A külső látszat tehát az, hogy Terach maga engedelmeskedett az isteni hivásnak, ami nem is volt az igazsággal ellenkező. A pontosabb valóság mégis az volt, hogy Ábrám volt a hit által engedel-

meskedő, ki atyját buzditotta, ki a hitnek nemes harcát megküzdötte, és abban győzedelmes lett.

ÁBRAHÁM KIVONULÁSA HÁRÁNBÓL

/I.Móz.12:1-5./

Ha István vértanu elbeszélését Mózes elbeszélésével összevetjük, kitünik, hogy az I.Móz.12:1 skk.-ben olvasható elhivás a második isteni elhivás volt Ábrám életében. Isten megvárta Háránban Terach halálát, s ezzel elismerte, hogy Ábrámnak atyjával szemben tanusitott kimélete, s engedelmessége Neki tetsző volt. Terach nem volt a hit embere oly mértékben, mint fia, Ábrám. De atyja volt s a fiunak tekintettel kellett lennie atyja gyöngeségére. Mihelyt azonban ez a visszatartó körülmény eltünt Ábrám életéből, az isteni hivó szó, amelyet egyszer már Ur városában hallott, ismét megszólalt és tovább hivta Ábrámot az eredeti cél, Kánaán felé. Az időpont, amelyben Isten szól hozzánk nem találomszerü, nem véletlen, hanem Istentől pontosan kiszámitott, szükségeinkhez és a teremtés szükségleteihez hozzáillesztett. Áll ez a megtérésre való hivásra is. Azt sem az elhivott maga, sem az evangéliumhirdető emberileg ki nem választhatják. Terachnak Háránban történt halála után Isten megszólalt.

Hogy mimódon szólott Isten, nem mondja az Irás. De más esetekből következtetve gondolhatjuk, hogy látomásban, mely éjjel, is, nappal is történhetett. Hogy a látomás alkalmával alakot látott-e Ábrám, nem tudjuk.

De hogy érhető szavakat hallott és nemcsak gondolatai támadtak, az bizonyosnak látszik. Ábrahám életét átszőtték a tulvilági jelenségek. Isten alkalmazkodik hozzánk. Angyalai ember alakban jelennek meg és emberi idiómán szólnak hozzánk. Ilyen emberi voltunkhoz alkalmazkodó isteni beavatkozás volt a pünkösdi nyelvcsoda is. Isten leereszkedett Ábrahámhoz, és emberi körülmények szerint jelöli meg azokat az összeköttetéseket, amelyekből Ábrámot ki akarja emelni. Megemliti a földet vagy országot /erec/, a nemzetséget /móledeth/ és családot vagy házat /béth ábó/. Ezek a szavak elárulják, hogy az emberiség Ábrám idejében milyen társadalmi formák között élt. Megvoltak a pontosan meghatározott országok, még ha azok határa nem volt is a mai pontossággal meghatározva. Voltak az országon belül nemzetségek, amelyek összetartottak, s ez igy volt még az ősmagyaroknál is, akik hazánkba bejöttek. Végül voltak családok, melyek egy-egy tekintélyes öreg atya kormányzata alatt együtt éltek és nemcsak apából, anyából és gyermekből állottak. A családhoz tartoztak a rabszolgák is, mint azt a magyar család-cseléd szavak azonossága is mutatja. Ábrámnak ezeket a köteléket el kellett hagynia, velük a kapcsolatot kellett elvágnia, s azt csak fájó szivvel tehette meg. Hány kedves rokonnak, barátnak kellett örök bucsut mondania! De Isten kivánta tőle ezt az áldozatot és ennek az elszakadásnak már az ősöknél feltünő gondolata megkönnyitette elhatározását. Még kedves nagybátyjától, Náchortól és annak feleségétől, Milkhától is el kellett válnia, kikre Izsák nagykorusága idején olyan szeretettel emlékezett, hogy szolgáját visz-

szaküldte menyasszonyáért. A Jelenések könyve későbbi rajza szerint az emberiség társadalmi formái: a nemzet, nép, nyelv és törzs. A Jelenések könyve olykor még egy fogalmat léptet azok közé vagy valamelyikük helyére: a tömeget /ochlos/,melynek csőcselék szinezete van. A nép az országot fedi, melynek lakói előbb nemzetet alkotnak, később keveredés után népet, ha ezt egy államegység, közös kormányzat köti össze. A nemzetségnek később a törzs felelet meg. /phülé, tribus./ Ma ezt a párt fogalma váltotta fel. A nyelv kezdetben egy volt, csak később vált ez is elkülönitő vagy összecsatoló tényezővé. A Biblia alapján alkotott erős meggyőződésem, hogy ezek a társadalmi kapcsok nem esetlegesen fejlődtek ki, hanem a Teremtő alkott őket, s irta be az emberi lélekbe alkatukat, ugy, hogy egymástól távoleső embercsoportok is ugyanolyan társadalmi formákat öltöttek fel. Az emberiség elszaporodásával ilyen kapcsok teszik lehetővé az emberek békés együttélését, kivéve az olyan társadalmi alakzatokat, amelyek széthuzsára, versengésre, vetélkedésre inditanak, mert ezeket Istenre vagy az Istentől teremtett természetre visszavinni nem lehet. De ha ezek a társadalmi alakzatok Istentől valók, miért kivánta Isten Ábrámtól, hogy ezeket a kapcsokat megtagadja, széttépje? Istennek kettős célja lehetett ezzel az isteni kiválasztásból folyó kivánsággal:

1. Ábrámot függetleniteni akarta a nemzeti,nemzetségből és családból jövő befolyásoktól és oly uton akarta vezetni kiválasztott szolgáját, amelyet az emberiség többsége nem érthetett meg és ame-

lyen Ábrámnak egyedül Istentől volt szabad függnie.

2. Ábrámot ki akarta emelni Isten a szükebb kapcsolatokból, hogy egy család, nemzetség vagy nemzet szolgálata helyett, népek, sőt az egész emberiség fölé kiterjessze példaadását és hatását.

Ábrámnak Ábrahámmá kellett lennie, magasztos atyából sok népek atyjává! E változások egyideig a magánosság, egyedülvalóság utját járatták vele. A magnak, mielőtt gyümölcsöt teremne a föld sötét mélységében kellett rothadnia, mint azt Jézus is övéi elé irta. Ábrámnak és családjának lelkébe hasitott a kiszakadás és elválás: Isten oltárra helyezte őket, az áldozatot megkivánta tőlük. Az áldozat személyi sulyát a kihivás szövege is érzékelteti, mert a héber "lekh-lökhá" dativus commodias-ja arra mutat, hogy Ábrám személy szerint van érdekelve a kivonulá - ban. Magyarul talán ugy adhatnánk vissza: Szedd föl magadat! A kivonulás célját Isten elhallgatja, csak annyit mondÖ abba az országba, melyet meg fogok láttatni veled. A végső célt általában homály szokta fedni, mely sokszor jótékonyan eltakarja a nehézségeket, amelyek a vándor előtt állnak. A kenyérben is a holnapot jelöli meg csak Jézus, hogy azért imádkozzunk. A későbbi napokat Isten kezében kell hagynunk. A jutalom, a boldogitó igéret festésében azonban nem takarékos az Ur, amikor részletezve, nyomatékosan ismételi, hogy áldása fogja kisérni Ábrahámot. Ez a kisérő áldás örző és védő jellegü. Ábrámról tovább árad s azokon akik barátaivá válnak, áldásként nyugszik meg; azokon, akik ellenségei lesznek, átokká változik. Az áldás nemcsak Ábrámot fogja

kisérni, hanem testi utódait is, amennyiben azok az isteni oltalom alatt nagy nemzetté /gój, nem ám/ lesznek. A mai gyermeket nem kivánó emberek nem értik, mi áldás van abban, ha valaki nagy nemzet atyjává lehet. A régiek ezt jobban értették: aki több utódot nemzett, többet foglalhatott el az akkor még jobban nyitva álló földi birtokból. Abrámnak azonban halálon tuli reménysége is volt: ő az Istentől épitendő várost, azaz államot várta, s találkozást remélt mindazokkal, akik ágyékából születni fognak. Neki sokat jelentett, hogy egy boldog, nagy népet lásson az Istentől kijelölt uton az ő nyomdokaiban járni. Az Istentől neki igért áldást átáradni látta erre a nagy nemzetre is. A "nagy név", amelyet Isten szintén igért, nem annyira a hirt jelentette, mint inkább a nyomós személyiséget, amellyel a név együttjárt. Ezt mutatja a nagy nevet követő felszólitás: "légy áldás!" Ez azt fejezi ki: használd majd tekintélyedet arra, hogy környezetednek hasznára légy! A későbbi hirnévre törekvés, amelyet egyenesen erénynek tettek meg, esztelen hiuságból fakadó látszat vadászássá vált. Ábrám idejében a nagy név nagy jelentőséget, nagy tekintélyt, nagy befolyást jelentett, nagy sulyt az emberi társadalom fejlesztésében és alakitásában. Az ilyen tekintély azonban sokakban irigységet, vetélkedést kelt, mert uralmat jelentett a lelkeken. Azért a hatalomra törekvők átkozni, a segiteni akarók áldani fogják majd Ábrámot, ugy látja ezt előre az Isten. Ám Ábrámnak nem kell félnie, mert Isten ellenáll az ellenszegülőknek és az átkozódót átokkal fogja sujtani, az áldó,

REFORMÁTUS NAGYKÖNYVTÁR DEBRECEN

segitő kezeket megáldja munkájukban. A kiséró áldást áldássá vagy átokká fog változni. Az áldás következő mondatát: "benned fogják áldani egymást a talaj összes nemzedékei", a magyarázók kétféleképpen értelmezik. Egyesek szerint Ábrám eggyé lesz az áldás fogalmával, s ha a következő nemzedékek valakit meg akarnak áldani, azt fogják mondani: ugy áldjon meg az Isten, mint Ábrahámot! Azaz Ábrám nevével fogják az áldást mondani. A másik értelmezés szerint az Ábrámnak adott áldás lesz az utódok vagy következő nemzedékek áldásának kutfeje, az Ábrámnak adott áldásból fognak az utódok meriteni. A második értelmezés mélyebb és tartalmasabb. A hit útján összegyülő áldás olyan forrássá változik, amelyből sokan merithetnek: áldó hatását messze terjeszti. Isten itt nem a föld, hanem a talaj nemzedékeiről beszél. I.Móz.2:7. szerint Isten az ember testét nem a földból, hanem a talajból formálta, mert a baktériumoktól általjárt és élettel megtöltött talaj lehett további, magasabb életformáknak is alapja. A müvelhető, áldást adó talaj termi az emberek későbbi nemzedékeit. Az ember, s nemcsak a földmüvelő és állattenyésztő ember, hanem a bányász és iparos is a talajból nyeri az áldást, amelyet munkája gyümölcseképpen tovább ad. Ám nem elég a talaj nyujtotta kincs, Isten folytonos, meg-megujuló áldása kell ahhoz, hogy az ember munkáját gyümölcs koronázza. Ezt a kiséró áldást Isten Ábrám utódainak megigérte. Az egész emberi nem összetartozását és egymástól függését hirdetik ezek a szavak. Ábrám hite és engedelmessége nemcsak Ábrámnak jelent áldást, hanem tőle származóknak is!

Mert Ábrám ugy hitt, hogy engedelmeskedett

is. A valódi hit nem marad meg a csodálatnál, hanem átlép a tettek mezejére és cselekszik. Ráhizza magát Istenre és ebben a bizalomban intézi élete folyását. Isten hivása után Ábrám összeszedte magát és utnak indult. Vele ment unokaöccse, Lót is. Vajon Lótot is hite birta rá az engedelmességre? Lótnak rejtett, leplezett lénye nem engedi ennek a kérdésnek teljes tisztázását. Volt benne ragaszkodás nagybátyja iránt és a családi hagyományt ismerve, Lót jól látta, hogy Ábrám Isten utján halad. Volt is benne akarat, hogy Ábrámmal együtt járjon az Isten parancsolta uton. De kalandvágy is volt benne, az ismeretlen vonzotta őt és igy elhatározása nem volt tiszta, hanem kevert. Ezt a különállást, ezt az eltérő lelkületet akarja az elbeszélés érzékeltetni, amikor Ábrám utitársai közül csak egyet nevez meg: Lótot. A többi utas beleértődött a hivő Ábrám személyébe. De Lótot külön kellett számitani. Később /5.v./, amikor az utazást nézi és nem a személyeknek egymáshoz való viszonyát, első helyen emliti Ábrám utitársai közül Szárait és csak utána Lótot. Majd megemliti a Háránban szerzett vagyont, mi alatt a nyájakat kell érteni. Aztán a rabszolgákat, akiket "csináltak", s ezeket a rabszolgákat "léleknek" nevezi összefoglaló néven. Isten nem tiltotta el a rabszolgaságot, amelynek akkor más jelentősége volt, mintn amikor a fehér rabszolgakereskedők a feketék közt hajtóvadászatot kezdtek tartani és embertelen körülmények közt szállitották őket a messze idegenbe, hogy sokan már az embertelen szállitásnak áldozataivá lettek. Ábrám rabszolgái a családhoz tartoztak, s annyira a családhoz, hogy az egyik rabszolga, Eliézer, Ábrám örököseként is szóba jöhetett.

/I.Móz.15:2./ Lót külön célu utazása és Ábrám utitársainak fölsorolása között a történetiró megjegyzi, hogy Ábrám 75 éves volt, amikor Háránból Kánaánba költözött. Ábrám 175 évet élt a földön. /I.Móz.25:7./ A 75 éves kor, a mai átlagkort tekintve kb. 33 éves kornak felel meg. Az életkor lassan fogyott az életerő csökkenésével együtt. A 75 éves Ábrám tehát még friss erővel kezdte meg az uj életutat. A 75 év tapasztalata azonban több volt, mint a mai 33 évé. Ábrám lelkébe be volt irva az Ur-ban és Hárán-ban szerzett tapasztalatok: a hit harcai és az engedelmesség áldásai.

ÁBRÁM ELSŐ TARTÓZKODÁSA KÁNAÁNBAN

/I.Móz.12:6-9./

Hárántól Kanaánig egy hét alatt eljuthat a rendes körülmények közt utazó vándor. De nyájakkal, gyermekekkel vonuló embernek hetekre van szüksége. Mikor Ábrám megérkezett a kanaáni néptől lakott földre, nem telepedett meg azonnal egy helyen, hanem először szemügyre akarta venni uj hazáját és ezért bejárta azt. A bejárásra vagy általjárásra a héber "ábar" szót használta, amely azonos az "éber" /vándor, zarándok/ főnévvel. Ábrám nem tulajdonosként, hanem zarándokként járta be a földet. Egyelőre az ország közepén járt-kelt, a későbbi Samária területén, és Sikhem tájékáig hatolt, a Moreh fájáig. A héber "élon" szó terpentinfát jelent, mely a tölgyhöz hasonlit, de annál kisebb és oly forró vidéken is megnő, ahol a tölgy már nem diszlik. Sikhemnél kis ligetet ké-

pezhetett a terpentinfa, melynek jelentőségét egy jós adta, aki ott müködött egy terebélyes fa mellett /Móreh=jós/. Ugyanezt a szerepet töltötte be, mint a középkorban a remeték, akikhez messziről is fordultak tanácsért, mert a csendben sok isteni meglátáshoz jutottak az élet forgatagában eligazodni akarók számára. Az élet zürzavarától elvonultan élő tisztábban látta a kibonyolódást, mint akit az élet lármája elragadott.
Mi jelentősége van egy fának egy jós életében? A terpentinfa ugyanazt a szerepet játszotta, mint a pohár, amelyből József jósolt. Pohárból még ma is jósolnak. Ahogy a másik folyadék a vizzel egyesül, különböző alakokat ölt fel, s ebből meglátja a jós a jövendőt, amit keres. E különféle alakzatok a jós képzeletét meginditják éppugy, mint a fa susogása, vagy más természeti jelenségek. Isten felhasználhatja e jelenségeket arra, hogy gondolatokat inditson el azokban, akiknek Isten utasitást akar adni. De ha az ember azt képzeli, hogy Isten nélkül is meglátja ezáltal a jövőt, akkor a külső eszköz bálvánnyá változik és a sötét hatalmak közvetitő eszközévé lesz.
Móréh terpentinfájánál jelent meg Isten Ábrámnak. Vajon először találkozott Ábrám Istennel? Az Irás nem mondja, hogy ez lett volna az első alkalom, mikor Isten láthatóvá lett /megjelent/ Ábrahám előtt, de az ellenkezőjét sem állitja. Ábrahám életébe Isten sokszor lépett be szemmel láthatólag, füllel hallhatóan. A mai emberek élete abban is különbözik Ábrahám életétől, hogy ritkán kapnak közvetlen isteni vezetést. Milyen alakban lett Isten láthatóvá, mikor semmiféle testi formája nincs. Két lehető-

ség van:

1./ Ábrahám belelátott a szellemi világba és ott látta Istent. A szellemi világba való betekintés azonban csak igen kevés embernek adatott meg. Megadatott Pálnak, aki Ábrahámhoz hasonlóan igen sok Isten-jelentést kapott. Pál a szellemi égbe úgy juthatott be, ahogy más embernek nem adatott meg. Amit János látot, az mind jelképekbe volt öltöztetve. Földi alakot látott, csupa evilági, anyagi valóságot, mely példázatként mutatták a szellemi világ tükörbe vetitett képét. Hogy Ábrám szemtől szembe vagy tükör által látott-e, azt nem tudjuk, de a tény a fontos.

2./ Lehet, hogy emberalakban jelent meg Ábrámnak, mint ahogy Isten angyalai általában megjelennek. Ez nagy megdicsőitése az embernek. Krisztus is emberalakban szállt föl az égbe és emberalakban fog onnan visszajönni; lovon ülő koronás királyként. A sátán nem jelent meg emberalakban, ezért kigyó alakjában fog előtünni. Az ember lényében van valami, ami egy magasabb világból vetitődött e földre és nem alulról fejlődött. A báj, derü, mosoly, amit az emberi arc ki tud fejeznim az az isteni napsugár, ami mindezt kihozta az anyagból. Az emberi test alkotása az ég jelenlétét jelképezi a földön. Régi keresztyén templomok ezeréves képeit szemlélve, ahogy az akkori festők festették /esztergomi királyi kápolna/, az arcokon oly csodás égi tisztaság és szeretet ül, amit csak az ihlet adhatott a festőnek. A szellemi világ itt van közöttünk, csak láthatóvá kell magát tennie. Ezt látjuk a 7. versből is.

Ez az idő közelebb volt Noé idejéhez. Noé egyik fia, sőt maga Noé is még élt. Életkorukból ez világos. Ábrám Sém apóval még beszélgethetett Ur-Kazdimban. Ebben az időben az isteni kijelentés sokkal élénkebben hatott, mint ma. Sok ember élt a nemzetek között, aki Isten imádatát ismerte. Voltak jósok és tanitók, akik Istennel összeköttetésben álltak. Ilyen volt pl. Melkicédek, Bálám, Jób. Itt is lakhatott olyan próféta, aki Istenre figyelt, imádkozott és amikor a fa susogni kezdett, gondolatok támadtak benne. Ilyen isteni eszköz a zene is. Saul akkor szabadult meg a tisztátalan szellemek gyötrésétől, amikor Dávid zenélt neki. És ma is igy van. Akik a szép zenét lenézik, Isten teremtését nézik le. A zene elkisér a tulvilágra is. Mikor a tulvilág zenéje áthangzik e világba, az valami csodálatos élmény lehet. Hogy került Ábrahám oda? Valószinüleg hallotta a jós hirét. Ábrám kereste ezt a világosságot, amely a pogány világban világitott, mert világitott, hiszen később találkozott Melkicédekkel, s ha volt Melkicédek, miért ne lehettek volna mások is? Bach, Händel vagy Erkel életét olvasva vagy filmen látva tapasztalhatjuk, hogy Isten csodálatosan jelentette ki magát életükben. Ezek az életrajzok arra a meggyőződésre vezettek, hogy Isten sokkal jobban benne él az ember életében, mint ahogy az un. hivők feltételezik. Mert ezek életében ugy él a hitetlen világ, mint csupa sötétség és bün, az ő életük pedig csupa tisztaság. Mi az oka annak, hogy a hivők a világról azt tételezik fel, hogy az merő bün és sötétség? Oka az lehet, hogy az ő életükben az ige-

olvasás és imádság oly mindennapi szokássá vált, amellyel lerakják a terhet és biztositják, hogy az Istennel rendben vannak és semmire sincs szükségük, hiszen ujonnan születtek és üdvbizonyosságuk van. Ha az ember külső eszközöket /bibliaolvasás stb./ arra használ, hogy üdvbizonyosságot szerezzen magának, annyira kiüresiti a lelkét, hogy ezt az ürességet ugy vetiti ki a világba, hogy azt hiszi; ami benne van, az van a világban is. Az un. hivők üresebbek és sötétebbek, mint az un. világ az esetek többségében.

Még mielőtt az isteni megjelenést emlitené az Irás, megjegyzi, hogy a kanaániták laktak akkor abban z országban /azon a földön/. Kanaán Hám fia volt; utódai nagy népcsaládot képezhettek, melynek tagjai különböző nevek alatt lakhattak itt is. A történelemirás a nemzetek közül a khittousok vagy kéták nemzetét tudja a legfontosabbnak, kik magasfoku civilizációban éltek, de igen erkölcstelenek voltak. Ami odahaza Ur városában tisztelet tárgya lehetett, itt léha, könnyelmü guny tárgya volt. Ábrám igen rosszul érezhette magát közöttük és nem valószinütlen, hogy honvágy ébredhetett fel benne az elhagyott és sokkal tisztesebb viselkedésü őshaza után. Ezért ment Isten segitségére és megmutatta neki, hogy nincs egyedül, mert a gonosz emberektól látatlanul csak Ábrámnak mutatva magát, vele volt a mindenható Isten. Ettől fogva Ábrám lelkében változás ment végbe. Ha eddig tartózkodva, félve járt a gonosz nép közepette, s elrejtette tőlük idegen lényét, a jelenés óta amerre járt, mindenütt oltárt emelt saját Istenének, aki a kanaáni erkölcstelen kultusz-

szal körülvett hazug istenekkel szemben szent volt, tiszta és emberi vétektől megközelithetetlen. Az imádatnak külsőleg láthatóvá válása, az oltárépités tehát annak felel meg, amit ma bizonyságtételnek nevezünk, ha ez a bizonyságtétel nem arról szól, hogy mi milyenek vagyunk, hanem hogy kicsoda Isten. A 7. vers világosan mondja, hogy Ábrám az oltárt annak az Istennek épitette, aki láthatóvá vált neki. Az isten megjelenésének hire ment, hiszen Ábrámnak szolgái is voltak, akik a helybeli néppel érintkeztek. Az esemény nagy tiszteletet is kelthetett Ábrám iránt és ez az idegenek közt való tartózkodását megkönnyitette és biztosabbá tehette. Isten ezzel a védelemmel felelt Ábrám bizonyságtételére. Isten már a földön is szót emel és szégyenli azt, aki Őt szégyenli az emberek között.
/Isten nemcsak megjelent Ábrámnak, hanem beszélt is vele és ujabb igérettel csatolta őt Magához./

Mi az oltár? Ez a föld, amelyen élek, tisztátalan és ha Istennel találkozni akarok, csak tiszta helyen találkozhatom Vele. A besszennyezett földön az ember keres egy helyet, amelyen a bünnek nyomát valami eltüntette. S ez a valami a tüz volt. Az oltár jelenti, mint jelkép azt a helyet, ahol a tüz kiégette a bünt. Isten csak azt fogadja el, ami tiszta. Azért visz a szenvedések tüzébe, mert minden lélekből különkülön templomot akar készitteni. Minden oltár a Golgotára emlékeztet. A Golgota az a hely, ahová Isten tüze leszállott, égetett és pusztitott. Hogy az oltár jelentősége eltünt, csak arra mutat, hogy e vi-

lágban minden meghamisitódik, aminek eredete isteni. Ahhoz, hogy valahol tiszta hely létrejöjjön, az kell, hogy emberi munka ne járuljon hozzá. Ezért nem lehet tett vasat használni az oltár épitéséhez, mert az emberi kéz munkája. Ábrám oltárt épitett, vagyis felhivta a körülállók figyelmét arra, hogy őt Valaki vezeti, és e láthatatlan Istennek odaszentelte magát. Ha mi akármerre megyünk e világban, amit Isten kiván tőlünk, az, hogy a körülöttünk levő emberek érezzék, ennél a lélegzetnél a bünt a tüz kiégette. De az oltáron vér is folyik /az oltár héberül: mizbéach/, mely szó a zabach=öl képződött. A halál, a kifolyó vér kiengeszteli Istent. Valaminek, valakinek meg kell halnia, a szabadulást kereső ember helyett. Az oltárt a büntudat létesitette; az oltár a jó lelkiismeret keresése. Aki oltárt épit a szentségtelen földön, szent helyet keres, amelyen Isten találkozhatik. Az oltár az emberiség legősibb intézményei közül való; már Kain és Ábel is emeltek oltárt, azaz kerestek egy kiemelt, tiszta helyet, ahol Isten elfogadja ajándékaikat. Az oltár még a pogányok eltorzult felfogásában is nagy, isteni gondolatot rejt magában: lesz és ma már van a világon szent hely, melyen a bünös a szent Istennel találkozhatik és a szent hely a Golgota, ahol az ártatlan áldozat vére kifolyt és ahol az Ő szenvedésének tüze kiégette a bün szennyét a világból. Minden oltár jövendölés a Golgotára, vagy visszamutatás reá.

Ezzel az oltárral kezdődik Ábrám Kanaánba való élete. A tisztátalan kanaánita földön kezdetét veszi a szent Isten jelenléte.

Sokkal gonoszabb föld volt, mint Ur-Kazdim, vagy Hárán. A legtisztátalanabb világba: Sodoma és Gomora határába viszi Ábrám Isten és megteremti ott az istenimádatot és a Róla való bizonyságtételt. És az oltár őrzi Ábrám lelkét a gonosztól. Lót gyötrődött Sodomában, mert elhallgatta a bizonyságtételt. Az oltár bizonyságtétele órizte meg Ábrám erejét és derüjét, Lót mindkettőt elvesztette. Ezért kell oltárt épitenünk nekünk is, hogy a világ előtt ne titkoljuk el, hogy Isten gyermekei vagyunk.

Ábrám nem maradt meg egy helyen. Sikemtól tovább vonultak kelet felé és a később nevezetessé vált Béthél helyén ütötte fel sátorát, pontosabban a Béthéltől kelet felé eső hegyen, ugy hogy Béthél nyugatra, a Nagy tenger felé esett táborhelyétől, mig Ai városa keletre. A Béthél név, mely Isten házát jelenti, későbbi időből származik. Helyén azonban már régen város állott, amely a Luz nevet viselte /I.Móz.28:19./. Ai is régi város volt. Ábrám tehát kikerülte a lakott városokat és azokon kivül tartózkodott. Nem ment be lakni a kényelmes városba, mint Lót. Ábrám itt is oltárt épitett Jahvénak és imádkozva segitségül hivta Jahve nevét, azaz azt a Nevet kiáltotta ég felé, ezzel a Névvel szólitotta maga mellé a láthatatlan Istent. A Jahve nevet tehát már Ábrám ismerte és használta is. II.Móz.6:3. nem azt mondja, hogy a Mózest megelőző időben a Jahve nevet nem ismerték az emberek, hanem, hogy Jahve e név értelmében nem ismertette meg magát az emberekkel. A megismerés, amelyről II.Móz.6. beszél, gyakorlati, tettekben megnyilatkozó. Ábrám igéretkéépen ismerte és hivta segit-

ségül a Jahve nevet; Mózes tettekkel tudta meg azt, mit jelent a Jahve név. Jahve azt az Istent jelöli, aki hü önmagához, lényét nem tagadja meg, hanem abból kifolyólag cselekszik. Ábrám még nem a beteljesülések korát élte, hiszen ő a hivők atyja volt, akik nem látnak és ugy hisznek. Mózes idejében a beteljesülések egy része megtörtént: Isten a választott népet kiszabaditotta a fáraó kezéből, hazát adott nekik és a hazafelé vivő uton megőrizte őket. Ábrám az isteni tettekért imádkozott. Istenből előszólitotta Jahvét, az Önmagához hüt, az igéret beváltóját.

A Béthél melletti hegyről Ábrám délre vonult, vonzotta őt is a meleg, a déli tájak melegének kincseket termő hatalma. Délen van Egyiptom /Micrájim/, az óvilág titokzatos kincsesháza, a tudományok és művészetek születő helye, de egyuttal a kisértések termő talaja is. Ábrám otthagyta Isten oltárait az első megpróbáltatáskor és ment Egyiptomba. Amikor könnyebbséget keresünk e világban, akkor ki vagyunk téve annak, hogy egy nagy földi hatalmasság vonzókörébe kerülönk és az első kisértésben elbukunk. Ábrám közeledett dél felé...

ÁBRÁM EGYIPTOMBAN

/I.Móz.12:10-20./

Amikor Ábrám Kánaán földére érkezett és ott érdeklődni kezdett, nem azt nézte, hol gazdagabb a vidék, hanem azt, hol tisztelik jobban az Istent. Azért ment először a jóshoz, majd Bételbe. Közülünk is, akik komo-

lyan akarják szolgálni Istent, azt nézik, hol találnak Istent szerető embereket, s nem azt, hol lehet jobban mulatni, meggazdagodni, vagy hol több a fizetés.

Amint Ábrám dél felé közeledett, mindig többet hallott Egyiptomról beszélni. Termékenysége okozta gazdagsága, egészséges éghajlata mellett kifejlődő magasfoku tudománya, müvészete, titokzatos vallási szokásai Egyiptomot már akkor a világ egyik legérdekesebb országává tették. Ábrámot érdekelni kezdte a hely. Sátán sokszor kikéri kisértésre Isten választottait. És Isten kiadja őket, mert a kisértések közt történő kipróbálás használ a megpróbáltak hitének. Nyomoruság, éhség nem Isten munkája a földön, de Isten megengedi, hogy tisztátalan szellemek, összezavarják a teremtés rendjét. Ám Isten övéinek szenvedését is javukra forditja. Mikor Ábrám délnek fordult, a melegebb vidéket kereste. De ahelyett, hogy termékeny földet talált volna, éhinségre akadt. Erre tovább ment, oda, ahol a termékenység nem függ az esőtől, mert a Nilus vizét felhasználó mesterséges tavak öntözik a földet. Igy jutott Egyiptomba. Ábrámnak nem volt gondolatában, hogy lakóhelyét Kanaánból végleg a déli nagy országba tegye át, de egyideig tartó vendégeskedésre az éhség elől odamenekült. A "gur" ige mutatja, hogy állandó lakóhelyének választotta a földet. Kanaánban az éhség sulyos volt. Isten jó angyalai vissza voltak tartva, hogy áldással tevékenykedjenek. Ábrám levette szemét Istenről, elhagyta Isten utját és a maga utján kezdett járni. De akkor elvesztette biztonságérzetét, félni kezdett, s tetteit a rettegés diktálta. Félelme azonban csak akkor kelt

föl, amikor az ellen az isteni parancs ellen tett, mely őt Kanánban küldte, s nem Egyiptomba. Az Isten peidg Kanaánban éppen ugy megőrizhette volna az éhinség következményeitől, mint Egyiptomban feleségének elrablását megakadályozhatta. - Az Istentől elfordult hivőt a Sátán sokkal keményebb kisértésekkel környékezi meg, mint a világ fiait. Ha a hivő a hit utjáról letér, a Sátánnak jobban ki van téve. Az ember azért ne azt nézze, hogy e földön hol jut több előnyhöz, hanem azt, hogy hol jut Isten gyermekei társaságába. Ha Ábrám bizott volna abban, hogy Isten, aki megigérte, hogy megáldja őt, az éhségben is megőrizheti, sok fájdalomtól szabadulhatott volna meg. De lelkében megvakult és Egyiptomban kereste a szabadulást. Ábrámnak igaza volt abban, hogy Szárai testvére, - mert féltestvére volt -, de azt, amire Szárait biztatta, mégis hazugságnak kell tekintenünk, mert abban megtévesztette a faraót és szolgáit, hogy nem vallotta be, hogy Szárai felesége is. Ábrám vétkezett, amikor kisértésbe hozta a faraót. Nem látjuk, hogy Isten Ábrámot megbüntette volna. Isten csapásokkal, betegséggel sokszor nem büntet, hanem áld. Ez által akadályozza meg, hogy bünbe jussunk. A faraót is csak igy tudta visszatartani a büntől. Isten jól tudta azt, hogy Ábrám azért vétkezik, mert levette Róla a szemét. Megengedte, hogy a fáraó jogosan szemrehányát tegyen neki. Szégyenbe hozta, amikor kitette annak, hogy a faraó nem adott többé neki szállást, hanem kitessékelte udvarából. S mit szenvedhetett Ábrám, mialatt felesége a faraó házában volt! De Isten jól látta azt is, hogy Ábrám tettei igazodhattak a

helyzethez, amelyben volt, lehettek Isten nélküli cselekedetek, a hitetlenség folyamányai, de tudta Isten, hogy szivében nem szakadt el Tőle, Ábrám szive nem volt hitetlen Istennel szemben. Életünkben sok helytelen cselekedet van, mert Sátán kisért, de Isten a kisértőt gonoszabbnak tartja a megkisértettnél. Ez a magyarázata annak is, hogy Isten Jób mellé állt barátaival szemben, akiknek látszólag pedig igazuk volt. Jób szive Istenhez ragaszkodott, a barátok pedig magukat akarták felemelni. Jób ellenben elfoglalta az utolsó helyet a hamudombon. - Ha Isten valakit magára hagy, az sokkal sulyosabb itélet, mint amit a fáraó kapott, mert akkor a testi halál után mindazzal a lelki teherrel megy át, amit itt szerzett. Ha valaki nyugodtan vétkezve megy át a tulvilágra, sokkal nehezebb a sorsa, mint azé, akit Isten büntetése a büntől visszaszoritott. Az ember ugy folytatja életét, ahogy itt elhagyta, ill. abbahagyta. Ha könnyelmü volt, az odaát is az lesz és ott sokkal nehezebb lesz szakitani a bünnel, mint itt.

A papoknak az a felfogása, hogy a halál után csak két helyre juthatunk, könnyelmüségre inditja az embereket, mert a halálukig hagyják a megtérést. A ref. és evang. egyház tanitása szerint ugyanis egyesek a pokolba, mások a mennyországba jutnak. Közbenső állapot nincs. A róm.kath.-ok szerint, akik halálos bünt követtek el, a pokolba, a szentek a mennyországba jutnak, a hivek pedig a purgatóriumba, ahol sok évig szenvednek, mig megtisztulnak. A Biblia tanitása szerint azonban, amikor az ember meghal, nem a végső állapotba jut, mert a végleges állapotba akkor kerül, amikor feltámad és

a nagy királyiszék elé áll és akkor jön a végső ítélet, a tüzes mocsár, ill. az uj ég és uj föld. A közbeeső állapot háromféle lehet:

1./ Istennel és az övéivel együtt;
2./ Istentelenség helye;
3./ Várakozás helye.

A halottak eleinte kábult állapotban vannak, de testi képzeleteiket magukkal viszik, és ugy éreznek, mint akinek a lábát levágták és mégis fáj a lábujja. A halott csak később ébred tudatra. Az egyik erre a tudatra: itt vannak az enyéim. A másik: nem tudom helyrehozni vétkemet, és ez a tudat, mint a láng, gyötri őt. Mikor a tetszhalott szemrehányást tesz, hogy miért ébresztették föl, hiszen oly szépet látott az angyalok közelségében, ez csak álom, mert a tulvilágról még senki sem tudott beszámolni. Fölébredünk odaát, és az egyik azt találja maga mellett, akivel a földön együtt élt; aki az Ur Jézussal élt, együtt, odaát az Ő világát látja; aki a földi dolgoknak adta oda magát, szörnyü ürességbe jut, vágyik oda, amit elhagyott. Aki pedig Istent megtagadva hagyta el a világot, s daccal ébred fel és Isten ítéletével találkozik. De akik fényre és világosságra ébrednek fel, nem azért lesz, mert jobbak a többinél, hanem azért, mert Jézus a barátjuk.

Ábrám elég kiméletlenül kényszeriti Szárait arra, hogy érdekében hazudja azt, hogy nem felesége Ábrámnak. Ezzel szemben a faraó nemesen viselkedik, amikor megtévesztéséért nem állott bosszut és Szárait azonnal visszaadta Ábrámnak, amikor megtudta, hogy a felesége. A faraó viselkedésének nemességéből mindenesetre sokat levon az a

félelem, amelyet Jahve csapásai idéztek elő benne, ugyhogy nem is akart Ábrámmal együtt lakni, hanem ünnepélyesebb formában kizsuppoltatta. A faraó nem kért annak az Istennek ismeretéből, aki Ábrám és Szárai miatt ugy megleckéztette őt. A pogányok egyisten hivésére jellemző, hogy a faraó tudja, hogy Ábrám Istene sujtja őt. Nem is beszél istenekről, hanem ugy szól, mintha egyistenhivő volna. De nem hasonlit a szerecsenországi eunuch-hoz, aki maga mellé ültette Fülöpöt. Nem! ä megmaradt sok istene mellett és elküldi maga mellől azt, aki az igazságot meg tudná neki mutatni. Ilyen a pogány nemeslelküség! Nincs összekötve az igazságszeretettel. Isten jól látta a pogányu uralkodó lelkét, azért is állott a Hozzá hü Ábrám mellé, s elnézte félelemből fakadó gyöngeségét. Ezért büntette meg a faraóot keményen, de irgalmasan, mert módot adott neki a tévedés helyrehozására. Nem első és nem utolsó eset, hogy Isten a bujálkodást kemény ostorral bünteti, hogy puhaságukat megutáltassa velük. A faraó enged a büntető Istennek, ameddig az ostor ezt tőle kicsikarja. Mikor a csapás megszünik, megszünik az idegen Isten után való érdeklődése is. Visszazökken régi életébe, s Isten magára hagyja őt, mint a pogányokkal tette korábban. Ábrámot azonban tovább kiséri áldásaival, de szentségének feddő figyelmeztetésével is. Ábrám kicsit csufosan jön el Egyiptomból s ez a kudarc rombolt a tekintélyén is. Ábrám őszintén szerette unokaöccsét Lótot. Ez a fiu most fellázad ellene s ez megtetszik Lót pásztorainak szemtelen viselkedésén, mely odaviszi az öreg és a fiatal gazdát, hogy békésen ugyan, de elváljanak egymástól.

Lót kicsuszik Ábrám vezetése alól és megindul a veszedelem felé. Vajon sejtette-e ezt Ábrám, amikor Egyiptomba elindult? Bizonyára nem! Ezn a szakitás volt Ábrám érzékeny büntetése, mert ettől fogva állandóan volt oka öccséért aggódni. Egyiptomban Lót is meggazdagodott, de neki megártott ez a gazdagság, mig Ábrámnak nem jelentett kisértést a földi vagyon növekedése. Ábrám megerősödött Istenhez való hüségében, mert azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra munkál. Mi pedig látjuk Isten csodálatos történetszövését. Kennyi tarka szál, és mindegyiket milyen biztos kézzel tartja Isten!

ÁBRÁM KÁNAÁNBA VALÓ VISSZATÉRÉSE

/I.Móz.13:1-4./

Megjegyzések a szöveghez: "gazdag" = tekintélyes emberré lett - az eredeti szerint. "Dél" Palesztinában Juda déli részét jelentette, ahol Hebron, Beerseba, Jutta, stb. városok voltak.
Ábrám visszafelé tart Egyiptomból, ahol tekintélyes emberré lett. A délvidékre érkezik, de nem érzi magát jól, s megy Béthelbe, ahol Istennel való viszonya még zavartalan volt. Keresi az Istennel való együttlétet, az elhagyott oltárt, mely az Istennel való találkozást jelképezte.
"Térj vissza az első szeretethez" hasonló kivánságot fejez ki.
E fejezet első négy verse arról szól, hogy Ábrám és Lót igen meggazdagodott Egyiptomban. Gondoljunk most vissza az elmult

órán tárgyaltakra s tegyük fel a kérdést: ártottak-e a világi javak Ábrámnak? Úgy éreztük, mintha ebben valami igazságtalanság lett volna, hiszen azt érdemelte volna, hogy kikapjon. Ehelyett az Isten a faraó vagyona egy részét utalta ki számára. A faraó ezzel akarta Isten kegyét megszerezni. Volt Egyiptomban egy egyetemes istenfogalom is. Vallástörténeti fejlődés világosan mutatja, hogy az egyistenhit alakult át lassanként sok-istenhitté oly módon, hogy a különböző városok istenfelfogása megkülömböződött a később nem ismerték fel az eredeti azonos istenképzetet. Más népeknél is igy volt ez; erre rengeteg bizonyitékot szolgáltat az elfogulatlan vallástörténet. Kr.e. 3 ooo évvel állt élt Ptah Hotep istenféló költó, aki nem Rá-t, Oziris-t stb. emlitit verseiben, hanem "Az Istent", Nutert. Mikor a faraót Isten

áldás volt az, amely hasznára volt. Az hittel szemben megtörik a földi varázslat ereje.
Ebben az időben a láthatalan Isten erkölcsi követelései is tisztábban állottak az emberek előtt, mint később, amikor a papi filozófia Istent a termszettel kezdte azonositani. Az Istennek ez az erkölcsi felfogása őrizte Ábrámot. Azért mehetett el nagy ajándékaival sértetlenül.
Hogyan jutalmazhatta meg Isten Ábrámot, noha neki a faraóval szemben nem volt igaza? Sulyosan vétkezett Szárai ellen, amikor a faraó keritóinek kezére engedte jutni, hogy maga szabaduljon, s maga is hitetlenségból került Egyiptomba? Ugy tünik fel, mintha Isten a megtévesztó mellé állt volna a meg-

tévesztettel szemben. Ne felejtsük azonban, hogy Ábrámnak volt oka Egyiptomban félni az erőszaktól. Mert Szárait nem megkérték, hanem elragadták. Ábrám más erkölcsöt hozott az Ur-ból magával. Ábrám megtévedt ugyan pillanatnyilag; a hitetlenség győzött rajta, szive mélyén azonban Istenféló maradt és Szárai elraboltatása után háza a gyásznak és a folytonos imádkozásnak a helye lett. Hogy tehette volna másként az, aki előtt is, utóbb is oltárt oltár után épitett Jahve tiszteletére? A faraó addig ismerte el Isten feljebbvalóságát, amig a csapás rajta volt, Ábrám pedig akkor is, amikor nagy vagyon birtokában békésen és gondtalanul elvonulhatott. Ábrám szinte közönyösnek látszik a nagy vagyonnal szemben, életének menete a vagyoni állapottól független. A földi gazdagság csak azok kezében áldás, akik azt a szellemi tiszta világ számára értékesitik, átváltják szellemi célok szolgálatába, szellemi valutára. Maguk az anyagi javak senkit nem boldogitanak, csak ha szellemi célok szolgálatába állitjuk őket. Aki az anyagi javakért magukért küzd, és szellemi rendeltetés nélkül halmozza őket, megéhezik, kiszárad, boldogtalanná válik. A vak, Isten nélkül éló világ előtt mégis az anyagi javak birtoklása tesz valakit naggyá, tekintélyessé. Igy tette Ábrámot is az emberek szemében az anyagi vagyon tekintélyessé. Kánaán földjére való visszatérése után első gondja, hogy odaérjen vissza, ahonnan kárhozatos utjára elindult, ahol Istenével utoljára volt egészen rendben: Béthel vidékére, ahol kezdetben ütötte fel sátorást, s ahol oltárt épitett Jahvének. Béthel és Ai között volt ez a hely. Most ujra nevén hivta ott

az Istent, azon a titokzatos Néven, amelynek értelme csak Mózes előtt leplezódött le először a maga mélységében. De homályos igertként, mint a betlehemi csillag már Ábrámot is vezette: a Jahve néven, melynek jelentése: Mindig Ugyanaz. Az Önmagához Hü. Mózes beteljesülését látta már annak, ami Ábrám előtt még igéret volt. Ábrám is ösmerte és tapasztalta a mindenható Isten hatalmát, de az igéret-beváltó Isten neki még csak idégret-adó volt. Éppen az Ábrámban Istennek tetsző, hogy nem a látható vagyonban bizott, hanem a láthatatlan Isten akkor még kevésbbé tapasztalt hüségében.

Mielőtt azonban elérkezett volna Ái és Béthél közé, unokaöccse leszakadt mellőle. Erről szól a következő történet.

LÓT ELVÁLIK ÁBRÁMTÓL

/I.Móz.13:5-12./

Nemcsak Ábrám gazdagodott meg, hanem a vele együtt jár, őt kiséró Lót is. A faraó Ábrám társaságában megismerte őt is és mivel arra érdemes urnak tekintette, Ábrámmal együtt őt is megajándékozta. A megajándékozás szemmel láthatóan Ábrám kedvéért történt. Lótnak tehát annál több oka volt arra, hogy tisztelettel és ragaszkodással tekintsen föl nagybátyjára, ennek azonban éppen ellenkezője történt, mert Lótból a vagyon önállósági törekvéseket váltott ki. Ahhoz elég istenfélő és finomlelkü volt az unokaöccs, hogy ezt maga ki nem mutassa Ábrámmal szemben, de szolgái észrevették ezt a hajlandóságot benne, s mint ez a szolgákkal

lenni szokott, aszerint viselkedtek. Ők nem voltak olyan finomlelkűek és istenfélők. Ábrám szolgáival eléggé éreztették, hogy az addig közösen használt legelő kevés két urnak. A szolgák nem tették volna ezt, ha Lót leintette volna őket, de versengésükkel Lót nemigen törődött. Akkoriban szolga és ur sokkal közelebb állott egymáshoz; mint a magyar embernél is: a cseléd a családhoz tartozott.

Tehát Lót is kapott ajándékokat. S ha Lót nem ugy tesz, mint a tékozló fiu, aki igyekezett saját magát apjától elválasztani, ha megmarad "kis öcsémnek", és beáll Ábrám családjába, ugyanaz a föld elviselte volna. De Lót külön életet akar élni; éppugy, mint a tékozló fiu. Miért jegyzi meg az iró, hogy a kananeusok és perizeusok is ott laktakakazon a földön? Ez két törzs volt. Akkor még nem voltak világbirodalmak. Mindkét törzs khámita eredetü, tehát civilizáltabb, de pogány népség. Nézték a testvérek veszekedését. Ábrám Kanaán földén is bizonyságot tett Istenről. E veszekedés pedig lerontja a bizonyságtételt. Nem Lót és Ábrám veszekedett, hanem csak a pásztoraik. De ezek sem veszekedtek volna, ha Lót rendben tartja őket. De Lót féltékeny volt. Lót lelkülete tünik elénk a pásztorok vitájában. Ábrám el akarja intézni a vitát. Ugy tesz, mint a tékozló fiu apja. Kiadja a vagyont. Ábrám Lótra bizza, melyik vidéket válassza. Abban az időben a Holt-tenger vidéke igen termő, áldott völgy volt, a Jordán völgye. Lót választása nem volt nehéz. A főurak és a cigányok kb. egyforma erkölcsi nivón állnak. Egyik helyen sem fontos, hogy ki kinek a felesége. Ezért mondja a Példabeszédek is,

hogy "sem gazdagságot, sem szegénységet ne adj nékem". A nagyon gazdag Sodomában és Gomorában sokkal nagyobb volt az erkölcstelenség. Ábrámnak a gazdagság nem hozott bünt, hanem Istenhez való bizalmat. Ábrám félt a gazdagságtól és menekült Istenhez. Lótnak tetszett a gazdagság, vágyott rá. Lót nem az Istent kereste, hanem a vagyont. Ábrám még gazdagabb lett, Lót pedig mindent elveszitett. És ez mentette meg Lót lelkét, hogy Isten mindent elvett tőle. Tehát az nem Isten büntetése, hanem kegyelme volt. Az a felfogás, hogy ha az ember minden vagyont elveszit, Isten büntetése volna, hamis, mert ez Isten kegyelme. Ha valami csapás ér, nem ugy kell felfogni, mint büntetést, hanem mint Isten irgalmát. A nagy vagyon és a nincstelenség egyforma hatással van az emberre. Elégedjünk meg a középszerüséggel, azzal, amit Isten nekünk ad. Ha pedig többet ad, azért adja, hogy embertársainkon segitsünk, mint ahogy Ábrám, ha meglátogatták, rögtön hozta a tulkot és levágta. Az ember szive ne legyen hozzánóve az urasághoz, a flanchoz. Ábrám Kanaán földére jövet kereste azokat a helyeket, ahol a legistenfélőbb emberek lakta, Lót pedig kereste a vagyont. Az ember elfogadhatja Istentől a vagyont, ha Isten ugy adja, hogy az ember nem keresi; de ha keresi a vagyont az ember, meg fog neki ártani. Ábrám, mikor lemondott arról, hogy a saját igazát keresse Lóttal szemben, nagyobb áldást kapott Istentől!

Ábrám szolgái elpanaszolták bántalmaikat a gazdának, s Ábrám megtudta ebből, hogy Lót szive merrefelé hajlott. A civódásra a pásztorok között alkalmat adott egy-egy közös kut használata, közös legelő

terület, mely ugyan senkinek sem volt még magántulajdona, de mint Cippóra esetéből tudjuk, az erősebbé volt az elsőség, s a gyengébbé a több fáradság /II.Móz.2:17/. Hárában mindenesetre még szelidebb szokások uralkodtak, mint később Mózes idejében az arab törzseknél /I.Móz.29./. Ugy látszik hogy már Ábrám idejében megrontólag hatott az erkölcsökre az Egyiptomhoz való közelség. Lót rabszolgái is onnan valók voltak s Lót nem tanitotta őket más erkölcsökre. Ábrám pásztorainak vezetői még Hárából származtak, s ezek megfékezték az uj szolgákban ébredő vad hajlamokat. Érdekes, hogy a civilizáció, a magasabb értelmi müveltség, mely Egyiptomból áradt, nem tette a lelkeket igazán finomakká és nemesekké, inkább növelte bennük az önzést és könyörtelenséget. Lót ujdonsült pásztorai nem voltak melegszivü, jóakaró emberek. Ábrámot mélyen bántotta ez a tapasztalás és elhatározta, hogy a szeretetlen jeleneteknek véget fog vetni. Másképp ez nem történhetett meg, mint ugy, hogy különválnak és nem együtt legeltetnek az ő pásztorai és Lót szolgái. Ábrám nehéz szivvel tette a dolgot szóvá öccse előtt, mert szerette őt s mert tudta, hogy voltaképpen az is szereti őt. Lót lelkét valami elhomályositotta, s ez a valami a vagyon volt. Ábrám ajánlata jól jött neki s azonnal elfogadta. Amit tett, hasonló volt a tékozló fiu tettéhez, kit a vagyon önálló élvezése csábitott el atyja házából. Ledobni a tapasztalt öregek vezetését és gyámkodását: ez a fiatalság kisértése, s Lót is ebbe a kisértésbe esett. Lót nem volt már egészen ifju, s tapasztalása is elég volt arra, hogy önállóan tudja kezelni vagyonát. Nem

is szegényedett el rögtön, sőt tisztelt és megbecsült személy lett a pogányok között. Ennyiben sorsa más volt, mint a tékozló fiué. De amikor a pogány környezetet utólérte Isten jogos büntetése, Lót is elvesztette mindenét és csak puszta életét menthette meg: annyiben sorsa ugyanaz volt, mint amit Jézus a tékozló fiunál vázolt. Ám a földi vég mégis eltérő volt. A tékozló fiu otthont, vagyont talált. Lót életére alkony borult. A különböző befejezés annak az ellentétnek a következménye, amely a Jézus előtti reménység és a Jézus nyujtotta segitség között van. Jézus földi megjelenése fellebbentette a függönyt az isteni kegyelemről, amely akkor is nyujthat boldog véget, amikor a földi körülmények azt megtagadják. Jézus előtt az emberek még nem ösmerték az Atyát, akihez Jézus lett az ut. Ez annak a különbségnek az oka, amely az ó és az ujtestamentomi befejezések között van. De az ótestamentum maga is ut az ujtestamentumhoz, és igy az ótestamentumi véget nem szabad a végső végnek tekintetnünk.

Lót rálépett a boldogságot igérő, de boldogtalanságot hozó hamis utra, amely a földi kincsek káprázatával csalja maga után az Istenben meg nem szilárdult lelkeket. Ábrámnak a gazdagság nem ártott. Félt a gazdagságtól, és menekült Istenhez. Lótnak tetszett a gazdagság. Vágyott rá. Nem az Istent kereste, hanem a vagyont. Ábrám és Lót elválásánál látszólag Ábrám volt az inditványozó, valósággal azonban Lót kivánja azt, s rögtön a szétválás megvalósitásához fog. Hogy ebben a szétválásban Ábrámnak semmi része sincs, mutatja a nagylelkü ajánlat, amely Lótra bizza a választást:

Lót választhatta a kedvezőbb földet vagy tájékot. Ábrám megelégszik a kedvezőtlenebbel. Mikor Lót hallja, hogy választhat, azonnal fölemeli szemét, hogy a jobbat biztositsa magának. Nem a testvéri kapocs megőrzése a gondja, hanem a földi vagyon növelése. Ábrám viszont nyugodtan és könnyen mond le róla. Milyen vaknak kellett Lótnak lennie, amikor ilyen atyai rokont dobott el magától! Mily hitványság volt az, amit nyert, és mily érték, amit elveszitett! Az elbeszélő megjegyzi a 13. versben, hogy a Lóttól választott vidék lakosai igen gonoszak és Jahve ellen vétkezők voltak. Lótnak e pillanatban csak a vagyon volt a fontos, nem a lélek épsége, melyet az istentelen környezetben a legnagyobb veszély fenyegetett. Ábrám Isten közelségét kereste, akinek mindenütt oltárt épitett, hogy megszerezze magának a mindenütt jelenvaló Istennek személyes kapcsolatát, tehát Isten jelenlétének bizonyosságát. Ennek a jelenlétnek tudata volt számára mindennél drágább és fontosabb. Lót ebből a jelenlétből távozott el, amikor Sodoma és Gomora közelét választotta. Ebben teljesen megegyezett a tékozló fiuval, ki az atyai házat az idegennel cserélte fel, amelyben egy volt biztos:hogy távol lesz az atyától. Lót is tehernek érezte Ábrám jelenlétét, mióta külön vagyona lett és menekült ebből a közelségből. Lót olyasmire készült, amihez nem kellett a lelkiismeret. Az a hely, ahol Lót és Ábrám közt ez a megbeszélés lefolyt, olyan pontja volt a Szentföldnek, amelyről minden égtáj felé jól el lehetett látni, s amelyből igen jó kilátás nyilt arra a térségre is, amelyen ma a Holt tenger terül el. Ilyen hely volt Béthél és Ai tá-

jéka, helyesebben Béthél fekvése. Béthél és Juda hegységének északi nyulványán, fennsikon terül el, s igy dél felé kissé keletre belátható a Jordán legalsó folyása és a mai Holt tenger. Északra a hegység alább száll, tehát jó kilátást nyujt és mivel keletre is nyugatra is alacsonyabb vidék terül el, minden irányban látható az a föld, amelyet Isten Ábrámnak megigért. Azért nem állt Jeruzsálem helyén Ábrám és Lót, mert akkor semmit nem láttak volna Palesztinából. Jeruzsálemből csak a Holt tenger felé lehetett kilátni.

Először Lót néz körül, keresve a legjobbat, hogy azt válassza magának. Utóbb Isten felszólitására Ábrám fog körül nézni, s akkor Isten tudatnin fogja vele, hogy az egészet neki szánta, neki, aki azt nem kereste, nem követelte. Az a tájék azonban, amit akkor láttak, a Szentirás határozott állitása szerint nem felelt meg annak, amit ma láthatunk erről a helyről. Akkor a Holt tenger vidéke nem süllyedt még el a régi rajta levő városokkal együtt, s nem lett az akkor bővizü, termékeny terület a világ legélettelenebb vizének tengerfenekévé. Az átok, mely elsüllyesztette ezt a vidéket, később hangzott el. Akkor a Jordánnak nem kellett még oly mélyre leszállnia, s igy szelidebb folyó volt, mint ma, amikor gyors folyása miatt semmi közlekedés sem lehetséges rajta. A Holt tengertől délre a Vörös tenger akabai öble felé folytatódik a völgy. Akkor a Jordán nem a halál tavába folyt volna be, s nem volt a halál jelképe, mint ma.

Lótból a kapzsiság minden szemérmet ki-

ölt. Félretéve a szerénységet, ezt a vizes, legeltetésre kiválóan alkalmas völgyet választotta, nem sejtve, hogy itt az élet halállá fog változni, mert a vétek büntetése a halál. Ábrámnak nem fáit a vagyoni veszteség, de fájó szivvel hagyta henni öccsét a magaválasztotta uton. Lót nem az Istent kereste, hanem a vagyont. Ábrám még gazdagabb lett, Lót pedig mindent elveszitett. Ez mentette meg Lót lelkét, hogy Isten mindent elvett tőle. Lót pásztorai diadalmas örömmel terelték a nyájat alá a völgybe, amely oly szép volt, mint amilyen valaha Isten kertje lehetett, melyet a Teremtő a büntelen embernek alkotott. Lót éppugy feledte a szép tái alkotóját, mint egykor az első emberpár. Kényelmes uton szállt alá Szidin völgyébe, a termékeny sikságra. Ábrám pedig fenn maradt a hegyen és szomoruan nézett Lót után. Lót nagy reménysé - gel, munkakészséggel, vagyona megszaporitásának reményében indult utnak. Hogy Ábrám és Lót nyájaikkal ilyen szabadon közlekedhettek ezeken a helyeken, ez azzal magyarázható, hogy ez a vidék akkor magasabb kulturáju volt, s igy a ~~a~~ lakosok városlakók voltak, nem legeltető nomádok, mint Ábrám és Lót. A város vonzóereje már akkor is megvolt, folyton telt falusiakkal. Ábrám tanult Egyiptomban, s mégis megmaradt kevesebb kényelemmel nomádnak. A világi müveltség magasabb foka nem jelenti az erkölcs magasabb fokát is, sőt éppen az ellenkezőjét. Milyen jó most, amikor a város kivitte civilizációját stb. a falura, és nem kell a faluból a városba jönni erkölcsöt tanulni.

A 10. versben olvashatjuk ezt a mondatot:

"mielőtt Jahve elpusztitotta volna Sodomát és Gomorát...", Jahve tehát elpusztitja néha, amit teremtett vagy alkotott. Ez a közlés, mely az özönvizet éppenugy a teremtő Istennek tulajdonitja, mint a mostani világ végét hozó, tüzzel való megégetést, nem mondja azt, hogy Isten zürzavart /görögül: chaost / teremtett. Vannak ugyanis irásmagyarázók, akik azt tanitják, hogy Isten már az ember teremtése előtt chaost csinált a földön. A héber tohu szó, melyet a görög hitregék chaos fogalmával azonositanak, azok a bibliamagyarázók, akik különös vonzalmat éreznek arra, hogy a Biblia tiszta fogalmai közé pogány fogalmakat és képzeleteket csempésszenek be, nem zürzavart jelent, mint a chaos, hanem nyers, szervezetlen, föl nem dolgozott állapotot. Ha Isten elpusztitja a földet, nem chaost csinál, hanem nyers, ujraépitésre alkalmas állapotot. Isten elpusztitja a használhatatlanban edényt, hogy ujat alkosson belőle; de a "zavarosban" nem halászik. A chaos Sátánnak és tisztátalan angyalainak a müve. Az emberi élet is, ha Isten nyul bele, elgyengül, elpusztul; de az emberi test, lélek vagy szellem zavaros állapota sátáni beavatkozásra mutat, "megszállottságra", amelyből jogosan kérhet az ember isten szabaditást, ha a Sátánnak a szállást minden tekintetben fölmondani akarja. Ha Isten maga akarja testi életünk fonalát elvemetszeni vagy erőnket gyengiteni, azt megadással kell fogadnunk. Sodomát és Gomorát Isten kiégette a földről. Az eredmény nem gonosz zürzavar lett, hanem a korábbi fertőzéstől való megtisztulás. Ha egyszer tüz fogja elpusztitani a teremtést, a bün nyomai ég-

nek ki vele a világból, hogy egy uj, tiszta világ szülessen a régi világ helyén. Ahol ellenben a Sátán nyul a teremtésbe, ott zürzavar támadÖ: összezavarodik az elme, az értelem- és akaratvilág, a testi szervek müködése, fogság, bénulások állanak elő. Az ilyen zürzavart megszüntetni jött Jézus a világra. Azt a vidéket, amelyet Lót mohó vággyal megpillantott Bétheltől, Kikkárnak nevezi a héber szöveg. A szó forgással, keringéssel, tehát a körrel függ össze, s jelent kerekséget, kerületet, a talentum kör alaku tömbjét, kenyér-vaknit. Szép, hosszukás, kerekded alakot mutatott az a kép is, amelyet Lót látott. Rajta felejtette a szemét, kiejtette szivéből Ábrámot, elfelejtette Ábrám Istenét, ki az ő Istene is lett volna. Csak mikor a szép, kerek vidék mérge, a bün kezdte gyötörni lelkét, akkor fordult vissza, mint az Ótestamentum tékozló fi , Istenhez. Mert Sodoma és Gomora férfiai igen gonoszak és vétkesek voltak, de ezt a szép tájék Bétheltől tekintve nem mutatta meg. Ábrám tovább is a kanaánéak földét lakta, azt a kevésbé termékeny hegyvidéket, ahol a lelkiismeret nyugodtabb lehetett, ahol Melkicéde is lakott, az igazságosság királya.

LÓT HELYETT JAHVE

/I.Móz.13:13-18./

Ábrám számára igen fájdalmas volt a Lóttól való elválás. Miért? Mert szerette és attól, akit szeretünk, elválni bánatot je-

lent. Lót is szerette Ábrámot, de amikor letekintett a völgybe, melyben később a Holt-tenger állott, egy kerek térséget látott maga előtt, s ezt ugy nevezték, hogy "Kikkár", és e kies térség látványa kiejtette szivéből Ábrámot. Hol voltak, mikor elváltak egymástól? Béthel és Ai közt, Juda fennsikján. Mely városok voltak itt? Betlehem, Hebron, Jeruzsálem, Arimathia. Miért nem Jeruzsálem helyénn állt Ábrám és Lót? Mert akkor semmit sem láttak volna Palesztinából. Jeruzsálemből csak egy felé lehetett kilátni, a Holt-tenger felé. De Béthél és Ai közt, bár a hegy alacsonyabb volt, mint Jeruzsálem, mégis pompás kilátás nyilott. /Éppugy, mint Pl. a Hármashatárhegyről, bár magasabban van, nincs oly kilátás, mint a Mátyás-hegyről/. Isten oly helyre vezette őket, ahonnan az igéret földjét kitünően át lehetett látni. - Amikor Ábrám azt mondta Lótnak: mondd meg, merre akarsz menni, Lót körülnézett és meglátta a sötétzöld, termékeny völgyet, a "Kikkár"-t= vekni, kör, - lelkét az foglalta el, "hol leszek gazdagabb?" Ábrám nem azért szomorodott el, mert a völgyet választotta, hanem mert el kellett válni és látta, hogy Lótot semmi nemesebb érzés nem vezeti. Lót lelke e pillanatban hallgatott, pedig ő is szerette Ábrámot.

Lót kényelmes uton szállt alá Sziddim völgyébe, a termékeny síkságra. Ábrám pedig fent maradta a hegyen és szomoruan nézett Lót után. Lót nagy reménységgel, munkakészséggel, vagyona megszaporodásának reményében indult utank. Miért engedték a sodomaiak, hogy Lót odamenjen? Mert nem földmüvelők voltak, hanem városiak. Nagy kultu-

ra, ipar volt ott s a városiak azzal foglalkoztak. Lót nomád ember volt, de a város vonzó ereje a falu felé már akkor is megvolt. - Isten azonnal kivette a fájdalmat Ábrám szivéből. Mindent neki igért s azt mondta: "járd be a vidéket"; vagyis ne töródjék a vagyonnal; amire szüksége van, megadja neki. "Táplálkozz Velem!" Isten levette róla a jövő gondját és olyasmit igért neki, aminek a világon semmi alapja nem volt. De Ábrám hitt az Istennek. Megindult, s ujra dél felé ment, s Mamré tölgyesében oltárt épitett az Istennek. Lót elhallgatta Istent Sodomában, Ábrám oltárt épitett Hebron mellett. Hebron falain között ma is van olyan fal, mely Ábrám idejéből való. Isten bőven kárpótolta azért, amiért nem a földi jólétéről gondoskodott, hanem rábizta magát Istenre. Hitt Istenben. És Isten saját ágyékából igért neki magot. Efelől később is voltak Ábrámnak kétségei, mert évtizedek teltek el és nem jött a mag. Tusakodott, hogy nem rabszolgájára, Eliézerre kell-e hagynia vagyonát. A rabszolga akkor családtag volt. Ma nem rabszolga az ember, mert azt vethet földébe, amit akar, azt veheti, amit akar. De az akkori rabszolgák esetleg örökölték uruk vagyonát. Ábrám nem nézett arra, amit Lót neki hagyott, hanem nézett a láthatatlan Istenre. Igy nevelte Isten a hivő Ábrámot. Elvette tőle a földi összeköttetéseket, egyiket a másik után, kifosztotta mindenéből, elvitte odáig, mig fiát is feláldozta, hogy semmije se maradjon, csak az Isten. Itt állunk most a nevelés egyik fontos pontján, amikor Lótot elvette tőle Isten. És Ábrám megvigasztalódott.

Ábrám fájó Lelke a szakitás után csakhamar vigasztalást kapott: Isten megszólitotta őt. Ez az isteni látogatás mutatja azt a gyöngéd figyelmet, amellyel a mindenek Teremtője kicsiny teremtményeihez leereszkedik és őket az elszenvedett igazságtalanságért kárpótolni igyekszik. Lót "méimmo" ment el, azaz az Ábrámmal való együttesből, Ábrám társaságából. Lót a nem remélt nyereségen való örömében egyelőre nem érezte a szakitás fájdalmát. Isten azonban máshová forditja Ábrám tekintetét is, el Lóttól és az egész együtt töltött multtól: "Emeld fel szemedet... mert ezt az egész földet, észak, dél, kelet és nyugat felé neked akarom adni és a te magodnak örökre!" Vagyis Ábrám ne törődjék a vagyonnal, mert amire szüksége lesz, Isten megadja neki. Isten levette róla a jövő gondját és olyasmit igért neki, aminekn a világon semmi alapja nem volt, mert Ábrámnak e pillanatban nem volt még magja és kilátás sem volt rá, mert Szárai meddő volt. A föld pedig a kananeusok kezén volt. Legtermékenyebb és legszebb legelőit éppen Lót készült használatba venni. De Ábrám hitt! Boldogabban, megbékéltebben, biztosabban hallgatta Isten szavát, mint Lót végezte a Kikkár birtokba vételét. Az örökre szó nem végnélküliséget, hanem folytonosságot fejez ki, hosszabb időre való biztositást. Ez azonban nem zárja ki bizonyos értelemben a végnélküliséget, mert Ábrám szellemi utódai, hitének fenntartói az Uj Jeruzsálembe a testi utódok nevével elnevezett kapukon át mennek be, mert Isten kijelentését Ábrám testi utódai őrizték meg számunkra, ők a kapuk. Minden Ábrámnak adott testi igéret egy-egy

szellemi igéret rejtője. Csak a szellemi utódlás magyarázza meg igazán Ábrám magvának meg nem számlálható voltát. De nem vonható kétségbe, hogy a testi utódok száma is igen megnövekedett az elmult évezredekben. Ábrám nem volt rendelve a tisztán szellemi öröklés gondolatának elviselésére, azért járatja be vele Isten hosszában és szélességében az igéret földét. Az ország kézzel épitett városai azonban Ábrám lelkében mind jobban helyet fognak adni a nem kézzel épült Városnak, amelynek alkotója Isten. Ábrám ekkori életének két jelvénye van: a sátor és az oltár. Még nem kapott maradandó lakhelyet, és mindenütt bizonyságot tett Arról, aki nem változik meg soha: Jahvéről. - Ábrám nem nézett arra, amit Lót neki hagyott, hanem a láthatatlan Istenre, akinek hüsége éppen akkor bizonyosodott meg ujra Lótte, amikor a testi rokonban csalódott. Ez a hüség töltötte be Ábrám lelkét, s igy Lót helyébe Isten lépett, a mulandó ember helyébe Jahve, az örök változatlan Isten! A szomoruan kezdődő nap fényben és örömben zárult. Igy nevelte Isten a hivő Ábrámot. Elvette tőle a földi összeköttetéseket, elvitte odáig, hogy semmije se maradjon, csak egyedül Isten.

NÉGY KIRÁLY ÖT KIRÁLY ELLEN

/I.Móz.14:1-12./

Mint amilyen kitérést tett a könyv, amikor Nimród foglalásait vagy a bábeli nyelvzavart beszélte el a világbirodalmi gondolat kiépülésének megfigyeltetésére, olyan célu kitérés következik most is a négy és öt király harcának leirásában. Ama kitérések éppen ugy az Isten kiválasztottai történetének megértését szolgálták, mint szolgálja most ez. A történet főhősei most is Ábrám és Lót, a "világtörténelem" ennek a történetnek van alávetve, alárendelve. Az iskoláinkban tanitott történelemszemléletnek - éppen forditva - a világbirodalmak kifejlődése a fontos és a szent történet a mellékes. A történetirásnak ez a kétfelé á ágazása két vég felé irányitja figyelmünket. Ez a két vég itt még homályba burkoltan várat magára. A prófécia azonban le fogja venni a leplet és akkor megismerjük, megértjük, miért szól a Szentirás olyan részletesen a néhány kiválasztottról és miért bánik el oly röviden a hatalmas világbirodalmakkal és uralkodóikkal. A világi történetnek azonban még az ily rövid elbeszélése is érdekes marad.

A négy és öt királynak egymáshoz való viszonyából arra a következtetésre kell jutnunk, hogy az egyiptomi hatás alatt fejlődő nyugati-népcsoport és az emberiség ősibb hagyományát őrző keleti-északi csoport egymással már ebben a korai korban szemben állott és versengett. Később Babilon, Assziria, második Babilon, Média-Perzsia fordult ujra meg ujra fegyverrel nyugat és dél ellen és szembetalálkozott egy másik fajtva müvelt-

ség hordozóival, amelynek leghatalmasabb képviselője Egyiptom volt. A most tárgyalt korszakban a Palesztinát lakó népek képezik az ütköző pontot, melyek közül egy e egész csomót említ meg az Irás. Persze a filiszteus névből származó Palesztina név későbbi időből való, itt csak mint földrajzi megjelölés szerepel. Kostani történetünkből azt látjuk, hogy az északi-keleti csoport volt a hatalmasabb és annak sikerült 12 év óta adófizetésre kényszeritenie a nyugati-déli csoportot. Ez ellen a hübéri viszony ellen azonban az utóbbiak fellázadtak és azt levetni készültek magukról. Az adófizetést megtagadták s egy évet, a tizenharmadikat adófizetéstől mentesen töltötték. A 14. esztendőben a keletiek legtekintélyesebbje, Kódorlaomer összegyüjtötte a keleti szövetségeseket és hadjáratot inditott a déli-nyugati csoport ellen. A támadás végső célja a Sziddim völgye volt, a Holt-tenger vidéke. Mig azonban oda elérkeztek, utba eső vagy utba ejtett kisebb városokat és népeket kellett legyőzniök és szolgálatba hajtaniok. Hogy milyen méllyé vált a hasadás a nép és népcsoport között és a szakadály milyen tartós maradt, arra nézve jellemző Kelet és Nyugat mai ellentéte és a Jelenések könyvének egy jóslata, amely egyik legutolsó eseményként a keleti királyok fölvonulásával fenyegeti meg a történelem vezető országait /16:12/. A világbirodalmaknak ez a meghasonlása hozzátartozik annak az isteni bölcsességnek a müvéhez, mely a lázadó /Nimród = lázadjunk!/ emberiséget egyensulyban igyekszik tartani, s ily módon a népek lelkében zuborgó vad indulatokat lekötni addig, amig a kiválasztott nép kifejlődik, későbbi hivatására megérik és kinevelődik. Mig a sá-

táni befolyás alatt lévő emberiség egymást pusztitja, s a világban duló pusztitó erőket ezzel lekötve tartja, addig Isten népe békességet élvez. Most ezt a kiválasztott népet Ábrám és családja képezi. Ez a helyzet a történelem folyamán gyakran fog ismétlődni, feltéve, hogy a választott nép Istenre bizza magát és nem világiasodik el.

Mikor erre a Bibliában lefestett képre rátekintünk, apró népek, városállamok, vagy inkább városban tömörülő embercsoportok hullámzó tömege áll elénk, melyek közül találomra emelkedik ki a négy és öt király állama. A népek hullámzó tömkelegében ezek voltak az erősebbek akkor, nem zárva ki, hogy néhány évtized multán más népek kerülnek majd a helyükre s válnak jelentősebbekké. A négy király közül némelyikben később is hatalmas népek képviselői állnak előttünk. Az öt király azonban népével együtt eltünt azóta az isteni itélet tüzében. Igy kezdődött az emberi történelem: hullámzó tengerhez hasonlitott az emberiség, nem szárazföldhöz, amely szilárd. A Jelenések könyve később is beszél a népek zürzavaros tengeréről, de az nem a kezdet nyers állapotát tükrözi már, hanem az összezavarodott emberiség zürzavarát, a chaos-t. Mit I.Móz. 14. a városokban és városok körül keletkező népeket ugy mutatja be, mint egyn keletkező, s folyton változó tengert, a Jelenések könyve a népeknek egy másik alakzatát is emliti a tenger mellett: a szárazföldet.n A zürzavaros néptengerből jön majd elő a fenevad-antikrisztus; mig a szárazföldből, azaz az állandósult, megszervezett emberiségből száll ki majd a kor teljességre jutásakor a hamis próféta, aki a fenevad ural-

mának propagandistája lesz. A szervezettség és az azzal járó propaganda I.Móz.14-ből még teljesen hiányzik, a nyers erő mozgatja a népeket, emeli föl, buktatja alá őket. Ebből a hullámzó tengerből fog azonban kialakulni később a világbirodalom. Egymás mellett élő népekből hogyan fejlődik ki, hogyan emelkedik fel és hogyan szerveződik meg a világbirodalom: arra mutat rá ez a fejezet. S ahogy ehhez a fejlődéshez Ábrám állást foglal, az mutat próféciaként arra, hogy Isten népe, előbb testi népe, majd szellemi népe, az egyház hogyan fog a világbirodalommal szemben viselkedni.

Ha azokat a népeket vizsgáljuk, amelyek ebben a történetben szerepelnek, állapotukban kb. három fokot különböztethetünk meg. A négy király népében friss, harcra kész, aránylag romlatlanabb népeket látunk, amelyek egymás szomszédságában lakván szövetkeztek, a hatalmukat a környező királyságokra és városokra is kiterjesztették. Sineárban Babilont, s uralkodójában hires Hamurápit vagy Hamurabbit ismerjük fel Amrafel néven. Sineár Babilon északi részének a neve. Babilon az un. Folyamközben /Mesopotámia/ fekszik, két folyam: a Prát és Hiddékel közt. A görög világban Ephratesnek és Tigrisnek nevezték. Utóbbi tele volt zuhataggal, olyan vad volt, mint a tigris. A két folyam először óriási területetvesz körül, majd közeledik, majd ujra távolodik egymástól, s végül beömlenek a Perzsa öbölbe. Abban az időben még nem egyesült a két folyó. A Folyamközben két ország terül el, északon Sziria, délen a későbbi Babilon. De Ábrám idejében Sineár nem a későbbi Babilont je-

lentette, hanem csak annak északi tartomá-
nyát. Tőle észak-nyugatra a Folyamközben az
asszir katonai hatalom még alszik, hogy majd
századok multán vezető hatalommá váljék.
Egyelőre egy nagy békés birodalom létét de-
ritették ki az ásatások: Mari tudományos és
kereskedő szerepét. Ettől a birodalomtól
északnyugatra részben a későbbi asszir föl-
dön, részben azon tul a már akkor vándorló
népek lerakodó helyén, Damaszkusz tájékáig
találunk egy nemzet csoportosulást, mely a
"nemzetek" /Gójim/ nevet viselte. Ezt a ne-
vet még az Ujtestamentumban is viszont hall-
juk, amikor a szentiró idézve az Ótestamen-
tumot, a "nemzetek Galileáját" emliti./Má-
té 4:15. v.ö. Józs.12:23./ A Galilea szó
a régi Gilgál városnévből, helyesebben vi-
déket, környéket jelentő szóból ered, mely-
nek eredeti jelentése: kör. Ennek a vidék-
nek ez a keverék népessége szülte azt a Ná-
tánaeltől hangoztatott közmondást: "Galile-
ából támadhat-e valami jó?" A nemzetek fe-
jedelme Thidál. Ábrám idejében nyers pász-
tornépek laknak még itt, melyeknek hangula-
tát igen jól festi a Bibilia, amikor Bötuél
és Lábán házatáját, s Jákóbnak kut-élményét
irja le. Oly vidék volt ez, ahol sok apró
nemzet sodródott össze. Kikor Tháré Ábrám-
mal Urból jött, Hárában telepedtek le és
Tháré haláláig itt éltek. De akkorra már
odaérkezett Bötuél is, ki Ábrám testvérének
volt a fia. Ő is ott telepedett le fiával
Lábánnal. Lábán tehát itt, Hárában lakott.
Ez is egy már leszakadt kis nemzetrész volt.
Ilyen a magyar terület is. Olyan átjáróhely
volt, mint Magyarország. Kulcsbirodalom.
Ilyen volt tehát Hárán és a nemzetek Galile-
ája is. Mint sok nemzet keveréke, Galilea
megbizhatatlan volt. Hogy a bibliai "nem-

zetekne" mi közvetlen köze volt a föld alól kiásott Ararihoz, még nem döntötte el a tudomány. A négy király közül a harmadik szintén a Folyamközben, Sineártól délkeletre uralkodott. Neve: Áriokh. Országát vagy városát Elászárnak mondja az Írás. Itt volt Ur városa is, a babiloni birodalom vezérállama. Minden városnak külön királya volt, de időnként egyes királyok a többi fölé emelkedtek és a többit maguk alá gyurták. A negyedik uralkodó egy nyers, vad nép fejedelme, kinek neve Khédorlaomer. Az ország fővárosa Szuza, a későbbi perzsa királyok téli tartózkodási helye. Nagy szerepet játszott Dániel történetében is. Kiásták oszlopaival együtt. A tetejükre kifeszitett biborszőnyegek alatt hüsöltek, mert a királyi palotáknak akkor még ablaka nem volt, csak ajtaja, tehát nem volt kellemes a benti időzés. Elám harcias népe keletre lakott Sineár és Elászár földétől, s ekkor a királyságokkal szövetségben volt. Ha vadak és erőszakos hóditók voltak is ezek a népek, ha keresték is a könnyü zsákmányt, de a romlottságnak és erkölcstelenségnek attól a fokától, amely a Sziddim völgyében levő öt király városát jellemezte, távol voltak.

A központ tehát Sineár volt, attól északnyugatra terült el Gójim, délkeletre Elászár és keletre Elám. Tehát összefüggő nagy terület volt. Nemcsak négy királya volt, hanem sok, de négy király tartotta kezében a hatalmat. Oly korszak volt ez, amely átmenet volt egy korábbi állapotból egy későbbi állapotba. Mi volt az előbbi, a későbbi és a jelenlegi állapot? A korábbi állapot az volt, hogy minden városnak megvolt a maga királya, s azok békében éltek egymás mellett.

Ez volt a békés egymás mellett élés ősi korszaka. A következő korszakban egyes kiválóbb fejedelmek ill. hatalmasabb hóditók a körülöttük levőket leigázták. Igy több királyságból állott elő egy királyság. Egyiptom is igy alakult több országból Észak- és Dél-Egyiptommá, majd egy országgá. Akkor is igy volt tehát a békés egymás mellett élés, hogy a hatalmasabb maga alá igyekezett gyürni a gyengébbet. A négy király jelenleg egymással szövetkezett. Felosztották egymás közt a meghóditandó területet.

A négy királlyal szemben állt az öt király. Hol lakott az öt király? Kikkárban, mely még sikság, hegyektől körülvéve. Az öt királyság történetéről, müvelődési viszonyairól alig tudunk valamit, mert városaik mindenestül elpusztultak. Tekintve azonban a kétáh vagy chittiek megmaradt emlékeit, irástudását, Egyiptommal való viszonyát, tekintve a városépitésnek másutt tapasztalható emlékeit, melyeket a tudósoknak sikerült a föld alól elővarázsolniok, feltételezhetjük, hogy az öt király városai részben talán még magasabb fokon voltak, mint az őket támadó királyok népe, s gazdagságuk nagy vonzóerőt gyakorolt ezekre. Azért is jöttek ezek rabolni és az állandó adózás végett az elpuhult,jómódu Sziddim-völgyi lakosságot maguktól állandó függésben tartani. Az is bizonyos, hogy az elpuhultság termelte ki az öt város erkölcsi állapotát. Amire a természet vadabb fiai még képtelen voltak, az öt város kifinomult népe megtette: természetellenes módon elégitette ki vágyait. Ez azonban Isten itéletét hivta ki. Egyenőre arra voltak itélve az akkor világ ez erkölcsi fekélyei, hogy

az erkölcsileg tisztább s vad népeknek zsákmányai legyenek. Később egyenesen arra, hogy elpusztuljanak s a földön nyomuk se maradjon. Mert amikor egy nép annyira meggazdagszik, hogy csak az élvezeteknek él, eljött az óra arra, hogy Isten kimondja rá a halálos itéletet és elpusztitsa. Amikor a rómaiak oly magas müveltségi fokra jutottak, hogy csak az élvezeteknek éltek, a római birodalom elbukott. Igy volt a görögökkel, de igy volt a franciákkal is, ahol egy egész birodalom dolog nélkül, csak az élvezeteknek élt. A szellemvilágban elhatározták a bukást és jött a francia forradalom. - Az öt királyság egyszer csak észrevette, "hogy bennünket csapolnak". De azután azt gondolták: "Minek fizessünk adót?" És fellázadtak. De ujra adófizetővé tették őket és elvitték mindenüket. - Ábrám unokaöccsét, Lótot azért terhelte sulyos vád, hogy a város erkölcstelensége nem riasztotta vissza, amint visszariasztotta Ábrámot. Lót mind közelebb ment a városi élet kényelmeinek élvezése végett Sodomában. Végre be is költözött a városba, sőt rész vett kormányzásában is, mert később az itélet angyalai a város kapujában találták, ami akkor a városházának felelt meg.

A harmadik fokon azokat a népeket találjuk, amelyek az előbb tárgyalt gazdag és magas müveltségü öt várost körülvették, amelyek a későbbi ammonita, moabita és edomita népek területein laktak. De ugy látszik, az öt várossal együtt vesztették el jelentőségüket, uj népekbe olvadtak be. A négy királynak, hogy az öt királyhoz elérkezzenek, ezeken a területeken kellett átmenniük, ill. átgázolniok. - Először a refeusokat verték meg. Rafa = elterült, elnyulik, elhull.

Hosszura nyult emberek voltak, vagyis óriások. Astaróthban laktak, tehát Astarta istennőt tisztelték. Ez felesége volt egy Bál nevü istennek. Ekkor már divatba jött, hogy az isteneket megházasitsák. A két isten megcserélte természetét. Bál a puhaságnak, Astarte a keménységnek kifejezője lett. Bál hódolói a templomot paráznaság szinhelyévé tették. Az Asterta kultusz pedig abban állott, hogy bevagdalták testüket, véres áldozatot hoztak. Erre vonatkozólag a paráznaság törvényei bizonyitékot adnak. A mai paráználkodásban is bizonyos önkinzás és az élvezetek kihasználása együtt jár. Igy voltak a fakirok és a dervisek is. Nappal vérüket ontották, este pedig mulattak és paráználkodtak. A középkori önkorbácsolók is ilyenek voltak, amint Jókai is leirja és Arany János a Toldi szerelmében. - Itt van tehát egy nép, mely óirás volt, erős volt és az életmódja elgyengitette. Evés, ivás, paráznaság, gyengitette le őket és hiába voltak óriások, keresztülgázoltak rajtuk. Kárnajim=szarv, mely a hatalom jelképe. Tehát a hatalom jelvényével ábrázolták istennőjüket. De hiába volt a jelvény, nem tudta megvédeni az óriásokat. Az erő átmegy egy idő mulva a jelképbe, de a jelvénynek ereje nincs. A második nép a zuzeus, mely eröset jelent. Testi ereje volt ugyan, de mégis keresztülgázoltak rajta. - Emim = rettegettek. Három nép: óriás, erős, rettegett és mindhárom ott lakott, ahol később az ammoniták és a moábiták, a Jordántól keletre. Lehetetlen, hogy az öt városhoz /Sodoma, Gomora, Admáh, Czeboim és Czoár/, melynek gazdagsága és müveltsége hatalmas tekintélyként emelkedett fel előttük, valamilyen közelebbi vi-

szony nem kötötte volna óket, amiért természetesen zsoldot kaphattak. Az öt király tehát erós, hatalmas népeket tartott maga körül, de ezek nem tudták óket megvédeni. Azután a hóreusokat /büszke nemes/ támadták meg a Szerien, mely vad, terméketlen terület. Büszke, müvelt emberek szokták ilyen helyet keresni lakóhelyül, akiknek nincs sok vagyonuk, de több az öntudatuk. A legmüveltebb osztály a sivatagban fejlódött ki. Elmélkedó, filozófáló nép. Nincs sok ennivalója, de sok ideje van a gondolkozásra. A pásztorok életében sok nemes gondolat gyülik össze, több, mint a város söpredékében. A puszta népe okosabb, mint a város népe általában lenni szokott.

Ha Sziddim völgye, a Kikkár az Irás szerint olyan volt, mint Istennek kertje, akkor itt gazdag, elbájoló természetnek kellett lennie. Míg pl. Szeir vad, sziklás, kiszáradt vidéke csak a pásztorélet lehetóségét adta meg. Az óriások, erósek és rettegettek is csak nomád pásztor emberek lehettek. Hogy ez a vidék erre volt teremtve, azt Ruben, Gád és fél-Manassé törzsének az a kérése is mutatja, hogy nyájaikkal itt akartak maradni. Hogy az öt várossal ezek a népek összeköttetésben voltak, az a tény is mutatja, hogy a négy királynak mielótt az öt várost megközelithették volna, ezekkel a népekkel kellett leszámolniok és csak ezek leverése után támadhatták meg a gazdag kikkári városokat. Az öt város a maga romboló, erkölcstelen hatását ezekre a vadabb népekre is kifejtette; azért voltak e népek nevük ellenére gyengék ugy, hogy a négy király seregével szemben az ellenállást alig kisérelhették meg. Csak e népek meghódolása után kényszerült az öt város népe arra, hogy had-

ba szálljon. Persze elpuhultságuk következtében azonnal elfutottak vagy foglyokká lettek. Hitvány, gyáva s hütlen jellemüket eléggé szemlélteti az a körülmény, hogy uralkodóik a futásban magukra maradtak, s ügyetlenségük következtében azokba a szurokgödrökbe estek bele, amelyek ezen a vidéken ekkor találhatók voltak, s a vidék vulkánikus jellegét bizonyitották.

Ezek a szurokgödrök isteni figyelmeztetést jelentettek Sodoma, Gomora, Admah, Ceboin és Coár népének. A füstölő, fortyogó szurokforrások veszedelemről beszéltek. De a természetnek ezt a beszédét az erkölcstelen lakosság nem vette figyelembe. A gazdagság elpuhulttá tesz, a puhaság könnyelmüvé és közönyösség és a könnyelmüség eltompitja a lélek belső érzékelő szerveit: Sodoma és Gomora népe nem hallotta meg Isten szavát. Abból, hogy ennek a két városnak királya pusztult el legelőször, az látszik következni, hogy e két város az öt város szövetségében vezető szerepet vállalt. E két király viselte a városok gonoszságáért elsősorban a felelősségetl Tehát őket példaképpen büntette előre az isteni gondviselés. Igy fog előre elpusztulni és a tüzes kénköves mocsárba esni a fenevad és a hamis próféta még az ezeréves uralkodás előtt. Előbb, mint a Sátán, a Rágalmazó vagy a Halál. /Jel.19:19./ Az emberiség vezetőin igen nagy felelősség nyugszik, s mig az emberi itélőszékek sokszor megkkimélik a leggnoszabbakat, az isteni itélet kérlelhetetlen. Ahol az isteni irgalmat, a Bárány vérét a gonosztevők megvetik. Jaj azoknak a hivőknek is, akik földi kincsért és kényelemért az ilyen fenevadak árnyékában helyezkednek el! Isten irgalmát azonban

Ábrám imádsága még rajta tartotta Lóton!

Az aszfalt a föld belsejében égő tüznek olajos, petroleumos kiömlése. E petroleumos földtartalmak abból az időből valók, amikor igen magas növényzet boritott mindent, melyek azóta elpusztultak, különböző természeti csapások következtében. Sziklák alá kerültek, ahol ugy összepréselődtek, hogy nem volt idejük elégni, s igy keletkeztek a növényi részekből a kőszén, az állati részekből az olaj. E helyen aszfaltforrások voltak, tehát a föld alatti világ közel volt a kitöréshez. Figyelmeztetés volt ez, mint Szicilia gazdag népének az Etna, Nápoly pompás vidékének a Vezuv.

Rendkivül eleven, érdekes és élethü az a kép, amelyet ez a 14. fejezet az őskori állapotokról fest. A zsákmányra lecsapó vad királyok, kiket a városok kincse és fénye lepkeként vonz a tüz felé, mely majd őket is megégeti. Az élvezetekbe, kéjbe elmerülő gonosz uralkodók, kik még nevük megválasztásában is kéjelegnek abban az isten-megvetésben, mely előbb Nimródot jellemezte. /Nimród-lázadjunk!/ Sodoma királyának neve: Bera-ben-ra=gonoszság fia. Gomora királyának neve: Birza-ben resa = elvetmültség fia. A szinte gyermekesen nevükkel ijesztő pusztai törzsnek: mind együtt egy sokféle és sokrétü társadalom képét mutatják, mely annyira valószerü, hogy igazságában semmi okunk nincs kételkedni. Menynyire vérszegény és valótlan ezzel az eleven bibliai képpel szemben az a társadalomtörténet asszony uralommal és Freud-féle eltorzult nemiséggel, amelyet iróasztal mellett ugynevezett tudósok gondoltak ki, s

melyet szinte vallásos ihlettel ugy emlegetnek, mint kétségtelen tekintélyü "tudományt". A való történet csak olyan lehetett, amilyennek a Biblia rajzolja: egyik oldalon nyers, életerős népek lépnek a történelem szinpadára, mi még sokszor fog a történelem folyamán ismétlődni; más oldalon gyorsan meggazdagodó, magukat gyorsan kiélő népek, mert a kéjelgésnek hódoló népek gyorsan jutnak a történelem süllyesztőjébe. Középütt jelentéktelen, gyorsan felmorzsolódó népek jelennek meg s eltünnek történelem nélkül. Ezt a képet az élet szülte, nem tollat rágó, mesét költő "tudós" gondolta ki. A chóri népben mintha a sivataglakó arab jelennék meg, a pásztornépek óse.

A négy hóditó király Kádesnél megáll. Egyiptomnak nem mernek neki menni. Csak a határon lakó népet verik meg, amelynek földjén később Amálek fog lakni. Ez a nép az emóri. A homoksivatagra még a pálmák pompázó hüse sem csábitja a hozzá nem szokott hóditókat. Háczaczon-Támárnál, a pálmás homoksivatagnál visszafordulnak. Egyiptomot megkimélik; félnek is tőle. Csak a királyok későbbi utódai merészkednek tovább vinni hóditó fegyvereiket. A világbirodalom nem egyszerre született meg: Nimród még csak a szomszéd városokat igázta le; századok kellettek, mig a hóditás a messzebblevő országokra kiterjedt. Ekkor még többen szövetkeztek, hogy a távoli gazdag népeket adófizetőkké tegyék. Csak később lépett a több hóditó helyébe az egy hóditó és lett támadása átütőbb és vakmerőbb. Ekkor sok egymástól távoleső országból egy jól megszervezett birodalom lett.

Ez lett az igazi világbirodalom. Ettől a megszervezett világbirodalomtól még nagyon messze esik Ködolaomernek és társainak hóditása. De az ut készül a későbbi világhóditónak. Az események fejlődésének iránya a világbirodalom s ami ezt a fejlődést elősegiti, előre hajtja: a hatalomvágy, a rablás vágya, a világ-adta dicsőség. Annak a hármas kisértésnek, amellyel Sátán a Názáretin Jézust hódolójává akarta tenni: a kenyér, a dicsőség és hatalom kisértése készitette a világbirodalom utját. Lótot is megbüvölte a világ igérete, ő azonban nem volt hóditó. Lót nem a négy király, hanem az öt király elvét vallotta: békességben élni és élvezni a természet gazdag ajándékát. Lót nem hóditó volt, hanem zsákmány, miként az öt király népe.

Ezekben a versekben tehát látszólag nincs egyébről szó, minthogy a négy király háborut visel öt király ellen. Az öt király fellázadt az adófizetés ellen. 12 évig fizették, azután fellázadtak. De csak a 14. évben értek oda, hogy seregeiket összegyüjtsék. Utközben egy csomó más néppel kellett beszámolni. Összeszedték Sodoma és Gomora minden jószágát, egy csomó rabszolgát, köztük Lótot is, és mentek, mentek hazafelé.

Ennyi a történet. De ha kissé közelebbről nézzük e történetet, érdekes részletekre bukkanunk. Kik voltak e királyok s e népek? amikor Noé és Sém utódjait szemügyre vettük, a nevek jelentéséből csodálatos történet bontakozott ki. Hátha itt isn hasonlóra bukkanunk. Ki is volt ez a négy imperialista király, aki hadat viselt?

1. Amrafel, Sineár királya. Sineár Babilon északi részének a neve. Babilon az un.

Folyamközben /Mezopotámia/ fekszik, két folyam, a Prát és Hiddékel közt. A görög világban Euphratesnek, ill. Tigrisnek nevezték, mert utóbbi tele volt zuhataggal, olyan volt, mint a tigris. E két folyó először óriási területet vesz körül, majd közeledik, majd ujra eltávolodnak egymástól és beleömlenek a Perzsa öbölbe. Abban az időben még nem egyesült a két folyó: északon Sziria, délen a későbbi Babilon. De Ábrám idejében Sineár nem a későbbi Babilont jelentett, hanem csak annak északi tartományát. Alatta egy másik birodalom volt: Elászár.

2. Ariokh, Elászár királya. Elászár Dél-Babilonban volt; itt volt az Ur városai is, a babiloni birodalom vezérállama. Tehát minden városnak külön királya volt, de időnkint egyes királyok a többi fölé emelkedtek, és azokat maguk alá gyurták.

3. Babilontól keletre volt Elám, királya Khedorlaomer, fővárosa Susa, a későbbi perzsa királyok téli tartózkodási helye. Ezt kiásták oszlopaival együtt, amelyek tetejére kifeszitett biborszőnyegek alatt hüsöltek. A királyi palotáknak akkor ablaka nem volt, csak ajtaja. Tehát bent az időzés kellemes nem volt.

4. Thidál, a nemzetek fejedelme. A pogányok szó ugyanaz a szó. Galilea görög átirása a héber Gilgál szónak, melynek jelentése: kör, kerület, környék; ugyanaz, mint Kikkár. Négy Gilgálról beszél a Biblia. A pogányokn Galileája kifejezés ősrégi fogalom és ez az a föld. Miért mondja nemzetek királyának? Mert olyan vidék volt, ahol sok apró nemzet élt, sodródott össze. Mikor Thárá/haláláig/ Ábrámmal Ur-ból jött, Háránban telepedtek le és Tháré haláláig itt éltek.

De akkor már odaérkezett Béthuél, Ábrám testvére és ő is ott telepedett le fiával, Lábánnal. Lábán itt Háránban lakott. Ez is egy kis leszakadt nemzetség volt. Ilyen a magyar terület is. Ilyen volt tehát Hárán és a nemzetek Galileája is. "Galileából származott-é valami jó?" Galilea sok nemzet keveréke és igy megbizhatatlan volt. A központ volt Sineár, attól északnyugatra volt Góim, attól délkeletre Eleázár és attól keletre Elám. Tehát összefüggő nagy terület volt.

E négy királlyal szemben állt az öt király. Hol lakott az öt király? Kikkárban. Mély sikság, melyet hegyek vettek körül. Ezt szemelte ki magának Lót. Sok apró város volt e termékeny vidéken, gazdag lakókkal. Sodoma, Gomora, Adméh, Cebion és Czoár volt az öt város. Amig az eddig emlitett négy királyság hatalmas területen feküdt, az öt királyság kis területen volt összezsufolva. Ez az öt város hatalmas nagy technikai müveltségre jutott. Élvezték a gazdagságot, lustán és aki hirt kapott róluk kedvet kapott, hogy meghóditsa őket. Eljött a négy király és adófizetőivé tett őket. De ugy jutott a négy király az öt király elé, hogy közben erős népeket győzött le.

Látunk egy olyan átmeneti kort, mely valóságot mutat. Amit a Biblia leir, annyira életteljes, hogy az ember megdöbbenve áll meg. Itt is, ott is felüti fejét az erőszak. Egy népek eljárták magukat. A parázsnaság, erkölcstelenség elgyengitette e népeket. És egyes népek, melyek a müveltségben lemaradtak, a civilizáció nem ásta alá erejüket. Jöttek és legázolták őket. Készül az ut az egyes birodalmak felé.

Hirtelen a történésbe belenyul egy szelid, aránylag gyenge, nem sok emberrel rendelkező valaki, aki nem akar hóditani, csak menteni. Utóléri a "Legyőzhetetlen" négy királyt, leveri, de semmi mást nem csinál, csak elveszi az igazságtalanul lopott zsákmányt. És ez az ember Ábrám. Győzelmét nem használja fel arra, hogy a legyőzöttet letiporja. Csak elveszi Lótot és a zsákmányt. És még egy fonál, egy saruszij sem kell neki, nem kell a piszokkal, a fertővel összekötött gazdagság, csak az kell, amit Isten ad neki. Mint ahogy később egy király élt a földön, akinek nem kellette e föld dicsősége, fejedelmeinek hatalma, csak egy kellett neki: Isten közelsége és közössége. Ahogy Jézus visszautasitott az emberektől dicsőséget és hatalmat, ugy utasitotta visszza Ábrám. Előre vetődik Jézus Krisztus lelkülete Ábrámban. Hirtelen, mint szabaditó jelenik meg és egyidőre rendet csinál. De erről nem emlékezik meg a világi történetirás. Mert az csak a hóditókkal foglalkozik, de a szabaditókkal nem. Aki szabadit, annak nincs tekintélye, csak annak, aki letipor. Ki volt tehát Ábrám? Mi lehetett volna, és mit dobott el magától, hogy a hivők atyja lehessen!

Amikor a négy király megtámadta az öt királyt, futás közben Sodoma és Gomora királya szurokforrásba pottyant. Figyelmeztetés volt ez.

Coár=kicsi; ceboim=hiénák városa; Bérah=gonoszság fia; Birsa=elvetemültség fia. Ezek az emberek hivalkodtak a bünnel. Ennyire romlottak voltak. Ott volt a figyelmeztetés, a szurokforrások, de megvetették a figyelmeztetést. Aki mindig csak élvezni akar, a maga életét éli, önzőn, az elvetemült gonosz

lesz. De később azt olvassuk, hogy Sodomába király jön; nyilvánvalóan más királyt választottak.

ÁBRÁM A SZABADITÓ

/I.Móz.14:13-16./

A négy király nagy zsákmányt vitt magával a Sziddim völgyéből, s ez a zsákmány, állatokból, arany-ezüst kincsből, élelemből, lelkekből, azaz rabszolgának elhajtott addig békés lakosokból állott. A kíméletlen rablásra az ösztönözte őket, hogy az öt király népe az adó megtagadása miatt fenyitést érdemelt. Az uralkodók cselekedeteiért már ekkor a népet tették felelőssé. Lót ugy látszik nem vett részt a csatában, hanem a rabszolgaságba hajtott városi lakosok között volt. A földi királyok előtt nem, de Isten előtt volt különbség Lót és a sodomai nép között. Sodoma népe erkölcsileg romlott volt s bár bizonyos, hogy romlása a vezetőktől indult ki, mert az erkölcsi romlás mindig a gazdagabb néposztályok fiainál kezdődik, de önként ment a gonosz vezetők után s ezzel érdemessé tette magát, hogy azok bünhődésében is részt vegyen.Lót a Szentirás tanusága szerint ettől a romlástól távol tartotta magát; sőt igazságos lelkét napról-napra kinozta a bün, amelyet látott /II.Pét.2:7./. Lót megkisértett volt, de az aljas és elvetemült bünök kisértésének lelkében ellene állott. Ezért Isten megkönyörült rajta és megtörtént az a sajátságos esemény, hogy érette Sodoma és a többi város elhurcolt népe is kiszabadult a rabló hódítók kezéből. Isten azoknak is időt adott

a megtérésre. Ez a Lótért gyakorolt kiméalet később nem ismétlődött meg. Ez alkalommal Lót bizonyságtétele nem volt egészen hiábavaló; ha nem tértek is meg rá a sodomabeliek, mégis, mivel Lót lelke Isten mellett maradt azzal, hogy gyötörte a pogártársak elvetemültsége: Isten is Lót mellé állott azzal, hogy érte a népet kiszabaditotta. Lótnak fájdalma volt a megmentője. Sokszor ostromolják gonosz sugalmak a lelkünket. Ha fájnak ezek a lelkünknek, megszabadulunk tőle. A négy király rabul vitt foglyai közül egy elszabadult. Futva ment Ábrámhoz és az ósz pátriárka igy értesült öccsének szomoru sorsáról. Amit Ábrám ekkor tett, tanulságul szolgál mai keresztyénségünk oly tagjainak, akik állami a különösen katonai állásokban helyezkednek el. Azonnal cselekedett. Cselekvése férfias volt és határozott. Ez a férfias határozottság azonban nem akkor kezdődött. Olvassuk, hogy Ábrám harci szövetséget kötött lakóhelyének tisztességesebb lakóival, szomszédaival, három testvérrel: az emóri Mamréval, Eskóllal és Anérral. A három testvérnek szerényebb neve volt, mint a Jordánon tul lakó törzseknek: Mamré termékenységet, Eskól szőlőgerezdet, Amér /naar/ ifjat, legényt jelent. A nevek az életfenntartó munkára mutatnak, nem az élvezetre, még kevésbé az Istennel dacoló elvetemültségre. Ábrám a szorgalmas munkásokat látta bennük, a vincellereket és a megbizhatatlanabb vagy éppen gonosz törzsek ellen való védekezésre szövetséget kötött velük. Emellett saját embereinek egy részét is fegyverfogásra tanitotta ugy, hogy 318 kiképzett harcosa volt azokból a rabszolga gyer-

mekekből, akik már házában születtek, s így a családhoz tartozván, megbizhatók voltak. Ábrám tehát előre is készült arra, hogy esetleg harccal kell megvédnie övéit és a vagyont, amelyből családja élt. Rablókkal, gyilkosokkal szemben a fegyver használatát a Biblia soha sem tiltotta. Sőt Jézus maga mondta, hogy az Ő védelmére ruhája eladásával is vásároljon kardot az, akinek még nincsen. Igaz, hogy akkor azt a kardot visszadugatta Péterrel. De amikor az ég felhővel vissza fog térni a földre, a szájából kijövő karddal fogja verni ellenségeit. Rablókkal szemben Ábrám egy pillanatig sem habozott, hogy kardhoz kell-e nyulni vagy sem.

Ábrámnak legfeljebb ezer körüli, de talán 600-700 ember állott rendelkezésére, amikor gyors menetben a zsákmánnyal lassan haladó négy királyt Dán későbbi törzsi lakhelyén, tehát a héber haza északi határán utólérte. Ki volt ez a négy király hóditó seregéhez képest?! Ábrám azonban nem tekintett gyengeségére, hanem arra az Istenre, aki neki az igéretet tette, s akinek volt hatalma arra, hogy a nagyot a kicsi lábához alázza. Ábrám különben igen egyszerü haditervet dolgozott ki. Az négy királynak sejtelme sem lehetett arról, hogy ilyen gyenge és kicsiny csapattal valakinek bátorsága lesz őket megtámadni. Mivel pedig nagyobb hadi erőről nem tudtak a környéken, kellő vigyázat nélkül telepedtek éjszakai nyugalomra. Ábrám éjszaka támadt a gyanutlan táborra éspedig ugy, hogy csapatát több részre osztotta s több oldalról egyszerre érte a nagy tábort a támadás. Igy a nagy király nem tudhatta, honnan jön az ellenség és micsoda erő támadt rájuk. A sötétség, a meglepetés felnagyitotta a valóságot

Riadt embertömegek indultak mozgásnak. Az ellenséget nem lehetett megkülönböztetni saját csapataiktól. Ily körülmények között egész kis sereg megzavarhat, sőt futásba kergethet sokkal nagyobb tömegeket. Ez történt! Isten segitségével Ábrám futásba verte a rablókat s a felriasztott ellenség, zsákmányát hátrahagyva menekült. Ábrámnak csak ennyi kellett! A zsákmánnyal és a kiszabaditott foglyokkal elindult hazafelé, miután - hogy uj támadásra össze ne szedhessék magukat - Chóbáig üldözte a rablókat. A négy király serege oly érzékeny csapást szenvedett és annyira erőtt vett rajta a csüggedés, hogy uj támadásra gondolniuk sem lehetett. Ábrám nem akart hódit:ni, vagy bosszut állani, csak menteni. Napvilágon meg is járhatta volna támadásával. Visszatért kiindulási helyére annál inkább, mert a visszahozot: zsákmány és a foglyok között Lót is ott volt, a támadás célja. Mert nem a sodomai nép megmentésére vonult ki, nem is az elrabolt vagyon visszaszerzésére; Ábrámot a rokoni hüséges sziv inditotta, az atyai barát hüsége a könnyelmü rokonhoz. De akármi inditotta is Ábrámot, annyi bizonyos, hogy az eredmény több volt, mint amiért harcba indult. Eddig kevesektől észrevéve, magányos pásztorként élt szerényen az igéret földjén. Öccse, Lót nagyobb feltünést keltett, amikor nomádból városi lakossá emelkedett. Most egyszerre Ábrámra irányult a figyelem. A megrémült kanaáni lakosság közt futótüzként terjedt el a hir, hogy a rettegett ellenséget egy kicsiny, jelentéktelen pásztor verte szét. Most már nem volt jelentéktelen.

Haibri - ebből származik: házar = tulparti, vándor. Tehát "eljött egy vándor, egy

zarándok és hirül hozta Ábrámnak..." E nemzetség neve az volt, hogy zarándokok; csak átmennek a földön, de itt nincs maradandó városuk. Ez a héber név jelentése. Három ember, akik nem laktak a Kikkárban, hanem fent a kopár hegyen, nehezebb körülmények között és igy erkölcsösebbek maradtak. Ne tessék kivánni meggazdagodni, mert annak ebben a világban nagyon szomoru következményei szoktak lenni. Jó annyit birni csak, amennyiból éppen meg lehet élni. Ábrám emberei közt is voltak kiképzett, harcra készült emberek. A leszerelés helyett fegyverhordozásra képes embereket nevelt magának. Felosztotta embereit és három barátja embereit és három oldalról támadta meg egyszerre a négy királyt. Isten abban a zürzavaros időben is tudott segiteni az övéin. Tessék magukba szállni, különösen azoknak, akik azt szokták mondani, hogy "nekem az a benyomásom, hogy a négy király hatalma már nem változtatható meg, mert mindenkit legyőztek; olyan hatalmasak, hogy mást nem tehetünk, mint megnyugodni abban, amit ők csináltak". Tessék figyelembe venni ezt a különös beavatkozást, hogy egy kicsiny, 318 emberrel rendelkező valaki az egész történelmet felforditja; hirtelen, egy éjszakán. Minden bölcsesség, okosság azt diktálta, hogy az ember megnyugodjék abban, amit a négy király a földön csinált, mire Isten "oly illetlenül" beavatkozik és felboritja a bölcsek bölcsességét.

Az öt király valószinüleg a khétákhoz tartozott, amely egy igen nagy birodalom uralkodó népe volt, amely Palesztinától Damaszkusz felé terjeszkedett és az egyiptomi müveltségi körhöz tartozott. Sodoma, Gomora-Ceboim, stb. városok népe müvelt, igen civi-

lizált emberekből állott. E nyugati-déli vidékkel az északi-keleti vidék állt szemben, amely vadabb és müveletlenebb volt. E harcban a müveltségben ellustult dél és nyugat ellen észak és kelet lépett fel, mint hódító. És ez a viszony az emberi történelemben előkép. A Jelenések könyve beszél a napkeleti királyokról, mint pusztitó hatalomról. A most életre törő ázsiai népek fenyegető réme jelentenek az európai népek számára. Azóket felszabaditó, saját népe halálán dolgozik. Amikor az Ur Jézus megszületett, akkor is napkeleti királyok jöttek el, hogy Jézusnek udvaroljanak.

A SZABADITÓ HATÁSA

/I.Móz.14:17-24./

Hol találkozott Ábrám Sodoma királyával? Sávé, azaz a király völgyében. Sámuel 2. könyvében is előfordul a királyok völgye, ahol Absolon, Dávid fia még életében emléket állitott magának és azt a völgyben helyezték el és ott van ma is. Absolon sirjának nevezik. A völgynek több neve volt. Egyik Kidron, másik Josafát, a harmadik neve: királyok völgye. T.i. a három király találkozott itt. Ábrám jön északról, megy haza Hebronba. Akik északról dél felé mentek, melyik uton mentek vajon. Nem Jeruzsálemen át, mert az hegyek között feküdt, hanem a tengerparton, Gáza mellett. De Ábrám nem Egyiptomba ment, hanem a Mamré völgyébe, amely Hebron mellett volt, az pedig Juda hegység fennsikján volt. Ha pedig valaki ide ment, az Jeruzsálemen ment át, mert ez volt a legkényelmesebb. Tehát Jeruzsálem

mellett, a Kidron völgyén kellett elvonulnia. Sodoma királya hol lakott? Jeruzsálem alacsonyabb dombon fekszik, körülötte magasabb hegyek vannak, tehát Jeruzsálemből nincs kilátás, csak egyfelé: azon a völgyön át, amely ugy keletkezett, hogy a Kidron és Hinnon völgye egymással egyesül és együtt mennek le a Holt-tenger felé, ahová Engedi város mellett jutnak. De akkor nem volt Holt-tenger és magasabban volt a föld. Később jött az égi tüz és süllyedt le a vidék. E meneteles uton, melyen nagy zöld síkság volt, jött fel Sodoma királya, aki az előzőnek utóda volt. Ábrám a zsákmányt hozta visszafelé, igy lassan jött. Amikor Ábrám megverte a négy királyt, voltak, akiknek jó lábuk volt és vitték a hirt, főleg Sodomába. Papokkal előbb megérkeztek, mint Ábrám. Sodoma királya igy tudhatott Ábrám jöveteléről és elébe ment. Sálem Királya /Jeruzsálem még nem volt akkor/, látta a két sereg felvonulását és ő is odament. Igy találkozott a három király. S ábrámot megáldotta Sálem királya. Tehát Ábrám jön egy tarka, nagy sereggel. Sodoma királya eléje megy, miután meghallotta jövetelét és találkoznak a Kidron völgyében. "Legyen tiéd a zsákmány, csak a népet add vissza nékem", mondja Sodoma királya. Erre mit szól Ábrám? Nem szól ekkor semmit, mert hirtelen megjelenik Melkisédek. Miután Vele beszélt, kezd ujra szólni Sodoma Királyának és azt mondja, hogy még egy fonál, még egy saruszij sem kell neki Sodoma kincsei közül. Tehát közben van a Melkisédekkel való beszélgetés. Ábrám jön a megmentett sereggel, Sodoma királya kijön elé és ajánlatot tesz neki. Miért ajánlja, hogy Ábrámé legyenek a kincsek? Mert amikor a négy király megtámadta

Sodomát, először a körülötte levő népeket verte meg, sa város már nem is védte magát. Sodomának ennek az elpuhult városnak védelmezőkre volt szüksége, s a király meg akarta vásárolni Ábrámot, hogy az ő leköteleze ttje legyen. Nem a méltányosság vezette, hanem üzlet. Ezt Ábrám érezte és visszadöbbent attól a gondolattól, hogy ő Sodoma leköteleze ttje legyen. A kisértés pillanatában jön Melkisédek és megáldja Ábrámot. És mikor Ábrám Sodoma királyának piszkos, üzleti, aljas beszéde után egyszerre égi levegőbe kerül, fellélegzik és fogadalmat tesz: "még egy fonal, egy saruszij sem kell abból, amit Sodoma királya kinál". Mikor Melkisédekkel elintézte a dolgát, gyorsan végez Sodoma királyával. Igy jutott Ábrám Melkisédeken keresztül ujra összeköttetésbe Istennel. Ábrám érezte, milyen g nosz, istentelen levegőt hozott Sodoma királya. Ilyenkor az ember sokszor nem tud szólni. De jön Isten követe, hogy megelevenitsen és erőt adjon a határozott beszédhez.

Mit tárgyalt Ábrám Melkisédekkel? Ebben az időben egy csomó elvetemült, gonosz nép élt a világban; ezek igen hamrar elromlottak, pl. férfiak férfiakkal paráználkodtak, de voltak oly emberek is, akik megőrizték az istenfélelmet. Ilyen volt Tháré, Béthuél és fia, Lábán. Ilyen volt Jób, aki nem volt zsidó, hanem nomád pásztorember volt. Ilyen volt Melkisédek is.

Ábrám a négy király leveréséből hazafelé megy. A zsidó föld legészakibb pontján, Dánnál verte meg őket. Beerseba a legdélibb rész. Innen ered a mondás: "Dántól Beérsébáig". Egy völgyben vonultak föl és egy ka-

nyarral mentek föl Juda hegységének magasabb részébe, később itt feküdt Bethlehem. Tovább menve eljutottak Hebronba és a Mamré tölgyesébe. Azt a völgyet, amely Jeruzsálem mellett feküdt, Josafát, ill. Kidron völgyének nevezték vagy Király-völgyének. Sodoma királya is megérkezik, fogadja Ábrámot, de nem olvassuk, hogy beszéltek volna egymással. Valószinüleg oly módon beszélt vele Sodoma királya, hogy megundorodott tőle Ábrám. Fent, a vár őrmán meglátják ezt. Sálem királyához is mentek küldöncök és megvitték a hirt. Mivel próféta volt, megkapta Istentől a megbizatást: "neked meg kell áldanod Ábrámot". Melkisédek Isten papjaként jön, Isten megbizásából, hogy Ábrámot megáldja. Ábrám szivja magába azt, amit Melkisédek mond. Az, aki kétfelé fordul egyszerre, az ember felé is és Isten felé is, az a pap. Ezt a közvetitést hozta Melkisédek, Istennek a papja. A Melkisédekkel való beszéd eredménye az volt, hogy erőt kapott, hogy a gonosztevővel szemben ne mint királlyal szemben lépjen fel, hanem mint ahogy azt megérdemli egy gonosztevő. Mikor Ábrám az áldást kapja, érzi, hogy Isten küldte hozzá e férfiut és hogy kifejezze, hogy Melkisédek felette áll, az akkori szokás szerint a zsákmányból, de nem Sodoma királya zsákmányából, a tizedrészt odaadja Melkisédeknek. Melkisédek közbe jött tehát, mig Ábrám Sodoma királyával beszélt. Még valamit Melkisédekről. Az "i" betü azonos a "j" mássalhangzóval a héberben, de más nyelvben is. Éppigy a "v" és "u" is. Ir=város; de ha birtokos jelzővel látjuk eb, jeru lesz az ir-ból. Jeruzsálem=békesség városa. Tehát a régi név nem változott meg, de csak

az került hozzá, hogy város. A Melkisédek név két részből áll: Melki, olyan birtokalak, mint a jeru; melki=királya. Sedek, /Cedek/ a sadduceus szóban fordul elő, zsidó alakja Ceddiki=igazságosság. Melkicedek= igazságosság királya. A Héber levél megmagyarázza, hogy előbb volt Melkicédek, mielőtt Sálem lett volna; már mint igazságos ember került a királyi trónra és ott igazságot valósitott meg. És ilyen városban, ahol mindenkinek az igazságossághoz kell ragaszkodnia, nincs többé háboru és előáll a békesség. Ha azt akarjuk, hogy egy családban békesség legyen, nem kell egyebet tennünk, mint igazságosakmak lennünk. Mindenkit meg kell hallgatni, meg kell próbálni és ami igazságos, azt meg kell adni. Ha a gyermek szól, nem kell rákiáltani: "Hallgass!", hanem meg kell hallgatni. Ha a szolgáló valamit mond, nem kell azt mondani: "Hagyjon békén!", hanem meg kell hallgatni és aszerint cselekedni. Ugyanez áll a házastársak és lakótársak közt is. Ahhoz, hogy valaki Isten prófétája legyen, az kell, hogy földi haszonról és uralkodásvágyról lemondjon. Mert az, hogy én a másikon uralkodni akarok, az durva igazságtalanság. Melkisédekről azt mondja a Héber levél, hogy "apa nélkül, anya nélkül" jelent meg. Egyszercsak ott áll, minden történeti előzmény nélkül, mint egy égi küldött. Ugyanilyen volt Jézus Krisztus. Földi apját nem ismerték, anyja elszegényedett lány volt. A földi emberi származásnélküliség, ez a tulvilági eredet teszi Melkisédeket olyan jellegüvé, mint aki az égből jön, nem emberektől. A földi papokat testi leszármazás vagy a püspökök jelölik, tehát emberi eredetüek. Isten papsága isteni eredetü. Melkisédek

rendje szerint, azt jelenti, hogy Istentől van igazolása. Ilyen Isten Igéje, a Biblia is. Mi bizonyitja, hogy Isten Igéje? Semmit nem tudunk mondani. Mert ha emberi ésszel meg lehetne magyarázni, akkor nem Isten szava volna. A csodát megmagyarázni nem lehet. Ugyanilyen isteni tény, hogy Jézus Isten Fia. Krisztus, mikor főpap lett, Melkisédek papi rendjéhez igazodott? Nem! Melkisédek története igazodott ahhoz a történethez, amely örök elhatározásként volt Istenben, mikor a Fiut kijelölte főpappá. Melkisédek igazodott Isten örök végzéséhez, és nem forditva. Miért mondja a levél, hogy Melkisédek szerinti főpap? Mert nem égi, hanem földi szempontból nézi. Az örök mennyei végzés előlünk el van takarva. Az angyalok szempontjából Melkisédek volt az Isten Fia rendje szerint főpap. Emberi szempontból Jézus volt a Melkisédek rendje szerint Főpap. Melkisédek történetéből nem kapunk életet, de árnyképe Jézusnak.

Ábrám a négy király leveréséből hazafelé megy. Visszafelé nem haladhatott oly gyorsan, mint ahogy a támadásra ment. Hiszen állatokat, meggyötört foglyokat kellett magával vinnie. Természetesen a hir sokkal gyorsabban járt, mint ő, s a megmentett sereg. Mire a későbbi Jeruzsálem tájékára ért, már tudtak támadásáról és annak fényes sikeréről az ott lakó népek. Két fejedelmet érintett ez mélyebben. Az egyik Sodoma uj királya volt, talán fia annak, aki a szurokverembe esett. A király ugy hitte, hogy Ábrám a zsákmányt saját tulajdonának fogja tekinteni, s azért igyekezett jó alkut ajánlani neki: adja ki a Sodomából elhurcolt foglyokat s tartsa meg az elrabolt kincseket.

Ekkor tünt ki Ábrám igazi jelleme. A hódító mindig azonos joga szerint megtarthatta volna a kincseket, s még fel is ajánlják neki. A király arra is számitott, hogy a vakmerő pásztort Sodoma védelmezőjéül fel is foghatná. Ábrám azonban keményen és határozottan utasit vissza minden kapcsolatot Sodomával. Győzelmét nem használja fel arra, hogy a legyőzöttet letiporja, csak elveszi Lótot és jószágát. Ahogy Jézus visszautasitott az emberektől dicsőséget és hatalmat, ugy utasitotta vissza Ábrám is. Előre vetitődik Krisztus lelkülete Ábrámban. Hirtelen mint szabaditó jelenik meg és egy időre rendet csinál.

Ábrám viselkedése Sodoma királyával szemben kiméletlenségnek tünhet fel, pedig ez a legnagyobb szeretet megnyilvánulása volt. Mert Sodoma királyának és népének legnagyobb szüksége az igazságra volt. Arra az igazságra, hogy amit ők legtöbbre becsülnek, az a tiszta istenes embernek a legutálatosabb és legvesszatasztitóbb borzalom. Ábrám szeretete kilátszott abból, hogy Sodoma népét vagyonával együtt elhozta. Természetesen Ábrám csak a saját személyére nézve mondhatott le a katonai zsákmányról. Szövetséges társainak részéről nem mondhatott le s valószinü, azok nem is voltak olyan finnyásak, mint Ábrám, hanem elvitték, ami a hadijog alapján megillette őket. Levonta továbbá Ábrám a visszalopott hadizsákmányból azt, amit legényei az uton és a harc alatt megettek. Saját magának viszont semmit nem kivánt. Sőt, esküvel fogadta, hogy fonalat vagy egy sarukötő szijat sem fog elvinni a sodomai vagyonból. Vajon mikor tette Ábrám ezt a fogadalmat? A hadba indulás előtt aligha, mert akkor még a vállakozás kimene-

tele felől sem volt tudomása. A harc befejezése után egyéb dolgokkal volt elfoglalva, mint hogy Sodoma királyával foglalkozzék. Valószinü, hogy a fogadalom megtétele a Király-völgyben történt, ahol nevezetes és többszörös találkozás ment végbe. Ez a Király-völgye II.Sám.18:18. szerint ott volt, ahol Absolon még életében emléket állitott fel magának. Ezt az emléket a hagyomány a Kidron vagy Josafát völgyében tudta; ez az emlék ma is áll. Ábrám tehát azon az uton ment haza Hebron vidékére, mely Jeruzsálemtől, az akkori Sálemtől a Juda fennsikján haladt. Éppen Jeruzsálemnél, a Kidéron völgyének közös folytatásában ágazik el Ábrám utjától a Holt tengerhez vivő ut, mely akkor nyilván Sodoma utja volt. Sodoma királya azen a völgyön jött fel, hogy Ábrámmal találkozzék s tőle a sodomabeli foglyokat elkérje. Az ut éppen Sálem városa mellett vezetett el, s annak királya Melkicédek is tudomást szerzett Ábrám érkezéséről. Mélyen meginditotta a csodálatos győzelem, s mint istenféló férfi, mint Isten prófétája nem állhatta meg, hogy az Ábrámmal való találkozást el ne mulassza. Isten papjaként jön, Isten megbizásából, hogy Ábrámot megáldja.

Melkicédek tehát lejött a hegyeről a völgybe, amelyen Ábrám vonult el, s igy valószinü, hogy hármas találkozó volt a völgyben. A bibliai elbeszélés, amelyben Ábrámnak Sodoma királyával való találkozását az elbeszélésben megszakitja a Melkicédekkel való találkozás, arra mutat, hogy Sodoma királya előbb találkozott Ábrámmal s a vele való tárgyalás végett Ábrám megállott a Király-völgyben. Ezt az alkalmat használta

fel Melkicédek is arra, hogy Ábrámmal találkozzék. E második találkozó ékelődött a Sodoma királyával való beszélgetés közé. Ábrámra kellemetlen hatással volt ez a találkozás és megkönnyebbült, amikor ezt megszakitotta a Melkicédekkel való érintkezés. A Melkicédekkel való meglepő és Istentől sugallt beszélgetés alatt törhetett ki Ábrám megkinzott lelkéből az eskü, hogy Sodoma királyával minden érintkezést megtagad és tőle a legkisebb ajándékot sem fogadja el. Mikor Melkicédektől ujra Sodoma királya felé fordult, akkor biztositotta arról a gonosz uralkodót, hogy vele a legkisebb közösködést is megtagadja. Ezt nyomban meg is mondta neki, hogy a további beszélgetésnek elejét vegye. Melkicédekkel való beszélgetése tehát isteni szabaditás volt, mely őt a sodomai király átkos befolyásából isteni magasságba emelte. A világi király iránt érzett hála inditotta Ábrámot arra, hogy mindenből, amit hozott hódolatból tizedet adjon az istenes lelkü királynak, s ezzel a tizeddel annak feljebbvalóságát elismerje. Mert mindig az alattvaló fizet tizedet, azaz adót a felettesének és mindig a nagyobb áldja meg a kisebbet. Ábrám Melkicédek áldásával a lelkében tudott Sodoma királyának egész szivével, szive feltétlen elhatározásával ellenállni és magát annak hatása alól kiszabaditania. Ilyen határozott lépésre öccse, Lót még most sem volt képes. Istennek Lótot tüzön át kellett ez alól a hatás alól kiszabaditani, de akkor már a szabaditás részben későn jött. Ábrám hite által tette ezt a lépést, mely Sodoma fényének, gazdagságának megvetését és Melkicédek áldásának megbecsülését foglalta magában.

Az a mód, ahogy Ábrám a világi politikába, a négy és öt király háborujába beavatkozott, az a lépés, amellyel elszakitotta magát Sodoma büvkörétől és odacsatlakozott Sálem királyának áldó hatása alá: olyan bizonyságtétel volt, mely az akkori világban, Ábrám környezetében mélyreható befolyás nélkül nem maradhatott. Ábrám egészen másképp cselekedett, mint ahogy a világban tenni szoktak az emberek. Ábrám, Sodoma gazdag, tekintélyes királya helyett a terméketlenebb földön uralkodó, tehát szegényebb Melkicédek barátságát választotta, kinek nem igen lehetett sok hódolója. Ábrám nemcsak barátul választotta őt, hanem azzal, hogy tizedet adott neki, maga fölé emelte és igen megtisztelte. Ez a tiszteletadás nemcsak Sálem királyának szólt, hanem, sőt sokkal inkább annak az Istennek, akinek Melkicédek szolgálatában állott. Melkicédek a mai Jeruzsálem helyén álló régi város uralkodója volt, melynek nyilván a benne uralkodó állapotokra tekintettel, Sálem, azaz békesség volt a neve. Ez a békesség annak volt a következménye, hogy a király szigoru igazságosságot valósitott meg a városban. Ezért nevezték a királyt Melkicédeknek, aminek magyar jelentése: igazságosság királya. A város neve nem lehetett régi ebben az időben, mert a király személyével függött össze. A héber levél is megjegyzi, hogy előbb volt Melkicédek igazságos király, csak azután lehetett a békesség városának királya /7:2./. Békesség csak olyan emberek között lehetséges, akik az igazságosságot teljes mértékben megvalósitják. A Szentirás kétféle igazságosságról beszél: a törvény és a szeretet igazságosságáról. Előbbit a hideg kötelességtudás jellemzi, utóbbit az irgalom. Ábrám

két tárgyalófele közül Melkicédeket a szeretet hozta alá, hogy Ábrámot megáldja. Sodoma királyát a merő önzés hozta el a Királyok völgyébe, hogy alkut kössön a győztes Ábrámmal. Sodoma és Sálem királyában a merő igazságtalansággal a meleg szeretet állott szemben, mely buzditani jött a testvért, hogy tovább haladjon a megkezdett uton. A testi arany és a szellemi arany között kellett Ábrámnak választania és ő a szellemi kincset választotta. Sodoma királya nem csak alattvalóit, hanem aranyát, vagyonát is magával vihette, amikor a Király-völgyből távozott. De magával vitte az elutasitás keserü érzetét is, ha ugyan e kiégett szivben maradt még hely a szégyen számára. Valószinü, hogy gunyos mosollyal vette tudomásul az ostoba pásztor idegenkedését Sodoma aranyától. Az eredmény az lett, hogy Sodoma és a többi nagy város, mely Kikkárban élt, tovább haladt a gonoszságban s megérett az isteni itéletre, amely az Istentől kitüzött órában rá is zudult erre a külsőleg gyönyörü területre, melyet lakóik gonosz gyönyörüségeikre használtak.

A környéknek azonban voltak más városai és más lakói is. Bizonyos, hogy ezekre más hatást is gyakorolt a hármas király-találkozó hire, mely elterjedt azon a vidéken. Erről a hatásról nem beszél közvetlenül az Irás, de a bekövetkező tényekből nem nehéz következtetni rá. Az a szives modor, ahogy Ábrám Sára sirhelyéről később volt szövetségeseivel tárgyal, azt mutatja, hogy megbecsülték Ábrámot, ennélfogva istenfélelmét is. Hogy ezt a népet Sodoma pusztulása után csak mintegy 4oo év mulva érte el Isten itélete, azt mutatja, hogy Ábrám bizonyságté-

tele nem volt hiábavaló. Sálem város lakóinak késő utódai pedig még a héber honfoglaláskor is megkímélve maradtak. Csak Dávid inditott hadat a város ellen, ő is csak a város keleti, kisebb halmát vivta, a templom s királyi paloták későbbi helyét nem bántotta. Melkicédek áldott uralkodása s Ábrámmal kötött áldött szövetsége tehát megteremte gyümölcsét. Az Ábrámmal barátságos viszonyban élő népek romlása lassubb volt, bukásuk később következett be. Ez Ábrám és Melkicédek szövetségének közös hatása volt.

Volt az emberi történelmi hatás mellett azonban a király-találkozónak még egy rejtélyes, titkos szellemvilági hatása is, melyről a héber levél szerője számol be. Melkicédek evilági történelemszemlélet szerint nem volt jelentékeny uralkodó, mert a népek jóltevője volt csak és nem vo.t népeket leigázó hóditó. A világ történetirói az emberiség jóltevőivel nem sokat foglalkoznak, nekik a véreskezü hőditók érdekesek. Melkicédekről csak a Bibliából tudunk, más emlék nem maradt meg róla, azon az egyen kivül, hogy még a város mai neve is őrzi uralkodásának emlékét, mert Jeruzsálem a béke városát jelenti. E semmibevételnek azonban nevezetes következménye lett. Melkicédek származásáról semmit sem tudunk. Apa, anya nélkül ugy lép a történelembe, mintha a szellemi világ meglapetése volna /Hb 7:3 skk./. Titokszerüségével előképe lett annak a nagy királynak, aki földi apa nélkül, nem e világból kinőve lépett be az emberi történelembe. Melkicédek hasonlóvá tétetett a felkent Jézushoz, Isten emberi alakban megjelent Fiához. Nem Melkicédek fellépése alakitotta az ember Fia történetét, hanem az Is-

ten Fia földreküldésének isteni elhatározása szülte Melkicédek titokteljes fellépését. A felséges, irgalmas isteni gondolat földi képeket keresett. Isteni intézkedésből született a Melkicédek epizód. Melkicédek áldott hatása, mely elsők között Ábrám életének egy nehéz szakaszát vonta be isteni derüvel, még századokig éreztette hatását azáltal, hogy visszatartotta a romlást, feltartóztatta az isteni ítéletet. Ilyen hatása volt Melkicédeknek saját népére és szomszédaira is. Ezt a hatást azonban az Isten Fiát földre küldő isteni elhatározásra kell visszavezetnünk, mely Melkicédeket a világba beállitotta. A felkent Jézus elére a földre küldött sugarát kell benne látnunk. Melkicédeken át a Krisztust földre küldő isteni szeretet hatott. Ez az isteni szeretet jelentette ki magát Melkicédeknek és rajta keresztül azoknak, akik Melkicédek hatása alá jutottak. A szent Fiu szeretetének ez alázatos sugarát ismerte föl Ábrám is. Mielőtt a Fiu megszületett volna, a Benne megjelenő isteni szeretet már beragyogta az emberi bün éjszakáját. Melkicédek allegorikus alak volt, de olyan allegória, amely a földi világ valóságához tartozott. Ábrám a tizedet valósggal ennek az isteni Szeretetnek adta, azt ismerte el magánál feljebbvalónak. Ábrám meghódolt az isteni Szeretetnek, mely őt áldottá tette, áldássá embertársai számára, szabaditóvá. De Melkicédek titokzatos megjelenése elárulta Ábrámnak, hogy az őt vezető s megsegitő Áldás egy titokzatos forrásból származik, melynek egyik csatornája volt Melkicédek. Ábrám a tizeddel, az életben ujra meg ujra megjelenő isteni Gondviselés iránt fejezte ki pillanatnyi hódola-

tát és hálját. Az Ábrám ágyékában lévő későbbi lévita papság, mely egészen más természetü volt, mint Melkicédek papi közbenjárása, alárendeltje s allegorikus hódolója volt annak a papságnak, mely Melkicédekben ugy jelent meg, mint égi napsugár. A pap közvetitő Isten és emberek közt; Melkicédek Isten áldását közvetitette. Melkicédek papi mivoltát s jellegét igen szemléletessé teszi annak az áldásnak a szövege, amelyet a hazatérő Ábrámra mondott. Az áldás kétfelé szólt: áldott volt Ábrám és áldott Isten. Ábrámot nem a maga áldottjának nevezi Melkicédek, hanem a "magasságos Isten" /El Eljón/ áldottjának. Saját magát tehát csak az isteni áldás közvetitőjének tartja s ez éppen a papi tiszt jellege. Istent Melkicédek az ég és föld szerzőjének, mondja, tehát sem az eget, sem a földet nem tartja öröktől fogva valónak, hanem isteni teremtménynek. Többet azonban nem látszik tudni erről az Istenről. Megváltó, helyreállitó munkásságról nem beszél. Ez nem azt jelenti, hogy ilyen dolgokról nem volt sejtelme, hiszen az isteni helyreállitás igérete forrásaként a teremtő Istent jelölte meg. Tehát oly áldást mondott ki, mely Ábrám földi, evilági létét biztositotta. Ez mindjárt kitünik az áldás további szövegétől, melyben Istent áldja azért, mert az Ábrámot érő Isteni gondviselés a hála tárgya. A pap tehát Istent képviseli az ember felé, s az embert Isten felé. Melkicédek papi fellépése azt a megnyugtatást hozta Ábrámnak, hogy nem Sodoma gazdagsága, hanem Isten gondviselő segitsége a valóság s annak isteni jeladása van, mint Melkidédek papi fellépése, akit Isten állitott Ábrám utjába. Melkicédek megjelenése ugy

hatott Ábrámra, mint a tarzusi Saulusra hatott a damaszkuszi uton a megdicsőült Jézusnak Saulus elé állása. Csakhogy Melkicédek csak az árnyék volt, mig Jézus a valóság. Melkicédek nem szólhatott ugy, mint Jézus: "Aki engem lát, az Atyát látja". Ennek a különbségnek oka az, hogy Melkicédek a teremtő Istent vihette csak Ábrám eléce, mig Jézus a szerető Atyát vitte Saulus életébe. Az árnyképtől a valóságot a golgotai áldozat különböztette meg, mely Ábrám idejében még földi szemek elől rejtve volt. Ha Melkicédeket és Jézust összehasonlitjuk, rájövünk hogy a papság fogalmában fejlődés volt az emberi történelemben. De a fejlődést nem az emberi felfogóképesség biztositotta, hanem az az Isteni kijelentés, mely előbb Melkicédeket küldötte, azután a valóságot, a beteljesedést, a testet magát, mely árnyékát Melkicédekben előre vetette. Isten Fia az örökkévalósagban előbb volt, mint Melkicédek. Isten Melkicédeket az Isten Fia képmására, mintájára alkotta, de az emberiségnek Melkicédeket mutatta be előbb. Ezért lett Jézus Melkicédek rendje szerinti főpappá. A rendet vagy rendszert Melkicédekben előbb ismerte meg az emberi nem, mint Jézusban. Az ég szemlélete azonban más, mint a földé.

ÁBRÁM LÁTOMÁSA 183

/I.Móz.15:1-6./

Isten nem elégedett meg azzal a buzditással, amelyet Melkicédek fellépése jelentett Ábrámnak, hanem Maga is megjelent látomás-

ban /mach ıza/ neki. Isten, a szivek vizsgálója, nagyon jól tudta, hogy közte és Ábrám között egy "elintézetlen" ügy van. Isten ugyan a maga részéről régen elintézte a dolgot, de a jövőbe nem látó ősatya nem látta ezt az elintézést. Az igéret megvolt, de a tények hiányoztak és Ábrám nem ismerte a módot, hogy miképp adhatja Isten "neki és magvának" /13:15./ ezt az országot, amikor neki nincs gyermeke. Volt Ábrámnak egy igen megbizható, istenféló rabszolgája, akinek még a neve is arra utalt, hogy Isten a segitség forrása, mert Eliézer azt jelenti: Isten segitség. Ezt a szolgát Ábrám igen szerette és benne feltétlenül megbizott. Többször elgondolta, hogy ha neki gyermeke nem születik, ezt a szolgát teszi mindenének örökösévé, annak magvát fogadja el saját magva gyanánt. De a gondolat emberi volt és nem megnyugtató. Ez az ivadék mégsem lett volna az övé, s az isteni igéret teljesitése ilyen módon nem lett volna igazi, mert az igéret kifejezetten Ábrám magváról szólott. Ábrám keresve kutatta, mi lehet oka annak, hogy Isten nem adta meg azt, amit igért neki: a gyermeket. Lót volt korábban az, aki fiaként hordozott magával. De Lót otthagyta őt akkor s olyan társaságot választott, amelyet Isten helyeslése jóvá nem hagyhatott. Fájó szivvel kellett Ábrámnak őt elejtenie. Igy csak Eliézer magvára számithatott. Mikor Lót bajba jutott, Ábrám azonnal segitségére sietett. Ki is szabaditotta abból a fogságból, amelybe a gazdag Sodomával való összetartozása miatt jutott. De Lót ujra elhagyta őt és Sodoma királyával tartott. Igaz, hogy ott alapitott családot és oda várta őt vissza a családi fészek. Most, hogy Lót be is házasodott Sodomába, még kevésbbé várhat-

ta Ábrám, hogy vissza fog térni hozzán s örökösévé teheti. Láttuk, mily vigasztaló volt Ábrámra nézve a Melkicédekkel való találkozás. Hogy tagadott meg minden közösséget az istentelen Sodomai királlyal. Mily vigasztaló volt Ábrámra nézve a Melkicédekkel való találkozás. Mily vigasztaló volt hallania, hogy ő Isten áldotta, s mily szivvel mondotta Melkicédekkel, hogy áldott az Isten, az az Isten, aki neki a győzelmet adta. De mikor Melkicédek viszszament saját városába s Lóttól, ki Sodoma királyát kisérte tovább, ujra elválni kényszerült, amikor lassan kapaszkodott seregével a betlehemi uton s folytatta utját Juda fennsikján Hebron felé, eszébe jutott az üres otthon, amelyben gyermek szava nem várta. Mikor Lóttal beszélt, be kellett látnia, hogy Lótnak gyermekei között van a helye; ám neki hol van a helye, akinek gyermeke nincs?! Ábrám a győzelem után még árvábbnak érezte magát. Ime Lót, aki letért az istenkeresés utjáról, gyermekeket kapott Istentől, ő meg gyermektelenül járta a földnek utjait. Igen ránehezedett ez az áldáshiány. A csatából kincseket, zsákmányt hozott haza: de kiéi lesznek ezek a kincsek? Nem talált bennük semmi örömet. Nagy diadal után gyakran jönnek a lehangoltság keserü órái. Ábrám csüggedtebben ért haza, mint ahogy a diadalmas utra elindult. Sokkal vidámabban voltak azok, akiket megszabaditott. Sokkal örömteljesebb volt Lót hazatérése!

"E dolgok után..." Dolog a héber nyelvben ugyanaz, mint az "ige" szó. Tehát: "Ez igék után". A megvalósuló gie a történelem. Ezért a történelem a Biblia legjobb magya-

rázata. Ami történik, mindig magán hordja Isten igazságos ítéletének a bélyegét, csak az kell, hogy az ember megfigyelje és megértse. A magyar nyelv "dolog" alatt valakinek a munkáját érti. Valaki dolgozik és abból lesz a történelem. A történelem tehát megvalósuló ige. Ilyen érdekes a "világ" szó is. A görö rendet, szépséget látott a világban /kosmos=rend, szépség/; a magyar fényt, világosságot. A német Welt a Waltenból=tevékenykedni, származik. Az események alakitása: ez a világ.

Jahve igéje látomásban jött Ábrámhoz. Nem testi valóságban, hanem annak utánzatában. Valami Ábrám elé tünt, ami visió, látomás volt. A szellemeknek megvan az a képességük, hogy egymás elé, ha pedig akarják és Isten megengedi, hus és vér ember elé látomásban oda tudják állitani azt, amit akarnak. Tehát ha egy szellem meg akarna jelenni nekünk, szemünk elé állit valamit és azt mi látjuk. Jung Stilling irja, hogy gyermekszerü alak megjelenik a lelkész feleségének, az utána akar nyulni, de semmit sem fog meg. Tehát testi megnyilvánulása nincs, de látható és mivel többen látták, valóság volt, nem érzékcsalódás. Jézus Krisztus fletámadása után olyan testben jelent meg, melynek volt testi valósága. Tehát más a szellemek látomásban való megjelenése /testet látunk, de nincs testi valósága/ és más Jézus Krisztus megjelenése. E különbség abban is jeletkezik, hogy ha egy Istenben hivő meghal, lehet, hogy kikerül a Hadésból és Isten látására jut el, de testi életet nem él, ennélfogva léte olyan, mintha álmodnék. Más mint az angyalok léte, de arra lassanként felemelkedhetik. Közvetle-

nül a halál utáni lét olyan, melyben testi valóság nélkül vagyunk. A feltámadáskor leszünk csak szabadon mozgók és tevékenyek, mint az angyalok. Tehát a feltámadás és testi halál közt van egy közbeeső állapot, amelyben a lélek él, emlékezik, gondolkodik, beszél, bizonyos mértékig tevékenykedik, de ez mégsem a teljes lét, hanem oly állapot, amelyből valami hiányzik, s ami hiányzik az a feltámadás. Ez az állapot a megfosztottság érzetét kelti a lélekben. Ezért a felkiáltás a Jelenések könyvében: "Meddig, Uram...?! Még meddig kell várnunk?" A felelet: "Nyugodjatok még!" Tehát a nyugvás állapota ez. Ha valaki meghal, egy üres állapotba kerül, amelyben nincs semmi megfogható, amibe belekapaszkodhatik, csak a földi emlékekben él benne. Ami a figyelmét magára vonhatná, az egy nagy semmi. Az tölti be a lelket, amit átvitt magával. Aki nagyon szeretett szinházba, moziba, társaságba járni a földi dolgokkal foglalkozik, ezeket a vágyakat mind átviszi magával. De mivel kielégiteni nem tudja, borzasztó szomjuság áll elő a lelkében az elvesztett földi élet után. Ez mindig erősebb; keresi, kutatja, vágyódik utána, a lelkébe mind mélyebbre belenyomul az irtózatos sóvárgás, melyet kielégiteni nem tud. Ez a tulvilág gyötrelme, a kárhozat /Jung Stilling/. El kezd átkozódni, dühöngni; ilyen szellemek csatlakoznak hozzá és az az állapot alakul ki, amit a tébolydában az őrülteknél látunk. És ez a kárhozat.

De van egy másik állapot is. Van, akinek eszébe jut odaát, hogy valamikor hallott Istenről, neki tetsző életről és ez eszébe jut. Felsóhajt, bár ne tette volna azt, amit földi életében tett. Megbánja, de nem tud

felemelkedni Istenhez, mert Isten bent hagyja ebben az állapotban, mig az teljesen kimeriti és szivében megutálja azt, amit eddig szeretett. Hosszu, nehéz elhagyatottság után, vágyára jön egy felelet: tiszta szellemek közelednek hozzá és az Evangéliumot hirdetik neki. Hosszu idő mulva az evangélium belé költözik és világos fonalak vonják felfelé, abba a világba és abba a társaságba, amelyben megkapja a kielégülést. Ha pedig ugy hal meg, hogy e világban átlátja a dolgok ürességét, lelke elfordul e világi élvezetektől és már itt e földön mindjobban Istent keresi, amikor a testi halálon átmegy és a nagy ürességbe jut bele, nem a föld felé tekint vissza, hanem előre néz arra, amit e világon már keresett és tiszta szellemek viszik oly társaságba, amelyre már itt a földön vágyott, tehát Ábrahám kebelére. Rögtön a tiszta világba jut át, és ennek az életnek már van tartalma. Ez a társaság olyan neki, mint egy lakoma /Jung . Stilling/.

Ha a purgatóriumba /purgo=reinigen, tisztitani/ jut a lélek, lángok közti szenvedések után a mennyországba megy át, a népies katholikus, de nem egyetemes katholikus álláspont szerint. A Szentirás szerint, ha valaki odaát szenved, a szenvedést innen viszi magával és nem ott rakják rá. De ez nem tisztit, hanem éppen ellenkezőleg, még jobban beszennyeződik. Olyanná lesz, mint az őrült. A Biblia nem purgatóriumot, hanem felderülést /Aufklarung/ tanit, melyben a lélek visszaemlékezik arra, amit e földön átélt; és amint a dolgok mindig ujra elébe jönnek, a lélek igazat ad Istennek, mint ahogy a "gazdag" igazat adott és ez lelkére

ugy hat, felderül a lélek állapota és meglátja saját elvetettségét és Isten igazát. Erről vallást tesz odaát, elitéli magát és akkor közelednek a tiszta szellemek és vigasztalják, felvilágositják. Felderül a lélek odaát azáltal, hogy elitéli magát. E földi és odaát való élet különbsége abban áll, hogy itt az ember tevékenykedik és ez megakadályozza abban, hogy Isten előtt elcsendesedve nyugodtan megálljon. Az szükséges tehát, hogy az ember magába szálljon; és ott, a lélek csendjében találja meg Istent. Ez az elcsendesülés a feltétele annak, hogy az ember rendbejöjjön. Odaát nyugalom van és a lélek látja a valóságot. De az itteni életnek van egy előnye is, a tulvilágival szemben. Itt t.i. a lélek szabadon tevékenykedhetik, tehát módja van a csábitásnak nemet és Krisztusnak igent mondani. És ilyenkor egy szempillantás alatt óriásit ugrik az Istenhez aló közelségbe, mig odaát e "kiugrás" sokkal hosszadalmasabb. Ezért a megtérés itt sokkal könnyebb, mint odaát, ahol irtózatos szenvedések árán érhetjük csak el a megtérést.

Isten látomásban mutatta meg magát Ábrámnak, nem testi valóságban. Kikor a szellemi valóság látszatot ölt magára, az a látomás. A valóság jelenik meg, de nem való alakjában, hanem látszatban. Vannak emberi látomások is. Pl. egy indiai fakir feldob egy kötelet, egy gyereket küld fel, majd maga mászik fel, vér csurog és hozza le a gyerek fejét és semmi sem történt, pedig többen is látták. Ez valóság nélküli látomás volt. Ha nem ember képzelete sugározta a látomást, tény az, hogy egy szellem ott volt és hatott az illetőre, tehát a szellem

jelenléte valóság. Tehát, ha többen látták akkor szellem volt ott és nem az ember képzelte maga elé. Nem önszuggesztio, hanem valóság. Ha a káprázatot a magam akarata kelti fel, akkor nem valóság. Mindig az a kérdés, ki keltette fel a káprázatot.

Ábrám hazaérkezése után egy éjjel látomást látott; Isten jelent meg neki, aki Ábrám észleló lelkében elóhivott egy álomszerü képet. Ez esetben közvetlenül Isten keltette fel Ábrámban a látomás képeit, vagy az ugynevezett "Isten angyala", ki Istent ily esetekben helyettesiteni, képviselni szokta. A találkozás tehát valóságos tény volt, csak éppen "szemtól szembe" a maga lényegében nem láthatta Ábrám az Istent, mert a "rész szerint való" nem képes felfogni az isteni valóságot. Mondhatjuk igy is: Istennek le kellett fokoznia erejét és dicsóségét hogy Ábrám elviselhesse Ót, mint ahogy a régi petróleum lámpát lecsavartuk, ha a beteg szemét kinozta a fény. Különben is itt a hangsulyt két dologra esett: 1., Ábrámnak azt a bizonyságot kellett birnia, hogy Isten szól hozzá; 2., az isteni szónak kellett érthetónek lennie, mely ót vigasztalni készült. Ez a két szükséglet pedig fedezve volt: Ábrám teljes bizonyosságot kapott arról, hogy Istennel találkozott s megértette Isten szavát. Ábrám "Hitt Jahvénak", rábizta magát Isten szavára. Ez az isteni szó igen rövid, de igen határozott és félreérthetetlen volt: Ábrám örököse nem Eliézer lesz, a rabszolga, hanem saját fai. "Ne félj, Ábrám! Én pajzsod vagyok..." Azt mondja: nézd, Ábrám: Lót elhagyott téged. Lemondtál énmiattam arról a gazdagságról, amit Sodoma királya felkinált. Lótért lemondtál a gyönyörü legelóről. Te szegényebb lettél. Lót látszik elónyösebb

helyzetben; de ne félj, te gazdagabb vagy, mint ő, mert énbelőlem jó az, ami igazi gazdagságot jelent. Isten igy vezetin át Ábrámot a láthatóról a láthatatlanra. Aki lemond a láthatóról, a látható előnyről, látszólag üresen marad, de akkor jön Isten és azt mondja: Én vagyok a te jutalmad! - Ábrám jön an négy király leveréséből. Sodoma királyával találkozik a Király-völgyben és ott egyszerre igen egyedül marad, mert Sodoma királyát ugy megutálja, hogy azt mondja: egy fonál sem kell a te piszkos vagyonodból. S akkor megjelenik Isten, s azt mondja: Én vagyok a te jutalmad! Én vagyok a pajzs, aki most megvéd s a jövőben a nagy jutalom. Kostanra nézve pajzs, a jövőre nézve pedig nagy jutalom igérete. - "Micsoda jutalmat adhatsz, mikor magzat nélkül járom ezt a világot?" Isten nem felel. Ábrám ujra megszólal egy idő mulva: "Ime nekem nem adtál magot". És ime Jahve szava szól hozzá: "Nem ez fog örökölni téged, hanem aki a te ágyékodból kijő..." Én megigértem! Ez a hit utja. Valami hiányzik Ábrámnak, nincs meg; de Jahve azt mondja: megvan! Én megigértem! Ez a hit utja, mikor valami nincs meg és mégis ugy számol vele, mint valósággal. Az ember nem azzal számol, ami van, hanem azzal, amit Isten igér. - "S kivitte őt a sátoron kivül..." Tehát az előbbi jelenet Ábrám sátorában ment végbe. S azt mondta: "Tekints fel az égre s számold meg a csillagokat, ha meg tudod..." "Ilyen lesz a te magod." S hitt Jahvéban, s ez igazságosságul tulajdinittatott neki. Odaát, a nagy könyvbe beirták, hogy Ábrám igazságos, mert igazat adott Istennek. Nem a látomások, hanem Isten igérete, igéje a biztos valóság, amire épithetünk. A józan egészséges ut az, ha az ember Isten

Igéjére piti fel az életét. Ha valakinek az életéből hiányoznak a látomások, adjon hálát Istennek, mert ez nehezebb, de biztosabb ut, kivéve, ha a látomásokra nem ő vágyik, hanem Isten adja neki.

Ábrám jutalma sok volt földi életében, minden tévedése ellenére is. Igy bánik ma is Isten az emberrel? Istennek különböző háztartásai vannak. Volt idő,amikor Isten szabadjára engedte az embereket, mindenki azt tehette, amit akart.Ez volt az özönviz előtt. Eredmény:"Minden ember minden cselekedete szüntelenül gonosz volt"./I.Móz.1:6/ Uj korszak következett, melyben csak Noé családja maradt meg. Noétól egy uj emberiség szaporodott el. Ez már isteni akarat alatt élt, mert Isten célt adott ennek az uj családnak. A három fiu három különböző feladatot kapott. Az egyik azt a megbi ást kapta, hogy könnyü élettel, a földi puhaságnak, örömöknek hajszolásával az életet élvezetté változtassa át. Isten kiélni engedte ezt a természetet Kámban és utódaiban. A másik azt kapta, hogy a kulturát megteremtse, dolgozzék. /Jáfet=tégy hozzá./ A harmadik Isten emlékezetét kellett, hogy őrizze a földön /sém/. Az emberiség akkor tehát három csoportra hullott szét. Kám gyermekei közé tartozott Sodoma, Gomora népe, a kéták, egyiptomiak. - Mózesnél ujra uj háztartás, a törvény háztartása lép fel, de ez csak a héberekre vonatkozott. Elválasztotta őket a többi néptől; védte őket a pogányokkal szemben. Ha a többi nép vétkezett, Isten benne hagyta őket a vétekben, de ha Izráel vétkezett, azt keservesen megbüntette. - Megint egy uj háztartás következik: Isten elszakitotta a zsidón népet a régi talajról, s uj

talajra, fogságra vitte, s mikor egy kis részét visszavitte a zsidó földre, templom, frigyláda nélkül hagyta őket élni ugy, hogy egy uj szentély keletkezett: az Ige, amelyet olvastak és uj szellemi központ született: a zsinagóga. Amit itt hirdettek, az volt a készülő Talmud, amely azonban csak Krisztus után készült el. Közben, amig az ember Isten Igéjével foglalkozott, és azt magyarázta, a maga emberi bölcsességével ugy elzárta, hogy abban az életből semmi sem maradt meg, csak a forma, a külső héj éppugy, mint később a hitvallások, káték, ceremóniák ugy, hogy az életet nem látták többé az emberek, csak a külső héjat. Mikor a zsidó nép elveszitette az Igét és csak néhány lélek, mint Pl. Simeon, Anna őrizték a régi isteni igét, akkor Isten elküldte a világra egyszülött Fiát és kitünt, hogy legkevésbé azok ismerték fel, akiknek a kezében az Ige volt. Még Heródes is azt mondta: Isten Fia volt, Pilátus semmi vétket sem talált benne, de a papok "feszitsd meg!"-et kiáltottak. - Uj háztartás következett Jézus földi életével, szenvedésével, halálával, melyben ki-ki azt az életet élte, amelyet Jézus e földön; olyan életet, melyet mindenki kinevetett, lenézett és kizárt maga közül. Oly háztartásban élünk most benne, melyben a jutalom el van tolva egy későbbi időre, amikor Jézus visszajön, s most Jézussal együtt szenvedünk. El fog jönni az idő, amikor a Vőlegény eljön, s az ezeréves uralkodás korszaka után uj háztartás, Góg és Magóg, majd uj ég és uj föld és korszak korszak után következik, melyben mindig más lesz az isteni háztartás, de ebbe belekinteni most még nem tudunk. A mai háztartásban nem adja Isten a jutalmat ugy, mint

Ábrám idejében adta. Ez az egyház korszaka. De az igéret megvan most is. Most gyülik, gyülik a jutalom s egyszerre kapjuk meg, ha Jézus visszajön.

Isten arról biztositotta Ábrámot, hogy Ő Maga lesz Ábrám bére, jutalma. Igen, de Ábrám szive most a Lóttal folytatott beszélgetés után legjobban a gyermekáldást várta, s ezért azt kérdezte Istentől: Mit akarsz nekem jutalmul adni, mikor én gyermeket várok? Mikor aztán a beszélgetés során Ábrám szivéből kibuggyant a bánat, Isten kivitte Ábrámot a sátoron kivül és akkor hangzott el az isteni igéret, hogy nem a rabszolga fogja Ábrámot örökölni, hanem Ábrám saját testéből jön elő az, aki örököse lesz. Ettől a fiutól akkora nép szaporodik el, amekkora nép a csillagok népe az égen. Aki ezeket megszámlálhatja, csak annak lehet fogalma az Ábrámtól származó nép nagyságáról. Istennek ez az igérete olyan volt, mint egy ünnepélyes tett, jogi kötelezettséggel ellátott végrendelet, vagy éppen szerződés, amelyben az egyik fél Isten, a másik az a lény, akinek Isten az igéretet teszi. A szerződésnél igen fontos, hogy annak szavai félreérthetetlenek, igen világosak és pontosak legyenek. Ez a félreérthetetlenség és világosság megvan azokban a szavakban, amelyeket Isten most mondott, Ábrámnak. S ime Ábrámnak elegek voltak e szavak. Mikor értelmükn felől meggyőződött, kész volt rájuk bizni magát, mivel Istentől valók voltak.

A héber nyelv a hivést egy igen sajátszerü szóval fejezi ki. A szó /ómen/ első jelentésében ajtókeretet, ajtófélfát jelent, amely az ajtó számára a biztos forgást, működést lehetővé teszi. Ilyen biztositék kell

az embernek is, amikor bizni, hinni akar. Ezt a biztositékot Isten szava adja meg, amelyen ugy csüngünk, mint ajtó az ajtófélfán. Ajtófélfa nélkül az ajtó, isteni szó nélkül a hit nem mozoghat. Ábrám most ezt a keretet, ezt a biztositékot kapta meg és vidáman kezdett rajta forogni. Az egész lelki lefolyásnak titka az volt, hogy hünek tartotta Istent /haemin/, ki neki az igéretet adta. Isten pedig ezt a hitet igazságosnak fogadta el. Ábrám igazságos volt Isten szemében, de nem azért, mert minden tette megfelelet Isten szent követeléseinek, hanem azért, mert azáltal, hogy Istenre függesztette magát, biztositva volt Isten akarata szerint való járása és cselekvése beleilleszkedett az isteni igazságosság világrendjébe. Aki Istenbe kapaszkodik, azt Isten vezérli. Ebben az istenfüggésben benne van az emberi igéret: Tied leszek!

Isten Ábrámot oly uton vezeti, melyen Isten kezének müködését nem látja, tehát a hit utján. És ebben különbözik a zsidó nép utjától. Bennünket is oly uton vezet Isten, amelyet nem látunk, de hiszünk. Nem az volt az igazságossága, hogy dolgozott, hanem hogy nem arra nézett, amit ó csinált, hanem azt nézte, amit Isten tett. Tekintetét magáról Istenre állitotta át, s ez tulajdonittatik neki giazságosságul. Istennek nem az a kedves, hogy hüségesen szolgálok néki, mert ezzel tartozom, hanem az, ha rábizom magam Istenre és bizonyságot teszek ezzel arról, hogy minden abból származik ezen a világon, amit Isten tesz. Aki azzal számol, amit ó csinál, az elvesztette az isteni fonalat.

A SZÖVETSÉGKÖTÉS

/I.Móz.15:7-11./

Azután, hogy Isten éjjeli látomásban Ábrámnak megjelent, elkövetkezett a virradat, és a nappal, egy nap, amely nagy élményekkel lesz terhes. E napon Jahve ujra meg ujra meg fogja keresni Ábrámot, hogy kettőjük között biztos és szétszakithatatlan szövetséget kössön. Ennek a szövetségkötésnek az alapja az az isteni cselekvés, hogy Ábrámot Isten már az őshazában, Ur városában kiválasztotta, kihivta s egy földre vezette, amelyet neki akart adni örökségül, azaz örök birtokul. Isten kegyelmet kegyelem fejében, kegyelem ellenében ad /I.Jn 1:16: charin anti charitosz/. Tehát a régebbi istenélmény mindig alapja, fundamentuma az ujabbnak, a későbbinek. Számon kell tartanunk Isten későbbi megnyilatkozásait s a későbbieket azok alapján vizsgálnunk, azokra ráálva illeszkednünk be lelkünk kincsei közé. Ábrámnak maga elé kellett idéznie, hogy ő Isten kiválasztottja, kihivottja, tehát Istennel az élete összefonódott, összeforrott. Nem uj dologról van szó, hanem csak a régi összeköttetés felujitásáról, megszilárditásáról. A megszilárditásra nem Istennek van szüksége, hanem a gyönge embernek, Ábrámnak, akinek lelkéből az ujabb élmények kimossák, kotlják a régebbi élményeket. Isten hangoztatja, hogy már akkor, amikor Urból kihivta őt, azért tette ezt, hogy a megigért földet örökös birtokul adja neki. Mi különbség van a két mondat között? "Kihoztalak Ur-Kaszdimból..."

ill. amit később mond: "Kihoztalak Egyiptomból". Az utóbbiban ez van: én megmentettelek téged; az előbbiben semmi megmentés nincs, csak engedelmességre való felhivás. Ábrámot Isten a hit utjára, a zsidó népet pedig a szabadságra hivta. Itt is látszik a különböző isteni háztartás. "Kihoztalak azzal az igérettel, hogy megsokasitlak téged..." Semmiféle szabaditást még nem tapasztalt, csak az igéretet kapta; de a zsidó népet Isten a szabaditásba vitte bele. A faraó seregét megfutamitotta, a sivatagban hust-kenyeret adott, frigyládát, stb., szóval oly dolgokat, amivel megmutatta, hogy közöttük van. Ábrámot pedig vezette vakon, sötétben, a hit utján. Ábrám az igéretet kapta, a zsidó nép pedig a beteljesedést. Mózes második könyve első fejezetében azt olvassuk, hogy Isten azt mondja: először jelentette ki magát ë névben, hogy Jahve. De itt is az áll: Jahve. Hogy lehet ez? Mert Jahve azt jelenti: aki nem változik meg, aki önmagához hü. És ez Ábrámnál még csak igéret volt, csak a szót mondta, Mózesnél megvalósulás; láthatóvá tette. Ábrámnak igérte, Mózesnek megadta a szabaditást. Ott mutatta meg, hogy ő csakugyan Jahve.

Ábrám nem tagadja meg a régi szövetséget, azonban most egy kérdéssel lép elő, ill. egy kérdésbe öltöztetett kéréssel: Miről tudhatom meg, hogy örökös birtokul kapom ezt a földet? Miután még nem kapta meg, mivel még várnia kell az igéret teljesitésére, Ábrám biztositékot kér, hogy szemét a nyert biztositékon rajta tarthassa. Isten megadja a biztositékot, s ez nem egyéb mint egy formális szerződési szertartás, amilyent ember szokott emberrel tartani,

amikor egymással szerződni akarnak. Ez a "miről tudhatom meg?" többször elhangzott a történelem folyamán, amikor Isten valamire elküldte az embert és igéretet adott ahhoz neki. Ezt kérdezte Gedeon és Zakariás pap, amikor Gábriel angyal János születését igérte neki. Gedeonnál Isten minden szemrehányás nélkül megadta a biztositékot. Zakariásnak büntetést hirdetett az angyal, hogy megnémul addig, mig az igéret teljesül. Ha azonban ezt a büntetést jobban szemügyre vesszük, rájövünk, hogy a büntetés áldás volt, mert visszatartotta Zakariást attól, hogy kikiáltsa a rábizott isteni titkot a világnak. A Názáreti Jézusnak csendben kellett születni s mindent a szent isteni csöndnek kellett elboritania, elfednie, ami Jézus születésével volt kapcsolatos, mert halálra keresték a szent gyermeket. Ábrám nem kap semmi megrovást azért, mert biztositékot kér. Nem Istenben való kételkedés ez a biztositék kivánás, hanem olyan emberi gyarlóság, mint mikor az ember megcsipi magát, hogy ébren van-e, vagy alszik, mert oly hihetetlen, hogy a magasságos Isten egy gyarló emberrel szövetségre lépjen. Isten szivesen hallja ezt a kérdést: Miről tudhatom meg? Mert ez azt mutatja, hogy szerződő fele teljes bizonyosságra törekszik és nem elégszik meg az örök dolgokkal kapcsolatban a "talán"-nal, amivel a legtöbb ember meg szokott elégedni. Zakariás pap büntetése, mely a csend és Istenben elmélyedés üditő idejét hozta el a pap számára, figyelmeztetés volt arra, hogy az Isten elvárja tőle, hogy az égi küldetést felismerje, hiszen azért pap, mert ismernie kell Istent is, embert is.

Az sem ellenkezett Isten helyeslésével, hogy Ábrám első elhivatása után évtizedekkel keresett biztositékot; mert ez azt jelentette, hogy mos mélyebben akart behatolni Isten lényébe. Ábrám törekvése tehát Isten tetszésével találkozott; az emberi gyöngeség vagy gyarlóság nem bün az Isten szemében. Csak azok szokták a gyarlóságot a bünnel összekeverni, akik az engedetlenséget és az Isten ellen való lázadást szeretnék a gyarlóság leple alá rejteni, hogy aztán könnyebb itéletet kapjanak. Pál gyönyörködött gyengeségeiben, gyarlóságaiban, de nem gyönyörködött, amikor ezt mondja: a vétkesek közt első vagyok én! Ábrám a kisértővel szemben kérte Isten segitségét: Adj biztositékot, hogy azon szememet rajta tarthassam!

A következőkben egy Ábrám korában szokásos, ünnepélyes szerződés szertartásához szükséges kellékeket találunk: kettévágott áldozati állatok közt a szerződő felek átmennek. Ezzel jelképesen a halál birodalmába belépnek, vagyis életüket attól teszik függővé, hogy a szerződést megtartják-e. Hogy az állatok többfélék, azt jelenti, hogy az egész élő világot meghivják tanuul maguk mellé. A kicsiny állatok szétdarabolásától eltekintenek. A halálba való betekintés ébreszti fel a szerződők szent komolyságát és azt a tudatot, hogy a szerződőkért életnek kellett kialudnia, másoknak kellett életüket odaadniuk, hogy ők az életet élvezhessék. Az áldozat halál helyettesitő halál. A szerződés az élet és a halál mesgyéjén történik, tehát: egyik szerződő fél egy életet fizet oda a másikért. Az áldozat az emberrel egykoru. A Biblia szerint Kain és Ábel áldoztak. Szüleiktől

kellett ezt eltanulniuk, kikért Isten állatnak életét fizette oda, amikor a paradicsom melegéből a hideg környező tájra kivettettek. Azóta az áldozat komoly szerepet játszott az ember életében és az embert minden utjára elkisérte. Áldozattal kezdték később a napot és azzal fejezték be: ez volt a mindennapos áldozat, amely sohasem szünhetett meg. A főpap az áldozat vérével ment az engesztelés nagy ünnepén Isten elé. A vétkező áldozattal engesztelte a szent Istent és hálját, élete odaadását az egészen égő áldozattal fejezte ki. Mindennek Isten jelenlétében kellett történnie, a szerződésnek is és Isten jelenlétét az áldozat biztositotta, mert vér nélkül Istenhez közeliteni nem lehetett. Ábrámnak ezt tudnia kellett, amikor magával Istennel készült szövetséget kötni. Életnek kellett elvesznie, hogy az ő élete megmaradjon, hogy utódaira nézve érvényes legyen az isteni igéret. Az áldozat nem lehetett értéktelen semmiség, mint a pogányoknál olykor. Az áldozatnak épnek kellett lennie, Isten a legjobbat kivánta, amit az ember Neki áldozhat. Igy készült elő lassanként az emberi tudat arra az isteni követelésre, hogy a legjobb, legértékesebb adassék az emberért a halálba. Ábrám egy szent titokba készült belépni, amikor Istennel szövetséget kötött. Szent remegéssel állott a halál titka előtt. És még egy volt szükséges, virrasztania kellett, hogy az áldozat tisztátalan lények zsákmányává ne váljék. A ragadozó tisztátalan madarakat a megáldozott állatok testétől távol kellett tartania. Semmi tisztátalannak nem volt szabad abba behatolnia, ami Ábrám közt és Isten között most történni fog. Ábrám a második éjszakát ké-

szült eltölteni az Istennel való közösségben, mely most egyszerre a halál gondolatát hozta közel a vivódó ősatyához. Ragadozó madarak csapdostak le a dögre: e világ tisztátalansága, a környező embervilág bűne leselkedtek. Az ítélet réme fenyegetett s Ábrámnak virrasztania kellett.

Vannak olyan szokások, amelyek megtörténtével lehet bizonyitani, hogy egy szerződést megkötöttek-e vagy nem. Pl. a vásárban a vásárlás megtörténté azzal bizonyitották, hogy áldomást ittak. Az Ószövetségen a szerződés megkötésének bizonyitéka az áldozat volt. Az uttól jobbra-balra tették le az áldozatokat; előbb az egyik fél, majd a másik ment át az áldozati husdarabok közt, ami a szerződés megkötését jelentette. Isten hivták segitségül az áldozattal. Ábrám az áldozati állatok darabjait elhelyezte, átment köztük és várta, hogy Isten is keresztül menje., hogy igy a szerződés megköttessék. Az Ó- és Ujszövetség is ilyen szerződés. A keresztség és az urvacsora is ilyen szerződési formák Isten és ember között. Mikor az ember bizonyságot tesz Isten mellett, ezzel várja, hogy Jézus Krisztus is bizonyságot tesz róla az itéletkor Isten és angyalai előtt. Ábrám is ily vallástételt tett. Mikor Ábrám évődik, hogy mi lesz vele, Isten tesz igéretet egyoldaluan, majd megismétli, rámutatva az ég csillagaira, aztán azt mondja: kössünk szerződést; csak egyet nem tesz: nem ad neki rögtön fiut.

Ábrám Isten leszállását várta, tehát a dögmadarakat elkergette. Addig üzte a madarakat, mig a nap le nem nyugodott. Nagy félelem és sötétség vette körül. Ott délen nem választja el a nappalt és éjszakát, az

alkonyat. a világosságot rögtön követi a sötétség. Egészséges emberre, ha a félelem kimeriti, mély álom száll reá. A madarak a sötétben már nem jöttek. A szövetségkötésnél Ábrám tehetetlenné vált. Eddig távoltartotta a madarakat, most félelem szállott rá és tehetetlenné vált. A megtéréskor nagy félelem fogja el az embert és a tehetetlenség tudata. Ha csak értelmi torna a megtérés, az nem igazi megtérés. Az igazi megtérésben istenfélelem fogja el az embert.

JAHVE ELJÖVETELE ÁBRÁMHOZ

/I.Móz.15:12-21./

Mikor a nappal bemenni készült az éjszakába, Ábrámot rendkivüli álmosság fogta el: mély álom szállott rá s az eszméletét vesztő lélek tovább nem tudott virrasztani. Az emberi gyöngeség és gyarlóság lenyomta a küzdő lelket, s ime, amikor az emberi készség felmondta a szolgálatot, amikor az ember már semmit nem tudott tenni magáért: eljött a láthatatlan Isten, a hüséges, magát meg nem tagadó Jahve; a mindeneket teremtő, mindeneken uralkodó Ur, hogy az alvó Ábrám mellett egyedül maradjon ébren és egyedül cselekedjék. Mikor az ember eljut tehetetlenségének mélypontjára, akkor jön el a pillanat, hogy Isten szövetséget kössön vele. Aki magában tetszeleg, azzal Isten szövetségre lépni nem tud. Ábrám szelleme álmában is megérezte Isten jelenlétét, mint Erzsébet méhében a magzat János megérezte Jézus közeledését. A Jahve jelenlétére felébredőt nagy reszketés fog-

ta el. Egyszerre nem látott semmit; sürü sötétség borult reá, mint a Golgotára, mikor a halál titka közeledett. Ábrám átélni látszott a Golgota titkát. Ebben a sötétségben egy tudás maradt tisztán, tisztán, érthetten Ábrám lelkében, hogy Isten ott van és szól hozzá. Evilágból minden eltünt, elhallgatott. Ami Ábrámban értő maradt, azt Isten tartotta ébrenlétben. Kinteljes és gyönyörteljes volt ez az éjszaka. Remegéssel és diadallal teljes. Olyan, mint mikor Jákób küzdött az Ismeretlennel és legyőzte Őt a hitével. Amit Ábrám ekkor hallott, az olyan mélyen értelmébe vésődött, hogy soha el nem felejthette. Jahve szólott: Jól vésd tudatodbā: egy olyan földön, melyet nem nektek szántam, lesz jövevény a te magod és ott az idegenben, tőlem távol nyomorgatni fogják. Négyszáz évig fog még ez a nyomoruság tartani. A szövetségkötéstől kell számitani a 400 es. tendőt. Az egyiptomi fogság nem 400 évig tartott, hanem csak kétszáz egynéhány évig. Ábrám idejében az emoreusok vétke, akikkel együtt élt Ábrám - Eskol, Mamré vétke, még nem jutott teljességre. Az emoreusok vétke akkor lesz teljes, amikor a zsidó nép visszatér. A negyedik nemzedék visszatér; tehát nem egészen 300 év volt a fogság. Az Istennek ellenálló világban ki kelln teljesedjenek a célok és ugyanakkor az Isten mellett állók is teljességre jutnak. Az egyiptomi fogságnál is igy volt. Miután a héber nép Egyiptomban a maga feladatát elvégezte, az ő vétkük is teljességre fog jutni.

Az isteni jóslat tartalma ez volt: Én a sötétségbe szállok alá, Engem sötétség fog körülvenni, de ez a sötétség reád is száll és magodat is még négyszáz évig fog-

ja beborítani. A szenvedések éjjele borit be Engem és borit be titeket is. Halálba szállok Én és szálltok ti is és a szenvedésben és a halálban egyesülünk egymással. Ezt prédikálja az áldozatok megölt teteme s a halál félelmes közelsége. Büneitek választanak el titeket Tőlem s e bünöket csak a halál tudja kivenni közületek és Én közülem. Az áldozat a vétkekért hal meg és a tisztátalan embernek Isten elé kell azokat vinnie. Ábrám tehát ezen a sejtelmes éjszakán a Golgotát élte át. Mielőtt Isten igérete megvalósulhatna, a szenvedés éjjelének kell eljönnie. A Golgotán Isten nem csak az áldozatot követeli a meghalásra itélt ben, hanem az áldozat végrehajtóját is megitélni készül. A szerződő felek a halálban találnak egymásra. Sok jövendő szenvedés sejtelme sürüsödött össze ez éjszakán, de Ábrám magva nagyon meggazdagodva fog ebből a halál-közösségből kimenni. Ez a sötét, szomoru sors azonban Ábrám öregségét nem fogja zavarni: későn, jó öregségben fog eltakarodni. A tulvilágon rend van és akik összetartoznak, együtt vannak /rokonok!/. Tudnak egymásról, beszélnek egymáshoz, összetartoznak. "Te nem ülsz be a nyomoruságba, szép öregként fognak eltemetni." - Utódai fognak belejutni a szenvedésbe, melyet már eddig is eléggé kóstolt vándor élete alatt. A lecke tehát, amelyet Ábrám a gyönyörteljes rettegésben tanult, ez volt: szenvedésre van szükség! Nem azért késik az igérettel Isten, mert nem akarja teljesiteni, hanem mert még nem vagyunk készen az igéret elfogadására.

A kemencét agyagból égették ki. A lángok fölül csaptak ki mindaddig, mig a tüzelő anyag ugy áttüzesitette a cserepet, hogy az a kenyeret megsütötte. Az éjszakában egy

ilyen lángoló kemence ijesztő látvány volt. Valami lángoló ment át, mely olyan volt, mintha kemence lett volna. Ez volt Isten, aki mint lángoló kemence, rémületet keltve ment keresztül az áldozatok közt akkor, amikor Ábrám mély álomba esve, nem tudta tovább őrizni az áldozatot és ott állt tehetetlenül. /17.v./

Annak az Ábrámnak, aki gyermek nélkül állt a világban és attól félt, hogy szolgája, Elizeus lesz az örököse, Isten megígérte, hogy az ő ágyékából való mag örökli ezt az óriási világbirodalmat. Elhagyottan állt ott Ábrám; Lót elhagyta, Sodoma királyát visszautasitotta; mikor egyedül volt, magára hagyva, akkor kötött vele szövetséget Isten. Ebben a szövetségben a lényeg: mindent Isten ad és semmit Ábrám. Aki magától vár valamit, ahhoz Isten nem megy el szövetséget kötni.

HÁGÁR ÉS SZÁRAI VERSENGÉSE

/I.Móz.16:1-6./

A régieknél volt egy törvény, mely szerint, ha a gazda a felesége szolgálójától gyermeket kapott, az nem a szolgálóé volt, hanem az asszonyé. Igy lehetett a hiányzó gyermeket pótolni. Ez egy más gondolkozásu világba vezet be bennünket. Ma az ilyen gyermeket a lelencházba adják, mert nem a gyermekszerzés a fontos, hanem a férfi élvezete. Vannak mamák, akik gondoskodnak arról, hogy a családba tiszta, egészséges cseléd kerüljön, hogy a fiatalur vagy a férj otthon elintézhesse dolgát és ne kelljen máshová mennie. A régi világban az volt a szokás, hogyha az asszony odaadta a

szolgálóját a férjnek, a szolgálótól született gyermek az asszony gyermekének számitott. "Megépülök", tehát azt jelenti, hogy gyermekhez, utódhoz jutok. Ma bünnek számit az, ami akkor természetes volt. t.i. hogy a gazda a szolgálótól kapjon gyermeket és abban eltérés van, hogy a nőt akkor megbecsülték, ma pedig a gyerekkel együtt kilökik. Melyik volt az erkölcsösebb világ, a mai, amikor az egynejüséget a pogányokra is rákényszeritik, vagy a régi? Ebből nem következik az, hogy én többnejüséget hirdetek. A régiek szokása a keménysziviüség miatt jött létre, de ez a keménysziviüség ma sokkal nagyobb és a mai ember mégis azt mondja, hogy ez a kor erkölcsösebb, mint a régi volt. Nem Ábrám kivánta a viszonyt, ő nem kivánta meg Hágárt, hanem Szárai adta oda Hágárt, hogy Szárai kapjon gyermeket Hágár testén keresztül. Ábrám akkor 85 éves volt, s 15 év mulva született Izsák. Tehát amikor Ismael csufolta Izsákot, Izmael 18 éves, Izsák pedig 2-3 éves lehetett.

Mikor Hágár látta, hogy teherbe esett, "nem volt becsülete az ő asszonyának ő előtte". Lenézte, mert a régi világban az asszonynak dicsőség volt, ha gyermeke született. De ez megengedett, tiszta viszony volt, mert az igy használt rabszolganő a családhoz tartozott és megkapta a maga tisztességes helyét a családban; de a szolgáló urnő viszony megmaradt. De az, hogy gyereket adott neki Isten, gőgre adott okot Hágárnak és lenézte idősebb asszonyát. Nem féltékenység volt ez, hanem női gőg. Ha valaki azért, mert jól főz, büszke, Istennel szemben áll ki vetélytársnak, mert az Isten ajándékát ugy kezeli, mintha az az ő képessége volna. Ha valaki jól tud Irást magya-

rázni, egyházat kormányozni, s ezért elismerést vár, éppen ilyen vetélytársa Istennek, mert elrabolja Isten dicsőségét. Nincs mérgezőbb testvéri közösségben, mintha valaki többnek nézi magát, mint a másikat. Szárai Ábrámot vádolja, pedig Ábrám nem tehetett róla, hogy Hágár gőgössé lett. Hozzátartozik az emberi büszkeséghez az is, hogy az ember szentebb, tisztább akar lenni, mint az Isten Igéje. - Tehát ilyen igazságtalan tud lenni egy asszony. A női lélek sokkal hajlamosabb az igazságtalanságra, mint a férfié, mert a férfi lélek a természeti világban tárgyilagosabb, mint a női. Vannak kivételek is, oly nők, akik megszégyenitik a férfiakat, mint pl. Deborah Bárákot. De általában a női lélek kevésbé tárgyilagos, mint a férfi lélek. Ezért van az, hogy a nő alá van vetve a férfinak. Ma szerte a világon rettentő lázitás folyik. Alávetett népeket titkos ügynökök mindenütt felkeresnek és a szabadság stb. jelszavával arra izgatnak, hogy tagadják meg az engedelmességet azokkal szemben, akikkel élnek. Ezért lázadt fel Afrika, Indonézia, Ciprus, Dél-Korea stb. Éppen ilyen lázitás, amikor a nők egyenjoguságára hivatkoznak. Szellemi, égi vonalon teljes egyenjoguság van; nincs különbség férfi és nő közt. De földi dolgokban nem egyenjogu a férfi és nő. Aki a ma divatos jelszavakat magáévá teszi, oly büntetést kap, amilyet kapott a női társadalom akkor, amikor a jelszavaknak beugrott, mert terhesebb lett a sorsa, mint akkor, amikor az otthont épitette és a férfi eleget keresett ahhoz, hogy eltartsa. És az a nő, aki otthon a családot épitette, nagyobb megbecsülésben részesült,

mint az a nő, akin ma a fiu kegyeiért kell, hogy szaladjon. Azelőtt a nő királynő volt, aki választott az udvarlók közt, ma pedig férfi után szaladgáló semmi lett belőle. Ez a bibliai rend felforgatásának a következménye.

Szárai megvádolta Ábrámot. Itt van a féltékenység Szárai részéről. Szárai részéről jogos kivánság volt az, hogy Ábrám megfenyitse Hágárt gőgös viselkedéséért, de ezért Ábrámot hibáztatni nem volt jogos. Szolgálója felett Szárai rendelkezett, de amit neki kellett volna megtennie, Ábrámtól követelte, de hamis megokolással. Az Istentől kapott ajándék szemtelenné tette Hágárt, tehát büntetése jogos volt, de Ábrám nem volt vétkes ebben. Szárai megszégyenitette Hágárt a többi szolgáló előtt, ahelyett, hogy megmondta volna: "te vétkezel, nekem hatalmam van veled szemben eljárni, de én várok rád". Ehelyett Szárai féltékenységét mutatta, pedig Hágár nem volt vetélytárs, hiszen rabszolganő volt. De az örök asszonyi felébredt szivében. A következmény az lett, hogy Hágár megszökött a házból. - Vannak férfi gyengeségek is. Mindenki vigyázzon, hogy a maga gyengeségével hogyan száll szembe. Amikor már nem lesz különbség férfi és nő között, azok a nők, akik alázatosan, férjüknek magukat alávetve éltek, több jutalmat fognak kapni. A szolgáló nő tulvilági nagyságát épiti. Mert, "aki megalázza magát, felmagasztaltatik". Amikor elbizakodottan felemeli magát, megbontója lesz a keresztyén társadalomnak.

ANGYAL VIGASZTALJA HÁGÁRT

/I.Móz.16:7-16./

Az Ur angyala megjelenik Hágárnak egy forrásnál a pusztában. Hágár tisztelettel beszél az angyallal, megmondja a valóságot ugy, ahogy van. Szive felfuvalkodott, de amikor megaláztatott és a nyomoruságát érezte, őszinte lett. A nyomoruság az egyik embert őszintévé teszi, a másikat pedig még hazugabbá. Ne gondoljuk, hogy akik nem tartoznak a kiválasztott nemzetséghez, azokat Isten elhagyta. Sok embert, akik nem tartoznak külsőleg Isten népéhez, Isten megkeres. Az a felfuvalkodott beszéd, ahogy Isten gyermeki beszélnek a "világról", teljesen hamis. A "világi" emberek életébe is belenyul Isten.

Hibázott-e Szárai, mikor oly keményen bánt Hágárral, hogy annak menekülni kellett? Hibázott, mert ha Szárai igazán Isten utján járt volna, elviselte volna Hágár felfuvalkodását és többre ment volna, de Isten angyala mégis ugy beszél Hágárral, mintha Szárai nem hibázott volna. Mert Szárai e világ szerint urnője volt Hágárnak. Isten angyala nem fogadja el azt az egyenlőséget, amit e világ ma kitalált. Az isteni rend: legyenek urak és legyenek alárendeltek. De Isten királyságában nincs különség ur és alárendelt között. Isten Igéje körül ülve, nő és férfi közt különbség nincs, de ha innen felállunk, már van különbség. Hágárt arra utasitja az angyal, hogy menjen haza, de rögtön meg is simogatja. Ilyen az Isten: keményen bánik velünk, de rögtön meg is simogat. Ismael = Isten meghallgat. Nem is gondoljuk, hogy amikor reménytelenül szen-

vedünk, Isten megsegit minket. - Ismael pedig olyan lesz, mint egy "vad szamár"; kicsapongó, vad, zabolátlan. Tehát e vad felelőtlen embereken is rajta van Isten kezé. Örök harc lesz közte és az emberiség többi része között. Ezek azok a vad arab törzsek, melyek abból éltek, hogy folytonosan támadtak, fosztogattak.

El-Rói = látomás Istene. Hágár nem abból indul ki, amit nem lát, hanem abból, amit látott. Ábrám nem látott és mégis hitt; Istennek vannak olyan teremtményei is, akik a látásból indulnak ki, és ezeket sem hagyja el. Nem mindenkit a hit utján vezet Isten. De ez az első, földi ut; a hit utja a magasabb ut. Lakhai-Rói= az élőé, aki lát engem. - Különböző foku megtérések vannak. Aki alacsonyabb fokon tér meg, nem jut el odáig, mint aki magasabb fokon tér meg, a hit utján. Tehát különböző lesz az emberek sorsa a testi halál után. Nem ugy lesz, hogy az egyik a kárhozatra megy, a másik meg az üdvösségre. Az emberek eljutnak a testi halál után valahová, ahol rendkivül különböző lesz a sorsuk. Még a "vadszamarakat" is szereti az Isten és hozzájuk is lehajol.

ÁBRÁMBÓL ÁBRAHÁM LESZ

/I.Móz.17:1-11./

Ábrám 75 éves korában ment be Kanaán földére. Azóta 24 év telte el; 99 éves most Ábrám. Negyedszázadot töltött el ugy, hogy Isten igéretét szóban birta, valósággal

azonban nem. Mivel a várakozási idő ilyen hosszu volt, Ábrám többször azt gondolta, hogy nem értette meg jól Istent és hogy Isten más uton akar neki magot támasztani. Erre több lehetőség látszott. Gondolhatta, hogy talán Lótot jelölte ki örökösének, vagy Eliézert. Minden nagybirtokosnak volt egy vezető rabszolgája, aki az egész vagyona fölé volt helyezve és a gazda helyett vezette a háztartást, a vagyon kezelését, felügyelt mindenre, Ilyen sáfár, oikonomos volt Eliézer is. Ugy látszik, Eliézernek felesége, gyermeke is volt ugy, hogy Ábrám azon gondolkozott, hogy Eliézert teszi örökösévé. Szárainak jutott eszébe egy másik megoldás: az, hogy Hágárt feleségül adja Ábrámhoz, és a születendő fiu ugy szerepelt volna, mint Szárainak a fia, tehát jogi utód lett volna. Ez volt a harmadik megoldás, ami kinálkozott a 24 év alatt. - Ezek a dolgok mutatják nekünk azt, hogy mi is sokszor miylen emberi uton próbáljuk Isten igéreteit megvalósitva látni; lejjebb engedjük az igényünket Istennel szemben, könnyitünk Isten dolgán, emberi lehetőségekhzez nyulunk. Ez a hit devalvációját jelenti, vagyis az isteni hatalom kevésre becsülését. Minnél merészebben várjuk, hogy Isten cselekedni fog, annál igazibb, Istent dicsőitőbb a hit, amellyel Istenbe belekapaszkodunk. Istennel szemben nem az alacsonyabb, hanem a magasabb fokokat kell keresnünk. De Isten leereszkedik kis hitünkhöz is, nem haragszik meg, hanem megpróbálja hitünket magasabb fokra emelni, mint ahogy ezt Ábrámnál többszöri megjelenésével tette. Mikor Ábrám Egyiptomból visszajött, Béthel és Ai közt a hegygerincen megállott és Lótnak engedte Kikkár bó-

vizü réteit, Isten akkor is megjelent neki és megáldotta. Mikor hazajött a négy király leveréséből, akkor is megigérte , hogy Sárától támaszt fiat. Isten ujra meg ujra megpróbálta Ábrám hitét magasabb fokra emelni és ez nem volt hiábavaló, mert Ábrám mindig ujra hitt Istennek és ez a hite igazságosságul számittatott neki. Isten tehát hitünket magasabbra akarja emelni.. Egészséges keresztyén életet akkor élünk, ha Istennek ez a hitnövelő munkája életünkben sikerül. Ha azonban megelégszünk egy alacsonyabb fokkal és ezen megmaradunk, ezt a "szerénységet" Isten bünnek számitja be nekünk. Az ilyen szerénység Isten előtt gyülöletes azért, mert az ember nem a maga dicsőségéből enged le valamit, hanem Isten dicsőségéből. Mert a hit Isten dicsőségéből nem vesz le, hanem Isten hatalmától vár valamit. Ezt jól jegyezzük meg, mert egyszer az ilyen hitetlenség nagyon keserü gyümölcsök közt fog beszámittatni nekünk. Ha valaki hitben alacsonyabb fokot választ, nem szerény, hanem hitetlen. Mert a hit Istent mérlegeli és nem saját magunkat. Ha magunkat mérlegeljük és ugy szállitjuk leg igényeinket, az helyes. Kinek-kinek a tulvilági helye osztályozódik itt a földön. Most dólnek el dolgok, amelyeket később helyrehozni már nem lehet. Ezért igen fontos az, hogy a hit utját választjuk-e vagy nem.

"Én a Mindenható Isten vagyok!" Isten a Bibliában több néven fordul elő. Legtöbbet jelent a Jahve név. Ezt a nevet másnak a Szentirás soha nem adja. Elohim is előfordul és ez a szó emberre alkalmazva is előfordul, pl. Áronnak Mózes volt az Istene, vagyis ő vezette, kormányoztą Áront. "Meg

van irva, hogy Istenek vagytok", mondja a Zsoltáriró. Ez a név Istent ugy jelöli meg, mint egy magasabb, felsőbbrendü lényt, akiben sokrétüség van, ezért van többesszámban. A Biblia Istene éppen ellenkezője annak, amire a pogány bölcselő, Pláton eljutott; nem egy pont, hanem minden gazdagság férőhelye. A harmadik név, Él fordul elő a legtöbb tulajdonnévben. A Jahve szó is előfordul nevekben. Pl. Zakariás, Ézsaiás /Zakarijáhu, Ésaijáhu/. De a legtöbb névben az Él szó fordul elő /Eliézer, Dániél, Sámuél, Izraél stb./ Az Él jelenti az Isten magasabbrendüségét, mert az Él-el kapcsolatos ige felfelé szállást jelent. Tehát a magasságos Istent jelenti. Magyarra Mindenható Istennel forditják. Ami Ábrám életében eddig történt, a Mindenható Isten müve volt. Ábrámnak megmutatta Isten, milyen hatalmas Ó. Mint Mindenható Isten mutatta meg eddig magát. A Jahve szóban az van benne, hogy Isten mindig ugyanaz, igéreteihez hü, nem változik.

"Járj én előttem és légy tökéletes". Az, hogy Ábrám hitt Istennek, csak akkor volt Isten előtt elfogadható, ha csatlakozott hozzá az "előtte járás". Tehát nem emberi követelményekre figyelt, hanem arra, hogy Isten mit kivánt tőle. Ha az ember az életét ugy irányitja, hogy az emberek mit kivánnak tőle, a hit utjáról letér; ha arra figyel, hogy az Isten mit kiván tőle, akkor ez által hitét gyakorolja, mert Isten kezét fogva próbára teszi az Istent, hogy megáldja-e őt egy olyan uton, amelyet az emberek nem helyeselnek, csak Isten helyesel. "Légy tökéletes", vagyis ezt az "Előtte járást" hiány nélkül csináld, ne oszd

REFORMÁTUS NAGYKÖNYVTÁR DEBRECEN

meg azzal, hogy emberekre is figyelsz, meg Istenre is, hanem csak Rám figyelj, és Utánam jöjj. Tehát a hit tettek nélkül holt dolog. A hit csak akkor él, ha tettekben nyilvánul. A hit abban áll, hogy az ember olyan utat választ, amelyben kipróbálja Istent, hogy hüséges-e hozzá. Ha én rábeszélésre azt mondom: "hiszem, hogy Isten megbocsátott", szörnyü visszaélés a lelkész részéről, mert a hitnek az ilyen utánamondáshoz semmi köze sincs. Abban légy tökéletes, hogy "Előtte jársz" és Rá figyelsz, hogy Ó merre vezet téged.

"És megkötöm az én szövetségemet". A szövetséget Isten ujra-meg ujra megköti velünk. Több olyan mély, igaz keresztyén volt, akivel Isten szövetséget kötött. Ilyen volt pl. Oberlin lelkész Elzászban, vagy Jung Stilling. Az ember egyszer eljut ahhoz, hogy odaadja magát Istennek és azt mondja: "én a Tied akarok lenni tökéletesen." Ilyen teljes odaadásra szükség van az életünkben. Mert ha az ember csak ugy jár az összejövetelekre, és ez a szövetségkötés nem történik meg, akkor azok közé tartozik, akik egyszer azt kapják majd feleletül: "Sohasem ismertelek téged, gonoszságnak cselekvője". Édel Jenő, a németországi pünkösdi mozgalom egyik vezetője magyarázta egyszer azt a történetet, amikor Eliézer elment, hogy megkérje Izsák számára Rebeka kezét. Ó használta először ezt a kifejezést: "völlige Hingabe", "teljes odaadás". Akkor értettem meg, miben áll a Keresztyén élet. Akkor kezdődik, amikor az ember teljesen odaadja magát Istennek és nem a maga feje szerint jár. Enélkül keresztyén élet nincs.

"És arcára borult Ábrám..." Miért borult

arcára? Hódolatot fejezett ki ezzel. A porba tette arcát; kifejezte, hogy ő a porban van Isten előtt. De ez is volt benne: Uram, itt vagyok, rendelkezzél velem. És az is, hogy semmi mást nem látott többé a világból, csak Isten volt előtte. Abba élte magát bele, amit neki Isten mondott. S akkor Isten egy nagy változtatást hozott Ábrámmal való viszonyába. Uj nevet adott nek: Ábrahám!

Ábrám=magasztos Atya, vagyis, aki mint példakép, az utódai fölé emelkedik.

Ábrahám=sok nép atyja.

Mit jelent az, hogy Ábrámból Ábrahám lesz? Azt, hogy aki eddig egy magasztos polcot foglalt el, az Isten követőinek utján, most többre hivatik el; arra, hogy ne egy nép, hanem sok nép életébe lépjen be ugy, mint atya. Egy testi nép helyett sok nép atyja legyen. De ehhez az szükséges, hogy hitben legyen, nem testi leszármazás utján váljék atyává. A sok néphez hit utján kell elérkeznie. Tehát hit által legyen atyává. A testi Atyából a hivők atyjává tette Isten Ábrámot akkor, amikor már csak egy év választotta el Izsák születésétől. A megsokasitás testi leszármazás utján is valósággá lett, mert Köturah-tól oly gyermekek születtek, akiktől több nép lett. És Isten megállapitja vagyis felállitja szövetségét Ábrahámmal. Mikor a keresztyén ember eljegyzi magát Istennel, elkövetkezik életében egy pillanat, amikor Isten a szövetséget megszilárditja. Mint ahogy a hitetlenre ráteszi kezét és az itéletet rajta hagyja, a hivőre is ráteszi kezét és áldását állandóvá teszi. Nem logikai ténymegállapitásról van szó, hanem a szellemi világban valaminek a megszilárditásáról. Isten szövetsége meg fog

maradni Ábrahám után is, és ha a gyermekek engedetlenek lesznek, a szövetség nem változik meg. Isten Kánaán földét, ahol most még mint csak jövevény tartózkodik, örök birtokul adja leszármazottainak. Tehát Isten visszaadja a zsidóknak újra Kánaán földjét. De a szövetséget meg kell őriznie; attól kezdve, hogy szövetséget kötöttek, magukat Istennek odaadták, állandóan őrködniök kell, hogy a szövetség állandó legyen. A keresztyén élet abban áll, hogy az ember állandóan őrzi az Istennel kötött szövetséget. Mennél előbbre haladunk a hit útján, annál több éberséggel kell őrizni a szövetséget. Mindig nagyobb a felelősség, de Isten segitsége is.

Isten ad egy külső szertartást, de előbb magas szellemi úton vezet. A magas szellemi út pecsétjeül ad egy teljesen külsőséges szertartást, a körülmetélést. Mi ennek az értelme? Egy túltengő bőrdarabot vágtak le. Isten úgy rendezte a dolgot, hogy az evés jól esik, a szaporodás élvezetet okoz. A levágott bőrdarab ezt az élvezetet csökkenti. Első értelme tehát az, hogy az ember a testi életből kevesebbet élvez. Belső jelentősége: az ember azért, hogy Istennek élhessen, egy csomó világi élvezetről lemond. Megszűkiti a földi, testi élvezetek területét. De nem szünteti meg annak a szervnek a munkáját, csak megszűkiti. Tehát az ember bizonyos önmegtagadással megy keresztül ezen a világon és ez hozzá tartozik ahhoz a vigyázáshoz, amellyel őrizzük Isten szövetségét, vagyis arra figyelünk, amit Isten kiván és nem arra, amit a világ kinál. A szövetség jele Isten és ember közt az, hogy az ember a világi élvezeteket

szükre méri, hogy azok ne uralkodjanak rajta; tehát nem vágja el teljesen magát, csak annyira, hogy szabad legyen Isten akaratának a teljesitésére. Aki ugy rendezi be életét, hogy a testi kivánságok ne uralkodjanak rajta, az a körülmetélés jelét viseli; akár férfi, akár nő. A körülmetélés tehát példázat; mutatja azt a szellemi, lelki irányt, amelyre menni kell. Nem adjuk oda magunkat az élvezeteknek. Erről lehet megismerni, hogy mi Isten gyermeki vagyunk.

"Nyolcadik napon körülmetéltessék..." Nyolcadik napon, amikor a gyermek könnyen kibirja. A második dolog az, hogy ha pártkasztrendszer, és elnyomó rabszolgaság lett volna ott, akkor a körülmetélés szent jegyét nem alkalmazták volna a rabszolgákra is. Hogy őket is bevonták a népközösségbe, azt mutatta, hogy egy családot képeztek. A rabszolgaság akkor sokkal családiasabb, megértőbb volt, mint ma, akkor az emberi viszonyok megértőbbek voltak. Durvábbá lettek, ahol a világbirodalom eszméje megvalósult. A világbirodalommal együtt a hidegség, közöny ült az emberiségre. Ahol a világbirodalom eszme helyett a népeszme volt meg, mint a zsidóknál, ott a rabszolgaság családias volt. Tehát melegebb állapotból jutott az emberiség hidegebb, közönyösebb lelkiállapotba. A nagy birodalom a testvéri szeretetet üzte ki az emberiségből. Ahol mosolygó arccal lehet milliókat megöletni és ugy tenni, mintha semmi sem történt volna, ott a mosolygó arc mögött hideg, kegyetlen sziv lakhatik. Tehát ne higyjünk minden mosolygásnak! Amit tehát az u.n. történelemtudósok kitaláltak hogy a mamutcsonttal hadakozó ősemberből hogy

állott elő a mai finom, müvelt ember, egy
szó sem igaz. Az a hatalmas vörös ember
most támadt, nem az emberiség hajnalán. Va-
dabb, közönyösebb, a másikkal kevésbbé tö-
ródő embert sehol sem lehet találni.inkább,
mint a világvárosok előkelő hoteljeiben. A
jóságos, szerető Isten képét félretették és
helyette a varázslók felé fordultak, akik
azáltal segitettek embertársaikon, hogy meg-
rontották ellenségeiket. A keresztyénség
termelte ki ezt a felfogást a középkorban.
A keresztyénség boszorkányüldöző vallássá,
majd inkvizicióvá lett. A korábbi szeretet-
teljes, meleg vallási felfogásból gonosz,az
embert megrontó vallási felfogás lett. Isten
dicsőségére égették meg a boszorkányokat és
ölték meg a keresztyén vértanukat. Madách
ezt jól megértette, mikor az emberiség utol-
só jelenetét a vad eszkimók életében meglát-
ta. Tehát a. emberiség teljes elvadulását
helyezte a történelem végére. Tehát az a fel-
fogás, hogy az emberiség a vadságból, durva-
ságból emelkedett fel: hazugság. A fejlődés
iránya pontosan ellenkező. Az a kereskedő,
aki ma a legelőkelőbb szállodában lakik, dur-
va, hideg, érzéketlen, akit csak a pénzen
át lehet megközeliteni. Miben különbözik ez
a vadembertől, aki megeszi embertársát? Hi-
szen ez is megeszi, csak lassabban emészti
fel. A Szellem Isten kiszorul az ember lel-
kivilágából és az anyag foglalja el helyét.
Mindennek a magyarázata: a materializmus.
A civilizációt eggyé tették az anyagi jólét
fokozásával. E hamis civilizációval rontot-
ták meg az emberiséget. Ha testi egészség
van, akkor rendben van minden - szokták mon-
dani. Az ilyen felfogás sodorja az embert
a vadember állapotába. Mire megy el ma az
idő, az erő? A technika kiszolgálására. Nagy

tömegek vannak egybekapcsolva, s ez a világbirodalmi eszme. Franciaország jó példa arra, hogy a világbirodalom eszméje hogy tette tönkre boldogságukat. Ott támadtak az első pénzügyi zsenik, akiknek az volt a rendeltetésük, hogy minél több pénzt zsaroljanak ki a népből, hogy az udvar fényüzését biztositsák. Ez robbantotta ki a francia forradalmat. A világbirodalmi eszme, melynek Nimród volt az előharcosa, mérgezte meg az emberi társadalmat. Tehát az uralkodás eszméje. Milyen átkos az, ha egy társaságban vagy közösségben némelyek uralomra törekszenek.

A körülmetéléssel tehát Ábrahám családja a rabszolgákkal is megnövekedett; azokat is a család tagjaivá tette. A harmadik dolog, hogy Isten a körülmetéléssel uj életirányt mutatott Ábrahámnak. És ez megerósitette azt, amit Ő Béthel és Ái közt a hegytetőn tett. Meglégedett Istennel, nem törődött azzal, hogy Lót a szebbet választotta. A körülmetélkedés nem egyéb, mint lerázni magunkról a testi világ kisértéseit, melyekkel magához akar rántani/szép ruha, jó étel, fotball, stb./. A körülmetélés lényege:ne az anyagot, ne a testet ápold, életed iránya legyen szellemi.

Próbáljuk meg összevetni a körülmetélkedést egy másik szertartással, a bemeritkezéssel /keresztséggel/. Mi az egyező és mi a különböző a kettőnél? A körülmetélkedés többet kiván, mint a bemeritės. Utóbbi teljes halált hirdet, előbbi csak a tulburjánzást vágja el. Czippóránál Mózestől a haláljegyességet kivánta. Mózes a hit utján indult, a zsidó nép a törvény utján.

A körülmetélkedés Mózesnél sokkal több lett, mint Ábrahámnál volt. A zsidó néptől csak annyit kért, hogy fokozza le a testi igényeket. Az Úr Jézus követőitől azt kívánja, hogy a halálba kövessék. Eljegyzés, de a halállal. A keresztség általában úgy szerepel, mint az egyházba való fölvétel jele; pedig a Krisztussal való halálos egyesülés jelképe. A keresztség a teljes halálbemenést jelenti Krisztussal együtt. Ha halálba kell mennem, akkor is hü leszek Krisztushoz! A lényeget I.Pét.3:2o-21. fejezi ki. Ami a többinek halálra adatott, az lett az ő megmentőjük. Allegória, jelkép, képmás gyanánt tart meg az, ami másoknak halálra szolgál. És ennek jelképe a vizözön, amely az egész emberiségnek halál volt, Noénak szabadulás. Ott, ahol kétely merül fel, hogy valami Istentől elszakit-e vagy megtart, ott az ember a halált veszi követendőnek, vagyis lemond,; csak ha egészen nyugodt, jó lelkiismerettel tudja megtenni, akkor teszi meg. Ahol emberek véleményében fürdik meg az ember, ott hamis lehet a lelkiismeret, de ha Isten Igéjével telik, meg, akkor tiszta. Amikor Bóra Katalin attól tette függővé a lelkiismeretét, amit a papok és apácák tanitanak, rossz volt a lelkiismeretet, de mikor Isten Igéjére hallgatott, akkor jó volt a lelkiismerete. A Szent Szellem helyébe odalép az emberi parancs, igy hamisitódik meg a lelkiismeret. Jó lelkiismeret keresése nem más, mint Isten Igéjében való megfürdés napról-napra.

Akkor csupán egy kérdés marad számomra: mit kiván Isten tőlem? Róma 12:1-2. "Élő áldozatul..." tehát halálra; "ne szabjátok magatokat e világhoz..." ez is halált je-

lent; szakadjatok el teljesen e világtól. A keresztség tehát nem ujtestamentumi folytatása a körülmetélkedésnek, hanem egészen más életnézet. Mindent odaadni! Ugyanaz, mint a régi tized és a tized mai keresztyén felfogása közti különbség. Mindent adj oda, de ne a papnak, hanem Krisztusnak! Ez azt jelenti, hogy a papnak számot kell adnia arról, hova tette adományomat. Ha valaki adományt ad, Isten előtt felelős, kinek a kezébe tette le. Mert ha valaki odaadta a tizedet, a többivel még elmehetett mulatni: a pap is megkapta a magáét és a hivő is a szabadságot. De a szellemi tized-adás azt jelenti: mindenért felelős vagy! Ha olyan papnak adod adományodat, aki a maga céljaira használja fel, akkor ugy emlékeznek meg arról a mennyben, mint egy csaló adományáról. Ha bibliai keresztyén életet akarunk élni, akkor nem olyan életet kell élni, amilyenné a keresztyénség romlott, hanem állandóan vissza a Bibliához! Vagyis örök reformációra van szükség. Igy lesz az egyház Krisztus egyházává az emberek egyházából.

SZÁRAI HELYETT SÁRA

/I.Móz.17:13-27./

A házadban, már megvásárolt rabszolgától született és az is, akit vásárolt, körülmetéltessék. Az örökkévaló szó ebben az esetben sem jelent végtelent, hiszen a körülmetélkedést felváltotta egy más isteni rendelkezés, a sziv körülmetélése, vagyis a Szent Szellem fenyitő hatalma, aki visszatart attól, ami Istentől elszakit és megszentel bennünket.

"A körülmetéletlen pedig kivettessék..." Ne azért vettessék ki, mert egy szertartást elmulasztott, hanem azért, mert a szertartás értelmét gyalázta meg, amely az, hogy az ember a vágyait /pénz, nyugalom, stb. utáni vágy/ lemetszi. Olyan dolgok ezek, amelyek magukban nem helytelenek, de ezeket körül kell metélni, vagyis Isten szolgálatába kell állitani. Ez a kiirtás ma éppen ugy megvan, mint akkor volt. Ha az isteni célt valaki földi céllal cseréli ki, Isten azt kiirtja az Ő népe közül.

Sára = fejedelemnő; többet jelent, mint Szárai. Ha tehát Isten a feleséget uralkodónőnek nevezi, abból az következik, hogy a feleség nem szolgálója a férjnek, hanem uralkodótársa a családban. A hitleri Németországban minden zsidó nőnek fel kellett venni a Sára nevet, hogy igy ráismerjenek. Hogy felismerte a Sára név jelentőségét a hitleri gondolkodás! A nő helyzete akkor, mikor nem uralkodott, hanem alávetette magát a férfinak, mennyivel megbecsültebb volt, mint ma. Amikor a nő aláveti magát a férfinak, akkor foglalja el azt a helyet, amit Isten a számára kijelölt. A lányokra éppugy vonatkozik az alávetettség, mint az asszonyokra. Ekkor kapja meg a Sára nevet a nő, de nem akkor, mikor a férfit félre akarja tolni és függetleniteni akarja magát. Ilyenkor közönséges szukává lesz az emberek előtt. Hogyan beszél Pál azokról a nőkről, akik a férfi jegyét nem viselik a fejükön! Azt mondja: Olyanok, mint a paráznа nők, akik megnyirják fejüket. I.Kor.11-ben azt irja Pál, hogy az angyalokért kell, hogy a nő alávesse magát a férfinak. Az a nőt nem tudják az angyalok a gyülekezetbe bevenni, aki a férfit félre akarja tolni és

ezt nem lehet helyrehozni azzal, hogy valaki fekete kendőt tesz a feje bubjára, mert ezt később találták ki és Pál idejében nem viselték. Nincs utálatosabb nő Isten gyülekezetében, mint aki független. A nő jelleme azáltal, hogy Éva gyengeségből engedett a kigyónak. Férje nélkül intézkedett és beeingedte a kigyót a paradicsomba. Azzal, hogy Ádám nélkül határozott, azzal, zuditotta az emberiségre azt a csapást, hogy az angyalok a paradicsomból a hideg földre dobták ki az embert. E könnyelmü lépés kapta meg a boszzuját abban, hogy a nő ma is alávetett.

Királyok, uralkodók származnak Sárától. A férfinak engedelmes nő milyen magasra emelkedik! /Hogy beszélt egy gavallér egy hölggyel 50 évvel ezelőtt, és hogy beszélnek a mai fiatalemberek a lányokkal?!/

Az első, aki nevetett Isten igéretén, hogy Ábrahámnak Sárától fia lesz, maga Ábrahám volt. Sok esetben, amikor bölcseknek képzeljük magunkat, egyszerüen hitetlenek vagyunk, mert ugy gondolkodunk, mintha a világ fölött nem állana a Mindenható Isten. Emberi mértékkel gondolkodunk. Csak a mindenható gazemberben hiszünk, de nem a Mindenható Istenbe. Mikor Isten azt mondta Ábrahámnak, hogy "egy év után fiad lesz", már hitt, de nem azonnal lett hivővé. Ábrahám látszólag szerény, de a valóságban hitetlen, amikor azt mondja, megelégszik azzal, ha Izmael lesz az utóda. Sok minden alázatosságnak látszik, ami alantasság és hitetlenség és ugy könyveli el, mint szerénységet. Sok emberi gyengeséget is szeretetnek mondanak. Az emberi erkölcs más, mint az isteni. Pl. a hirnév keresés az emberi erkölcsben erény, Istennál utálatos.

Ismaelnek földi áldásokat igért Isten, mert a test gondolta ki érkezését. Isten az un. hitetlen világba ad testi áldásokat azoknak, akik azt kérik. Ha valaki kint a világban imádkozik Istenhez, Isten sokszor meghallgatja.

"Az Én szövetségemet azonban Izsákkal állítom fel, nem Ismaellel..." Ismael nem Isten szövetségese. Kap testi áldást, de nem szövetséges. Mikor elvégezte Ábrahámmal való beszédét, "felméne az Isten Ábrahámtól". Ahogy Jézus az Olajfák hegyéről felfelé ment, éppugy Isten felfelé ment, vagyis alkalmazkodott az ember fizikai világról alkotott képzetéhez, holott a szellemi világban nincs fizikai fal és le. Ez antroporphizmus, mintha Istennek felfelé kellene mennie ahhoz, hogy a saját helyére menjen. Ez nem mindig van igy; pl. a karácsonyi történetben egyszercsak megjelennek az angyalok a pásztorok előtt.

Az a komolyság, amivel Isten a körülmetélés jegyét Ábrámnak átadta, azt mutatja, hogy Isten szeret és sokkal szigorubb mértékkel méri gyermekeit, mint a világ fiait. Ha valaki világi létére önző, magát dicsőitő, Isten előtt elcsuszik, de ha Isten gyermeke állitja magát a középpontba, tervez földi dolgokat, azt Isten büntetése éri utól. Isten a maga gyermekeit sokkal szigorubban bünteti, mint a világ fiait. Isten szövetsége vérszövetség. "Még nem állottatok ellen vérig", mondja a héberekhez irott levél. Az embernek "vérig" kell ellenállnia. Még a saját földi érdekeit is fel kell áldoznia. Nem azt kell keresnie, ami ebben a világban előnyös, hanem amit Isten kiván, még ha

életét is kell ezért áldoznia, vagy egész földi pályafutását föladnia. A körülmetélés tehát azt jelenti, hogy az ember vérig álljon ellen az Istentől elszakitani akaró kisértéseknek.

ÁBRAHÁM VENDÉGEI

/I.Móz.18:1-15./

Vajon sejtette-e Ábrahám, kik azok, akik sátra előtt elmennek, hogy azt a nagy tisztességet tette nekik? Ábrahám már régen szokva volt az angyal-látogatásokhoz. Éppen azért ébredhettek benne sejtések, melyek megmutatták neki, hogy azok, akik jönnek, nem közönséges emberek. Mint ahogy Keresztelő János megmozdult Erzsébet méhében, amikor Jézus, Mária méhében közeledett, ugy Ábrahám szivében is megmozdulhatott valami, mikor az Ur közeledett feléje. A sejtés azért is ébredt, mert akik jöttek, csodálatos alakok lehettek, akik nem hasonlitottak az arra különben eljáró vándorokhoz. Tehát látott is és sejtett is valamit, s igy tudjuk megmagyarázni azt a csodálatos festői jelenetet, amikor az öreg, 99 éves aggastyán kimegy és az erőteljes, fiatal férfiak előtt meghajlik. Az arra menő vándorokban valami olyan méltóságteljes fenségnek kellett lennie, amely Ábrahámot meg kellett hogy ihlesse.

Akkoriban a legelső, amit egy vándornak nyujtott a vendéglátó gazda, a lábmosás volt. Hiszen abban az időben vagy mezitláb mentek, vagy sarut hordtak, a föld pora tehát egészen ellepte a lábat. Azután egy "fa-

latka" kenyeret és egy "kicsinyke" hust a
ajánl fel Ábrahám, de egy csomó pogácsát
és egy egész borjut hoznak. Tehát amit nyuj-
tani akar, azt egészen alábecsüli és nem
dicséri, vagy dicsérteti azt, amit készi-
tett. Tehát rendkivül szerényen viselkedett.
Akkor ez volt az előkelő. Ma az előkelőség
azt jelenti, hogy az ember dicsekszik azzal,
amit ad, mutogatja, pompát csinál belőle.
Ábrahámban ez az előkelősködés nem volt meg;
oly kicsinynek mutatta magát, mint amilyen
nagy tényleg volt. Amit az Ur a meghivásra
mond neki: "megcsinálhatod", az annyi méltó-
ságot rejtett magában, amennyi csak egy fe-
jedelem szavában lehet, mert nem megköszön-
te, hanem elfogadta, mint szolgai hódolatot.
Pontosan az ellentéte annak,ahogy Ábrahám vi-
selkedik. Pedig az angyal fiatal volt, Ábra-
hám pedig ósz, öreg ember. Az angyalok le-
ülnek a ma k fenségében és ez a két külön-
böző viselkedés vonta meg a határt a menny
és föld, Isten és a teremtmény Ábrahám kö-
zött. Mindamellett annyira bizalmas volt a
közellét, hogy Ábrahám szabadon beszélhe-
tett és adhatta elő véleményét. Példát ad
arra, hogyan imádkozhatunkÖ: közvetlenség,
és mégis óriási különbség aközt, akihez imád-
kozunk és aközt, aki imádkozik. A különbség
Ábrahám és Isten közt ugy tünik, mintha ace-
tilén lámpát gyujtanak fel valahol. Az érde-
kes, hogy a három angyal evett, holott erre
szükségük nem volt. Tehát az angyalok az
emberi testet valósággal magukra öltötték,
azután megint levált róluk az emberi test.
Tehát az anyag nem egyenrangu valóság a
szellemmel, hanem a szellem teremti az
anyagburkot magának és aztán az anyag levá-
lik a szellemről. Isten lehajolt Ábrahámhoz

és ugy viselkedett, mint egy vándor. Az egyszerüségnek és a fenségnek ez az összetétele: Isten! "Legyetek eszesek, mint a kigyók és egyszerüek /vegyitetlenek, átlátszóak/, mint a galambok, mondja az Ur Jézus. A fenség éppen ebben az egyszerüségben jelenik meg. Azok, akik a modorukra, beszédükre, templomi szolgálatukra mindenféle sallangot akasztanak, azok pojácák. Ahhoz hogy az ember Istenhez imádkozzék, a legnagyobb egyszerüség és a legnagyobb hódolat kell.

Ábrahám ott áll és várja, mig a vendégek esznek, a terpentinfa alatt. Ábrahámnak meg kellett rendülnie, mikor kérdezik: "hol van Sára, a te Feleséged?" Honnan tudták, hogy Sára kicsoda? Mikor a tanitványok elmennek halászni és megjelenik a parton Valaki, nem ismerik fel, de szivükben ott a sejtés, hogy az Ur van ott. Ábrahámban is ott van a sejtés és amikor azt kérdik, hol van Sára, már tudja, kivel áll szemben. - Istennek ez a megjelenése mutatja, hogy Ő sokszor ugy közeledik hozzánk, hogy nem vesszük észre, hogy Isten jön, csak lassanként bontakozik ki. Nem minden igehirdetés való arra, hogy az ember meghallja. Az egyik élesen vágja a gondolatokat, osztja szét; a másik pedig ügyetlenül összekavarja. Nem lát világosan, csak beszél. Az ember nem ismeri fel rögtön, hogy valakiben Isten szól, csak lassan kezd kibontakozni előtte. Igy volt Ábrahám is. Lassan megtudta, kivel áll szemben. Az angyal tudta, hol van Sára, de azt is tudta, hogy a függöny mögött hallgatózik. Az Ur azért szólitotta Sárát, hogy hagyja el az öregséget és viselkedjék ugy, mint fiatal asszony, aki akarja hogy gyermeke legyen. Isten megindit valamit

de nekünk is el kell végezni a magunkét. Ábrahám és Sára megértik ezt, amikor azon gondolkodnak, hogy öreg testükből hogy jöhet gyermek. Itt most hitben cselekedni kell, mintha fiatalok lennének. "Vénségemre lenne-é gyönyörüségem?" Ez a házastársi érintkezésre vonatkozik. Ábrahám előbb nevetett, mint Sára. Az ember kételkedését Isten elnézi és lassan neveli hitre az övéit. Ezért a nevetést nem feddi meg. Sárát a fülentése miatt feddi meg. A fogamzás és a beszélgetés közt három hónap telik el. Ezalatt készül el Sára és Ábrahám, hogy hittel várják az Urtól a gyermek fogamzását. Ehhez három hónapot ad az Ur s mikor hisznek, megtörténik a fogamzás. Vannak emberek, akik a kicsiny dolgokat felfujják, a nagy dolgokat pedig lekicsinylik.

ÁBRAHÁM KÖZBENJÁRÁSA SODOMA ÉS GOMORÁÉRT

/I.Móz.18:16-33./

Miután az angyalok ettek, felkeltek és elindultak Sodoma felé. Ábrahám velük megy, ők pedig nem veszik bizalmaskodásnak, mert tudják, hogy Ábrahámnak beszéde van velük. Ábrahám megy a mindenható Isten képével együtt az uton és tudja, kivel megy; közelség és mégis óriási távolság. Ez jellemzi ma is az igazi imádkozót. Ábrahámot Isten kiemeli az alacsonyságból és felemeli királyi magaslatra. Ugy beszél vele, mint barát a baráttal /18.v./. Igy lesz az ember Isten barátjává, de azért a nagy különbség Isten és ember között, megmarad. Milyen jó az egy-

szerü sziv, mert abban, ami egyszerü, van benne igazi aróma. Ábrahám ebben az egyszerüségben tudott felemelkedni Istenhez. Ha mindenféle emberi dologgal, erőlködéssel kicsinositotta volna magát, mint némelyek ezt teszik s Isten kedvét keresve tartják meg a szombatot, meritkeznek be, stb., ilyenekkel tele aggatják magukat s utánozzák a misszionáriusokat isteni küldetés nélkül, akkor bizonyára nem találkozott volna Istennel. Mert akik tele aggatják magukat,/s utánozzák/ mindenféle emberi erőlködéssel, azok Istennel nem találkoznak. Binde Frigyesnek van egy könyve: "Hellige Einfalt" = Szent Egyszerüség. Két egymással viaskodó férfi áll szemben egymással, akik, amikor összetörték egymást, megtalálják az Urat és egymást. Az ember érzi, hogy annak a vajnak, amit Ábrahám feltálalt, az ize igazi volt és Ábrahám szive olyan volt, mint a vaj. Csodálatos egyszerüség és mégis oly fenség tünik elő e történetből, amit az ember a mostani világban nem talál meg.

"Mert tudom róla, hogy megparancsolja..." /19.v./ Nem arról van szó, hogy szeliden, alázatosan tanitani fogja fiait, hanem mindenki parancsolni akar. De ezt Isten nem adta mindenkine. Isteni adomány kell rá. Az egyik kegyelmi ajándék, hogy valki tudjon parancsolni /kübernézisz/ és azok tudnak a legkevésbé parancsolni, akik engedelmeskedni nem tudnak. Pedig egy gyülekezetben kell, hogy legyenek olyanok, akik parancsolni tudnak. A gyülekezet akkor megy tönkre, amikor felveti fejét a lázadás, az engedetlenség. A Sátán hatalma ma leginkább abban nyilvánul meg, hogy itt is, ott is lázongás tör ki;

ma az emberek lélektanához tartozik, hogy sértés az, ha nekik valaki parancsot ad. A régi világ azon épült fel, hogy a pátriárka parancsolt a gyermekeknek és unokáknak. Milyen tehetetlen volt Lót gyermekeivel! És mi lett a moábitákból és az ammonitákból?! Isten leggonoszabb ellenségeivé lettek. Ábrahám törzséből pedig Mózes, Dávid, Salamon, Ezékiel, Dániel, stb. származott azért, mert Ábrahám megparancsolta gyermekeinek és unokáinak, hogy Isten utjaiban járjanak. Az, hogy parancsolni lehessen és a parancsolt elfogadják, mindjobban hiányzik a világból. És mennél jobban hiányzik, annál inkább megyünk az Antikrisztus uralma felé. A vas és cserép keveredtek. A vas nem tudja erejét kifejteni, mert közbe jön a cserép, a demokrácia, az Istentől uralkodásra nem teremtett emberek külön akarata. Ezért nincs gyülöletesebb Isten előtt, mint a függetlenségre való törekvés, mely maga fölött urat, vezetőt elismerni nem akar. Jó, ha az ember megtanul engedelmeskedni; ebben van az igazi boldogság! Ábrahám a 99 év alatt sokszor próbált más uton járni, de megtanulta, hogy Istent az ő tőle munkált uton kell követni és nem a magunk kigondolta uton. Az Isten azokkal, akik neki engedelmesek, az Ő titkait tudatni szokta és az Isten titkai ismereténél csak egy nagyobb ajándék van, a szeretet ajándéka. De ezután mindjárt a bölcsesség ajándéka következik, mely nem más, mint az Isten titkainak az ismerete. A tanitás ajándéka az Isten utjainak az ismerete. És a bölcsességet az öregek, a 99 éves Ábrahámok nyerik el, nem a fiatalok.

Miféle kiáltást hallott az Isten Sodomá-

ból és Gomorából? A bünnel való dicsekvés, a lázongás, a meztelenség stb. kiáltását. De volt egy másféle kiáltás is. A tisztátalan szellemeknek - akik mindezeket a dolgokat intézték - az örömkiáltása, diadalmukban. Ezt mi nem halljuk, de Isten meghallja. "Alámegyek". Miért mondja ezt? Kellet neki lemenni, hogy megtudja, megérett-e az itéletre Sodoma és Gomora? Mikor a két angyal - mert az Ur nem megy le - megérkezik, a sodomaiak mint kiéhezett fenevadak csapnak le árjuk, hogy vétkezzenek velük, mint frissen érkezett férfiakkal ugy, hogy Lótnak kell segiteni s még a házat is ostromolják. A két angyalon mutatja meg Sodoma a maga romlottságának mélységét. Ezért megy a két angyal oda.

Nézzük meg a különbséget aközt, ahogy Ábrahám bánt az angyalokkal és ahogy a sodomabeliek bántak velük. A két férfi ment Sodomába, az Ur pedig Ábrahámmal maradt és ketten beszélgettek együtt. Ábrahám most már azt is tudja, miért jöttek az angyalok. Miért gondolja Ábrahám, hogy Sodomában van 50 igazságos? Mert feltételezi, hogy Lót bizonyságot tett és 50 embert legalább szerzett az Urnak. De Lót, mivel az engedetlenség utján járt, nem tudott szerezni 50 igazságost. Ebből látszik, mit jelentenek az igazságos emberek egy v árosban. Milyen kevés ember kell ahhoz, hogy a jó diadalmaskodjék a rosszon! Kevés embernek a hite is győz. De ha az a meggyőződésünk, hogy a gonosz oly erős, hogy azon változtatni nem lehet, az nem más, mint a Sátán hatalma előtt való meghódolás. Hol a hit, ha a bün hatalmát nézzük és nem Isten hatalmát?! Oly tani-

tók és vezetők kellenek, akik nem arra tanitanak, hogy meg kell hajolni a gonosz hatalma előtt, hanem azt hirdetik, hogy Isten meg tud szabaditani. Ábrahám egy pillanatra sem emelkedik fel; "noha én por és hamu vagyok" - mondja. Ez az, amit az Ujtestamentum alávetettségnek mond. A nőnek a férfihoz való viszonyát is ezzel a szóval jelzi. Amikor lent marad az asszony és nem érzi magát felemelve, akkor tud hatni. Amikor felemelkedik, elveszti hatását. Ábrahámnak fogy a hite Sodomában és mindig nő a hite Istenben. A hit növekedése a tiz-nél megállt és Ábrahám elvesztette a csatát. Mehetett volna tovább, de nem volt több hite és Sodoma elpusztult. Isten nem megy a két angyal után; az itéletvégrehajtást rájuk bizza, de a hivőkkel való érintkezés nagy dolog, azt maga intézi; Ábrahámhoz az Ur megy el. A hivőt Isten nagyon magasra becsüli. Isten nem a vezetőn keresztül áldja meg a gyülekezetet, hanem azokon át, akik odaadják magukat Istennek. Tehát az egyszerü hivőn át adja Isten az áldást és nem az előkelő prédikátoron keresztül. Nekünk a hivőkön kell csüggeni és nem a vezetőkön.

Halál angyala kétféle van: a./ gonosz, akiről a Jelenések könyve azt mondja, hogy fakó lovon ül és megy szét a földön pusztitani; b./ tiszta halálangyal, aki elmetszi az életet. Ilyen volt a két angyal. Van egy középkori szindarab: "Jedermann": Mindenki. Ebben a halál angyala tiszta angyal. Ilyen tiszta angyalról beszél Jung Stilling is. A tisztátalan elviszi az elitéltet, a tiszta kitaszitja. Ez a kherub. A kherub adja az életet és osztja a halált. A tisztátalan angyalok olyanok, mint a

pribékek, aki elszállitják a börtönbe az elitélteket.

A KÉT ANGYAL LÓTNÁL

/I.Móz.19:1-11./

Az angyalok viselkedése különbözik Ábrahámmal és Lóttal szemben. Ha valaki a bün utján jár, annak sokkal nehezebb az angyalokat engedékenységre birni. Tehát annak, aki a bün utján jár, sokat kell vergódnie, mig Isten betér hozzá. Nem mindegy, hogy az ember a bün utján jár, vagy az engedelmesség utján. De Isten kereső szeretete Lóttal szemben éppen ugy megvolt, mint Ábrahámmal szemben. Csak az Isten kinlódni engedet Lótot. Az angyalok először Isten haragvó képét mutatták meg Lótnak, s csak azután a szerető képét, amikor látták Lót vágyódását. Az Ur Jézus is ezt csinálta, mikor elment két emberrel valahová s ugy tett, mintha toyább akarna menni, pedig ott akart maradni. Isten sokszor ugy tesz, mintha nem akarna meghallgatni, pedig már régen el van határozva, hogy meghallgat.

"Hozd ki azokat, hogy velük háljunk" /5.v./. Emiatt nevezik sodomizmusnak azt a bünt, amikor nők nőkkel, férfiak férfiakkal vétkeznek. A leguńdoritóbb bünre kivánták a férfiakat. A régi világban, ha valaki el volt jegyezve, ugy számitott, mintha feleség lenne; de a házasság még nem volt megkötve, ezért mondja az Ige, hogy férfiat még nem ismertek. Lót felajánlja leányait, hogy a két angyalt megmentse. Valószinüleg Lót is megsejtette, kik azok a férfiak, mint ahogy

Ábrahám is megsejtette. A sodomabeliek felháborodtak azon, hogy Lót nem adja ki nekik a férfiakat, holott ő egymaga jövevény Sodomában /9.v./. Mikor a két angyal megérkezett a kapuban találták Lótot, amely a biráskodás székhelye volt. Lót tehát "tanácstag" volt. De most elfelejtik erényeit és rögtön piszkolják, mert odaállt az igazság mellé. Sokszor történik velünk az, hogy amig egy vélemény vagyunk a világgal, felmagasztalnak, de mihelyt megmondjuk az igazat, lenéznek és ellenünk fordulnak. Azok a férfiak, akik Lót házát körülvették, nem ugyanazok voltak, akik a kapuban együtt ültek Lóttal. De a két férfi érkezését hirül vitték a városba és terjedt tovább a hir és igy jutott a csőcselék fülébe, és az gyült össze. Mert csőcselék minden városban van. És amint Jókai "Lélekidomár" c. regényében elmondja, nemcsak a legpiszkosabb vagányfajta tartozik a csőcselékhez, hanem olykor a grófok is. Ott is a kanális vezére egy gróf volt, aki más nevet viselt, mint a söpredék vezére és más nevet, mint gróf. De mindkét helyen ott volt. Ma is vannak, akik a legundoritóbb emberfajtával együtt járnak, a régi világban pedig a legelőkelőbb társaság hivei voltak, de mindkettővel az összeköttetést fenntartják. Isten nemcsak gyógyit, hanem meg is betegit /11.v./. Van tehát betegség, amely Istentől származik. Az a felfogás, hogy minden betegség a Sátántól származik, nem igaz, e hely szerint. A két angyal azért jött Sodomába, hogy elpusztitsa. A halál angyala tehát tiszta angyal. Vajon a Jelenések könyvében tiszta angyal a halál angyala? Aki az életet elmetszi, az Isten tiszta angyala, mert Isten itéli meg, ki meddig élhet. Jóbra vonatkozólag Isten azt

mondta Sátánnak: "a teste a tied, de életét nem veheted el!" Az Isten tiszta angyalai nem foglalkoznak azzal, hogy a tisztátalan halottakat őrizzék, hanem tisztátalan angyalokmak dobják oda, hogy azoknak a hatalma alá kerüljenek. Tehát ha valaki Isten akaratából ugy hal meg, hogy nem emelkedhetik fel Istenhez, hanem tisztátalanok közt jelöli ki Isten a helyét, akkor a tisztátalan angyalok közé jut és ezek oly szellemet árasztanak magukból, amely gyötri azokat, akik köztük vannak. Isten nem kinoz odaát senkit, hanem a hozzánk hasonló emberek, vagy tisztátalan angyalok kinoznak odaát. Olyan levegőt árasztanak magukból, amely a kint, amit a lelkiismeretfurdalás okoz, még elviselhetetlenebbé teszi. A gazdag embert is a visszaemlékezés gyötri és az, hogy semmi megértést nem tapasztalt az őt körülvevő tisztátalan szellemek részéről és ekkor szivében igen erős vágy támadt, hogy egy tiszta lélekkel beszéljen. Ezért összpontositotta figyelmét Ábrahámra és igy jutott abba a tulvilági lehetőségbe, hogy Ábrahámot meglátta Isten kegyelméből. A tulvilágon lehetséges messze látás, messze érzés ma is jelentkezik némelyeknél. Ami ma kivétel, akkor és ott, a tulvilágonə szabályszerü lesz. Odaát a lelkek állapota változik és a nagy közbevetésből nem következik, hogy soha nem fogják egymást meglátni. De az, hogy odaát nincs kárhozat, ördögi álláspont. Ha Isten beteggé tesz, addig hagy benne, amig erre szükségünk van, azután kivesz belőle. De az is lehet, hogy jön a halál tiszta angyala és elmetszi az életet.

Az eddig felolvasott történetből világos

a következő: Lót azért, hogy meggazdagodjék e világban, Sodomában polgárjogot és megtiszteló állást foglalt el. A cél az volt, hogy Sodoma gazdagságából neki is jusson. Ábrahám ezt megvetette. Mivel Lót élete céljául tüzte ki, hogy kivegye részét Sodoma gazdagságából és azok életközösségét elfogadta, oly lelki állapotba jutott, melyben többé nem tudott különbséget tenni nemes és nemtelen között. És ezért, amikor arról volt szó, hogy két vendégét a sodomabeliek gonosz indulatából megmentse, azt képzelte, hogy két leánya tisztaságát fel kell áldoznia e célért. Gonosz, alantas dologgal akart segiteni. Jefte tetténél gonoszabb volt e tett. Lót tehát ki akarta használni Sodomát arra, hogy meggazdagodjék és ezért odafizette a tiszta látását. Ha Isten társaságában marad egy percig sem kételkedik, hogy Isten szeretete a két angyalon kivül két leányát is meg fogja segiteni. Látása tehát elhomályosult. Aki a bünösök társaságában él, egy idő mulva bünnel gyógyit. A bünt használja fel jótéteményre. Ezn a hazug, tisztátalan ut vonta maga után Lót két leányát, akik apjukkal termékenyittették meg magukat és igy született Moáb és Ammon. Tehát bünnel munkálták a jót. Ez ugyanaz, mint mikor valaki azt látja szeretetnek, hogy a bünös büneit fedezze akkor, amikor a bünös még nem tért meg. Fóleg vezető személyliségeknél látjuk ezt gyakran. Tehát valaki igazságosságra törekedhet, de alantas eszközökkel. Lót meg akarta menteni a két angyalt, Lót két lánya igazságosságot akart, hiszen egy-egy nép anyja akartak lenni, és Isten szolgálatába állni, mert Isten akarata volt, hogy az ember a földet betöltse. De oly alantas, sötét klimában éltek benne, mely nem

tudott bizni Isten ragyogó utaiban, hanem sötét emberi utakat kerestek, hogy véghez vigyék, amit jónak láttak. Tehát azok közt, akik Isten igazságosságára törekszenek, különböző nivók vannak. Vannak napfényes, ragyogó és vannak sötétebb, homályosabb rétegek, melyekbe emberi gondolatok keverednek és vannak egészen sötét rétegek, melyekben a bünnel való cimborálást is megengedik, aszerint, hogy valakinek a lelke milyen hatás alatt él. Ezért igen fontos, hogy az ember a tisztátalan környezetből meneküljön. Mert ebben az alacsony, sátáni szférában csak alacsony, sátáni eszközökkel tudja Istent szolgálni. Erre mondja Pál: mindenki alapra épit, de az egyik aranyat, ezüstöt, drágakövet, a másik fát, szénát, pozdorját épit és aki éghető vagyis itéletre való dolgot épit, annak épitménye meg fog égni és a győzedelmesek közül kimarad, ha tüzön át meg is menekül, mert Lót utját követte, aki meg akart gazdagodni és ezért eltürte a sodomai légkört. Látjuk tehát, hogy Isten gyermekei igen különböző nivókban élnek. Az a kérdés, hogy valaki milyen célt tüz maga elé. Ha az igehirdetéssel valakinek a szivében hitet, reménységet, szeretet keltek, azt magammal viszem, de ha csak tudást; ha csak ügyes bibliamagyarázó vagyok, akkor az, amit épitek elvész. Milyen jó. lesz, ha odaát egy csomó ember azzal fogad bennünket, hogy "ekkor és ekkor segitettél nekünk, már elvesztettük bizalmunkat és te segitettél."

Látjuk tehát, hogy az Ótestamentum e 11 versében milyen gazdagság van elrejtve! Milyen világossá teszik e versek azt, hogy különböző széfrákban élünk benne! Vannak keresztyének, akik gyilkosok, tolvajok, sze-

retetlenek közt élnek, csak azért, hogy földi hasznuk legyen. Ezek elvesztik világos látásukat, mint Lót; és vannak, akik lemondanak a nyereségről, azért, hogy Isten gyermekeivel jobban ápolhassák a közösséget. És akik ezt teszik, magasabb légkörben élnek benne. Milyen fontos, hogy az ember milyen helyet választ e világban és hogy be befolyásolja a helyválasztásban az, hogy hol fizetnek többet. Különbséget tesz az is hogy mit hallgat az ember. Az Ujszövetségben olvassuk, hogy Lót igazságos lelkét gyötörte az, amit csak azok beszéltek, akik között élt. Oly emberekkel élt együtt, akikkel arról kellett beszélnie, ami gonosz volt és emiatt lelke folyton szomorkodott, de el kellett viselnie. Tehát oly társaságot válasszunk, amely Istenről beszél. Nemcsak a pénzkeresés, meggazdagodás viheti az embert rossz társaságba, hanem az emberszólás is, vagyis a társadalmi elégedetlenség. Az elégedetlenség oly téma, amely az ember szerencsétlenné teszi és oly emberkkel hozza össze, akik megértik az elégületlenséget, de elszakitják Istentől. A mai állapot soha soha nem következett volna be, ha nem lettek volna olyan emberek, akik elégedetlenségre biztatták a többi embert. Ebből lázadás lett. Ha látták volna, hová visz, nem álltak volna az elégületlenek közé. Imádkoznunk kell Istenhez és várni a szabadulást! Mert aki az elégületlenek közé áll, elveszti hitét, hogy Isten szabadithat, és oly szférába jut bele, amelyben nincs többé reménysége. Az elégületlenség szelleme, ha bejut a szivünkbe, sötét állapotba vezet: szivünk elsötétül. Ha valaki mindenáron ragaszkodik hozzá, hogy igaza van, mindig nagyobb homályba jut bele.

LÓT MENEKÜLÉSE

SODOMA ÉS KÖRNYÉKE ELPUSZTUL

/I.Móz.19:12-38./

Mit jelent az, hogy "ezek kiáltása...?" Az ember elindul egy bizonyos irányban és a gonosz, amiben előre megy, mindig gonoszabbá válik, ugy, hogy Isten fülébe mindig hangosabban szól bele az, amit az ember csinál. Ez emberi elképzelés, de mi csak emberi nyelven tudjuk kifejezni gondolatainkat. A sodomabeliek gonoszsága mindig nagyobb lett s mindig hangosabban követelték Isten angyalai, akik a földi történést vezetik, hogy Isten büntetése érje el őket. Isten angyalai ugy kiáltanak, mint ahogy az oltár alatt levő lelkek a Jelenések könyvében, hogy akadályozza meg Isten azt, hogy a gonosz uralkodjék. Ez a kiáltás a gonoszsággal együtt nő és Isten fülébe hatol. Ha mi nem is hallunk semmit ebből a kiáltásból azért az folyton szaporodik. A világmindenséget betölti a gonoszság ellen tiltakozó tiszta lények - angyalok vagy olyan emberek - kiáltása, akik szenvednek a gonosz miatt.

A régieknél a leánykérés már majdnem azonos volt a házassággal, oly komoly volt az, ha valaki egy leány iránt érdeklődött. E két fiatalember bizonyára a tisztességesebb fiatalsághoz tartozott, mert nekik leány kellett és nem férfi, tehát a sodomizmus bünébe nem estek. Még olyanok voltak, akik a házasságot szükségesnek tartották. Ez is mutatja Sodoma szörnyü romlottságát.

Lót nem érdemelte meg Isten irgalmát, de

Isten sokszor cselekszik irgalomból, anélkül, hogy megérdemelnénk. Isten irgalma sokszor oly embereket ragad meg, akik arra egyáltalán nem érdemesek. Ha erre példát akarunk, gondoljunk saját magunkra. Lót történetében is látjuk Jung Stilling megállapitásainak igazságát, amikor azt olvassuk, hogy a város elpusztitásával két tiszta angyal volt megbizva. A paradicsom utját tiszta angyalok, kerubok állták el. Tehát a tiszta szellemi világot a bünös, mint ellenséget találja magával szemben. A tiszta szellemvilág tehát ugy tünik fel az ember előtt, mint amitől félni kell. Ezért, akik a tiszta szellemi világgal nincsenek jó viszonyban, azokban Jung Stilling könyve csak visszatetszést kelthet, éppugy, mint ahogy Sundar Singh látomásai is visszatetszést keltenek azokban, akik a tiszta szellemvilággal életüket nem rendezték. De nekünk örülnünk kell, hogy Isten angyalai köztünk vannak és kivánnunk kell, hogy köztünk tartózkodjanak, mert bennük egy csodálatos, örömteli világ vesz körül, mely mindennapi életünket derüvel és boldogsággal tölti be. Nekünk ki kell békülnünk a tiszta szellemi világgal. Akik ezt nem kezdték el, azok minden olyan könyvet elutasitanak maguktól, amely a tiszta szellemi világról beszél azzal, hogy ez spiritizmus, pedig csak bennük van félelem a tiszta szellemi világgal szemben. Az emberiség többsége ugyanis nincs tisztázott viszonyban az angyalok világával, ezért az ilyen könyveket nem jó szemmel nézik. Lót történetéből arról értesülünk, amit Jung Stilling igen világosan mond, hogy az itélet a tiszta angyalok kezé-

ból jön. A Jelenések könyvében szó van a halálról és a halál birodalmáról. Mindkettő úgy van feltüntetve, mint ami tisztátalan. Pál úgy beszél a halálról, mint utolsó ellenségről. És mégis van olyan halál képzet is, amelyik tiszta angyalokra mutat rá és nem tisztalanokra. Igy a kerub a forgó pallossal csak nem tisztátalan angyal? Tehát a halált Isten kerubja hozza, de ugyanezek biztositják az élet folyamát, mely Istentől árad ki. Ennek jelképe a tüz, mely melegit, éltet sugároz; hiszen a hidegség a halál. Az élet sokszor válik a halál okozójává azoknál, akik az élettel visszaélnek. A pusztitás oka tehát a tiszta szellemi világban keresendő. A tisztátalan szellemi világ nem elvágja az életet, hanem birtokba veszi azt, akit az élettől elvágtak, mint börtönőr. Ha tehát valaki meghal kárhozat alatt, életét a tiszta angyalok vágják el, de odaát tisztalan angyalok fogadják. Lázár lelkét tiszta angyalok vitték Ábrahám kebelére, a gazdag emberét tisztátalan angyalok fogadták, de mindkettő életét tiszta angyal metszette el. A Sodomabeliek életét is két tiszta angyal vágta el, hiszen Isten nem járt tisztalan angyalokkal. Ugyancsak az angyalok megmentik Lótot és családját. Tehát életet és halált egyaránt osztanak. A betegség is jöhet Istentől, csak a Sátán csinálja. A Sátán angyalai a rabtartók, akik a betegség rabságában őriznek. A megpróbáltatásnak van egy Istentől meghatározott ideje. Isten akaratából maradhat pl. valaki a betegségben benne. Az a felfogás, hogy valaki beteg, csak imádkozni kell és a betegség

elmulik, hamis; mert kérdés, mi Isten akarata az illetővel szemben? Az az érzet, hogy a beteg ember magát a Sátán angyalai kezében érzi, helyes. Ha pedig tisztátalan szellemek kezében érzi magát, helyes, ha szabadulni akar és imádkozik. De mivel Isten adta oda a tisztátalan szellemi hatalomnak a kezébe, hogy megpróbálja, automata rendszerrel, ráimádkozással nem szabadul meg a betegségből. Vagyis, nem hivő imádságra mulik el a betegség, hanem csak akkor ha Isten kitép bennünket a tisztátalan angyalok kezéből. A gyógyulás harc a tiszta és tisztátalan szellemi világ között. A tiszta gyülekezetek tiszta vezetői dobják magukat bele ebbe a harcba, mely a beteget tisztátalan szellemek kezéből kirgadja. De ha e harcot nem Isten, hanem emberek akarják, az ilyen vakmerő emberek a tisztátalan szellemek zsákmányai lesznek, amint azt Truder Dorottya életrajzában olvassuk, hogy valaki imádkozott egy megszállottért és nem az gyógyult meg, hanem az illető jutott megszállás alá. Pál azt mondja: "szüntelen imádkozzatok!" Vagyis ha lelkünk állandóan Istennél időzik, tisztátalan érintésnél a lelkiismeret azonnal megszólal; ez pedig az érzelemvilágon át szól nyugtalanitással és nem az értelmen át. Tehát az ilyen hamar megkapja a figyelmeztetést, hogy ne haladjon azon az uton tovább; de ha nem áll valaki ilyen összeköttetésben Istennel, csak akkor tudja meg, hogy rossz uton jár, amikor már megégette kezét a tüz. Tehát kezdetben sokszor eltévedünk, de minél megszenteltebb az életünk, annál ritkább az eltévedés. Gyakorlat által élesednek szellemi érzékszerveink. Ha valaki

Istennel együtt jár, érzékszervei ugy élesednek, hogy előre megérzi: "erre ne közeledj, mert megégeted a kezed!" A Sátán hatalma alá születünk s ez alól kell Jézus örök királyságába általjutnunk. Ezáltal oly életbe jutunk bele, melyben folyton élesednek érzékszerveink annak megállapitására, hogy valami Isten van-e, vagy Sátántól. Sőt erre külön ajándékot is kap az ember: "Próbáljátok meg a szellemeket, vajon Istentől vannak-e". S ha az ember egy társaságba belép, egyszerre megcsapja vagy az élet, vagy a halál illata. Akinek érzékszervei a világ érzékszerveivel azonosak, az Jung Stillinget visszautasitja, akik érzékszervei pedig ki vannak finomitva a szellemi dolgok iránt, azok megérzik, hogy ez az irás Istentől való lehet csak, mert a szentség árad belőle. Mennél szentebb életü valaki , annál jobban érzi, hogy a betegség tisztalan hatalom és annál jobban gyötri, nem a testi fájdalom, hanem az, hogy a Sátán kezébe van adva és annál jobban próbál menekülni a Sátán kezéből, kivéve, ha oly kijelentést kap, mint Pál: "elég néked az én kegyelmem". Skévás pap fiai esetéhez hasonló /Csel.19./, amikor egyesek u.n. ráimádkozással próbálnak gyógyitani. Az a nagy "Gesundbeterei", ami volt pár év előtt, igen sok lelkit, emberit, tisztátalant hordott magán. Ahhoz, hogy valaki a betegség hatalmával fel merje venni a harcot, az kell, hogy megszentelt életet éljen és Isten kiküldött harcosa legyen. Tehát nem mindenki imádkozhat rá a betegre, hogy gyógyuljon meg, különben a tisztátalan szellemeket magára ingerli és az eredmény nemcsak felsülés, hanem lelki romlás is.

Miért mondta az angyal: "mentsd meg a te életedet"? Mi köze volt ehhez annak, hogy "mátra ne tekints"? A hegyvidék mindig vadabb, a síkság a müvelódésnek, a kulturának a világa. A hegy vad, elhagyatott, a természet romboló eróinek, a pusztitásnak a helye. Szép a hegyvidék, de telve van veszélylyel, vadsággal. A kulturember fél a vadontól. A két angyal azt mondta: "Meneküljetek a hegyre". Mögöttük Sodoma gazdagsága, falai biztonságot nyujtanak, kényelme, szépsge, megszokottsága. "Mentsd meg magad!" Ebben az van, hogy az embernek kivánni kell, hogy Isten megmentse; Isten senkit sem ment meg akarata ellenére. Lót feleségében hiányzott az akarás arra, hogy megmeneküljön. Ha valaki egy összejövetelen van és lelke tele van a világ utáni vággyal, és apap azt kérdi: "hiszel az Ur Jézusban?" - és ó azt feleli szóval vagy felemeléssel: "igen!" -, de szivében ott a vágy a világ felé, akkor megkeményiti a szivét. Ahhoz, hogy az ember megmeneküljön egy belsó átalakulásnak kell végbemennie. A sotéria görög szó nemcsak külsó megmenekülést jelenti, hanem sokkal többet: valami éppé, egészségessé tevést jelent. Belül egészségessé kell lenni. Minden hamisat, mindent, ami ál, tettetett, ami önmagában gyönyörködó, hazug, ami e világ nagyságához köti az embert, ki kell a szivból hajitania. "Mentsd meg magad" azt jelenti, légy eégszségessé belül, éppé, ószintévé és egész lényeddel kapaszkodjál bele a szabaditó Istenbe. Hogy mikor lesz az ember éppé és akarata ószintévé, az nem oly dolog, amit az illetó vagy a prédikátor intézhet. Ugyanez áll a góygyulásra is. Ahhoz, hogy az ember meggyógyuljon, az szükséges, hogy a betegség elvé-

gezze munkáját az illetőben, mert Isten sokszor a betegség által teszi a sziv talaját alkalmassá arra, hogy benne az Ige kikeljen és nevekedésnek induljon. Vannak gyógyulások pl. Ezékiás gyógyulása a fügével, melyek a beteg kárára vannak. Ráimádkozással gyógyitva sokszor ártunk a betegnek és nem használunk.

Lót azt mondja, hogy aki kegyelmet talált az továbbra is kegyelmet fog kapni. Lót tehát ismerte a kegyelmet. Lót azonban a város falában látta a biztonságot éppugy, mint Kain. Az emberek közösségétől nyujtott biztonságban reménykedett még akkor is, ha ezek az emberek gonoszak. A város falai közt biztonságban érzi magát és nem gondol arra, hogy ez a biztonság egyik napról a másikra elrepülhet, mint ahogy most Chilében látjuk. Lót azt hiszi, hogy az emberek nyujtotta biztonság megnyugtatóbb, mint az, amit Isten ad a hegyek közt. Isten szárnyai alatt nem érzi azt a biztonságot, amit az emberi civilizáció falai közt. Szemrehányással tartozom a testvéreknek. Én nem kételkedem abban, hogy értem imádkoznak. Erre szükségem is van. De valahányszor a testvérek segitsége megjelenik, mindig abban áll: "ezt vagy azt az orvosságot szedd be,stb." Tehát az emberi civilizáció nyujtotta oltalom. És attól, hogy az Isten angyalaira bizzam az életem, ugy féltenek, mint a tüztól. Kérdem: hogyan imádkoznak értem, ha az emberi civilizáció tényezőiben jobban biznak, mint Istenben? A mögött, hogy az orvosnak is Isten adta a tudományt, ott bujik meg a hitetlenség: "igen, az orvosság ki van próbálva, de az Istenbe vetett bizalom utja nincs kipróbálva?!" Kapkodnak a civilizáció termékei után, de nem Isten se-

gitsége után. Isten ebbe a hitetlenségbe bele akar nyulni és oda elvezetni, hogy az égiekkel jussunk kapcsolatba és jobban bízzunk Istenben, mint a civilizációban. No Coár=kicsiny, falai között keressünk biztonságot, hanem Isten kęze alatt. Mikor Lót Coár falait választotta, tulajdonképpen Isten kegyelmét cserélte fel vele és nemsokára tovább kellett menekülnie és mégis kiment a vadonba, ahol csak Isten volt oltalmazója. Isten azt akarja, hogy nálunk Magyarországon is végre oly emberek legyenek, akikben egyszerü hit van csak és akik által Isten csodálatos gyógyitásokat visz véghez, mint annakidején Cipri Vigny által, akinek gyógyitásait a Szerb Anna forditásában megjelent "Egyedül Istennel" c. könyvben olvashattuk. Itt Magyarországon tehát Isten egy nagy képmutatást akar legyőzni, egy nagy hitetlenséget, amikor szemünkre veti, hogy az orvosokban bizunk, de Istenben nem bizunk. Én ugy látom és érzem, hogy Isten nem akarja azt, hogy én emberi segitséggel gyógyuljak meg, hanem azt akarja, hogy imádkozzanak a testvérek azért, hogy Isten a Sátán hatalmából szabaditson ki, Isten tiszta angyalai által. Ha a testvérek ezért imádkoznak, Isten meghallgatja az imádságot. Panaszom az, hogy nem ezért imádkoztak, hanem azért, hogy Isten győzzön meg arról, hogy gyógyszerekre van szükségem. El kell oda jutnunk, hogy beleavatkozzunk abba a szellemi harcba, amely a tiszta és tisztátalan szellemek közt folyik az emberekért. Azért küldte rám e betegséget, hogy ebbe a harcba beleszóljak. Mint ahogy Bumhardt is belejutott egy ilyen harcba, noha nem akarta és ezzel az egész egyházzal jutott ellentétbe. Tehát Coár, vagy a vadon! Milyen nagy

Isten kegyelme, mikor egy alacsonyabb uton nyujt segitséget és nem pusztitja el a vá-rost, melybe Lót kivánkozott!

Ez a város, Coár a hegy lábánál feküdt és az ömlő láva, az égből hulló zsarátnok Lótot eltemette volna, tehát sietni kell, hogy utközben ne érje a veszedelem. Lót felesége máris veszedelembe jutott; hátra tekintett és sóbálvánnyá változott.

Vannak olyanok, akik a földi jólétet kivánják. Vigyázzunk, mert az utolsó pillanatban fogunk mindent elvesziteni, mint Lót felesége. Nagyon vigyázzunk, hogy szivünk mivel van tele.

Ábrahám kiment arra a helyre, ahol elvált az angyaloktól és széjjel tekintvén látta a rettentő pusztulást. Még nem tudta, Lót él-e vagy elpusztult. Pedig Isten kegyelme Ábrahámért mentette meg Lótot és családját. Látjuk tehát, mit jelent a hivő imádsága. Isten azért akarja, hogy belevessük magunkat abba a harcba, amely a szellemek közt folyik, hogy imádságunk győzedelmes legyen. Szabaddá kell tenni magunkat mindenféle hittől az emberi civilizációban. Lótot minden gyávasága, hitetlensége ellenére megszabaditott Ábrahám imádsága.

Rengeteg barlang van e vidéken; itt vannak az El-kumráni barlangok is, ahol most az érdekes leleteket találják.

Lót két leányában kétségbeesés és hitetlenség volt. Volt ut, hogy férjet kapjanak; ott kellett volna hagyniok Sodomát és hittel megtérni a civilizációból a vadonba, Istenhez és találtak volna olyan egyszerű embert, mint Ciprian Vignay volt. De Lót és két leánya szégyellt visszamenni Ábrahámhoz. Amikor Ábrahám Izsákra

vonatkozólag hasonló helyzetben lesz és fiát kell kiházasitania, tudni fogja, hogy vannak istenféló emberek ott, Damaszkuszon tul, Háránban. Ott élnek az ő földiei is. Onnan fog kapni hivő feleséget Izsáknak. De Lót egész élete alatt nem ezeket az összeköttetéseket ápolta. Nem tudtak megszégyenülni, mert visszatérni Ábrahámhoz azt jelentette volna, hogy meg kell szégyenülniök. Közel voltak Ábrahámhoz, de mégis egyedül. Mindenki eljut a kétségbeesésbe, aki nem tud megalázkodni.

A lányok bünös emberi uthoz folyamodnak, mert az egészséges utat megvetik. A civilizált ember a civilizálatlanokhoz nem alázkodhatik le. A nagyobbik leány vezette félre a kisebbiket is.

Moáb=az atyától. Lót idősebb lánya ezt a nevet adta a gyermeknek, hogy az atyánktól van, t hát jó helyről való. Benammi = népemnek fia, az én népemből való. A két lány megtért a civilizáció nagy álmából és visszatértek a családi élet szük körébe. Menekvésüket látták abban, hogy utódaik saját népükból valók. Nekik a család kell már, nem a nagyváros, nem a tömeg, nem a sokaság. "Az apánktól, a mi népünktől várjuk az áldást", de nem Istentől várták. Jobb, mint a civilizáció reménysége, de az Istenben való teljes hittől magukat távol tartották. Azok, akik egy magasabb fokon járhattak volna, leszállnak egy alacsonyabb fokra. Nem akarnak a világgal együtt járni, de nem tudnak Istenhez felemelkedni sem. Ebben az állapotban van a kegyesek legnagyobb része. Ennek a gyümölcse az, hogy Moáb és Ammon a legvadabb és leggonoszabb ellenségei lesznek Isten népének. Tehát az ut, ha nem egész

szivvel állunk Isten mellé, mélyebbre visz, mint a természeti vad népek utja. A családtól várjuk az áldást és attól, ami emberi, ami saját lelkünkből telik ki és ebből mindig az átok származik csak. Ha valaki az istenit az emberivel cseréli fel, abból átok születik. Igy lett Moáb és Ammon az átok népévé. Ábrahám sátrában istenféló élet várt volna rájuk, e világ szerint alacsonyabb életmódban ugyan, de Isten angyalai közelségében.

Ez Lót története. Ebből az következik, hogy meneküljünk ki az emberi civilizáció sátáni, gonosz szelleméből. Nem bün a civilizáció áldásaiban való részesedés, de Sodoma falai közt való lakozás Isten megvetése és ez bün. Van isteni és van sátáni civilizáció. A földön elterjedhetett volna isteni civilizáció is, de ezt lassan félretolta az ördögi civilizáció, amely isten helyébe az embert állitotta. És az Isten helyébe lépő ember /Moáb, Bennammi/ volt az, ami a Sátán kezébe adta át a civilizációt. A humanizmus nem más, mint Isten helyébe az ember állitása. Nem ugy tett, mint Alkuin Nagy Károly idejében, hanem az embert tette Isten helyébe. De az ember gyenge, tehetetlen és ezért át kell adja a vezetést a Sátánnak és ezt a pogánysághoz való visszatérést nevezte az embervilág reneszánsz-nak. A humanizmus és a reneszánsz nem volt más, mint az isteni civilizáció kicserélése sátáni civilizációval. A középkor világosságot felváltotta a sötétség; tehát éppen forditva történt, mint ahogy a történelemben tanitják.

GÉRÁRBAN

/I.Móz.20:1-16./

Ábrahám elköltözött Hebronból még délebbre, Beérseba környékére, mely a filiszteus városokkal volt határos. Filiszteusok pedig már akkor is voltak. Ezek krétai eredetü nép voltak, tehát nyugatról hajón költöztek be és foglalták el a partvidékeket. Általában a görög és görög faju népek szivesen foglalták el a partvidékeket. A krétak Palesztina déli partvidékeit szállták meg. Tehát a népfaj nyugatról költözött be és jáfetita volt.

Gérár város volt; Gáza, Askelon szintén szintén városok voltak. Minden egyes városnak külön királya volt. Minden város külön államot képezett. Amikor az egyes városállamokat összefoglalták egy nagy birodalomba, ez már a világbirodalmak kiépülését jelentette. De ez már istentelenséggel járt együtt; mert Isten akarata az volt, hogy az emberiség apró államközösségekben éljen, melyek egymás jogait tiszteletben tartják: de nagy birodalmak létesitése Isten akarata nem volt. Abimélek=atyám, a király. Minden filiszteus uralkodót Abimélekmek hivtak, mint ahogy Egyiptom minden uralkodójának faraó volt a neve. Ismétlődik az egyiptomi történet: Ábrahámnak és Sárának általános megegyezése volt, hogy mindenütt ugy szerepelnek, hogy Sára a huga Ábrahámnak, mert vad, ismeretlen népek közt fordulnak meg, amelyek bizonyos törvényeket tiszteletben tartanak, a férjtől a feleséget nem veszik el, de azt megteszik, hogy a férjet megölik,

ha a feleség megtetszik nekik. Mivel Abimélek azt hirdette, azt hitte, hogy Sára még szabad, elvitette; de Isten őrizte Sárát és megakadályozta, hogy baja történjék. Abimélek magát ártatlannak tekinti, de ez csak félig volt igaz, mert a szándék megszületett, csak abban volt igaza, hogy nem érintette és nem tudta, hogy Sára másnak a felesége. Érdekes Isten és Abimélek viszonya. Hiszen voltak külön filiszteus istenek, mint Pl. Dágon, mégis tudnak oly Istenről is, aki a zsidóknak is Istene és erről ugy beszélnek, mint "Az Isten". Tehát még keveredett az egy-Isten tudat a többi-isten tudattal. Helységek szerint másként és másként magyarázták a több istent, s lassanként elfelejtődött, hogy egy Istenről van szó és más-más istent ünnepeltek. A bávlványkép számitott és nem a valóság, ami mögötte van. A babona és a papi érdek hozta létre, mert a papok érdekében állott hatalmasabbnak feltüntetni a saját istenüket, mint a szomszéd város istenét.

Isten ugy beszél Abimélekhez, mint aki szabályozza azt, hogy az ember egy bünt elkövessen-e vagy nem. Isten benyult Abimélek életébe és megakadályozta, hogy vétkezzék Sárával. Ebből az következik, hogy ha mi több teret engedünk életünkben Istennek azáltal, hogy Isten Igéjével foglalkozunk, imádkozunk Istenhez, akaratunkkal határozottan Istenn mellé állunk, Istent megnyerjük arra, hogy lelkünket távol tartsa a paráznaságtól és más bünöktől. Mikor fiatalok és idősebbek panaszkodnak, hogy nem tudnak ellenállni a parázna kivánságoknak, ennek oka az, hogy tulságosan sokat foglalkoznak parázna képekkel és keveset Is-

tennel. Ha forditva volna, Isten távol tartaná tőlük a kisértést. Tehát nem igaz az, hogy az embernek okvetlenül vétkeznie kell. Azért vétkezünk, mert kivánjuk a bünt és alkalmat keresünk arra, hogy vétkezzünk. Olyan helyekre járunk, olyan könyveket, ujságokat olvasunk, olyan filmeket nézünk meg, amelyek tisztátalanok; ezekben gyönyörködünk és a végén előállunk azzal, hogy Isten teremtett igy és nem tudunk ellenállni, hogy ne vétkezzünk. Pedig ez hazugság, mert az ember keresi az alkalmat, hogy ilyen kisértései legyenek. A házaséleten belül is lehet paráználkodni. De Isten kiment a kisértésből, ha őszintén kérjük tőle. Isten jobban belenyul az emberi életbe, mint sokan gondolják. Látjuk, hogy az Istentől távol levő pogány fejedelmet Isten távol tartja a büntől, vele beszélget. Tehát Isten a világban levőkkel is beszél. Isten minden embert szeret és minden ember gondoskodása tárgyát képezi. Az u.n. hivőknek semmi okuk nincs, hogy a világ fölé emeljék magukat és ugy tekintsék, mintha mindenben kivételezettek és a világ felett levők volnának. Sőt, Isten az ő büneiket szogrubban veszi és keményebben vonja őket felelősségre, mint a világ embereit. Mégis van valami különbség Abimélek és Ábrahám között. Hogy azonban a világ és a hivők között volna-e, ezt a továbbiakban majd meglátjuk.

Ábrahámról itt azt olvassuk, hogy próféta volt. A próféta jellemvonása: "imádkozik teéretted". Tehát Istenhez közelebb áll és közben jár. Isten dolgait tisztábban látja mint más ember. A próféta imádságát jobban meghallgatja, mint másokét, mert az jobban odaadja magát Isten szolgálatára. Tehát a

különbség abban áll, hogy Isten a prófétára többet bíz, mint a világban levőkre. S ha ez Istentől kapott talentumot hüségesen kezeli, akkor Istennél kiváltságos jobokban részesül. Nem minden hivő, hanem a próféta, nem minden tagja a gyülekezetnek, hanem a tanitó. Nem a helyzet tesz bennünket különbekké, hanem a hüséges szolgálat. És egyszer a jutalomosztáskor azt fogják megnézni, ki milyen hüséggel szolgált és nem azt, hogy abban az utcában tanitotte az Ur Jézus, amelyikben lakott. Mert eljön egy nap, amikor sokan azt mondják majd: "Uram, én is a Nap utcai gyülekezetbe jártam, tagja voltam ennek vagy annak a közösségnek, itt is urvacsorát vettem", stb. ennek semmi haszna nem lesz. De ha valaki hüséges volt, annak Isten egyszer azt fogja mondani: "Jól vagyon jó és hü szolgám... menj be a te Uradnak örömébe."

Ábrahámmal éber állapotban beszélt Isten, Abimélekkel csak álomban. Csak kiváltságos hiveivel beszél szemtől szembe. A világgal inkább álomban szól. Álomban az ember érzékszervei le vannak fojtva, az ember akarata nem müködik. Elfogulatlanul hallgatja a szavakat, nézi a történéseket maga körül. Tehát Isten jobban tud beszélni a Tőle idegen emberekkel álomban, mint álmon kivül. Ahhoz, hogy valakivel nappal beszéljen az kell, hogy az illető akarata Isten akaratának alá legyen rendelve. Ezért igen fontos, hogy engedelmesek vagyunk-e Isten iránt. Mert aki engedelmes, sokkal nagyobb dolgokat ért meg, mint aki nem engedelmes. Vannak pillanatnyi engedetlenségek s az emberek általában csak ezt szokták tekintetbe venni, de vannak folyamatosan elkövetett engedetlenségek. Pl. bizonyostársaság,

melybe beletartozom, bizonyos hamis nézetek, amelyekhez ragaszkodom, bizonyos batrátságok, összeköttetések, bizonyos erkölcsök, pletykák, melyekben benne élek és nem veszem észre, hogy engedetlenségben élek benne; pedig ezek veszedelmesebbek, mint a pillanatnyi engedetlenségek. Az ilyen megszokottságokat ki kell vetni életünkből. Akkor szentelődik meg az ember és kezdődik uj élettapasztalat élete folyásában.

Ábrahámmal beszélve nem mond ilyen fenyegetést, hogy "halállal halsz meg..." Tehát a világgal más hangon beszél, mint az övéivel. Halállal fenyegeti meg, mert Abimélek állandó engedetlenségben él Istennel. Abimélek előhivatta szolgáit vagyis a miniszereket és mindent elmondott nekik. Ábrahámnak szemrehányást tett, mely látszólag jogos volt, de Abimélek is oly dolgokat cselekedett, amit nem szabad. Elragadta az országba költözött családból a nőt. De erről mélyen hallgat; csak az Ábrahám vétkét adja elő.

Ábrahám félve járt e helyeken; nagy áldozat volt részéről Ur városa helyett itt járni e vad népek közt, ahol istenfélelem nem volt. Ezt megmondta Abiméleknek is. A király teljes elégtételt ad Sárának. A régieknél, ha valaki egy nőt a gerjedelmére használt és azután kilökte házából, az a nő legdurvább meggyalázása volt. Ha pedig egy nővel szemben tévedésből elkövetett valamit és utána megtisztelte ajándékkal, az a nő igazolása volt. Ezt teszi a király Sárával. Teljes elégtételt ad. Isten ezután leveszi az asszonyokról a büntetést. Akkor más világ volt, mert fájt az, ha nem születtek gyermekek. Ma inkább annak örülnének,

ha Isten bezárná a nő méhét.
Különbség van a faraó és Abimélek eljárása közt. A faraó is megajándékozta Ábrámot, de ajtót mutatott neki. Abimélek pedig azt mondja: itt az ország tárva előttetek. Abimélek nagy sulyt helyezett arra, hogy Ábrahámmal jó viszonyban legyen.

ÁBRAHÁM SZÖVETSÉGE ABIMÉLEKKEL

/I.Móz.21:22-34./

Ma, ha valakiről tudják, hogy istenféló, kilökik a hivatalából és szivesen lökné ki, ha lehetne, valamelyik szputnyikból valamelyik bolygóra, hogy ne legyen itt. Akkor pedig Abimélek király hadügyminiszterével együtt Ábrahámhoz megy és azt mondja: mivel Isten veled van, országomnak érdeke, hogy jóba légy velünk. Mert egy istenféló nép árnyékában élni menedék. Látjuk, micsoda "csodálatos fejlódésen" ment ót az emberiség. A haladás abban áll, hogy megvetik és lenézik az Istent; hiszen "mi haladó emberek vagyunk" ez a jelszó.

Ábrahám megdorgálta Abiméleket a kutért. Kut alatt vizmedencét kell érteni, melyben a nagy esőzések alkalmával összegyüjtötték a vizet. Rendszerint a föld alatt voltak, sokszor egészn termek egymás mellett, melyeket vizzel töltöttek meg. Mindenki épitett ilyen kutat magának, hogyha jön a száraz idő, legyen vize. Igy tett Ábrahám is, de a filiszteusok, akik többen voltak, elvették. Abimélek kijelentette, hogy nem

tudja, ki müvelte ezt a dolgot. Általában igy szokták mondani. Ha valaki egy ország ellen merényletet követ el és kijelenti, hogy "nem tudtam róla", az illetőnek ezt megbocsátják. Ezután Ábrahám megajándékozza Abiméleket, és mivel nem bizik egészen Abimélek diplomáciai őszinteségében, ezért hét állat külön ajándékozásával dokumentálja, hogy a kut az övé. E kut mellett esküttettek egymásnak, ezért lett Beérséba a kut neve. Beér=kut; seba=eskü; Beérseba = eskü kutja.

Ez a történet megmutatja nekünk, hogy becsültek meg akkor egy prófétát és hogy becsüljük meg ma a prófétákat és tanitókat. Az istentelen világin fejedelem külön látogatást tesz a prófétánál. Tehát tényleg "haladunk", fejlődés van a világban: mindig távolabb és távolabb Istentől.

Ábrahám is jól érezte magát a filiszteusok földén és ezért sok ideig maradt ott.

IZSÁK SZÜLETÉSE

/I.Móz.21:1-13./

"Az Ur meglátogatta Sárát..." vagyis megfogamzott a gyermek. "És aképpen cselekedék, amint mondotta vala..." vagyis megszületett Izsák. Tehát az Irás jelzi a kezdetet és a véget. Az Urnak ez a tette szövetségkötés. Szövetséget kötött Ábrahámmal és Sárával, hogy gyermeke születik és ezt a szövetséget megőrizte. A szövetséghez hozzátartozik az időpont is. Az időpontot is megtartotta az Ur. Isten paran-

csára kellett Izsáknak nevezni a gyermeket. Sára nevetett, de letagadta. Isten büntetésből Nevetésnek neveztette a gyermeket, aki születik. Emberi részről a szövetséghez tartozik az engedelmesség. Ahogy Isten, Ábrahám is megtartotta a szövetséget. A körülmetélést is Isten parancsolta; Ábrahám ennek is engedelmeskedett.

E kis szakasz igen jelentős része a Szentirásnak, mert a Bibliát Testamentumnak, Szövetségnek is nevezik. Ez azt jelenti, hogy a szövetség ember és Isten között a Biblia legfontosabb tárgyai közé tartozik. Nekünk mindannyiunknak szövetségre kell lépnünk Istennel. Ez kétoldalu. Ime az Ur megtartotta, amit igért, az embernek is meg kell tartani, amit Isten parancsolt. Nevetséges volt, hogy a gyermek ezt a nevet kapja, hogy "Izsák", de Ábrahám ezt a büntetést magára vette és Sára szinte örült, hogy fia a vidámság nevét viselte. Nemcsak a bünre emlékeztette óket, hanem az örömre is amely annyi évtized várakozását koronázta: az isteni igéret megvalósulására. A szövetség Isten és ember közt általában vigságot jelent. Ami e szövetségból születik, az öröm, kacagás. Tehát nem idegenkednünk attól, hogy Istennel szövetséget kössünk. A szövetség önlekötelezettség. Ha pedig valaki magát lekötelezi, nem szabad többé. Ezért az igehirdetésben háttérbe szorul, nem beszélnek róla. Mert nem szivesen kötik le magukat az emberek Istennek. Laza viszonyt akarnak inkább, melyben az ember elfogadja az áldásokat, de nem köti le magát semmire sem. Sőt dogmákat találnak ki, hogy az Isten egyoldaluan köti le magát s aki megtért már birtokában van az üdvösségnek, az örök

bünbocsánatnak. Kitaláltak oly viszonyt, amely csak az Istent kötelezi, az embert nem. De itt látjuk, hogy a szerződésnek két oldala van. Ábrahámnak terhet jelentett e különös név viselése és a körülmetélés, mely egész életre szóló elkötelezés arra, hogy az ember elvágja magát a földi tultengő világi vágyaktól és önmegtartóztató életet él. Az Istennel kötött szerződésben a körülmetélés gondolata, hogy t.i. Istennel kötött szerződésben a körülmetélés gondolata, hogy t.i. Istennek odaszentelem magam és Isten nélkül semmit sem érintek, ez terhet jelent az embernek; körösköröl elvágni magát e világtól. Ezért nem foglal el sok helyet az igehirdetésben sem és a keresztyén életben. sem. De mintahogy Sára és Ábrahám is utóbb belátták, hogy a nevetés bearanyozza a keresztyén életét, ugy minda.ok, akik oda tudják adni magukat Istennek ezen a földönk mindazok életébe e szerződéssel együtt bevonul valami oly öröm: Izsák, melyet nem ismer a világ, csak azok, akik ezt az önfegyelmet magukban megvalósitják. E szerződést ugy köti az ember, hogy odaadja magát Istennek és akkor Isten igéretei is valósággá válnak reá nézve. Isten igéreteit nem lehet egyoldaluan igénybe venni. Az embernek oda kell állnia Isten elé, s azt mondani: "Uram, én odaadom magam neked!" E szerződést jó sokszor megismételni. Többekről olvassuk, hogy magukat Istennel eljegyezték /Oberling lelkész, Jung Stilling, stb./, Megbocsátott bünből szállt fel a csodálatos illat, mely az embert megkapja e helyen. Isten megvalósitja igéretét, Ábrahám engedelmes-

kedik Istennek. Ime a szerző is a földi ember és Isten között.

A kilenc hónap elején mondta Sára: "Aki csak hallja, nevet rajta." /6.v./ Ha összehasonlitjuk Erzsébettel, Keresztelő János anyjával, azt látjuk, hogy Erzsébet elrejtőzködött arra az időre, amig kihordta Keresztelő Jánost. Sára pedig, mint egy fejedelemnő - mert neve ezt jelenti - kiállt és nem bujt el; büszke volt arra, hogy gyermeke lesz. Erzsébet lényében volt valami szerény, elhuzódó. Kettejük viselkedése az eredményben is különbözik. A félrehuzódó, szerény Erzsébet fia Isten mennydörgő prófétája lett, Izsák pedig félrehuzódó lett, egész életében nem sok vizet zavart. Izsák a szelid öröm kifejezése.

A gyermek elválasztása abban az időben később történt. Izsák már kis legényke volt. Ezt a napot Ábrahám örömünneppé változtatta. Elképzelhető, mily büszkeséggel nézett Hágárra; ez bántotta Hágárt. Mint ahogy korábban Hágár viselkedése bántotta Sárát. Hágár fia, Ismael már nagyobb volt, észrevette anyján a haragot és anyja mellé állva csufolta a kis Izsákot; ezt meg Sára vette észre és ott volt a civakodás a két asszony közt. Sára azt követeli Ábrahámtól, hogy üzze el a háztól Hágárt és gyermekét; mert nem akar törni senkit, aki az ő és gyermeke méltóságát sérti. De a gondolat, hogy Hágárt élüzze, nem akart Ábrahám szivében helyet foglalni. Részint, mert Ábrahám lovagias férfi volt, másrészt, mert szerette Ismaelt és gondoskodni akart róla. Szerette Hágárt is, akitől a gyermeke született és nem akart

türni, hogy gyermekére valaki kancsal szemmel nézzen. Ekkor történt, hogy Isten jelt ad: "Ne legyen a gondolat idegen; hadd menjen ki Hágár a pusztába, én gondoskodni fogok róla, mert az ő gyermeke a te gyermeked és érted fogom megáldani Ismaelt." "Nem lesz örökös..." /10.v./ Ez azt jelenti, hogy Ismael sem maradhat otthon, az igéret földén, mert ez kizárólag Izsáké.

Az ember hajlandó a saját korlátozott látása szerint ítélni meg a dolgokat. Ábrahám otthon akar nyutani a gyermeknek és anyjának, meleg, szerető otthont, de Isten másképp is tud gondoskodni az emberekről. És ha Isten megígéri, hogy gondoskodni fog, Ábrahámnak nincs többé joga ellenállni. Ezért mondja: "ne tünjék fel e dolog idegennek előtted". Isten kivánsága Sára kivánságával egyezett és nem Ábrahám kivánságával.

"Néppé teszem..." Mit jelent ez? Az emberek, ahogy e világra születnek, sokszór elkallódnak még akkor is, ha kisebb csoportokban éltek egyideig: beleolvadnak más népekbe, közösségekbe; nem lesz nevük, nem lesz történetük: más népek alkotórészeivé szivódnak fel. Ezzel szemben vannak emberek, akik a maguk bélyegét nyomják azokra, akik tőlük származnak, sőt azokra is, akik a tőlük származó nemzetbe beleolvadnak és igy egy népet alkotnak. Ezeknek az összetartozása egy bizonyos csoportot fejez ki, amelyet a Szentirás ugy nevez, hogy nép. A nép nem olyanokból áll, akik rokonok egymással, és egy őstől származtak le, hanem oly népcsoport, melyben az alapitó bélyegét rányomta a tőle születőkre és amelybe beleolvasztanak más embereket és saját bélyegü-

ket nyomják rájuk. Mint pl. a sváb Herceg Ferencből lett az egyik legnagyobb magyar iró. Ismael tehát egy emberfajta, akinek hivatása lesz e világban: Isten nem engedi elkallódni. Az ezer éves uralkodás alatt élni fognak azok a népek, amelyek az Antikrisztus alatt a földön éltek és bizonyos hivatást kapnak: a visszatérő Jézus alattvalóivá válnak, de népi jellegüket megtartják. Tehát a nemzeti érzület nem bünös dolog, mint ahogy kozmopolita pietista keresztyének mosolyognak a nemzeti érzéshez ragaszkodókon, hanem Isten akarat az, hogy mindenki azt a hivatást, amelybe Isten helyezte, betöltse, és azokat az ajándékokat amiket Isten rábizott, használja saját népe és más népek javára. Sőt, az uj égen és uj földön is népek fognak élni, akikhez kiviszik a Király dicsőségét és gyógyulni fognak az élet fája leveleitől és hódolatukat beküldik a szent városba, a Királynak, tehát odaszentelik magukat teljes erővel a nagy Királynak, és a maguk különleges népi életét kifejtik a nagy Király dicsőségére. Tehát Ismael nem vész el a népek tengerében, hanem különálló néppé lesz, melynek feladata lesz a nagy világfejlődésben. Milyen [illegible] nép származott Ismaeltől? Az arab nép központi alkotó része ismaelita, de a mai arab nép nagyobb réteget ölel fel, mint csak Ismael utódait. Milyen sorsa lesz Ismaelnek az ezeréves birodalomban? Vidám, boldog sorsa lesz, mert a nagy Király előtt meghódol és részt vesz az ezeréves uralom boldogságában. Azok a sebek tehát, amelyekkel Ismael elindult, a történelem folyamán meggyógyultak. A nyers, szeretetlen bánásmód elvadulást okozott Ismael lelkében, ezért lett ijjásszá, katonává. A mohamedá-

nok ajánlatot tesznek a keresztyének felé, hogy egyesüljenek egymással az istentelenség ellen. A történelem folyamán tehát az igazságtalanságok lassankint gyógyulnak. Az ezeréves uralkodás alatt gyorsabban megy végbe a gyógyulás, de nem fejeződik be, mert az uj ég uj földön is élnek majd még a népek szivében keserüségek, melyek gyógyulásra várnak. Az Isten nemcsak az egyházzal törődik, hanem az egész világgal is és ugy vezeti az emberi történelmet, hogy az emberi lelkek meggyógyuljanak akkor is, ha nem tértek meg.

HÁGÁR ÉS ISMAEL ELÜZETÉSE

/I.Móz.21,14-21./

Ábrahám kenyeret és egy tömlő vizet adott át Hágárnak és elbocsátotta őt és a gyermek Ismaelt. Az akkori kenyér otthon sült, tartalmas kenyér volt, sokkal táplálóbb, mint a mostani pékkenyér. Beérsébа Hebrontól délre fekszik, tehát sok-sok kilóméterre vándorolt Hágár. Utközben inniok kellett és a viz elfogyott. Hágár kétségbe esett és letette a gyermeket egy pusztai bokor alá, amely éppen csak árnyékot ad. Ő maga pedig jó messzire ment tőle, mert nem volt szive látni, hogyan fog szomjan halni. Jellemző, hogy az Isten nélkül élő ember akkor, amikor ilyen nyomoruságba jut, elveszti a reménységét, kétségbe esik és nem tud mást, mint lemondani és sirni. Ez mutatja, hogy Hágár nem tért meg az Istenhez, de ebből nem az következik, hogy Isten őt elfelejtette volna. Isten

ebben a kétségbeesett állapotában is hozzá-
hajol és segit rajta. A gyermek szavát hal-
lotta meg Isten, mert Ábrahám gyermeke
volt! Milyen hü az Isten! Mikor tovább men-
tek, Isten uj forrást nyitott és gondosko-
dott róluk. Sokszor tünik ugy, mintha Is-
ten elzárkóznék, de a kellő pillanatban a
forrás megnyilik.

Párán a Sinai félszigeten van. Itt la-
kott Ismael. Hágár egyiptomi származásu
volt, és azt nem felejtette el soha és fi-
ának egyiptomi lányt szerzett, aki elhozta
Egyiptom dicsőségének, gazdagságának, örö-
meinek minden kincsét. De Egyiptom nem tu-
dott adni Istenbe vetett hitet. Minden ál-
dás Istentől jön és Isten nélkül elveszünk.
Az embernek állandóan kiáltani kell Isten-
hez, hogy az Isten el ne ejtsen bennünket
az Ő szent kezéből, mert ha elejt, nem se-
git rajtunk senki sem.

IZSÁK FELÁLDOZÁSA

/I.Móz.22:1-24./

Ez a fejezet a Biblia legnevezetesebb
fejezetei közé tartozik. Mig számunkra a
legmélyebb, legtöbbet jelentő fejezetei
közé tartozik, addig a hitetlenek és a Bib-
lia kijelentéseiben kételkedők számára a
mübotránkozás tárgya. Azt mondják, kegyet-
len Isten az, aki az apától ezt kivánja,
hogy fiát áldozza meg neki. Az ősi ember-
áldozat egyik nyomát találjuk itt szerin-
tük, amely a vad népeknél volt szokásban.
A Biblia csökevényes részeként tekintik e

fejezetet, mely a régi vad korszakot tükrözi vissza. Ha Ábrahám életét egészen magunk elé állitjuk, azt kell mondanunk, hogy itt engedelmessége a csucspontot éri el. Isten azért hivta ki Ur városából, hogy uj hazát ad neki, mely az övé lesz. Ur sürün lakott város volt Babilon azon a részén, mely akkor tele volt kisebb államokkal. A babiloni Athénként szerepelt. Az irodalom, müveltség központja volt. Ott tehát lehetetlen volt uj országot alapitani; ki kellett jönnie oly helyre, amely ha nem is üres, de üressé lesz. Oly népek közé vezett, amelyk akkor még nem értek meg az itéletre, de a romlás utján oly gyorsan haladtak, hogy számolni kellett azzal, hogy isteni tiélet fogja elpusztitani őket. A föld megürül és a kész városokat elfoglalhatja Ábrahám népe. Éppugy, ahogy a magyarok is kész városokat találtak ii , amelyekbe beköltözhettek. Igy a zsidókat is később kész városok várták, amikor Józsué vezetése alatt Kanaán földére beköltöztek. Isten ezt előre látva hivta ki Ábrahámot, aki először Háránba jutott, majd amikor Tháré meghalt, beköltözött Kanaán földére. Ahhoz azonban, hogy Ábrahám családja elfoglalja ezt az országot, az is kellett, hogy családja legyen. De legtovább késett a megigért fiu születése. Tudjuk, menynyi próbán ment át addig, amig valóra vált Izsák születése. Hányszor igérte meg Isten neki, hogy "mint az ég csillagai", olyan nagy számu lesz az utóda, de ebből az óriási tömegből egyetlen utód sem jelentkezett. Végre 99 éves korában Isten megjelent és azt mondta: "egy éven belül Sárának fia lesz". Ez a jövendölé teljesült. Izsák meg-

született. E különös nevet kellett viselnie, hogy Izsák=nevetés. Minden elkészült arra, hogy végre annyi mellékut, csalódás, várakozás után Ábrahám ivadéka kiteljesedjék és a szaporodás utján meginduljon. Izsák közben nagyobb fiu lett és akkor egyszerre Isten szava felhangzott és azt mondta: "eredj arra a helyre, amit mutatok neked és áldozd fel fiadat". Isten e szava éles ellentétben állt a jövendölésekkel. Hiszen azt igérte, hogy ettól a fiutól lesz megszámlálhatatlan Izráel népe. De egy percig sem habozott, hanem azonnal kész volt arra, hogy Isten kegyetlennek látszó parancsát teljesitse. Meg volt győződve, - mint a Biblia más helyen irja -, hogy Isten még a halottak közül is visszadhatja Izsákot. Most ez számára igen gyötrelmes, nehéz próba, de Istenben kételkedni nem akart. Engedelmeskedett vakon. A hit kifejlődésének ez a csucspontja volt. S ha Isten a zsidókhoz annyi évezreden át hüséges volt, ennek okát Ábrahám hüségében kell keresnünk, aki Istennek legképtelenebbnek látszó kivánságát is teljesitette. Mikor Ábrahám szivét általjárta a tőr és szinte halálos sebbel hajlandó volt Izsákot feláldozni, a olyan fokát látjuk, amely szinte képtelennek tünik előttünk. A Názáreti Jézus Krisztus áldozatával szemben is értelmetlenül állnak azok az emberek, akik e történetet kritizálják és ugyanugy értelmetlenül állnak azokkal a szenvedésekkel szemben, amelyeket ma kell szenvednünk. Értelmetlenül állnak azért, mert nem ismerik a szenvedések igazi értelmét. Ugyanugy álltak Jób barátai a szenvedésekkel szemben, s csak Jób vétkével tudták magyarázni, mert nem tudták

elviselni a gondolatot, hogy a hivőnek magának kell a szenvedések ily mélységébe kerülnie és leszállania. Azok, akik felületesen veszik az életet és a szeretet alatt lágy, megalkuvó és könnyen felszinen átsiklóló lágyságot értenek, azok állnak értetlenül ezzel a fejezettel szemben, de a Golgota keresztjével szemben is. Ahogy Ábrahámot életében egyik csalódás a másik után éri, mig elérkezik élete legnagyobb csalódásához, amit azonban nem akar elfogadni csalódásnak, mert nem akar Istenben kételkedni: éppugy áll előttünk az isteni áldozat, amint mindig mélyebbre hatolva a szenvedések mélységébe, a Golgota keresztjén láttatja velünk az egyszülött Fiut egyedül a rettentő sötétségben, nem találva meghallgatásra a kivánsága, hogy "muljék el tőlem e keserü pohár", hanem ugy kiáltson fel: "Én Istenem, én Istenem miért hagytál el engemet?" Ábrahám életében ez a belső szenvedés előrevetett árnya annak a szenvedésnek, amely a mennyei Atya szivét hasitja át, amikor egyszülött Fiát odaadta a szenvedésre. Izsák megmenekült, mert az utolsó pillanatban égi angyal jelent meg; de Jézusnak meg kellett halnia, hozzá nem jött el az angyal. Az isteni szeretetnek ez az utja sok alakban jelent meg az Ószövetségben, mielőtt Jézus a földre jött volna, de legéltetőbben itt áll előttünk. Nem a tény, az áldozat ténye az, ami bennünket érdekel, hanem az a nevelés, amelyen Ábrahám keresztülment, amely idáig eljuttatta őt, amely az áldozatnak ezt a lelkületét kitermelte, beoltotta az emberiségbe, hogy akkor is kitartson Isten hüségébe vetett hite mellett, amikor minden elsötétedik, a lélek egészen egyedül marad és

semmi sem mutatja, hogy Isten szeret. Aki ezelőtt az isteni ut előtt a szivét bezárta, az soha meg sem értette a Golgota keresztjét. Ahhoz, hogy valaki Istenhez igazán megtérjen, az áldozó szeretetnek ezt az utját kell elfogadnia. Csak aki kész ezen az uton járni, csak az lesz egy a Golgotán függő Jézussal, csak az fogja átélni a halálközösség után az élet közösségét. Ábrahám elkisérte Jézust a Golgota szenvedéséig két ezer évvel Jézus születése előtt, amikor Izsákot kész volt megáldozni. Ez a történet igazi értelme.

Isten valamit beoltott az emberiségbe ezzel a történettel, ami nélkül az emberiség soha Isten utját az emberrel meg nem értheti. Az emberek ebben az életben, ebben a világban akarnak boldogok lenni, és azt, hogy csak a testi halál után következik az igazi boldogság és öröm, azt befogadni nem képesek. Isten szeretetét kicsinyes, földi ajándékok adásában látják. Pedig a szeretet akkor boldog, ha megtanult vérezni, a legdrágábbat odaadni. Pál arról beszél, hogy betölti Jézus szenvedésének maradványát. Ez nem helyettesitő áldozat, hanem egyesitő áldozat; olyan, mint a vérszerződés volt az ősmagyarok vezéreinél; vagy amit Pál igy fejez ki: "szenvedések által teszi tökéletesekké a megszenteltetket!"

Az I.Móz.22. e leckéjén kivül vannak itt még érdekes részletek is. Pl. az, hogy az Isten nem mutatta meg rögtön a helyet, ahol meg kell áldozni Izsákot. Három napig kell vándorolniok, amig elérnek arra a helyre, ahonnan megpillantotta Ábrahám az Isten-

tól kiválasztott helyet. Három napig nem szólhatott és nem mondhatta meg senkinek, hogy mi üzi őt. Ez a három nap nemcsak képes ábrázolása annak a három évnek, amit Jézus a bünös emberek közt a földön élt, és annak a három napnak, amit a föld gyomrában töltött, hanem ez a három nap volt Ábrahám életében a próbának a kiélezése. Hirtelen tettet az ember könnyebben végrehajt, mint olyat, amit három napig kellett a szivében hordania azzal a kisértéssel, hogy félreáll és nem teszi meg. A harmadik napon, mikor felemelte szemét, látta meg azt a helyet, ahol egy nagyon érdekes találkozás ment végbe; ahol Melkisédekkel találkozott és ahol az áldását kapta, ott volt a hely, ahol mindent oda kellett adnia. Ábrahámnak ez a tette szentelte meg ezt a helyet, a Mória hegyét, mely Jeruzsálem keleti oldalán terült el Sion hegye felett; ott laktak a jebuzeusok. Ennek a helynek észak felé folytatása a Mória hegye; ennek folytatása volt a későbbi Antónia erőd, ahol Jézust megostorozták. Ott, ahol később a véres áldozatot mutatták be, ott épült az az oltár, melyet Ábrahám épitett. Az a hely lett később a templomi szolgálat helye. Megszentelt hely, melyet egy szivből hozott igazi áldozat szentelt meg. Az a kos, amelyet Ábrahám áldozott, csak egyszerü kos volt, de jelképe Isten Bárányának, aki az ember helyébe odaállitotta a Maga áldozatát. Micsoda öröm volt Ábrahám számára, mikor Izsák felszabadult és apja keblére borult. Micsoda találkozás volt az ősz apa és fia között?! Mily megható és mélységesen mély jelenetek csoportosulnak e történetben! Ilyeneket az egész

Bibliában keveset találunk.

Azok után, amik itt történtek, Ábrahám kellemes hirt hallott az északi rokonokról, akik Urból szintén elköltöztek, de megálltak Hárában. Nákhornak, Ábrahám testvérének felesége, Milkha gyermeket szült és Ábrahám örült, hogy a család nagyobbodik. A család iránti szeretet szivében maradt, hael is költözött messze, mint ahogy a keresztyén embernek nem kell megvetnie a rokoni kapcsolatokat. Azért is örvendetes volt e hir, mert Izsáknak nem kellett feleséget venni Kanaán földéről, ahogyan Ézsaunak, sem Egyiptomból, ahonnan Ismael házasodott, hanem Hárából hozathatott feleséget, akit Izsák nem is látott, hanem Isten jelölt ki, mutatván annak az utját, hogy hogyan kell a keresztyén embernek házasságot kötni. Ábrahám élete végét beragyogta ez a meleg családi fény. Mostmár nem következik több áldozat; örülhetett annak, hogy Isten igéretét teljesiti. Ebben a békességben halt meg Sára és Ábrahám, tudva, hogy Isten teljesiteni fogja igéretét.

Ez a fejezet azt mutatja, hogy Istennek be kellett oltani az emberiségbe azt a lélekmenetet, mellyel a szenvedéseket magába bocsássa, mert a szenvedések képesek alkalmassá tenni az embert arra, hogy Isten szeretetét magába fogadja. Csak az a lélek, aki a szenvedéseket átélte, tudja befogadni azt a szeretetet, mely Jézust a keresztre vitte.

Jahve Jire = majd az Isten meglátja. Isten látása gondviselés is. A héberben a kettőt ugyanaz a szó fejezi ki. Amit Isten lát, az gondviselés.

ISTEN FELESÉGGEL AJÁNDÉKOZZA MEG IZSÁKOT

/I.Móz.24:1-16./

Elérkezett az az idő, amikor Izsákot meg kellett házasitani. Ábrahám a következőképpen gondoskodott róla; két dolgot nem akart: 1. Izsáknak nem szabad visszatérni oda, ahonnan őt Isten kihivta. 2. Izsák ne vegyen feleséget ama föld lakosai közül, akik közt lakik, mert azok az Istentől való eltávolodás utján haladnak és ha Izsák ezekkel rokonságba kerül, előbb-utóbb romlásba jutnak Izsák és utódai; az asszony rossz utra fogja csábitani férjét. Izsáknak tehát Ábrahám elhagyott rokonai közül kell feleséget kapnia. Ezeket Ur városban hagyták, amig Ábrahám Háránba költözött. De később Háránba mentek a rokonok és ott maradtak, mikor Ábrahám elment Háránból. Ábrahám tudomást szerzett rokonai megszaporodásáról, és tudta, mennyi nemzetsége él Háránban; onnan kaphat fiának feleséget, csak Isten kell, hogy kiválassza. Ábrahám rokonai istnfélők voltak, bár Lábánnál és Rákhelnél a bálványok már feltünnek. A theráfok, a házi bálványok már náluk is találhatók voltak. Ezeket lopta el Rákhel és vitte magával, de Izsák fia Jákób később elpusztitotta őket. Ez a bálványimádás bekerült egyszer a családba, de Béthuelnél ennek nyomát nem találjuk. E háráni elég nagy területen olyan átmenő lakosság volt, nemzetek Galileája, vagyis nemzetek köre, akik ott átmenetileg letelepedtek

és ezek közt jelentős tisztelet tárgyát képezte Ábrahám rokonsága. A föld alól kiásott emlékeken oly neveket találtak, amelyek csak a héberek közt fordulhattak elő. Úgy látszik, volt oly város, amelyben főleg Ábrahám rokonai laktak. Mikor Eliézer felkutatta Ábrahám rokonait, tudta hová kell mennie, melyik városba. Goimnak éppen ezért nevezték e vidéket, mert ilyen rokonságból képezett családok laktak itt.

Ábrahám Eliézert határozott utasitással küldte el. Mikor megérkezett, várta Ábrahám rokonait, hogy velük megismerkedjék. Ahhoz, hogy ebből a nagy rokonságból kit vigyen magával, Isten választását kellett megismernie. Ezért, amikor a város határához megérkezett, a forrásnál leült és imádkozott, hogy a vizért kijövő lányok közül mutassa meg Isten azt, aki Izsák számára ki van jelölve. Meg volt győződve, hogy Isten valamelyiket kijelölte Izsáknak feleségül. Eliézer Istenhez imádkozó, Istenben bizó ember volt, aki hitt az ima meghallgatásában és abban, hogy Isten megmutatja övéinek azt, amire szükségük van. Eliézer Ábrahám rabszolgája volt, akit Háránban vásárolt. Isten mint gazdasági formát meghagyta az emberek közt a rabszolgaságot. Az urak felelősek voltak azért, hogy hogy bánnak a szolgákkal. Itt még enyhébb alakja volt a szolgaságnak, s amint József Potifár háza élén állott, ugy Eliézer is Ábrahám egész háza élén állott és intézte a gazdaságot. Annyi szabadsága volt, amennyi csak egy jószág igazgatónak lehetett. Ábrahám családjához tartozott, mert a cseléd és család ott is ugyanaz volt és nem volt oka, hogy megszökjék; Ábrahám nyugodtan el-

engedhette. Ábrahám bizalmának oka az is volt, hogy Eliézer egész szivével hitt Istenben. Mikor Eliézer Istenhez imádkozott, oda tette Ábrahám nevét is Isten neve mellé, mert Ábrahámon keresztül Ismerte meg Istent, és ahhoz az Istenhez csatlakozott, akit Ábrahám révén ismert meg. Eliézer Ábrahám Istenében megtalálta a maga életének alapját és ez is ott tartotta Ábrahám mellett. Eliézer mindent Ábrahám Istenére épitett. Nem hizelkedés volt ebben, mintha csak Ábrahámon keresztül lehetne ezt az Istent megközeliteni, hanem benne volt Ábrahám lépései fontosságának teljes felismerése. Meg volt győződve, hogy Isten Ábrahámon keresztül valami nagyot akar müvelni e világban és ebbe ő és családja bele fog tartozni. Tehát a szolga is. Eliézer egész szivével állt e küldetés mellett, amelyben Ábrahám járt. Az isteni vezetés, amellyel Isten Ábrahámot kihivta, volt a csatlakozás oka. Nekünk Istent nem arra kell használni, hogy kivánságainkat teljesitse, hanem el kell jönnie életünkben annak a korszaknak, amikor egy nagy isteni terv végbezvitelébe mi is be vagyunk foglalva és testvéreinkkel együtt dolgozunk és annak eszközei vagyunk. Tehát egy közösséget nem a pillanatnyi szükségeinkben segitő Istenre kell alapitani, hanem mint Isten gondolatainak, céljainak eszközét. Igy volt Eliézer beállitva Ábrahám nagy életmüvébe és igy kell nekünk is beállitva lennünk egy nagy életmübe, melyet Isten ránkbizott és megvalósitását tőlünk várja. Itt egy oly testvéri egység áll előttünk, mely elé Isten egy nagy, szent célt tüzött és annak volt alárendelve minden. A cél nem az volt,

hogy Izsáknak feleséget szerezzenek, hanem hogy Izsák és felesége az isteni cél szolgálatában álljanak. Ábrahám és Eliézer családjával együtt. Amig mindenki a maga külön életét éli, addig testvéri egységről szó sem lehet. Mindenki a maga gondolatai megvalósitására akarja Istent használni és ez Isten előtt utálatos. Fel kell ismerni a célt, amit Isten elénkbe tüzött és annak alávetni magunkat. Hogy a célt elérjék, Izsák nem vehetett magának feleséget a kanaániták közül és ki kellett jönnie Háránból a jövendő feleségnek és el kellett jutnia Kanaán földére, Izsák mellé. A cél t.i. az volt, hogy Isten testi választot népet kapjon, amely nem keveredik más népekkel. Eliézer azért megy, hogy a Kanaán földén élő Isten népének a felépitésére megtegye az első lépést. Izsáknak feleséget kell kapnia, hogy felépüljön Isten népe Kanaán földén. /1-8.v./

A feladat oly fontos volt, hogy a legmegbizhatóbb embert kellett kiválasztania, aki a messzi idegenben ugyanolyan hüséggel figyelte Isten vezetését, mint figyelte volna Ábrahám, aki azonban már olyan öreg volt, hogy nem mehetett a rokonai közé. Azt küldte, akire mindene rá volt bizva. Igaz, hogy Egyiptomban durva rabszolgaság uralkodott ekkor is, de Ábrahám társasága ettől a kényszertől mentes volt. Ábrahám kortársának, Hamurabinak a történetéből tudjuk, hogy Babilonban is olyan törvények voltak a rabszolgákra, amelyek emberiesek voltak. Csak Egyiptomban, aki a világ képviselője volt - alakult ki a rabszolgaságnak az a durva, kegyetlen formája, amely csak azt nézte, hogyan tudja kihasználni a maga szá-

számára a rabszolgát. Az Istentől való elfordulásnak, a bünnek a fogalmát jelentette már akkor is Egyiptom.

Mezopotámiát emliti, mely óriási terület volt. Az északi rész, mely sokkal nagyobb volt, mint a déli, Babilon ölelte fel azt a területet, amit Hárámnak neveztek. Hárán tehát Mesopotámiának is része volt.

Ábrahám neve van aközpontban, de nem azért, mert szolgai tisztelője, hanem, mert Isten terve Ábrahámmal van összekötve. Ábrahám hite és az a kapcsolat, amelybe hit által jutott Istennel képezi az alapját annak a közösségnek, mely ezeket az embereket Istennel összeköti. Mikor Eliézer Isten segitségét kéri, imádsága abban áll, hogy mutassa meg, ki az a leány, akit az ura fia számára kiválasztott. És Istennek egész sajátos módot ir elő. Ide a forráshoz ki fognak jönni a város leányai és ezek közül kell választani. Ha egy leánytól vizet kér és az olyan gondos, hogy nem csak őt itatja meg, hanem önként eszébe jut, hogy a tevék is szomjasak és azokat is megitatja, az a leány lesz az, akit Isten kijelölt. És az isteni segitség oly pontos, hogy az első leány, aki kijön, éppen az, akit Isten kiválasztott; tehát Eliézernek nem kell várakoznia. Az első, aki megjelenik, vállán a vizes edénnyel, Rebeka, héberül: Rüfke. /9-14.v./

A 15. vers nem a férfi, hanem az asszony nevét, az anya nevét emliti, Milkháét. Ez mutatja, hogy ez a milkha rendkivüli, Istenben bizó asszony lehetett, aki nagy hatással volt családjára és adta meg az utmu-

tatást Rebeka életében is. Akkor tehát a nők látszólag háttérbe szorulnak a Bibliában és kevesebb joguk van, mindinkább kitünik az, hogy az Istenben bizó nő annyi feladatot hatáskört tud biztositani életében, ha elvégzi a rábizott feladatot és hüséges. A nőt Isten sokszor a férfi előtt használja fel, de nem szabad kilépnie abból a körből, amelyben Isten használni akarja.

Nem minden forrás jön fel a felszinig, hanem mélyebben van, ezért kiépitik és lépcsőkön kell lemenni. E lépcsőkön szaladgált fel és alá Rebeka mindaddig, mig mind a tiz tevét megitatta. Rebeka egy napi munka után nem hivatkozott arra, hogy milyen fáradt, hanem teljes kedvvel állott Eliézer szolgálatára. I.Móz.24. a Biblia legszebb történetei közé tartozik. Rebeka jelleme tele van valósággal; nem elképzelt jellem, tényleg ilyen volt. Nekünk is ilyeneknek, nem pedig önző embereknek kell lennünk. Aki egész napi fáradtság után ilyen munkára vállalkozik, azt érdemes feleségül venni. Rebeka nem sokat beszélt, hanem cselekedett. Vannak nagy hangu nők, akik sok mindent csinálnak szájjal, de kézzel annál kevesebbet. /15-20.v./

Eliézer meglepetve nézi, hogy itt mi történik. De nem hamarkodta el a dolgot, hanem várt. Nem tudhatta, Rebeka nem menyasszonya-e valakinek, nem tudhatta, kész lesz-e otthagyni családját és elmenni az idegenbe. Ez a nyugalom, amivel várt, mutatta, hogy nem Ábrahámon keresztül hitt, hanem közvetlenül hitt az Istenben. Mindazok, akik körül voltak metélve, a reménység várományo-

sai voltak. Eliézer is részt akart venni
e csodálatos jövendőben. Nekünk nem csak
Istent kell meglátnunk, megtalálnunk, ha-
nem az Igéreteit is és ezekre rá kell épi-
teni az életünket. Fontos, hogy az ember,
amikor jó sora van, el·ne bizakodjék, ha-
nem kutassa Isten igéreteit és ne épitse
életét az enni-inni valóra, jövedelemre,
mozira és más hasonló dologra./21-23.v./

Rebeka megmondja: "Béthuél lánya vagyok."
Hogy hathatot Eliézerre ez a szó! Hiszen
Ábrahám legközelebbi rokonáról volt szó.
Ömlik belőle a hála és ezt Rebeka mind
hallgatja és megindul a szive és ezt mond-
ja: ezek azok az emberek, akikre nekem
szükségem van! Mikor másnap megkérdik,
kész-e menni az idegenbe, az az imádság ha-
tolt be Rebeka lelkébe. Ezért tudott oly
határozott lenni. Anyja házában beszéli el
a dolgokat. A nő lakosztályba megy, anyjá-
nak mondja el s azután mennek a férfiakhoz.
Igy tudja meg Rebeka testvére, Lábán; és
amikor megpillantja a függőket és az ara-
nyat, megnézi ki ez az idegen. Rebekának
választania kellett Lábán és Eliézer kö-
zött, és ő Eliézert választja. Látjuk, hogy
Lábán jó üzletember volt, de a kanaáni
nyelvet ő is tudja: "Jöjj be, Istennek
áldott ember"! - mondja. De emellett jó
gazda és szives vendéglátó volt. Kivált,ha
olyan volt a vendég, akiért érdemes volt
valamit tenni. Először az állatokról gon-
doskodik, azután az emberekről. Izzadt lá-
buk megmosása az első, hogy igy kényelme-
sen érezzék magukat és bemehessenek a sá-
torba, ahol kiteritett bőrökön tiszta láb-
bal kellett mozogni, mert ezen aludtak is

éjszaka. De a megmosott láb elentette a kényelmet, pihenést is, mert a szabaddá tett pórusok kényelmes, kellemes érzést jelentettek. Elébe tárják az ennivalót; fáradt, éhes, de nem eszik addig, amig anrábizott feladatot el nem végzi. /24-33./

"Ábrahám szolgája vagyok..." ezzel egyszerre otthon van a családban, hiszen ők tudták, kicsoda Ábrahám. Rebeka és Milkha arra voltak kiváncsiak, Istenben mekkora része van Ábrahámnak?; a férfiak pedig arra voltak kiváncsiak, mekkora a vagyon. Béthuél már olyan öreg volt, hogy Lábán beszél és határoz helyette. Itt is látjuk az angyalok szerepét az emberek életében. Isten angyalai készitették el, hogy az első, aki életében. Isten angyalai készitették el, hogy az első, aki megjelenik, Rebeka legyen. Isten angyalai a mi életünkben is cselekvő lények. A férfiaknak is elmondja Eliézer a belső dolgokat, tehát nem lehet mondani, hogy a férfiak az isteni dolgokra, nem tekintettek volna, de gazdagok voltak és a külső dolgok is fontosak voltak számukra. De azért Béthuél és Lábán is biztosat akart tudni afelől, hogy ez Isten akarata. /33-44.v./

Eliézer elmondja a megteritett asztalnál, mi történt az ő lelkében kint a forrásnál. Megjegyezte Eliézer, hogy Rebeka hogyan "sietett"; Rebeka pedig azt veszi észre, hogy Eliézer nem siet, de imádkozik. Az "igazi nő" azt nézi, hogyan segitsen és hogy tegye boldoggá a környezetében levőket. Az igazi férfi pedig az, akiből buzog az Isten iránti hála; tele van Isten iránti hával. Mikor Rebeka visszamegy, a nők házá-

ba megy. Milkha ott található. Tehát nem férfias, nem uralkodó és mégis a család központja, feje; Rebeka minden bizalma felé irányul, neki megy jelenteni, mi történt. Az igazi nő ki tudja fejteni az Istentől kapott hatást a környezetére anélkül, hogy az isteni korlátokat áthágná. Nem kell kívülről uralkodni ahhoz, hogy irányitó hatásuvá legyek. De a nők külső uralmat kívánnak maguknak; tekintélyt és nem hatáskört. A nők uralma pedig hatáskör és nem külső tekintély.

Ha nem adják oda Rebekát, nem nyul az ételhez, hanem megy tovább. Nem nyugszik addig mig meg nem találja az ura számára kijelölt menyasszonyt. Ez az igazi, z hü szolga jelleme. "Az Urtól van-e dolog" állapitják meg, tehát ők is hivő emberek, de mégis a nők képviselik az Istenhez tartozást a családb n. /45-51.v./

Eliézer megint nem szégyelt imádkozni. Élete tele van imádsággal. Hódoló, hálaadó imádsággal. Mikor megadják a beleegyezést, egyszerre elkezd enni. Majd lefeküdtek és aludtak. Az éjszaka egy részét imádkozással töltötte. Ez alatt átgondolta, hogy itt nincs több dolga. Ezért reggel elbucsuzik, mert ő nem magáért él, hanem azokért, akik szolgálatukba állitották. Eliézer az igazi szolga példaképe. Ebből a megdicsőült szolgaalakból emelkedik ki az igazi Szolga, aki minden szolga példája lett a Golgotán. A mai embernek is ez a célja: szolgálni másoknak. Most megkérdik Rebekát: akar-e Izsák felesége lenni? Ma pedig a szülők nélkül határoznak a gyermekek. Rebeka megadja rögtön a választ: "Elmegyek!" Ez dönti el a dolgot. Eddig kincseket hoztak,

most ezek helyébe odaül a másik kincs: Rebeka.

Allegórikus magyarázók szerint Rebeka az Egyház. Izsák Jézus Krisztus, Eliézer a Szent Szellem jelképe. A Szent Szellem eljött, hogy a Vőlegénynek, Jézus Krisztusnak elébe állitsa az egyházat.

SÁRA TEMETÉSE

/I.Móz.23:1-2o./

Ábrahám nem mondta el távolabbi környezetének Istennel való társalkodását, ezért ugy szerepelt, mint idegen, pedig ő volt az igazi tulajdonos. Az ember az Istennel való belső titkait nem fecsegi ki a világnak. Akik belső életükről fecsegnek a világnak, - és ezt ugy nevezik, hogy bizonyságtétel - azok nem Ábrahám módján járnak el. Ábrahám nem közölte a világgal azt, amit Istennel beszélt. A világ fiaival azt kell közölni a az embernek, amivel segitségükre lehet. Istenről beszélünk, de azt, hogy mi milyen viszonyban vagyunk Istennel, arról nem beszélünk. "Ilyen, vagy olyan boldog vagyok... ezt találtam, azt találtam..., amit ma a templomokban beszélnek, - ezt Ábrahám nem tette.

Amikor Ábrahám azt mondja: "Jövevény vagyok", a khetiták megszólalnak: "Te Istentől való fejedelem vagy!" Ezt nem Ábrahám mondja, hanem ők állapitják meg. Ábrahám meghajtotta magát az ország fiai előtt, megköszönte az elismerést. Érdekes, a khetiták és Ábrahám viselkedése közt párhuzamot vonni. Egymás mellett látunk két különböző fo-

galmat: etikett és etika. Erkölcs és az emberek által kitalált illem. A khetiták illem szerint viselkednek. Ábrahám belemegy ebbe bizonyos fokig. Elfogadja az illem szabályait, de az erkölcs vezeti. Mi az illemtan? Az erkölcs helyettesitője. Jó modorral váltja fel az ember az erkölcsöt. Szépeket mondunk egymásnak, de gonoszul gondolkodunk és cselekszünk. Udvariasan beszélünk, de nem hozunk áldozatot a másikért. A khetiták illedelmesen viselkednek, Ábrahám pedig erkölcs szerint cselekszik, de nem dobja el az illemtant mindaddig, mig az az erkölccsel nem ellenkezik. Az illemben sok a szolgaság. Vigyáznunk kell, hogy illedelmesen, de szolgaian viselkedjünk. Mikor azt mondják a khetiták: "Te nagy fejedelem vagy az Isten szerint", ezt nem az etika mondatja velük, hanem az illem. Miért mondják, hogy fejedelem? Mert látták, hogyan győzte le Kédorlaomer és társai seregét, hogy szabaditotta ki Lótot, hogy tisztelte meg Jeruzsálem királya; látták, hogy kormányozza családját és a szolgákat s mindebből meglátták, hogy fejedelem. Született tekintély volt, akinek önként szivesen engedelmeskedtek a rabszolgák. /1-7.v./

A halott eltemetése szent kötelesség volt. Ezért érv volt, hogy más földre van szüksége, mert halottja van. Efronnak, az egyik ketitának volt egy birtoka Hebron mellett és ott volt egy kettős barlang. Akkor szivesen temetkeztek barlangokba. Ha a barlangot megveszi, a telket is meg kellett vennie. Az általános illemszabályokon

tultenni magunkat, nem keresztyén dolog. A kapuban volt a tanácskozás és mindazok, akik akkor ott voltak, tanui voltak mindannak, ami ott végbement. Tehát az ottlevők emlékezete és nem irás őrizte meg a vásárt. Efron ajándékozási szándékát nem kell komolyan vennünk, mert esze ágában sem volt Ábrahámnak adni, csak illemforma volt. Ábrahám visszautasitja az ajánlatot, mert ugyis tudja, hogy nem komoly. Abban az időben ezüstből készitettek sulyokat, amit pénz gyanánt fogadtak el. Ugyanazt a sulyt adták, mint ami az ezüst értéke volt. E sulyok bizonyos alakra voltak öntve. A 17. versben azt látjuk, hogy a fák milyen értéket képviseltek. Hiszen két olajfa elég volt, hogy egy kis család megéljen belőle. /8-18.v./

IZSÁK ÉS REBEKA TALÁLKOZÁSA

/I.Móz.24:61-67./

Átrepül az elbeszélő Háránból Kanaán legdélibb részébe, ahol Izsák tartózkodott, sőt még délebbre, egészen a sivatagba, ahol valamikor Hágár járt gyermekével, amikor Ábrahám őt elküldte, ahhoz a forráshoz, amelyhez később ragaszkodik. Lakhai-Rói forrásához. Lakhai-Rói=az élő Isten, aki lát engemet. A szomjuság földén, ahol azt hitte, hogy meg fog halni a gyermeke, Isten figyelmeztette, hogy itt a forrás. Ezért nevezte igy e helyet. Izsák lement oda, mert keresste a magányt, mint ahogy az Ur is sokszor felment a hegyre, hogy egyedül lehessen és imádkozzék. Izsák imádkozott azért, akit

várt, az ismeretlen feleségért. És egyszerre csak tevéket lát jönni s szivében valami megmozdul: nem ők-e azok? De a tevéken ülők is meglátták és Rebeka megkérdezte: "Vajon nem ez-é az én Uram? " - Nekünk is kell időt szakitanunk arra, hogy elmélkedjünk, egyedül legyünk Istennel. - Belső megérzés leszállitotta a tevéről. Rendbe akarta magát hozni. Öltözetén akart változtatni. Nem fátyol volt, amivel elfedte magát /65.v./, hanem fejfedő kendő, mely leért derékig körösközül és elől bezáródott ugy, hogy csak a szem látszott ki. Mert nem illik, hogy a férfi ha jön, arcába lásson. Ma pedig a rádióban ujra meg ujra hallja az ember, hogy a nő hóditani akar és azért sminkeli magát. A felső test idomait sem lehetett látni, a melleket is fedte a kendő, nemcsak az arcot. Semmilyen kacérság nem jelentkezhetett, pedig a férjének volt rendelve, de idő előtt ő sem láthatta. Izsák nem nyujtja ki kezét Rebeka után, hanem igen sajátos dolgot csinál. A nő lakóhelye akkor már el volt különitve a férfiakétól. Sára lakóhelye akkor már üres volt és Izsák bevezeti a nem használt nő lakosztályba. Ma pedig már a házasság előtt ki akarják venni részüket a fiatalok a házasélet örömeiből.

Izsák még mindig gyászolta anyját, de Rebeka jelenléte vigasztalóan hatott rá. Izsák egyik legkedvesebb alakja a bibliai történetnek, pedig keveset tudunk róla.

ÁBRAHÁM UTOLSÓ NAPJAI

/I.Móz.25:1-11./

Izsáktól Ábrahám egy kicsit elszakad, mert Izsák társat talált. Ábrahám egyedül marad. De hát ki sajnálja tőle, hogy feleséget vesz, s nem akar egyedül maradni. Séba királynője Ábrahám leszármazottja volt; tehát Kóthurával való házasságát is megáldotta Isten. Mindamellett Ábrahám nem felejtette el az isteni elhivást, és tudta, hogy Izsák más értelemben gyermeke, mint a többiek és ezért messze elküldte a gyermeket, hogy Izsák magva más magvakkal ne keveredjék. Ábrahám 38 évig élt együtt Kóthurával. - "És takarittaték az ó népéhez..." nem temetést jelent, hanem eltakarást, hogy óva, rejtve maradjon. Isten biztos helyre rejti az övéit, akik meghaltak. Tehát ahol az ő népe tartózkodott, Sét, Noé, Héber, Nákhór, stb., oda, azokhoz helyezte el. Nem a sirba ment, hanem az ő népéhez.

Ismael apja halálára megjelenik. Volt szeretet benne a szülő iránt. Azért, hogy valaki a világhoz tartozik, nem jelenti a hivő szülővel való kapcsolat megszakitásának szükségességét. Ábrahám nemcsak a zsidóknak atyja, hanem a nemzeteknek is. Testi népnek is, de szellemi népnek is atyja: a hivőknek. S ez utóbbit a Kóthurával való házasságával fejezte ki Isten.

Ábrahám életének a csucspontja azonban Izsák feláldozása volt. Ami ezután következett: boldog idill és pihenés. Mória hegye az utolsó hely, ahol Ábrahám a küzdelmet megvivja. Több küzdelem nincs már Ábrahám életében.

IZSÁK ÉS ISMAEL

/I.Móz.25:7-34./

7-11.v.: "nem kimuléк", hanem "elfogyatkozék..." azaz az áleteró elfogyatkozott belóle. Az foglalkoztat engem, hogy Izsák és Ismael testvéri egyetértésben temetik el Ábrahámot. Tehát Ismael is szerette atyját. Ábrahám egyénisége olyan volt, hogy az elüzött Hágár fia is megórizte iránta a megbecsülést és a szeretetet. A két testvér, kiknek utódai egymás ellenségei voltak, milyen egyetértésben vannak a megindulaskor. Ezt az egyetértést azonban nem Ismaelnek, hanem Izsáknak kell tulajdonitanunk. Izsák lényében volt valami rendkivüli kedvesség, szelidség, mellyel elébe ment a másiknak, s azt kibékitette, mert Ismaelnek volt oka haragudni. Hiszen anyját megyalázó módon küldte el Sára. De Sára régen halott és a halott emléke kiengesztelódik valahogy. Izsák csak szeretetet mutatott Ismael iránt, és ez neki jól esett. Izsákban volt valami vonzódás Ismaelhez. Azt mondják, az ellentétek vonzzák egymást. Ismael heves, vad, Izsák szelid, békés. Izsákból valamin hiányzott, ami Ismaelben meg volt. Izsák a Lakhai-Rói forrásánál ütötte fel sátorát. Hol volt ez? Ott, ahova az elüzött Hágár menekült és a viz hiánya miatt kétségbeesve leült, fiát magára hagyva, mert nem akarta látni halálát. És ekkor egy angyal jelent meg neki, s figyelmeztette, hogy ott forrás van. Isten tehát e vad fiát Ábrahámnak sem hagyta el. Akkor tette Hágár azt a kijelentést, hogy ott a hely, ahol az Élővel találkozott,

aki őt látja, mert Lakhai-Roi azt jelenti: "Annak, aki él és lát engemet", volt szentelve az a hely. Felfedezte Hágár, hogy Isten élő Isten, aki az eltaszitottat is megkeresi. E rövid szóban, "Roi", ez mind benne van: "Az, aki engemet lát". Ez nagy felfedezés volt Hágár életében. És Izsákról azt olvassuk, hogy ez a hely tetszett neki, mert itt lakott, ezt választotta lakhelyévé. A forrást nagyon meg kellett becsülnie. Érdekes, hogy nem Ismael telepedett meg ott, hanem Izsák. Ez mutatja, hogy Ismael sorsa iránt Issák milyen melegen érdeklődött. Ismael és Izsák egymás iránti szeretete volt a kiindulópont. Azután, mint látni fogjuk, Ismael szemben állt összes testévreivel, elvadult. De a kezdet az egység volt, a szeretet. S ez a szeretet, amiből kiindultak, ott áll az emberi történelem kezdetén s előre világit a jövőre, mert Jézus Krisztus az Élő, aki halott volt, ránk tekint, visszatér hozzánk, áthatja az egész földi életet. A népeket szeretettel tölti meg egymás iránt , és Ismael és Izsák utódai, a népek ujra egyesülni fognak oly szeretetben, mely Izsákot és Ismaelt egykor összekapcsolta. - Izsák nem legyezgette Ismael vétkét; ezért volt, hogy azután elszakadtak egymástól. Fájdalmas elszakadás volt Izsákra nézve, aki szerette Ismaelt. Ismael, Izsáktól távol ugy halt meg, hogy halálában a kettő nem egyesült. Tehát a történelem szomoruvá változik, de a legvége Jézus és ragyogó ujra. A szomoruságot örömre a Golgotán kihullott vér változtatja.

Izsáknak Ismaelhez való ragaszkodásában

azonban van valami, ami nem helyes. Ismael délre vándorolt és itt telepedett le. Későbbi arabok ősei részben az ismaeliták; azért csak részben, mert az arab népek épen olyan kevertek, mint a magyar. Ismaeliták adták el Józsefet, ami nem valami jó fényt vet szereplésükre. Igy találjuk meg Ismael utódait a későbbi időben. Izsákból valami hiányzott, ami megvolt Ismaelben. Ami a másikban megvan és belőlem hiányzik, az mindig bizonyos tekintetben a vágy tárgyát képezi. A belőle hiányzó elevenséget látta Ismaelben megnyilvánulni és ennek az elevenségnek a kedvéért elnézte benne azt, ami kifogásolni való volt. Ami Ismaelben volt, ugyanaz volt Ézsauban, aki Izsák kedvence volt, pedig Jákób természete hasonlitot Izsákéhoz. Izsák nem Jákóbot szerette, aki hozzá hasonló volt, hanem a hozzá nem hasonló Ézsaut. Ez okozta már Ézsau előtt benne az Ismael iránti érdeklődést. Izsákban volt valami gyönyörködés abban is, ami Isten előtt kifogás alá esett. Ez olyan volt mint a paprika, bors az ételben. Ami belőle hiányzott, abban gyönyörködött és ez vonta maga után a bajt. Ismael iránti szeretete még jobban belevitte Ismaelt a vadságba. Isten elfogulatlan, de mert elfogulatlan, azért, ha szereti is azokat, akik tőle elidegenednek, mint Ismael és Ézsau, de abban nem gyönyörködik, ami bennük gonosz. Olyan ez, mint mikor valaki a moziban szivesen néz oly dolgokat is, amik bünösök, de valami ok miatt nála érdeklődést heltenek fel. Ez a megszenteletlen gyönyörködés, ami természetünkhöz hozzátartozik, igen sokszor kaput nyit oly szellemi hatásoknak, amelyek bennünket beszennyeznek és bepiszkolnak.

Ezért válik a mozi, színház, televizió mé-
reggé, mert az érdekes mellett a bünöst is
beviszi az emberi lélekbe. Ábraház életét
ugy lehet megérteni, ha az ember megérti
azt a szellemi fejlödést, amely az emberi-
ség életében a háttérben ment végbe. Ez a
világ tele van tiszta és tisztátalan angya-
lokkal. Akkor, amikor az ember valamit ki-
ván, kedvel, ami tisztátalan, elötte egy
ajtó félrehuzódik, amely a lelkünkbe vezet
és ezen az esetleg csak egészen kicsiny ré-
sen át a gonosz behatol a szivbe és ott ta-
nyát üt. Ilyen ajtónyitás volt Izsák lel-
kében Ézsau felé. Az eredmény az volt, hogy
Izsák igen szerette azt az ételt, amit
Ézsau készitett. Izsák vágyott az Ézsautól
elejtett vadak felé. Ebben magában nincs
semmi különös és bünös, de aki belül vala-
hol megkötözödik, rab lesz és ezen a ki-
csiny megkötözöttségen át jönnek a nagyobb
megkötözöttségek. Az ember fogoly lesz egy
szellemi hatásnak. Igy lett Izsák bizonyos
mértékig rabja Ézsau szellemének, mert
elötte rabja volt Ismael szellemének. Még
van valami fontos e szellemi háttérben. Mi-
kor Zakariás felesége, Erzsébet fogadja Má-
riát, amint Mária belép, Erzsébet méhében
erös mozgolódás támad, a benne levö magzat,
Keresztelö János teste repes affelé a gyer-
mek felé, akit Mária hordozott a méhében.
Hogyan jut ahhoz ez a méhmagzat, hogy ilyen
szellemi hatást megérezzen? Egyszerü a ma-
gyarázat azoknak, akik a szellemi világ lé-
tében hisznek. A méhmagzat mellett, mint
ahogy minden ember mellett, ott volt Isten
kiküldött angyala. Már a méhmagzat is Isten
angyalának befolyása alatt áll. Keresztelö
János testében az angyal hatása mutatkozik,

aki felismeri a hozzá közeledő Isten Fiának tényét Mária testében és egyszerre megindul az angyal és a hatása alatt álló János teste repes Erzsébet testében. - Igy volt ez már akkor is; Rebeka méhében szellemek csatáztak egymással és nem gyermekek. Nem a két gyermek vitatkozott ott a méhben, mikor a nagy belső mozgás megijesztette Rebekát ugy, hogy fut és megkérdezi Istent, hogy "mi ez énbennem"? Oly erős volt e mozgás, hogy Rebeka megrémült tőle. Azok az angyalok álltak egymással szemben, akik a két gyermek mellett voltak. Mert akkor, amikor Izsák szivében félretolódott egy kicsit az ajtó és beengedett valamit Ismael lényéből szivébe, utat nyitott egy tisztátalan szellemi hatásnak, mely azután tovább folytatódott és Izsák fiaiban nyilvánult meg. Azt mondják, öröklés van. Honnan örökölte Ézsau a természetét? Anyjától, apjától nem, mert ezek más természetüek voltak. Abból a titkos vágyból, amely Izsákban elrejtve érdeklődött Ismael, majd Ézsau természete iránt. Vannak titkos érdeklődések bennünk, melyek a gonosz előtt nyitják meg az ajtót és ezen át vonul be a Sátán hatalma. Az ember nem is veszi észre, hol kap tisztátalan hatást. Ézsau örökölt, mégpedig az apjától, noha az apa ellentéte volt. De az a titkos érdeklődés, amely jelentkezett benne Ismaellel szemben, az nyitotta meg az ajtót és igy történt, hogy a két gyermek ellentétes természetből született. Minket tisztátalan szellemi hatások vesznek körül és ha nem vigyázunk, rajtunk urakká lesznek, foglyul ejtenek, belénk költöznek és öröklődnek. Van öröklődés tehát, de nem a testen át, nem a géneken ke-

resztül, hanem a szellemvilágon keresztül, amely bennünket körülvesz és amelyben benne élünk. Izsák szeretete Ismaellel szemben valahol beszennyeződött és ezen a szennyeződésen keresztül vonult be Izsák és Rebeka életébe a tisztátalan szellemhatás.

12-18.v. - Egyiptom volt akkor a világ legmüveltebb országa, de Istentől teljesen elfordult. A kultura, civilizáció sok mindent befestett egy bizonyos mázzal, de ez alatt istentelenség, testiség volt; csupa testi vágy, de ugyanakkor a szépség iránti vágy is. Ennek a kornak Egyiptoma a szépségnek is tárgya volt, de a csuf, világi, testi életnek is. Hágár hozta magával a szépet és az iránta való vágyódás Ábrahám lelkére ugyanolyan veszélyt jelentett, mint Izsák életében az Ismael iránti szeretet. De Ábrahám ennek ellene állott, mert bármennyire szerette is Hágárt, engedelmeskedett Istennek és letépte a szivéről. Nagy küzdelmet és fájdalmat élt át, de győzött a harcban. Hágár keserüséggel telt meg, de nem Ábrahám iránt, hanem Sára iránt és ez általment a gyermekébe, Ismaelbe ugy, hogy Ismaelben két gonosz szellemiség egyesült: az egyiptomi szépség és világosság, valamint a bosszuvágy és elégedetlenség.

A halál után Ábrahám ujra találkozott Ismaellel. Oda temették, ahol Ábrahám volt. Vonzódott Egyiptom felé, de a vadságtól fütve a pusztát kereste. Oly helyet választott, mely Egyiptomhoz közel volt, de kimaradt Egyiptom rendjéből, békés életéből, mert vad volt. "Minden atyafival szemben

esett az ő lakása." Tehát szembe került atyafiaival. Mint vad pusztalakó nem tudott a testvéreivel élni.

19-20.v. Szir ugyanaz, mint aram. Az aram a szir egyik fajtája. Innen házasodott Izsák. Ábrahám testvérei tehát szirekké lettek. Érdekes, hogy Sára is magtalan volt, meg Rebeka is. Hágár pedig termékeny volt. Minden, ami nemesebb, ritkább, nehezebben szaporodó. Minthe Isten mértékkel adná azt, ami nemes. Abból, ami kiváló, mindig kevesebb van, mint abból, ami hitvány. Egy kertben sokkal könnyebben szaporodik a hitvány növény, mint a nemes növény. És az emberek közt is igy van. Mikor Sára magtalan volt, Ábrahám ugy akart segiteni, hogy Hágárt vette feleségül. Izsák pedig ugy, hogy imádkozik Istenhez. Izsák tehát helyesebben cselekszik, és Izsákkal Isten Ábrahámért tész jót, mint később látjuk. Izsák helyesebben cselekszik, de Ábrahám élete, lénye mégis többet jelent, mert Ábrahám kiharcolta azt, amit Izsák cselekedett. Izsák, Ábrahám nyomdokaiba lépett be. Tehát Izsák helyzete könnyebb volt, Ábrahámnak ki kellett harcolnia, de Isten többre becsülte Ábrahám küzdelmét. De Izsákot is meg kell becsülnünk, mert engedelmes volt. Husz éves együttlét után gyermeke születik Rebekának. "Tusakodnak a fiuk"; nem az értelmetlen magzatok, hanem két szellemi hatás: az egyik Ézsau, a másik Jákób mellett. Rebeka elment, hogy megkérdezze az Urat. Mennyivel helyesebben jár el, mint Sára. Sára tanácsot ad: "Vedd el Hágárt!" Rebeka pedig megkérdi az Urat. A régi nyomdokán jarni könnyebb. Azért kell

nagyon megbecsülnünk Kálvint, Luthert és nem könnyen pálcát törni felettük, mert bizonyos dolgokban tévedtek. Nekik oly harcot kellett megvivniuk, amit mi nem ismerünk. Az uttörők munkája mindig nehéz.

21-34.v. - A két szellemvilág harcol egymással. Mi látszik ebből? A szellemvilág előre látja, mi lesz Ézsauból és Jákóbból és a két szellemvilág már előre ott áll, hogy mindegyik a maga emberét kézben tartsa. Ma is igy sorakozik fel a szellemvilág és elfoglalja előre azt az őrhelyet, amely számára ki van szemelve. Még mielőtt belőlünk valami lesz, a szellemvilág már kezébe vesz minket: a tisztátalan is, a tiszta is. A vadabbnak a külseje is vadbb; még a test kialakitására is, amellyel Jákób Ézsau sarkába fogódzott. Jákób = sarok után kapkodó. Vagyis nem egyenes, mert hátulról közeliti meg vetélytársát. A névben tehát benne van az álnokság is, mert nem szembe száll, hanem hátulról igyekszik elgáncsolni. Két különböző szellemi hatás alatt fejlődik ki a két gyermek. Amit Jákób csinál álnokság, de amit Ézsau csinál, még csunyább dolog. Jákób hitvány árért óriási értéket követel. De ezzel az elsőszülöttségi joggal addig Ézsau nem törődött semmit és könnyen odamondja most: "legyen tiéd". "Mit jelent nekem, amikor napról napra halni járok a mezőre?!" És az, hogy az Istentől kapott elsőszülöttségi jogot nem becsüli meg, mutatja, hogy az a szellemiség amely körülveszi lelkét, nem tiszta, mert Istent nem veszi komolyan. Ha Jákób ravasz volt is, de azt kereste, ami isteni. Az a

Az a prédikáció, amit egy református lelkész tartott a napokban a rádióban, nem volt igazságos, mert élesen elitélte azt, amit Jákób csinált. Mert, bár Jákób csalárd volt, Ézsau azonban könnyen eldobta magától azt, ami Jákóbnak drága volt. És ahogyan Ézsau lemondott az elsőszülöttségről, ez az eljárás egészen más helyzetbe hozta Jákóbot. Nem bitorló volt, mint ahogy sokan nézik, mert joga volt ahhoz, hogy megszerezze az elsőszülöttséget. Mikor Izsák előtt ujabb csalással kierőszakolja az apai áldást, ezt sem tekinthetjük ugy, mint teljesen jogtalan eljárást, mert megkapta igéretben, megegyezésbenn a jogot, hogy igy szembehelyezkedjék Ézsauval. Ézsauban és Jákóbban két keverék ember áll előttünk, nem tiszta tipusok. Azért vesztette el az elsőszülöttséget, mert megvetette. Isten itélete volt és nem Jákób csalása. Már akkor előre csoportosult a két szellemvilág, a két szellemiség a két gyermek mellett.

I.MÓZES 26. FEJEZET

1-11.v. - Izsák életéről olvasunk bizonyos összehasonlitásban Ábrahám életével és utalással Ábrahámra magára. Ez az összehasonlitás igen érdekes azért, mert itt olyan élményre kerül a sor, amelyet Ábrahámnál is majdnem ugy megtalálunk. T.i. Izsák éppugy letagadta, hogy Rebeka a felesége, mint ahogy Ábrahám tette Sárával és ugyanolyan megrovás érte az uralkodó részéről, mint Ábrahámot. De jelentős különbség is van, mint látni fogjuk. Egyen-

lóre arról van szó, hogy ujra éhinség támadt Palesztinában. Időnkint oly szárazság támadt e területen, hogy elmaradt a termés és ilyenkor rendszerint Egyiptomba mentek gabonát vásárolni, mert ott nem az időjárástól függött a termés, hanem a Nilus duzzadásától. Az ennivaló hiánya miatt, ugyanugy, mint Ábrahám idejében, éhség támadt és Izsák Egyiptom felé megy. Gerár vidéket is jelent, nemcsak várost; sokkal délebbre fekszik, mint azok a városok, amelyekben később a filiszteusok laktak. Ebből az következik, hogy a filiszteusok délebbre laktak Ábrahám idejében és lassan költöztek észak felé, a termékeny tengerparti síkság felé. Ide, Egyiptom közvetlen környezetébe telepedtekle először a filiszteusok. Ez eléggé kopár terület volt, de részben vizes, mert a Vörös tenger arrafelé kisebb tavakba folytatódott, melyeken át később a szuezi csatornát ásták; de már az ókorban is készitettek egy összekötő csatornát. Tehát nem a Szuezi csatorna az első, mely a Vörös tengert a Földközi tengerrel összeköti. A filiszteusok Kréta szigetéről jöttek ide; katonás nép voltak, izmos, el királyi testőrségében is voltak krétiek és plétiek. A katonák szivesen zsarolnak és élnek a másébólll Az egyiptomi királyok neve mindig faraó= nagy ház volt. A török szultánoké: "fényes kapu", a filiszteusok királyainak mind "Abimélek" volt a neve: "apám,a király". Ilyen uralkodóval lépett kapcsolatba Izsák is. Izsákra jellemző, hogy egy hamis lépéstől Isten megkimélte egy paranccsal, hogy t.i. ne menjen Egyiptomba, hanem maradjon azon a földön, amit ő mutat. Magára vállalta, tehát az Izsákról való gondoskodást. Izsák élete ezzel

hogy szót fogadott Istennek, meg volt könnyebbitve. De nem tudta visszatartani egy olyan csábitástól, amely Ábrahám életében jelentkezett először. Izsák is ahhoz a csaláshoz folyamodott, amelyhez Ábrahám, amikor a feleségét testvérének mondta. Tehát a rossz példa hat. Ez a botránkoztatás, amely nem abban áll, hogy az ember elkezd jajvenszékelni és szörnyülködni, mert az ilyennel nem kell sokat törődni, hiszen az illetők számára a pletyka édes dolog és jólesik. A bibliai botránkozás abban áll, hogy tetteinkkel kelepcét állitunk másoknak ugy, hogy azok könnyen beleesnek abba a bünbe, amelybe mi estünk bele. Másnak könnyüvé tenni a vétket rossz példával: ez a botránkozás. Ábrahám büne ugy hatott, mint egy verem, amelybe Izsák beleesett. De ahogy Isten kegyelme megállitotta Gérárnál, ugy most isn sokkal egyszerübben oldódott meg Izsák éle ében a dolog, mint Ábrahám életében, mert Rebekát nem vitték el. Abimélek idejében észrevette Isten gondoskodásából, hogy Izsák milyen viszonyban van Rebekával és látta, hogy ugy viselkednek, ahogy házastársak szoktak. Magához hivatta Izsákot, összeszidta és ezzel a dolog el volt intézve. Egyik ember életét Isten könnyebbé teszi, mint a másik ember életét. Vannak Istennek gyermekei, akiket nehezen próbál meg, és vannak, akik könnyebben mennek keresztül a kisértéseken és szenvedéseken. Akinek az életében nehezebb isteni vezetés van, az sokszor keserüséggel gondol Istenre, aki őt különösen sujtja. De éppen itt találunk ilyen megjegyzést, mely arra mutat, hogy akinek életébe Isten nagyobb szenvedést állit be, azok által Isten töb-

bet tud tenni, mint azokon k resztül, akiknek az élete könnyebb. Hiszen Isten miért áldja Izsákot? "Mivelhogy hallgatott Ábrahám az én szavamra..." Tehát Ábrahám engedelmessége volt az ok, és nem Izsák engedelmessége. Ez a tény arra enged következtetni, hogy Izsák és Ábrahám Istennel való viszonya össze volt kötve éppugy, mint Jákób, Izsák, Ábrahám, sőt az egész zsidó népnek Istennel való viszonya. A zsidó azért lett kiválasztott nép, mert Ábrahám kiment Ur-ból, majd Háránból és idegenek közt lakott, lemondott a városi élet kényelméről és vándorként tartózkodott ellenséges földön. Izsáknak is azt a parancsot adja Isten, hogy jövevényként tartózkodjék Gérárban. Ha azt az egységet, amelyben a zsidó nép az ósapákkal, az élen Ábrahámmal, mint egységes egész jelenik meg, összehasonlitjuk az ujtestamentumi választott néppel, fontos különbségre jutunk. Itt sohasem olvassuk azt, hogy Isten másképp bánik veled, mint másokkal, mert apád engedelmes volt. Soha ily megokolást nem olvasunk, mert minden egyes embernek saját magának kell Isten iránt engedelmesnek lénnie, és nem hivatkozhat arra, hogy a másik engedelmes volt. Minden egyesnek magának kell megtérnie, megszentelődnie, közvetlen összeköttetésbe jutnia Istennel. Jézus azt az érvelést: "Nem a mi utcánkban tanitotta-le?" - nem fogja elfogadni, amikor itélni fog. Nem hivatkozhatom arra, hogy én is ott voltam az összejövetelen, tagja voltam ennek vagy annak az egyháznak. Egyes egyedül az ér valamit, ha mi magunk közvetlen kapcsolatban vagyunk Krisztussal. Tehát igaz az, hogy Istennek különböző háztartá-

sai vannak. A mostani időben nem lehet arra hivatkozni, hogy ilyen, vagy olyan társasághoz, néphez hozzátartozunk, mert Isten azt nézi, hogy mi magunk élő kapcsolatban vagyunke Krisztussal? Izsáknál nem ezt látjuk. Helyzete könnyebbé lett, mert apja Ábrahám engedelmes volt. Látszólag Izsák élete engedelmesebb volt, mint Ábrahámé, mégis az, akire Isten hordozó kegyelme épül, nem Izsák, hanem Ábrahám. Aki a nagyobb terhet hordozta, az hordozza a nagyobb áldást is. Soha ne zugolódjunk tehát, ha nagyobb a teher, amelyet hordozunk, mert annál nagyobb lesz az áldás is rajtunk és rajtunk keresztül másokon.

Igaza volt-e Abiméleknek, hogy Izsákot szidta? /9.v./ Részben igen, mert Izsák kelepcét állitott; de nem teljesen, mert a durvaság, erőszakosság, mellyel fenyegetve voltak a kutak, e kornak szintén sajátsága volt és ezt nem menti az, hogy Izsák eltakarta Rebekával való házas viszonyát. Tehát ugyanaz a helyzet, mint volt az egyiptomi faraó esetében, t.i. két dolog áll egymással szemben: a félelem és az erőszakosság. Tényleg megvolt a veszély, hogy Ábrahámot, ill. Izsákot megöli szép feleségükért, másrészt azonban, ha valaki Isten gyermeke, annak jobban kell biznia Istenben, mint hogy csak az ilyen veszélytől kormányoztassa a tetteit. Mikor Izsákot Isten inti, hogy ne menjen Egyiptomba, Istenbe vetett hitét kelti fel. Tehát biztatást kapott, hogy bizzék Istenben. Ez az isteni biztatás, hogy: "bizzál, ne félj!" Izsák életét könnyebbé tette, mint volt Ábrahám élete, aki csak utólag kapta az isteni vi-

gasztalást. Megfigyelhetjük Izsáknál, hogy könnyebben nyugodott meg az Istenbe vetett bizalomban, mint Ábrahám. Vannak jellemek, akik hajlamosak arra, hogy Istenre rábízzák magukat. Ábrahám harcos egyéniség volt, nem olyan nyugodt, mint Izsák. Ha valakinek a jelleme olyan, mint Izsáké, Istenre jobban rá tudja bizni magát, élete könnyebb, mint azé, aki nem könnyen bizza rá magát Isten vezetésére. Izsák életéből tanuljuk meg azt a nyugalmat, amellyel rábízhatjuk magunkat Isten vezetésére.

11-13.v. Izsák nyugalmához tartozott az életmód megváltozása. Ábrahám pásztor volt, Izsák pedig egy helyen letelepedett és földmüvelő lett. Az ottani föld sajátossága az az óriási termés, hogy százannyi termett, mint amennyit elvetett. Hatalmassá lett, de azért részben megmaradt apja foglalkozása mellett, mert a föld hasznát barmok vásárlására és rabszolgákn vételére forditotta, ugy, hogy irigykedtek rá a filiszteusok és ciszternáit betömték. Az irigység elveszi az észt, és ilyen gonosztettekre tesz képessé. Abimélek akkor mondta, hogy menjen el, amikor alattvaló körében már kifejlődött a gyülölet Izsák iránt. A népe mellé áll és kereken megmondja: menj odább, ne lakjál velünk, mert a te gazdagságod bánt bennünket, vagyis féltek tőle. Gérár völgyét az esőviz csinálta; időszakos folyó medrébe ment Izsák lakni. Ahelyett, hogy bosszut állna, kiásatja a bedugott kutakat. Érdekes, hogy neve volt e medencéknek, ami valóságos élményre mutat: az Istennel való találkozást őrizték meg. Pl. Lakhai-Rói, vagy Jahve-Jire. Mi is

életünkben kellene, hogy ily emlékeztető jeleket helyezzünk el, melyek Istenre emlékeztetnek, akár fali mondásként, akár emlékkönyvbe vagy naplóba, amelyek azután ujra meg ujra Istenhez vezetnek bennünket. Forrásra találtak Izsák szolgái. "Eszek"= civakodás. Izsák megint szeliden tovább megy a katona természetü, civakodó filiszteusokkal szemben. "Szitna" ugyanaz a szó, mint Sátán. Magyar jelentése: tagadás, rágalmazás. Tehát a filiszteusok gonoszsága fokozódik. Az első esetben még csak durva, katona-természetből folyó civakodásról volt szó, a második esetben a hazugságot is belekeverik, tehát sátáni jellege lesz. Vagyis, ha valaki egy gonosz uton elindul, Sátán megközeliti és ha nem tér meg, Sátán beköltözik az életébe. A sátáni vonások átöröklődnek az utódokra. A sátáni megkötözöttségek öröklődnek. Ha valaki elveszi a másikét, hazugul megrágalmazza, sátáni megkötözöttségek lépnek fel, amelyek a gyermekekre is átmennek és életüket sátáni megkötözöttségek telitik meg. Ilyenek mérgezik meg az életünket.

Rehoboth=tágasság. Nincs többé, aki utunkat állja, korlátozza. Ez az igazi szabadság. Izsák látszólag a vesztes, lemond a testi javakról és akkor egy nagy isteni áldást kap. A testiek helyét isteni, égi javak pótolják. Isten megjelenik és látja, Izsák, hogy itt Isten áldása van; megtelepszik. Hire megy, s mikor Abimélek meghallja, megszólal benne: nekünk az ilyen emberre van szükségünk, ez hiányzik nekünk. Izsák vendégséget csinált és ezzel kifejezte, hogy szövetséget köt. Megenyhült és

megbocsátott tehát. Beérsebában esküdtek meg; beér=kut, seba=eskü. Az esküről nevezték el a kutat.

34-35.v. Ézsau pogányok közül szerzett feleségeket, akik viselkedésükkel, megbízhatatlanságukkal, erkölcstelenségükkel állandó gyötrelmet okozta Izsákmak és Rebekának. Látjuk azt, hogy Ézsau viselkedése mégsem olyan nemes, mint amilyennek sokan fel szeretnék tüntetni;mert Jákób engedelmes, simulékony viselkedése szüleinek nem okozott gyötrelmet. De Ézsau a maga világiasságával, azzal, hogy az istenit megvetette, szüleinek gyötrelmet okozott. Tehát ne álljunk azok mellé, akik csak Jákóbot hibáztatják, mert több a hibáztatni való Ézsauban, mint Jákóbban. Izsák életéből megtanuljuk, hogy a szelidség, engedékenység, a másik javára való lemondás, a per, civakodás kikerülése oly áldásokat hoz az ember életébe, amilyen áldásokat csak ilyen uton lehet megkapni: szelidséggel, lemondással. Izsák egészen más jellem volt, mint Ábrahám. Isten könnyebbé tette az életet számára, de élete nem volt hiábavaló, mert lemondásával, békességkeresésével oly bizonyságot tett Isten mellett, mely messze világitott és Abiméleket a vele való szövetségkötésre inditotta. A keresztyének egyformák, de mindegyik a maga formájában Istent tudja szolgálni. Nem hiába nevezték el nevetésnek, mosolygásnak; olyan megnyugvás, megenyhülés a harcos Ábrahám és Jákób élete közt a csendes, szelid, engedékeny Izsák élete.

I.MÓZES 27.FEJEZET

/1-40.v./

n 1-4.v. Izsák nagyon öreg lett. Az elmult alkalommal elmondtuk Izsák erényeit. Most rákerül a sor a hátrányokra. Elmondtuk milyen csendes, nyugodt életet élt. De az ilyen életben veszély van; az ember élvezetkeresővé lesz. Általában a keresztyénekben erősen megvan az a veszély, hogy élvezetet keresnek. Sokszor azért mennek bibliaórára, mert az szórakoztató számukra. Nem moziba mennek szórakozni, hanem a bibliaórára; és az ember oly keresztyénné lesz, mint Assisi Szent Ferenc, a saját szemében, de nem Isten szemében. Mert a keresztyénség áldozat; Krisztus követése cselekedet. Ha valaki élvezetekben látja, összejövetelek hallgatásában, abban, hogy tag egy gyülekezetben, ahol fecseghet, kibeszélheti magát a másikkal, miben különbözik akkor a világtól? Izsák is abban a veszélyben volt, hogy ellustuljon. Csendességében, engedékenységében, kitartó, hü várakozásában volt az ereje, de a veszedelme is. Kifejlődött nála egy bizonyos élvezetvágy. Élvezte az életet. És amikor Ézsau feleségei majdnem halálra gyötörték Rebekát, Izsák hagyta, hadd gyötörjék és élvezte fia életét. Mert fia vadászni járt és gyakran tért haza vadakkal, melyek elkészitéséhez igen jól értett. És amikor megkínálta Izsákot, Izsák nagyon jól érezte magát. Mindamellett Izsák próféta volt, vagyis olyan összeköttetésben volt Istennel, hogy Isten Szelleme időnként rászállt és akkor Isten akaratának a közvetitője

volt. Sajátságos összetétel alakult ily módon ki. Élvezte a kitünő ételeket, amiket Ézsau főzött, szerette is a fiut, mert vadsága mellett is volt bizonyos lovagiasság, készség benne, hogy másoknak örömet okozzon, amiért édesapjának meg kellett szeretnie, s kevésbbé élvezte a lányosabb, az asszonyok társaságát kereső Jákóbot. Másfelől azonban imádkozott is és Istennel való kapcsolatát nem vesztette el. E két tulajdonság párosult benne. És amikor eljött az az idő, hogy Isten azt mondta, hogy az apjától kapott áldást adja tovább gyermekeinek, abban látta az ünnepélyességet, hogy egy lakomával vezette be. És ahelyett, hogy böjtölve keresték volna Isten szinét, kiküldte Ézsaut, hogy lójön vadat és készitse el ugy, ahogy ő szereti. Ilymódon Ézsau a testi izlésen jutott volna az isteni áldáshoz. Tehát ha az ember Isten szine elé akar járulni, ne a testi eledellel kezdje a dolgot, hanem kezdje azzal, hogy elfordul a testi dolgoktól. Tehát a kezdet elhibázott volt, de ez nem változtat azon, hogy Izsák Isten prófétája volt.

Az isteni áldás elkisér még a hamis utakra is. Hogy Isten áldást ad és ránk biz bizonyos feladatokat és azokban megáld bennünket, az nem jelenti azt, hogy helyes uton járunk. Mikor az ember Isten nyilvánvaló segitségében részesül, akkor is járhat hamis uton. A tévedés és az igazság egyideig együtt járhatnak. Éppen ez az oka annak, hogy a keresztyén egyházban az isteni utról való lecsuszások következnek be és az emberek nem veszik észre, hogy kerülnek le az isteni utról. Ilyen lecsuszásról olva-

sunk a Jel. könyve 2. fejezetében, az efézusi gyülekezetnek irt levélben. Istenért fárad az efézusi gyülekezet, a gonoszt nem állhatja, kitartó és Isten mégis megfenyegeti, hogy mécslábát kimozditja, mert elhagyta az első szeretetet. Ha ezt Izsákra átforditjuk, azt kell mondanunk, hogy az Istenhez való szellemi szeretetet felcserélte a testi élet szeretetével. Nem cserélte fel teljesen, de ott volt a kisértés. Először a testi élet szeretete odalopózik a szellemi dolgok mellé, majd lassanként nagyobb tért hódit és kiszoritja a szellemi dolgok iránti szeretetet. A testi vakság tükre volt életének, hogy t.i. a próféták szeme is kezdett elhomályosulni. Ez az elhomályosulás éppen a mai történetben abban fog egy tragikus ponthoz elérkezni, hogy Izsákon nagy félelem vesz erőt, mert észreveszi, hogy eltévedt. Valamit megsejt, de alapjában nem fog az életében történni semmi. Rájön egy nagy félelem, de ez őt nem változtatja meg. Izsák tehát eltévedt akkor, amikor az Isten szine előtt való megjelenést összekötötte az élvezettel.

5-9.v. Ábrahámnál és Izsáknál is látjuk, hogy a nyáj nem volt egészen közel a lakósátorhoz. De tulságosan messze sem lehetett, mert nem kellett nagyon félni attól, hogy Ézsau visszatérése előtt ne készüljenek el mindennel. Még igy is kockázatos volt, amit Rebeka elkezdett.

10-19.v. "Hogy megáldjon engem a te lelked!" Nem szellemről van szó, hanem lélekről. Ez igen fontos. A lelkihez az ut a gyomor, Ez az ut hamis. A lelket ahhoz, hogy az isteni áldást megértse, elmondja, nem tes-

ti ételekkel kell felkészitemi, hanem szellemi eledellel. Nem a testben, hanem a szellemen át kell a lélekhez fordulni. A lélek ugy van, alkotva, hogy mindkettő iránt érdeklődjék. Sajnos a szellemi összeköttetések elsorvadtak, a testiek megnagyobbodtak. Izsáknál látjuk, hogy a testi hogy válik hatalommá a szellemi felett a lélekben, vagyis az emberben. A szellem elsorvadt, helyébe lép a test, mert a lélek a test felé fordul, a testet kivánja. Rebeka meghallja, hogy Izsák elküldte Ézsaut, hogy készitse elő a szent alkalmat, amikor Isten örök áldását átadja fiának. És ekkor Rebeka elhatározza, hogy megcsalja férjét. Elkésziti az Izsák izlése szerinti ételt és kisebbik fiát küldi be azzal a hazugsággal, hogy ő Ézsau, és hogy ne jöjjön rá a hazugságra, Jákób testét is átalakitja azzal, hogy a megölt két gödölye bőrét Jákób kezére és nyakára csavarja,/mintha/ hogy ha megtapintja, Ézsau szőrös testét érezze, s nem Jákób sima testét. Ézsau drága ruhájába felöltözteti. Ez a ruha ugyanis, minthogy Ézsau sokat tartózkodik kint a mezőn, nem az emberi társaság romlott természetét, hanem a mező illatát leheli magából. Ami nálunk az erdő, az Palesztinában a mező. Mikor Jákób megszólalt, Izsák azonnal észrevette, hogy a hang Jákóbé; de mikor ruháját megszagolta, eloszlott belőle a kétség. Tehát gyanut fogott, de Izsák vaksága csak egyik tünete volt annak, hogy érzékszervei gyengültek. Egyébként is gyöngült. Könnyen rájöhetett volna pedig a csalásra.

Rebeka határozott segitséget kapott valahonnan arra, hogy szándékát keresztül

vigye. Isten volt az, aki mellé állt, vagy Sátán vezetése volt? Rebeka a gyermekek megszületése előtt isteni kijelentsét kapott arra vonatkozóan, hogy a kisebbik örökölje az áldást. Rebeka tudta ezt és amikor elhatározta, hogy a férjét megcsalja, határozott isteni kijelentésből indult ki. Meg Meg akarta menteni férjét attól, hogy hamis uton induljon el, amikor a testi élvezet kérdése döntötte el az áldás kérdését. Izsák nem vette tekintetbe az isteni akaratot. Az isteni kijelentést Rebeka kapta ugyan, nem Izsák, de elképzelhetetlen, hogy férjével ne beszélte volna meg a kijelentést. Izsák tehát tudta a kijelentést, de ellenállt annak és ebben segitségére volt az a testi jó érzés, mely megelőzte az áldást. Izsák komoly veszedelemben volt és Rebekának meg kellett őt menteni. A csalás csak eszköz volt arra, hogy férjet az igaz utra elvezesse. Felmerül a kérdés: ahhoz, hogy az ember jót tegyen, szabad-e hamis uton elindulni? Hazudni? Amit Rebeka tett, Isten nemvetette el; igazolta Rebeka tettét; nem ugy, mint Ismael esetében, ahol más utat jelölt ki. Akkor, amikor Éva a tiltott fáról evett és a fa gyümölcséből Ádámnak is adott, egy hazugságból indultak ki, hogy t.i. Isten féltékenységből tiltotta el a jó és rossz ismeretének fájáról való evést, hogy megakadályozza, hogy olyan legyen az ember, mint azok közül egy, akikről Isten beszélt. Tehát a kiindulás hazugság volt. Ebből a hazugságból egy egész sor hazugság következett. Ádámnak és Évának azonnal bünös vágya támadt és ami eddig egyensulyban volt, felborult és a testi kisértés hirte-

len megnőtt és szégyelni kezdték, hogy mezitelenek. Eddig a szellem rendben tartotta a testi kívánságokat. Most hirtelen a testi kívánságok felszabadultak és hogy védekezzenek, fügefalevelekkel takarták el testüket és elrejtőztek, mert mezitelenek. Tehát Istenre háritották azt, amit ők csináltak. Testi gyümölcs megevésén keresztül akarták a szellemi kincset elérni. Ez minden varázslás őse. Az őshazugság éppen olyan, mint az a tan, hogy az urvacsorai kenyér és bor által lesz az ember szellemi emberré. Ebből az őshazugságból indult ki az emberi élet. És azóta áthatja az emberi életet egy nagy hazugság, amit nem Isten, hanem a kigyó hozott és az ember a kigyónak engedelmeskedett. Akkor, amikor Isten az embert igen sokszor bizonyos csellel kudarcot vallani engedi, és amikor Isten alkalmazza a történetben a cselt, érezteti az emberrel azt, hogy a hazugság hová viszi az embert. Mert akkor, amikor Jézus elrejti a példázatok értelmét az emberek nagy része előtt, azáltal, hogy elrejti, az embert tévedésben hagyja. Tehát a csel alkalmazása folyik abból az utból, amelyet az ember választott. A csel alkalmazása azokkal szemben, akik hazugságban élnek, nem bünös, ha arra használom fel a cselt, hogy megőrizzem a gonosztól az embertársamat, és nem arra, hogy ártsak vele neki. Rebeka akkor, amikor a cselt alkalmazta, igen öreg volt már és hosszu évtizedeken át hagyta a férjét menni egy hamis utoh, mikor meghagyta Ézsau utjának a kimélésében és csak akkor ébredt fel, amikor már csaknem késő volt. Ha hamarabb vette volna

komolyan a dolgot és többet imádkozott volna és szembe szállt volna a férjével, erre a cselre szükség nem lett volna. Ha az ember idejében fellép a hamis ut ellen, elkerülheti a cseles utat. A hazugság mindig annak a következménye, hogy az ember megalkuszik. Az ember életében együtt marad meg a hamisságok utja és az isteni ut és a kettő keveredik egymással. Mivel azonban a cél, amely felé törekszünk szent, Isten tekintetbe veszi, hogy az ember jót céloz és ezáltal azt is tudomásul veszi, hogy az ember mentő szándékból a másikat bizonyos dologban megtéveszti azért, mert másképp nem tud rá hatni. Abban a világban, melyet az ember hazuggá tett, nem található meg mindjárt a helyes ut, ezért van az, hogy Isten sokszor meghallgatja az olyan imádságot, amikor valaki Márián vagy a szenteken át küld Istenhez fohászt, noha mindkétféle ut hamis és hazug. Ha tehát valaki mindig meghallgatást kap Istentől, az nem igazolása annak, hogy az ut, amelyen jár, helyes. Ilyen volt Rebeka tette. Valósággal bünös, mert hazugság, de Isten szentnek fogadja el, mert másképpen nem tudta férjét visszatartani egy helyrehozhatatlan tévedéstől. Szokás Jákóbot Ézsauval szemben alábecsülni. De azt, hogy Jákóbot választotta ki Isten, nemcsak Izsák tudta, hanem Jákób és Ézsau is. Ézsau fitymálta az elsőszülöttségi jogot, amikor egy tál lencséért lemondott róla. De elhanyagolták az imádságot! És legtöbbször ez az oka annak, hogy cselhez kell folyamodni az embernek, hogy elhanyagolja az imádkozást. Állandó imaélettel kikerülhetjük a hazugságot. A könnyebb időt mi arra használjuk fel, hogy élünk a világnak, élvezzük a vi-

lágot, és amikor jön a veszedelem, rákényszerülünk a hamisságra. Izsák érzi az étel jó illatát, ezért a vizsgálatot felületesen végzi, vágyik enni; gyorsan elintézi a dolgot. Ez a testi élet szeretésének a következménye; az ember felületes lesz a szellemi dolgok megitélésével szemben,mert a világot szereti, s könnyen enged a látszatnak, mert a testiség vonja, huzza magához az embert.

20-29.v. Anyagi javak, uralom, védelem azóáldás részei. Nincsen semmi szellemi az áldásban. Itt t.i. nem Ábrahám szellemi utódairól van szó, hanem a testi izráel kifejlődésére vonatkozik az áldás.

30-40. Miért rémült meg Izsák nagy rémüléssel? Félt az Istentől, mert egyszerre világos lett előtte, hogy Isten megvonta tőle azt, hogy saját akaratát végrehajtsa, mert tudatosan szembehelyezkedett Istennel akkor, amikor az elsőszülöttségi jogot Ézsaunak akarta biztositani. Isten belépett Izsák életébe és keresztülhuzta Izsák utját. Ettől az isteni közbenyulbástól ijedt meg Izsák. Egyszerre látta, hogy az ut, amelyen jár,hamis. Isten leleplezte őt. Ézsau is tudta, hogy ez nem Isten utja. Most ő is áldást kér,csakhogy az áldás forrása nem Izsák, hanem Isten; ő csak Isten prófétája. A saját bőségéből nem adhat áldást. De látszik, hogy Isten prófétája,mert figyel Istenre és annyit mond, amennyit vele Isten mondatni akar. Nem engedi magát az isteni forrástól elszakitani, és egy hazug próféciát mondatni. Teljes erejével figyel Isten szavára. Ézsau még mindig ellenszegül Isten akaratának; az áldás forrásá-

ul Izsákot tekinti. Nem Istennel küzdött, hogy az áldást megkapja, hanem atyjára hagyta a dolgot. Jákób a Jabbók révén küzd a láthatatlannal angyallal és Istentől küzdi ki az áldást, nem pedig emberektől. Van az embereknek egy nagy csoportja, akik nem oly romlottak, hogy nem javithatók meg, de a földi életben a sorsuk nem dől el. Isten azért választotta ki Jákóbot, hogy választot nép legyen a földön. A kiválasztás nem az üdvösségre szól, hanem a földi szolgálatra. Nem igaz az, hogy Jákób üdvözült, Ézsau pedig elkárhozott, hanem Jákób elnyerte Isten megbizását, Ézsaut pedig félretette, de nem azért, hogy elveszitse, hanem hogy odaát valamit csináljon vele, de hogy mit és mikor, az elvan rejtve előlünk. Ezt piszkálni bün, mert emberi kitalálásokat nem tehetünk a Bibliához, A fegyvert Isten adta Ézsau kezébe. Ez is mutatja, hogy fegyvert lehet jó célra használni. Isten még azzal is vigasztalja, hogy Jákób igáját letöri a nyakáról. Hogy ez áldás-e vagy átok, az más kérdés. Tehát Isten igéjében benne van az, hogy a zsidó nép igája összetörik, és ez be is következett; ez a mostani idő.

41-45.v. Itt gyilkos fenyegetésről van szó. Ézsau annyira haragszik Jákóbra, hogy meg akarja ölni. Milyen komoly volt ez a szándék Ézsaunál? Akinek komoly gyilkos szándéka van, az nem beszéli ki. Ezt a természetét Rebeka ismerte, de azt is, hogy hirtelen haragu, s az ilyen harag hamar elmulik. A harmadik amiben Rebeka bizott, hogy Ézsau nemesebb természetü és nem képes arra, hogy megtegye, amit beszél. Hirtelen hara-

gu, nagyokat mond, de véghez vinni nem tud-
ja, annál nemesebb természetü. Ézsau nem
felejtette el, amit Jákób tett, de szive-
sen megbocsátott neki. Rebeka Ézsaut is
szerette. "Miért veszitenélek el mindkettő-
töket egy napon?" - mondja. Hogy kell ezt
érteni? Egyik magyarázat szerint azért ve-
szitené el, mert Ézsau vérbosszu áldozata
lenne és megölnék, ha Jákóbot eltenné láb
alól. Felmerül a kérdés; vajon helyes-e a
magyarázat? Semmiképpen sem! Mert a vérbosz-
szu később következett volna be. Rebeka pe-
dig azt mondja: "miért veszitenélek el
benneteket egy napon?" Ez pedig rögtöni
dolgot jelent. Nem testi elvsztésról van
tehát szó, hanem arról, hogy lelkileg vesz-
ti el óket. Mindez arra inditja Rebekát,
hogy magához hivja Jákóbot, titokban be-
szél'en vele és elküldje apjához, Béthuél-
hoz, aki még élt, és Lábánhoz, vagyis is-
mételje meg azt, amit Izsák csinált. Csak-
hogy Izsák helyett Eliézer ment el, Jákób
pedig maga ment el. Ilymódon, ha leánykéróbe megy el, védve lesz Ézsautól. Azt
szokták mondani: "Lám, itt a büntetés; az
anya elveszti fiát, a fiu az anyját". De
csak egy időre. Ezt a büntetést csalárdsá-
ga miatt mindkettő megérdemelte.

I.MÓZES 27:46 - 28:5 -IG

Van-e valami meglepő itt? Izsák beszéde.
Kibékült azzal a gondolattal, hogy Jákób
lesz az örökös. Tehát Rebekának igaza lett.
Ebből következik, hogy Izsák lelke enge-
delmes Isten iránt. Ézsau többet nem jön
számitásba. Van-e különbség eközt, hogy Re-

beka küldi Jákóbot, vagy aközt ahogy Izsák küldi? A különbség az, ahogy egy nő és egy felelősségteljes férfi fogja föl a dolgokat. A nőt az érdekli, hogy ne legyen aki bosszantsa, tehát az egyéni érdeke foglalkoztatja. A férfit theoratikus, vagyis istenuralmi gondolatok foglalkoztatják. A prófétának, Izsáknak látóköre kiterjed a messzi végtelenségbe és Isten embereként látja maga előtt a jövőt és azt mondja: Ez az isteni igéret nem lehet akárkié. Erre Isten választott népe szükséges. Az pedig az a szent nép, amely ott maradt észak-Mesopotámiában, ahonnan Izsák is Rebekát kapta. Még valami különbség van a kettő közt. Rebeka meleg, kedves asszonyi szive azt mondja: "ha majd a testvéred haragja elül, én érted küldök és visszahozatlak ide". Izsáknak nem ez jut eszébe. Itt a női lélek a nemesebb. Mindkettő azt töltse be, amivel Isten megáldotta. Ez a különbség mutatja meg, hogy a nőnek otthon a helye a családja körében és nem ott, ahol intézkedni kell, nem a miniszteri székben. A nő akkor felel meg hivatásának, ha nem kormányoz, hanem szeret, kiegészit, szolgál és észreveszi a hiányokat. Amikor Rebekát kissé leszóljuk, hogy nagyon egyéni szempontból nézte a dolgokat, ott áll valami oly kedves, nőies mellette, hogy az ember szive megindul. E finom részleteket, - ha valaki ujra fogalmazná a Bibliát, - bizonyosan kihagyná, mert nem találná fontosnak, holott a legfontosabbak közé tartoznak. Tehát jól van a világ ugy, ahogy Isten rendezte be. Azért teremtette Isten az asszonyt, hogy kiegészitse a férfit.

6-10.v. Ézsau ugy próbálta hibáját hely-

rehozni, hogy ujabb baklövést követett el. Ismael rokon volt ugyan, de vad, aki összes testvéreivel szemben állott. E dolgokat mind elbeszéli Isten Igéje és nem füz hozzájuk megjegyzéseket. Nem dicsér, nem itél el. Ez mutatja, hogy Isten egyelőre ezekkel a népekkel foglalkozni nem akar. Magukra hagyja, saját kifejlődésükre. Annál inkább foglalkozik Jákóbbal. Egyrészt igérettel megnyugtatja, másrészt megenyiti. Tehát nevelés alá fogja. Az Ujtestamentumban is megvan ez a különbség. Isten a saját gyermekét megfenyiti, akit nem fenyit, az korcs. Van, akiket Isten nevel és van akit félretesz. De egyszer utánuk fog menni és megtalálja őket. A szelid olajfa helyére ezeket fogja beoltani és ha izrael szelid ágát ujra beoltja, ez azért történik, hogy a nemzetek maradéka megkeresse Istent. Minden kornak meg van a maga felfogása. Isten nem kiván és nem is fogad el tőlünk pártállást. Ha valaki becsületes ember, az én emberem akkor is, ha kormánypárti, akkor is, ha negyvernyolcas. Én, amellett, hogy keresztyén és Jézus Krisztus követője voltam, mindig magyarul éreztem és vártam vissza az elszakitott magyar világot. Magyar nemzetiségü ember voltam. De akkor, mikor elmélyedtem a német nép történetében, szivemben kivántam azt, hogy elérjék, amit el akarnak érni. Szivemből szerettem a skandináv népeket, örültem a hollandok eredményeinek. Az egész világ népeinek javát éppugy akartam, mint a magyar nemzetét. Isten ugy rendezte a világot, hogy minden nemzet megtalálta volna a helyét, ha nem a többit akarta volna letiporni. Isten szeretete tovább hordoz mindenkit és egyszer ki fog tünni, hogy Isten

mindenkivel a legjobbat akarta. A jó keresztyénségből nem következik az, hogy valaki rossz magyar legyen.

11-17.v. Mindenütt a Juda hegységének a tetején ment és jutott el Luzba. Ott a hegy tetején állt meg, ahol egykor Lót és Ábrahám választott. Idejutott bujdosása közben Jákób. Az angyalok lentről mentek fel a lajtorjára, tehát tartózkodási helyük itt volt a földön. Nem Izsák adja az áldást, hanem maga Isten. Isten odaáll Rebeka igérete mellé. Izsák mellé és Rebeka mellé is odaáll és mindkét igéretet biztositja. "Félelmetes ez a hely." Itt lakik az Isten és itt lehet bemenni az égben lakó Istenhez. E helyen később fel is épült a templom és hosszu ideig fennállott. Itt volt a pap Éli és fiai. Megelőzte a Jeruzsálemi templomot. Ez a templom állandósitott sátor volt. De itt épült az a templom is, amelyben az aranyborjut imádták később. Felmerül a kérdés, vajon helyesen látta-e, hogy e helyen templomnak kell felépülnie? Helytelenül látta. Azért, mert Jákób képzeletében egy testi templom gondolata merül fel. Ez az ember testhez kötöttsége és Isten lehajol ehhez a testi megkötöttséghez és ez az oka, hogy testi templomot adott Jákób utódainak, holott Isten nem lakik kézzel csinált templomban. Tehát Jákób állitása hamis volt. Jákób azt látta, hogy ahol Isten angyalai le és feljárnak, ott testi, földi templomnak kell fölépülnie, holott a látomást másként kellett volna magyaráznia. Jákób egy csomó angyalt látott, de templomot nem látott. El kellett volna jutnia arra a látásra, hogy ahol Isten angyalai dolgoznak, ott van Isten is jelen.

Isten jelenléte nincs kötve helyhez. Amikor a felállitott kővel Jákób megjelölte a helyet, hamisan látta a dolgot. Az embernek keresnie kell Isten angyalainak társaságát. Ezek pedig ott gyülekeznek, ahol Isten nevében két-három lélek összegyül. Tehát nem kell külön templom ahhoz, hogy Isten valahol jelen legyen.

12-22.v. E történet sokkal fontosabb, semhogy oly röviden elintézhetnénk, mint a mult órán. Ezért visszamegyünk a 11. versig. Jákób Ézsau haragja elől menekülve megy Háránba, ahol ósi rokonságának tagjait találja. Ézsau pedig megy Ismaelhez uj feleségért. E kétféle ut mutatja a két lelki irányzatot. Az egyik az Istennel való rokonságot, a másik az Istennel dacoló vad, kemény rokont, Ismaelt keresi, hogy onnan hozzon feleséget, akivel nem vigasztalja meg sem édesanyját, sem apját, Izsákot. Jákób, szülei iránt engedelmesen megy az istenfélő rokonsághoz, melyet inkább Lábán képvisel már, mint az öregedő Béthuél. Utjában megérkezik ahhoz a helyhez, ahol Lót és Ábrahám elváltak egymástól. Luz volt ekkor a hely neve. Jákób nem megy be a községbe, mert nem tudja, hogyan fogják fogadni. Megölhették, kirabolhatták volna. Inkább a magányos helyeket kereste, ahol az emberekkel való találkozást kikerülhette. A mezőn érte utól az éjszaka, s egy követ tett a feje alá. Nem a kőre tette a fejét, hanem ruhát teritett a kőre. A kő felállitva oszlopot jelképezett. Másnap reggel állitotta fel a követ és öntött rá a magával hozott ennivaló olajból. E történetben minden dolognak megvan a maga jelentősége. A kő arra szolgált, hogy Jákób

REFORMÁTUS NAGYKÖNYVTÁR

feje rajta nyugodjék. Teste, de lelke is fáradt volt. A kő a nyugalmat jelentette a számára. S mikor másnap a követ felemelte, és oszlopot csinált belőle, akkor a kő felállitásával azt a helyet jelölte meg, ahol a lélek nyugalmat találhat. Amit Isten lakóhelye az embernek jelent, azt a nyugalmat jelentette a kő. Álmában lépcsőt látott az égig emelkedni; a lépcső tetején Isten volt, a lépcsőn pedig angyalok. Létráról föl és le bajos a menés, de a lépcső alkalmas arra, hogy egyik oldalán föl, a másikon lemenjenek. A lépcső ekkor már ismeretes volt, hiszen Ur városában két emeletes házak voltak. Mit jelent a lépcső? Annak a jelképe, hogy Isten rejtett szellemi világából ut visz a mi testi világunkba, de ezt ember nem járhatja, csak Isten angyalai. E szellemi lények birnak azzal a hatalommal, hogy testet öltsenek és nekünk megjelenjenek; tehát áthidalják a különbséget, ami a testi és szellemi világ közt van. A lépcső tehát annak az összeköttetésnek a jelképe, amely a testi és szellemi világ között van. Jákób tehát álmában rájött arra, hogy a láthatatlan szellemi és a látható testi világ közt megvan az összeköttetés. Amikor igy bepillantott a szellemi világ titkaiba, és látta Isten hatalmát kiterjedni a földi világba, s hogy ezek az angyalok mind azon vannak, hogy az emberi sorson munkálkodjanak, akkor Jákóbnak rendkivüli vigasztalást nyujthatott az a tudat, hogy Isten angyalai veszik körül, hogy a lépcső tetején Isten volt ott és nézett alá a földre. A féló, imbolygó Jákób találkozott az örökkévaló Istennel. A hely, ahol a látomást látta,

nem volt messze attól a helytől, ahol a sebes Jordánon át lehetett kelni, s ez a Jabbok réve volt. Isten mintegy elbucsuztatja itt attól a földtől, amelyet most elhagy, hogy idegen földre lépjen és biztositja, hogy "ezt a földet neked és magodnak fogom adni". "Hogy ne csodálkozzál, hogy ez a föld a tied, sőt északra, délre, keletre, nyugatra beláthatatlan óriási terület; ez azzal magyarázható, hogy magod meg fog szaporodni, mint a fövény." Édesapja emberi, szóbeli, nagy igéretét most magától Istentől hallja Jákób. Isten hogyan választhatja ki a csaló Jákóbot erre am megtiszteltetésre? Megtaláljuk a feleletet abban, hogy Ézsau hová tartott és Jákób hová ment. Isten a belső indulatot nézi és nem a külső ajánlást. Ebben az odaszentelésben még sok hiány mutatkozott. Erre az ingadozásra, hogy Jákób távol volt még attól, hogy megértse Isten hivását, még később rá fogunk mutatni. Egyenlóre annyit, hogy az isteni áldásból nem hiányzott a maradék megáldása, de ott volt az is: "Én veled leszek, nem kell az uton félned!" Nagyobb biztonsággal járhatott az idegen földön, mint járt addig. S mikor megérkezik Hárán városába, mindjárt magabiztosan lép fel, mert biztonságát Istenben megtalálta. De nem hiányzik Isten áldó szavaiból az sem, hogy "a föld összes nemzetei megáldatnak a te magodban". A keveset látó Jákóbon át az egész emberi nemet meg akarja áldani. Ez isteni elhivás volt oly feladatra, melyről Jákób nem álmodott. Ilyen elképzelhetetlen hivatásra hivta el Máriát, mikor az Üdvözitő anyjává tette, vagy a prófétákat. Ez az isteni

igéret mutatja, hogy soha sem szabad a magunk erejét nézni, hanem annak az Istennek az erejét, aki a megbizást adja. Hol volt Jákób akkor, amikor Isten igéretét tette? Mikor Jákób felébred és felállitja oszlopnak, tehát épület alkatrészének a követ, jelképül annak, hogy itt templomnak kell egyszer épülnie, további fogadást tesz, hogy Istent szolgálni fogja, oly alacsony feltételeket szab, amelyek Isten feltételeivel sehogysem egyeznek. Micsoda csekélység az, amit Jákób feltételül tesz! Micsoda alacsony az a látóhatár, amelyet Jákób betekint! Milyen nevetséges, hogy feltételeket állit ahelyett, hogy hittel elfogadná azt, amit Isten mond. Ebből az alacsonyságból kellett Istennek magasabbra emelnie. A szenvedések Lábán házánál, erre voltak hivatva; de az igéret ott dolgozott benne és elvégezte a maga feladatát. Az akkori látóképességével mondta el a fogadalmat, de mivel őszintén mondta el, Isten elfogadta kezdetnek. Amit Isten tőlünk követel, az az őszinteség; a látást később meg fogja adni Isten. Amikor visszafelé jön és ujra átkelőben van a Jabbok révénél, már nem a régi; uj Jákób áll előttünk. Ez nem arról beszél, hogy hü lesz Istenhez, ha Isten ezt meg azt megadja neki. Eltekint magától, megragadja Isten angyalát és azt mondja: "nem bocsátlak el, mig meg nem áldasz!" Tudta, hogy nem tőle függ, hanem Istentől az ő sorsa. Az őszinteknek Isten sikert ad - mondja a zsoltáros. Amikor Jákób felemelte az oszlopot és megkezdte a templom épitését, szertartásképpen olajat önt a kőre. A régieknél az olajnak más jelentősége volt, mint a mai ember számára. Az olajban oly erők voltak,

amelyeket az ember készen kapott az örökkéváló Istentől. Mély titok volt Isten minden teremtésében. Ezek a dolgok a szellemi világból jöttek, nem az anyag termelte ki őket. Igy lett az olaj a tápláló, gyógyitó, világitó isteni Szellem jelképévé. Mikor a kőre olajat önt, a kőnek szellemi erőt akar adni, hogy a templom, mely ott fog épülni, a Szellem erejével tartsa össze Isten népét és tartsa ott Isten áldását. Mikor olajat tölt a kőre, azt a hitet fejezi ki: "itt nem én fogok templomot épiteni, hanem a szellemvilág a maga gyógyitó, tápláló, világitó hatalmával fog odajönni és Isten áldását fogja sugározni arról a helyről. Isten mindenütt jelen van. Isten temploma láthatatlan szellemi templom, csak Jákób tette testi templommás. Az anyagiasan gondolkodó ember szertartásokhoz, helyhez köti Isten jelenlétét. Isten ezt a félreértést felhasználta arra, hogy az embert testi jelképeken át tanitsa, vonja Magához és elvezesse egy magasabb, szellemi világba, annak a felismerésére, hogy Istent szellemben és igazságban lehet megtalálni és megközeliteni. Nehezen jut el az ember ahhoz a látáshoz, hogy Isten temploma nem kőtemplom, hanem lelkek, akik Istent imádják. Akkor még ugy volt, hogy a földből elhódítottak egy darab területet, azt oltárra tették, templommá tették és azt mondták: "ez az Istené!" Ma lélekről lélekre megy a hirdetett ige s ezekből a lelkekből ál elő Isten örök, igazi temploma. Nem kőtemplom az amiben Isten lakik, hanem övéinek a szive, akik Istennek odaadják magukat. Ez Jákób előtt még nem volt világos, de előttünk világos kell, hogy legyen, amióta Jézus meg-

tanitotta, hogy Isten nem Jeruzsálemben, vagy a Garazim hegyén lakik, hanem az emberi szivekben.

I.MÓZES 29. FEJEZET

1-9.v. Jákób átmegy a Jordánon a Jabbókmál és megy előre, s eljut Hárán városához. Megérkezik, de nem tudja biztosan, hogy helyben van-e. A kutnál azonban, melynek szája kóvel le volt zárva, ott hevert három nyáj. A pásztorokat megszólitotta s azok megmondták, hogy jó helyen jár. Megkérdezi, ismerik-e Lábánt? Hogyne! Jól van. Éppen itt van a leánya, Rákhel. Itatásra jöttek össze a pásztorok, de mivel a kő igen nehéz volt, megvárták, mig mindnyájan összegyülnek s akkor közös erővel elhengeritei ték a követ é megitatták a juhokat. Miért volt a nagy kő a kut száján? A kő őrizte a tulajdont. A viz tulajdon volt. Mire mutat e nagy kő? Az önzésre. Mindenki őrzi a magáét és a másikat kizárja belőle. Nem vedégszeretetre mutat. Pedig, ha magányos vándor arra megy és megitatja az állatát, nem viszi el a kut egész tartalmát. A viz ritkaság volt, szükség volt rá, de az mégis önzés volt, hogy magányos vándorokra, vagy kisebb vándorcsoportokra nem gondoltak.

10.v. Jákób nem szaladt Rákhelhez, hogy köszöntse, hanem azonnal ment a kuthoz és egyedül elgörditette a követ, hogy Rákhel juhait megitassa. De mielőtt ezt megtette volna, még a 7. versből látjuk, azt mondta a pásztoroknak: Miért feküsztök itt, hiszen még korán van, menjetek legeltetni a juhai-

tokat. Jákób most ravasz volt. Szeretett volna egyedül maradni Rákhellel. Ugyanaz a lovagi hódolat dolgozott benne, mikor hirtelen odament a kóhöz és olyan erőfeszitést fejtett ki, amilyet csak egy szerelmes fiatalember tud kifejteni. Ebből azt látjuk, hogy Jákób nem volt nyivászta legény, ha szerette is az otthon ülést és szelid is volt; de nem volt gyenge és bátortalan, sőt dologtalan sem. Ahogy Lábánhoz megérkezik, hozzáfog a munkához. Bár Ézsau erősebb és vakmerőbb volt, de Jákób sem volt gyenge a munkához; nem volt nőies jelenség. Férfias volt, de kicsit ravasz és inkább csellel akart előre haladni. Szerelmes lett, mikor Rákhel megjelent, de nemcsak a szerelem vezett, hanem meg akarta mutatni azt is, hogy ő kicsoda, hogy Rákhel őt megbecsülje.

11.v. A régieknél a csókolás nem volt oly illemszabályoknak alávetve, mint a mi gyermekkorunkban, sem ugy nem volt, mint ahogy ma szokás. Rákhel megcsókolása nem érzelmi, nem szerelmi, hanem rokoni csók volt. A XVII-XVIII. században a csók egészen mást jelentett, mint ma. Akkorról maradtak azok a társasjátékok, melyekben a zálogtárgy kiváltása bizonyos számu csókot jelentett. Tiszta csókot is ismert akkor a társaság. Jákób csókja is ilyen volt, mint rokoni csók. Az erősebb érzelmi hatások alatt élő keleti ember könnyebben érzékenyült el, mint a nyugati. Jákób sirása nem férfiatlanságot jelent, hanem az ottani akkori embereknek más természete volt: nem takargatta érzelmeit, hanem nyiltan megmutatta. Persze a paraszt ember mindig nyiltabb, természetesebb volt, mint az, akit

az u.n. kultura megrontott. Miért fakadt sirva Jákób? Meghatottságból. De mi okozta e meghatottságot? Jákób lelkében nagy feszültség volt. Háta mögött az elhagyott otthon, mely után vágyakozott, előtte az ismeretlen jövő. Az édes otthonból előre kellett mennie a bizonytalan jövő felé. E feszültség elkisérte idáig, s most egyszerre látja Rákhelt. Nincs a Bibiliában, hogy Rákhel hogyan fogadta, de hogy nem büszkén vagy gőgösen, arra az mutat, hogy amikor megtudta, hogy kicsoda, azonnal futni kezdett haza, ami arra mutat, hogy megörült annak, hogy Jákóbbal találkozott. Mikor Jákób észreveszi Rákhelben a rokoni szeretet ébredését, eszébe jutnak az átélt szenvedések, nagy lelki harcok és ezek keltették benne a sirógörcsöt, és nem az öröm. Mikor az öröm egy nagy feszültség és változás után következik, akkor fakad sirva az ember.

12-13.v. Lábán sem volt az a gőgös ur, aki közönyösen viselkedett volna, hanem maga is futott elébe. Lábán is tele volt örömmel. Őszinte volt ez Lábántól? Igen, szivből örült a rokonnak. Lábán vitte be Eliézert is. Hogyne örült volna, mikor az unokaöccse maga jelent meg.

14.v. Jákób elmondott neki mindent; miért menekült és Lábán felelete azt fejezte ki, hogy: "itt ohon vár téged, hiszen a mi testünk vagy." Megvigasztalódott tehát Jákób, Rákhel és Lábán is. Mindegyiket öröm töltötte el. A fájó szemü Leáról itt még nincs szó. Az ilyenek sokszor elhuzódnak, félrevonulnak. A pásztorság a régieknél nagyon előkelő foglalkozás volt; feje-

delmek is üzték. Mózesből is pásztor lett, mikor a faraó elől elmenekült és pásztorfejedelem volt Ábrahám is. A természetben sokkal jobban tud olvasni a pásztorember, mint a tudós vagy városi ember. Annyi frisseség árad ebből a történetből, hogy jól esik magunkat beleképzelni az eseményekbe. Jól esik hallani Jákób megszólítását: "testvérek, honnan valók vagytok?" /4.v./ Kedves az, hogy egy kis csellel el akarja távolitani a juhokat, hogy egyedül maradhasson; kedves az, ahogy Lábán kifut eléje, hazaviszi, beleilleszkedik a családi életbe, dolgozni kezd és ért is a munkához.

15.v. Ha Lábán önző lett volna, nem hozta volna elő, hogy nem fogadja el ingyen a szolgálatot. Miért egy hónap mulva? Mert addig nem tudta, hogy Jákób náluk marad-e. Egy hónapig rokoni látogatás, azon tul munkaviszony. Egy hónapi munkát el lehet fogadni a rokontól. Lábán tehát idejében szólt Jákóbnak.

16-19.v. Amikor Rebekát Eliézer elvitte, adott egy csomó ajándékot, de szó sem volt oly feltételről, hogy hét évig szolgáljon a leányért. Itt pedig Jákób felajánlja, hogy hét évig szolgál Rákhelért. Izsák érte sem ment a lányért. Sajátos fejlődést látunk itt. Mikor Jákób még fiatalabb volt egészségesebb társadalmi felfogások voltak, és a leányt nem adták el értékért. Mikor Lábán gyermekei felnőttek, a leány érték, árucikk volt, melyért fizetség járt a szülőknek. Ebből a korból származnak az ilyen magyar nevek, mint vőlegény, vőfély, /vevőlegény, vevőfél/. Tehát aránylag rövid

idő alatt hogy megváltozott az erkölcs! És Jákób már ebben nőtt fel. Ilyen hirtelen erkölcsváltozáson mi is mentünk keresztül. Mi ma a lányok és fiuk viszonya a husz év előttihez képest? Nem is beszélve hatvan évről. Az otthon zongorázni, himezni, festegetni tanuló lányok világa hová lett?! Amit ma követelnek az emberktől, az változott meg.

20.v. Amikor Rákhel nem volt az övé, sokkal kivánatosabb volt, mint mikor már az övé lett. Egy fejezettel később indulatos szó fog elhangzani Jákób, ill. Rákhel ajkáról. Mert amikor még korlát van közöttük, nagyobb a szeretet. A vőlegény és menyasszony, amikor az illedelmes tartózkodás és távolmaradás helyett a bizalmas életet elkezdi, ez nem a boldogságot fokozza, hanem a boldogságot veszi el. Hogy Jákóbnál ez nem történt meg, mutatja, hogy a hét esztendő ugy telt el, hogy észre sem vették; különben pedig a rossz lelkiismeret annyira nyugtalanitotta volna őket, hogy nehezen telt volna az idő.

21-23.v. A hét év eltelte után kéri a feleségét. Lábán nagy lakodalmat csinál. Érdekes, hogy a leányt ugy adták oda lefátyolozva, s a nászéjszakán a lefátyolozott lány jelent meg s a sötétben fel sem ismerte Jákób azt, akit Lábán odavezetett. Jákób nem kételkedett abban, hogy Rákhelt kapta meg és nem a hangjára volt kiváncsi.

24-25.v. A csalódásért Leát nem okolja, hanem Lábánnak megy neki; de le tudta magát fékezni. Nem akart Leától szabadulni. Mikor tehát először látjuk, hogy két testvér egy férfiué lesz, látnunk kell azt, a

határozott lefékezettséget és illemtudást, amely ismeri a kötelességet és viseli a következményeket. Jákóbban tehát sok nemes vonás van.

26-27.v. Most ébred fel Lában másik természete; a kapzsiság. Nem akar a munkástól megválni; csaló lesz belőle. Hogy ébred fel a gonosz tulajdonság abból, akit kezdetben igazi rokoni érzület vezetett!

28.v. Jákób szó nélkül aláveti magát annak, aki megcsalta. Mutatja mennyi békeszeretet van benne.

30.v. Tehát összesen 21 évig szolgált.

31.v. Isten benyul a természetbe. Ami a természetben történik, nem anyagi erők munkája, hanem Isten belenyul a történelembe és alakitja, mint ahogy a cimbalmos, kezében a két ütővel benyul a cimbalom hurjai közé és akkor támad a csodaszép zene. A szellem uralkodik a testen, mint ahogy a cimbalom cimbalmos nélkül nem sokat ér.

32.v. Ruben= nézzétek, fiu! De csalódik Lea, mert Jákób továbbra is Rákhelt szereti. De ez azalatt a hét év alatt történik, mialatt Rákhelért szolgál.

33.v. Simeon = meghallgatás. Az imameghallgatás felelete volt. Lea tehát imádkozott Istenhez. Leában is volt tehát kedvesség, Az arc blődsége mellett még lehet nemes lélek. De sokszor a csunya testalkat a nemes lelket fogságba veri és nem engedi kifejlődni. De amikor anya lesz, bátorrá lesz. Attól kezdve, hogy asszonyok, egészen másként lépnek fel, mint leánykorukban.

34.v. Lévi = magasztalás. E négy név mutatja, hogy Leában az Isten dolgozott. Az

idillikus, szép jelenetekből a félrehuzódó Lea emelkadik ki, mint az istenkeresés és Isten felé törekvés hordozója. A megvetett, igazságtalanul mellőzött Lea mellé odaáll Isten és felemeli ugy, hogy Rákhel megharagszik. És egy kis időre felborul köztük az összhang. Ez az idillikus kép azonban, mely előttünk áll a maga isteni kifejlődésében, egyszerre megváltozik s érezzük, hogy a földi szépségek az embert csak rövid időre elégitik ki. Nekünk Istenre van szükségünk, hogy megdicsőüljünk. Ne adjuk át magunkat földi szépségeknek. Az egymásnak örülő emberek lelke mélyén gonosz hajlamok vannak; ezek megnőnek és romboló munkájukat elkezdik és az idillikus kép összetörik; helyét panasz, jaj foglalja el, mint ahogy azt látni fogjuk és Rákhel elmenekül. Összetörik a szép kép. És ez vezet bennünket oda, hogy valami más tünjék fel előttünk, mint elsőrendü és elérendő cél: az örökkévaló Isten szentsége, akihez Lea odafordult és akihez nem fordult hiába. Ebből származik az öröm: "Nézzétek, fiu!", a hálás tapasztalás: Simeon, a ragaszkodó szeretet Isten felé: Lévi, a diadalmas, Istent dicsőitő Juda. E négy névben benne van az Istennel való találkozás minden részletet. De még más dolgok is következnek. Amikor Jákób megérkezik és odaáll Rákhel mellé; amikor Rákhel fut haza és mondja a hirt és Lábán is fut eléje és Jákób oly jól érzi magát és szolgál egy hónapig; e kedves földi vonásokban sötéten emelkedik föl a jövő, mely gonosz, rejtett emberi természetből fejlődik ki és szétrombolja az emberek boldogságát. Sátán megcsalja Jákóbot, Rákhel meglopja az apját és amit el-

lop tőle: az a bálvány. Amikor Lea Istenhez fordul, Rákhel a bálványokat viszi el. A szép Rákhel lelkében csuf, bálványimádó hajlamok nőnek ki. És ott látjuk Jákóbot is, amint ravaszul igyekszik az áldást magához ragadni és mégis, Jákób ravaszsága csak az isteni igazságosságot keresi, és Jákób ravaszkodása nem akar mást, csak azt, ami jogos és igazságos. Tehát ott az Isten keresése; nem megcsalni akar, hanem azért fordul álnoksághoz, mert nem bizik az isteni igazságosságban magában, hanem saját elgondolásával akarja a jogosat megszerezni. Rejtve a lelkekben ott a bün, amely hamar felnő és megmérgezi az emberek életét. Vidám, boldog nekiindulás az életnek, de a felnövő bün elveszt minket, ha nincs ott Isten szent Szelleme, aki kiöli belőlünk a tisztátalant, a hamisat. Az emberi jóságra nem bizhatjuk magunkat. Isten Szellemének ujjáteremtő hatalmára van szükségünk, ha azt akarjuk, hogy igazán boldogok legyünk. Még egy tanulság. Azokkal szemben, akik azt mondják, hogy a természeti emberben minden csak gonosz, áll, az, hogy meg van őrizve egy csomó jellemszépség, isteni ajándék s ezek ott vannak előttünk abban a képben, amit először szemléltünk. A meg nem tért ember nem mindenestül fogva gonosz. Sőt, a hivőkből még sokszor az is hiányzik, ami a természeti emberben benne van. Ami belőlünk származik, gonosz, ami Istenből származik, az megáll. De amikor a természeti ember azt teszi, amit lelkiismerete diktál, eljut oda, hogy a jót tegye. A világ fiai sokszor tesznek jót mindaddig, mig a kisértő hozzájuk nem érkezik. Ennek az erkölcsi jóságnak nagy hiánya az, hogy nem

marad meg. Maradandóvá, próbaállóvá csak Isten ujjáteremtő hatalma teheti. Ha örökkévaló talajt keresünk a lábunk alá, Isten megmentő hatalmát kell megtalálnunk s ez az a kőszikla, amelyre állanunk kell. Ezt mondja e történet is. Ugy kell felfognunk a világban megtalálható jót, hogy ez az, amit Isten, ha hozzá megétérünk, maradandóvá tesz bennünk. Mert Isten nélkül elveszünk! Térjünk vissza még egy kis időre a gyermekek születésére /31-35.v./. "Ruben=Nézzétek fiu!" Vagyis örvendező felkiáltás, hogy fiut szült. Az első gyermeknél a csodálkozó felkiáltás, a második gyermeknél Istennek tulajdonitja, mert meghallgatta őt, Simeon=meghallgatás. Az emberi vonalról áttér az isteni vonalra. Látjuk tehát hogy Lea istenféló volt. Lévi: ragaszkodás. Lea szeme megint az emberi vonalra megy le: "A férjem ragaszkodni fog hozzá". Juda=hálaadás. Megint felemelkedik az isteni vonalra. Emberi és isteni vonal közt ingadozik Lea, de mindig megtalálja az isteni vonalat.

Amikor a fiuk születtek, vagy az egész idő alatt, vagy az idő egy része alatt Rákhel még nem volt feleség. Mert 7 évig kellett ujra szolgálni Rákhelért. Le nyugodtabb volt ezért, mert nem volt ott a vetélytárs. Mikor Rákhel fellép, megindul a féltékenységi háboru. De Rákhelnek nem születik gyermeke. A megvetett Lea jut előnyhöz. Ugy látszik ezt is Isten angyalai intézik, mint sok más dolgot a világban. A világ legapróbb részeinél közvetlenül szellemi lények munkáját tételezik fel. Tehát nem a természetre megy vissza, hanem Istenre. Sok alkalom van arra, hogy a szellemi világ

beavatkozzék a földi történésbe és minden ponton ott van az ember földi élete mögött. Nem az anyagvilág, hanem a földi világ mögött álló szellemi világ hozza létre az eseményeket. Ezt mutatja az a látomás, amikor megjelenik Jákób előtt az összeköttetés a föld és az ég között, egy lépcső alakjában. Ez mutatja a sürü összeköttetést az ég és a föld között. Angyalok munkájára vezethető vissza az, ami a földön történik. De mivel az ember a kígyó hatalmába adta magát, nemcsak az égből érkező angyalok munkálkodnak, hanem a tisztátalan szellemvilág: Sátán angyalai is. De nekik nincs szükségük égi lépcsőre, mert ők nem az égből jönnek; nekik a levegő van kiutalva, a föld légköre, hogy ott tartózkodjanak. És Jézus valamikor a földi légkörbe jön el és odaragadtatnak a kiválasztottak, mikor Jézus megérkezik. Illést az égbe ragadták el, mert akkor Isten egyháza még az égben gyülekezett. Ma is ott gyülekezik. De először visszatérünk a levegőből a földre és testet kapunk. A meghalt egyháztagok e földön feltámadnak és elragadtatnak az akkor élő kiválasztottakkal Jézus elé a levegőbe. Jézus a levegőbe érkezik, onnan taszitja ki Sátánt és angyalait s az ezeréves uralkodás alatt a levegőben nem lesznek ott Sátán és angyalai, hanem be lesznek zárva az alvilág börtönökbe. Hogy ez miben áll, az rejtve van előlünk. Ilyen börtönökbe, a halottak országa börtöneibe, amelyekbe nem kerülnek az igazságosak, jutnak be Sátán és angyalai. Tisztátalan hatás lesz akkor is, de csak emberek részéről, nem a szellemvilágból érkezik a földre. Jákóbnak amikor Isten

elinditotta és azt mondta: "Én veled leszek!" - azt is megmutatta, hogyan lesz vele; t.i. ugy, hogy az angyalok tömege veszi körül és segiti őt. Amikor Jákób Lábán nyáját legeltette, csodás isteni áldás szállt házára, vagyona csodálatosan nőtt. Isten angyalai segitették Jákóbot és ezt az isteni áldást látta Lábán. Ez az isteni áldás mutatkozik abban is, hogy Lea méhe megnyilt. Lea szemét ez az áldás Istenhez emelte. Milyen összeköttetés volt Jákób és Rákhel közt, amig csak Lea volt a felesége? Szerelmes volt Rákhelbe és nem Leába. Rákhelbe és nem Leába. Rákhel kötötte le a lelkét és Lea volt a felesége. De ez nem volt bünös viszony, mert Rákhel meg volt igérve neki.

I.MÓZES 30. FEJEZET

1-5.v. Rákhel föllép, mint feleség, de ő nem kap gyermeket. Jön a böjtje az ő nagy szerelmének. Megtörténik, hogy Isten megvon valamit tőlünk, amit nagyon szeretnénk megkapni. S az ember ahelyett, hogy keresné saját magában az okot, elégedetlenné és lázongóvá lesz. Igy tört ki Rákhel is Jákób ellen és azt mondja: "Adjál nekem gyermeket!" Valmi oktalanságot mond ki elkeseredésében. S ekkor keletkezik az első ellentét Jákób és Rákhel között. Amikor már nem szerelmeskedésről, hanem a házaság értelméről, a gyermekszülésről van szó. Rákhel és Isten közt nincs kapcsolat. Az áldás elmaradása távolabb viszi Istentől. Ha helyesen állt volna a szive, Istenhez közelebb került volna. Mert Istenre várni kell, és Rákhel nem

tudott Istenre várni. Lea sem volt valami nagy keresztyén, mert akkor nem lett volna az a nagy lebegés életében. De nem szabad mégsem Lea alá helyezni Rákhelt, mert Lea áldást kapott, Rákhel. pedig nem, és ezért lett lázadóvá. Leát könnyebb vonalon vezette Isten. De az akkori idők szokása Rákhel segitségére érkezik, mert szolgálóját adja Jákóbnak és Bilhától két gyermeke születik. "Szüljön az én térdemen." Régen a szülés nem ágyban történt, hanem egymás mellett volt két kő és ugy ült le a szülő nő, hogy mindkettőre ült; ha a térdére vette, ezzel a két követ helyettesitette. Rákhel képletesen mondja: ő segitette hozzá, hogy szüljön, mert lehetővé tette, hogy Jákóbbal házasságra lépjen.

6-8.v. Rögtön Istennek tulajdonitja, hogy Bilhán át fiat kap. De az a baj, hogy egész lelke benne él a versengésben. Nem a hála beszél belőle, mint Leából. Rákhelben ott él a versengés gyötrő mérge. Dán = itélet. Isten neki itélt valamit. De nem ő szült, hanem a rabszolgája és Leának négy saját gyermeke van már. Rákhel itélgetése kissé oktalan, de azt is jelzi, hogy Isten nem hagyta el Rákhelt. Tehát valami Isten itéletéből tényleg feltünik, amit Rákhel erősen eltuloz. Rákhel az isteni vonalról került az emberi vonalra. Naphtali = harc; figyelme teljesen az emberi vonalon van és nem az isteni vonalon. Nem Isten fel emelkedik, hanem száll alá, süllyed alá. Rákhelnek mélyebb a természete, mint Leáé, de több sötétség megy belé. Lea gyermekibb, kiskorubb, Rákhel a nagyobb tehetség és mégis Lea jut többhöz hozzá, mert gyermekiesen odaadja magát Istennek. Rákhel pedig

nem találja meg a gyermek helyét Istennel szemben; küzd, harcol a saját dicsőségéért. Minden versengő gondolat milyen méreg Isten gyülekezetében! Ha egy gyülekezetnek nincs áldása, oka az, hogy versengenek a keresztyének és nem örülnek annak, hogy Isten a másik által is ad kegyelmet és áldást. Mert az a fontos, hogy Isten áldása jön és nem az, hogy ki kapott többet, te vagy én. Ahol azt kérdezik, ki a több, ott a Sátán mérge van és ez szétszakitja a gyülekezetet. Ez az összehasonlitgatás pedig Leában is megvan, de Rákhelben sokkal nagyobb mértékben. Tehát egy mélyebb lélek gyümölcstelenné válhatik, mert magát nézegeti és összehasonlitgatja magát másokkal. Nem embernek kell hálát adnunk, ha ember által áldást, eredményt kapunk, hanem Istennek.

9-13.v. Lea érzi, hogy ő nem képes, maga helyett odaállitja a szolgáló leányát és követi Rákhelt. Gád=szerencse. Aser=boldogság. A két gyermek tehát hasonló nevü. Lea gondolatai egészen emberi vonalon mozognak. Nem Istennek ad hálát, hanem saját gondolatát, saját boldogságát magasztalja.

14-21.v. A mandragóra olyan virág, mely a régiek tudatában a meddő méhet megnyitó orvosságként jelent meg. Amikor az anyaginak áldást tulajdonitunk és várunk tőle valamit, akkor az anyagi dolog bálvánnyá változik. Le éppugy, mint Rákhel erre az anyagi vonalra süllyed le, a babonának adja oda magát. Rákhel kinyujtja kezét a mandragóra után, Lea nem akar neki adni. Rákhel valósággal üzletet köt Leával és beleegyezik, hogy Jákób Leával háljon. Rákhel több volt emberileg, tehetségben, mint Lea; több tehetséget látunk Rákhelnél, de kevesebb

áldást. Jákób Rákhelt szerette jobb n, mert emberileg több volt, mint Lea. Érdekes, hogy Isten Lea mellé áll. Ha valamilyen babona, vagy helytelen szokás őszinte szivből jön, nem akadályozza meg Istent abban, hogy áldást adjon. A Mária tiszteletében felnövő katholikus is olyan áldást kaphatk mint egy világosabb protestáns. Nem a világosság foka szerint áld meg Isten, hanem a hozzá való törekvés őszintesége szerint. Ha valaki nagyobb világosságból esik alá a babonaságba, azt Isten megbünteti, de a tudatlanságot elnézi. A galaták a hittől szakadtak el a törvényeskedésbe, ezért itéli meg oly keményen Pál, amikor körül akarnak metélkedni. Ha valaki az Istentől kapott világosságot nem becsüli meg, hanem alásüllyed egy alacsonyabb fokra, mert ott könnyebb járni, Isten átkát vonja maga után. Pl. világossága van valakinek, hogy nem ember által jön az áldás, hanem Isten szent Szellemén át és mégis a lelkészhez ragaszkodik, akkor magasabb világosságból süllyed alá, mert nem Istentől közvetlenül várja az áldást, hanem a lelkészen vagy mélyebb keresztyénen keresztül. Ha valaki világosságot kap arról, hogy az élő Isten az áldás forrása és a nyelveken szólástól, igehirdetéstől várja az áldást, magasabb fokról, az Istennel való közvetlen kapcsolatból süllyed alá egy alacsonyabb fokra. Látjuk tehát, milyen hü az Isten; ezen az alacsonyabb fokon is adja az áldást. Izsakhár = jutalom. Zebulon=lakos. Isten milyen gazdagon adja a megvetett Leának az áldást, még most is! De Lea gondolatai tisztán a földön mozognak, mert azt nézi, ó milyen áldást kap; méregeti magát Rákhelhez. A Rákhelben levő versengés át-

megy Leába és eltünik belőle az Istenre való tekintés, és már a negyedik gyermeknek ad oly nevet, mely a földi életre vonatkozik. Ez is mutatja, hogy Lea a gyengébb fél. Lánya is születik, Dina=Dán nőalakja. Tehát ugyanaz a hang csendül ki, mint Ráchelből: Isten itélet. Érdekes ez a versengés.

22-24.v. Milyen későn emlékezik meg Isten Ráchelről! Mégis meghallgatja őt. József=elvétel, hozzáadás. A gyalázatot elvette róla, de hozzáadta az addigi áldáshoz, amit Bilhán át kapott, ezt a gyermeket. Ebből a versengésből látjuk, hogy Isten megáldja az embert egy alacsonyabb életfokon is, mikor az ember bizonyos babonás szokásoknak hódol, de ez az áldás el van homályositva, össze van zavarva, mint egy bekormozott petróleumlámpa fénye. Gyengébb isteni világosság sugárzik. Ez jellemzi a magyar keresztyénséget azzal szemben, amit külföldön látni lehetett, Stokmayer, Sternberger, Seitz, Blumhardt, Binde Frigyes társaságában. Hogy világitott ott a fény, és milyen kormos lámpa fényében élünk mi! Ez a lefokozott fény azt mutatja, hogy köztünk oly akadályok vannak, amelyek nem engedik az isteni fényt teljes világosságában fényleni és éppen ezért megfogyatkoztak és Isten áldásában csak részben részesülők vagyunk. Vagy ébred a szivünkben vágy arra, hogy fényesebb keresztyénségre eljussunk, vagy megmaradunk abban, amiben vagyunk: vetélkedésben, emberi sikon, magunkat másokkal hasonlitgatva össze és nem Istennek egyes-egyedül adva dicsőséget. Amikor egy gyülekezetben az a jelszó, ki az aki nagyobb áldást kap, mint pl. a pünkösdi gyülekezet-

ben: "én kaptam áldást, te nem"; vagy pedig: "én nagyobb világosságra jutot am, mint te" /szabad gyülekezet/; vagy: "mi jobbak vagyunk, mint a többiek" /Bethánia/, akkor megakadályozzuk, hogy Isten áldása a maga teljességében rájuk szálljon. Folyton a másikkal méregetjük magunkat össze, hogy lott Isten egyénenként ad többet vagy kevesebbet és nem a felekezeten keresztül. Amikor Istentől igazi áldást fogunk kapni, eltünik életünkből az, hogy a másikban milyen hiányosságok vannak, mert tudjuk azt, hogy Isten azt, akit mi lenézünk előbbre viszi, mint ahol mi vagyunk. Nem kell magunkat összehasonlitani másokkal, hanem Isten kegyelmének tuláradó voltára kell tekintenünk és tudnunk kell, hogy a kegyelem egyszer betölti a hiányokat. Nem az embertől függ a különbség, hanem Istentől. E versengés Jákób gyermekei közt tanulságos Isten gyermekei számára is.

25-43.v. Elméletileg lehetetlen volt, hogy pettyegetett és tarka bárány származzék, mert azokat mind eltávolitotta. S mégis azt mondta Jákób: "Ha pettyegetett és tarka születik, az lesz az enyém". Ehhez persze hosszabb idő kellett. Az az érdekes ebben a pár versben, hogy Jákób elkéri magát Lábántól, hogy most már bocsássa el őt haza. Lábán elismeri azt, hogy Jákób őt mily hüséggel szolgálta és ugy megnőtt a vagyona, hogy Jákób keze alatt óriási tömeggé lett állatállománya. Mitől függ az állatok szaporodása? Attól, hogy milyen a halálozás és a születés és ezeket mind csak Isten adhatja meg. Tehát oly nyilvánvaló volt, hogy Jákób munkáját Isten megáldotta, hogy Lábán kénytelen ezt elismerni.

Ezért tehát valami fizetség jár. Lábán ezt nem is vonja kétségbe. Megkérdi, mit adjon. Pedig ez Lábánra tartozik inkább. Neki kellene valami jutalmat kigondolni. De Lábán Jákóbra bizza, gondolván, hogy Jákób majd szerényebb lesz és igy Lábán jobban jár. Ezt Jákób észreveszi és mi erre a felelete Jákóbnak? "Te ne adj nekem semmit. Majd amit Isten fog nekem adni, az lesz az enyém. Most eltávolitok minden foltos állatot,ami a megmaradó egyszinü álltaokból foltos, pettyes származik, az legyen az enyém". Nem valószinü, hogy sok ilyen származik a fehér állatoktól. De Jákób bizott abban, hogy Isten igazságos lesz és ő határozza meg, menynyi jár neki. Isten gondoskodni fog Jákóbról és akkor senki sem vetheti szemére, hogy kissé nagy a jutalom. Ily módon Jákób Isten itéletét hivta ki. Olyan isteni itélete., mely a csodát jelenti. Igaz, hogy Jákób bizonyos praktikákat eszelt ki, hogy a születés neki megfelelő legyen. Mikor az állatok a kutnál ittak, az itató vályuhoz oly pálcákat rakott, melyek meg voltak hámozva ugy, hogy a közösülés pillanatában pettyegetett vagy stráfos pálcákat láttak maguk előtt. Jákóbnak az volt a gondolata, hogy a születés ahhoz igazodik, amit az állat a közösüléskor lát. Mondják, hogy ha a terhes asszony szörnyeteget lát, torzszülöttje, ha szépet lát, szép gyermeke lesz. De Jákóbnak a csel csak jelentéktelen eredményt hozhatott. De volt egy másik ok. Jákób álomban látta, hogy Lábán állatait pettyegetett és csikos állatok hágják. Honnan jöttek ezek az állatok? Isten angyalai intézték a dolgot igy. Tehát a csoda nem a meglátott vesszőktől eredt, hanem Isten an-

gyalai révén, akik az állatokra ilyen befolyást gyakoroltak. Jákóbnak ily módon óriási állatállománya lett. Minden juh Jákób számára szült egyideig. Amikor csenevész állatok közösültek, nem rakta ki a pálcákat, csak amikor erős állatok. Ez is csak emberi próbálkozás, ami sokat nem jelentett. Nincs semmi okunk arra, hogy Jákóbot vádoljuk. Jákób dolgozott, munkája bérét Istenre bizta s a bért meg is érdemelte, mert oly hüséggel ápolta Lábán juhait. Amit Jákób kapott, Istentől kapta. Ahogy ő emberileg befolyásolni akarta, jelentéktelen volt és egyébként is joga volt hozzá. Mikor már nagy állatállományhoz juttott, eszébe ötlött, hogy most már itt az ideje, hogy hazamenjen. Ugy ment haza, hogy Lábántól nem bucsuzott el. Amikor Lábán, juhait nyirni ment, Jákób összecsomagolt és haza indult. Mikor a Gileád hegyén találkoznak, Jákób megmondja, mitől félt. Hogy majd erőszakoskodik és nem bocsátja el feleségét és gyermekeit, hogy ezáltal több alattvalója legyen Lábánnak. És az akkori szokás szerint lehetett ily erőszakot alkalmazni. Mondja is később Lábán, hogy "elvehetném, de nem teszem, mert Isten eltiltott engem ettől". Tehát Jákóbnak volt oka félni Lábár erőszakoskodásától, de a Gileád hegyén nem volt annyi ember vele, hogy Jákóbbal szembe szállhatott volna. Mesopotámiában azonban visszatarthatta volna feleségét és gyermekeit embereivel. Jákób, akáhogy nézzük a dolgot, mégis valami cselhez folyamodott mindig, mintha nem tudna másként véghez vinni valamit, csak csellel. Igaz, hogy Jákób cselt használ, de Lábánt nem kárositotta meg, csak azt, ami az ő övé, azt biztositotta. Az emberek ter-

mészete a megtérés után megmarad. Olyan lesz, mint amilyen korábban volt. A velünk született tulajdonságok megmaradnak bennünk, de ez nem jelenti azt, hogy Jákób hamis; csak ilyen eszközökkel védekezik a hamis emberek gonoszsága ellen. De nem volt igazságtalan. Szekfü Gyula megtámadja Bethlen Gábort, mert cselt alkalmazott a török szultán és Lajos királlyal szemben. De nem vette számitásba, hogy a török szultán erőszakkal taposta le a népeket és Lajos és a habsburgok igazságtalanul szintén, letiporták Magyarországot, s ami magyar, azt pusztulásra itélték. Ha tehát a kicsiny Erdély fejedelme ugy cselekedett, hogy a török szultán durvaságát s Lajos álnokságát kiparrirozta és megtartotta Erdélyt aránylag független országnak, ezért csak dicséret illeti meg.

I.MÓZES 31. FEJEZET

1-3.v. Lehet dolgokat valószinü köntösben ugy adni elő, hogy az ember igazat beszél és mégis beszennyezi a másik embert. Jákób valóban a Lábánéból kapott, de ez járt neki. Amig Jákób jövedelmező volt Lában számára, addig nyájas volt; mihelyt pénzébe került, eltünt belőle a jóakarat. Van olyan nyájasság és szeretet, melynek alapja a haszonlesés. Itt a haszonleső Lában volt és nem Jákób. Lában fiai ugy beszélik el a dolgot, mintha Jákób elvette volna Lábánét. Isten a kellő pillanatban közbenyul és azt mondja: "Én veled leszek!" Most tünik ki, hogy Jákób hü volt az Istenhez.

4-9.v. Két feleségét kihivja a l gelő juhok közé és itt beszélik meg a dolgokat, Lábán csalt és nem Jákób. Hamis felfogás az, hogy Jákób csalta meg Lábánt. Isten adta neki Lábán jószágait.

10.v. Álomról beszél, de a valóság Isten angyalainak a munkája volt. 11.v.-ből azt látjuk, hogy nem Isten szokott az emberrel beszélni, hanem angyala. Angyalát küldi el, hogy beszéljen az emberrel.

14-18.v. A két asszony teljesen hü Jákóbhoz. Meg vannak győződve, hogy Jákób szereti őket igazán és nem az apjuk. Amit Jákób ledolgozott, a lányokat illeti, de Lábán magának vette el. Nem voltak olyan számitó nők, akik nézik, hogy veszkődik a férjük és mi lesz az eredmény, hanem már kezdetben mellé állottak és biztatják:"tedd meg, amit Isten mondott". Ezek a hü feleségek. Mi dagaszthatta a szivét, amikor arra gondolt: "megyek apámhoz, Izsákhoz".

19-20.v. Mik a házi bálványok, a therafok? Ezek kis ember alakok, melyeket családi isteneknek tekintettek. Az ősöket ábrázolták. Ilyenek mindenféle népnél voltak. Pl. a rámaiaknél a Laresek és Penatesek. De főleg a kinaiaknál találják őket. Az a felfogás, hogy az ősök, ha meghaltak, valahol vannak és figyelik a mi életünket, megóvnak a veszedelemtől, ez a felfogás egészségtelen, de nem mondható bünösnek. Mert hogy elköltözött apáink értünk imádkoznak, az valószinü és nem elvetendő dolog. Ha emléküket őrizzük, nem követünk el bünt. A házi bálványok az igaz Isten tisztelete mellett minden családban voltak, csak ott nem, ahol bátor, határozott szivü

emberek voltak, mint pl. Ábrahám, Izsák, Jákób, stb.; itt nem kellettek a házi bálványok, de Lábánnak kellettek. Mert ha valakinek a lelkiismerete rossz, szivesebben imádkozik meghalt ősökhöz, mint az élő Istenhez; mert a lelkiismeretét felébreszti, de a házi bálványok nem. Összehasonlitást tettünk Rákhel és Lea közt. Azt mondtuk: Lea istenféló volt. Itt látunk megint valamit Rákhel jelleméből. Ha a házi bálványok tényleg segitenek, akkor Rákhel megkárositotta az apját; lopott. Ha nem segitenek, akkor Rákhel itélet alá esik, mert olyanokban bizik, amik nem segitenek. Akár igy van, akár ugy, Rákhel jellemére igen sötét foltot vet e lopás. Rákhel érezte, tudta, hogy Jákób ezt helytelenit, ezért Jákóbnak egy szót sem szól. Mikor Lábán rájön, visszakéri tőle az ellopott isteneket. Jákób nyugodtan mond a: "keresd meg!" Sejtelme sem volt, hogy felesége, Rákhel a tolvaj. Ez sötét folt Rákhel életében. Jákób is lopott. Ellopta Lábán szivét. A sziv az a lelki szerv, amely gondolkodik, melyben az öntudat van, mely határoz. Tehát ha szivét ellopják, ez azt jelenti, hogy nem tud önmagával tisztába jönni, nem tud határozni. Akkor szokott bekövetkezni, ha valami nagy csapás ér, hogy nem tudunk gondolkodni, cselekedni, s Lábán igy érezte magát, mikor megtudta, hogy Jákób őt elhagyta. Ugy tünteti fel, hogy nagy fájdalmában elvesztette a képességét arra, hogy saját magát feltalálja.

21-25.v. Az Eufratesen ment át Jákób. Egy gázlót keresett ki, hogy átvigye az állatokat és embereket, akik az állatokon ülve mentek át. Három napig ment előre Jákób. Hét nap után érte utól Lábán Jákóbot.

Magával vitte felfegyverzett rokonait. Lábán egy isteni jelentést kapott. Az, hogy valakinek Isten álomban megjelenik, nem jelenti azt, hogy az illető valami kegyes ember. Isten azért jelent meg neki, hogy visszariassza attól, hogy Jákób ellen fellépjen. Az istenfélelem Lábánban összekeveredik az emberi hamissággal. Lehet valaki imádkozó keresztyén és amellett hamis.

26-33.v. Amit Lábán mondott, az nem volt igaz, mert a lányok önként mentek. Látjuk, hogy lehet egészen hamis szinben feltüntetni valamit. Milyen szépen tud beszélni! De ha megtehette volna, hogy Jákóbot visszatartsa, vajon hol maradt volna a szép beszéd? A szolgálólányoknak is külön sátruk volt, tehát meg voltak becsülve és nem rabszolgákként kezelték őket. A tevékre oly nyerget tettek, melyben kényelmesen lehetett aludni; a hátát hátra lehetett hajtani. A nyerget, ha meglátták valahol, bevitték a sátorba, ahol ágynak használták, másrészt megőrizni is kellett, mert drága volt. Mikor Rákhel észreveszi, hogy apja keresi a theráfokat, eldugta a teve nyergébe és ráfeküdt; mikor apja jött, nem kelt fel, hanem azt mondta, hogy a havibaj van rajta. Lábánnak jól esett a tisztelet, hogy mentegetőzik és nem állitotta őt fel? igy nem tudta meg, hogy Rákhelnél vannak a bálványok.

36-41.v. Jákób haragra gerjedt, mert ekkor tünt ki, hogy Lábán vádja hamis. Nem tudta, t.i., hogy Rákhel ellopta a bálványokat. Jákób tehát jóhiszemü volt. Ha a nyájban egy ragadozó egy juhot széttépett, a megmaradt rész bemutatták az Urnak és

nem kellett elszámolni vele. De Jákób nem mutatta be, hanem kifizette a kárt, mert tudta, hogy Lábán milyen sóvár. Az ellopott állatot sem kellett megadni.

42-43.v. Istent ugy nevezték, mint a félelmetest. "Ha az az Isten, akitől az én atyám félt, nem lett volna velem, üresen bocsátottál volna el engem". Jákób kipakolt Lábánnak. Megmondta neki világosan: ugy bánik velük, mint rabszolgával. Saját lányairól ugy beszél, mintha rabszolgák volnának.

44-48.v. A szövetségkötés azt jelenti, hogy egy jelt állitok fel: ez Iesz a határ közöttünk. A jel nem volt más, mint rakásra rakott kövek. A köveket ugy tekintették, mint bizonyságokat. E kövek beszéltek és emlékeztettek a szerződésre. Bizonyságtevő kőrakásnak, arámul: Jegár-Sahaduthánnak, zsidóul: Gálhédnek nevezték e köveket. Galkörbe rakott kő. A Galilea szóban is ez van benne. Ilyen, körbe rakott kövekből épitették fel az emléket. Ezt látták az arra elhaladók és megtudták, hogy mi ez és egy csomó embernek nyilvánvalóvá tették, hogy itt szerződés történt. A tanuk mind követ vittek oda és oda rakták a többihez. Minden kő egy résztvevő bizonyságtételét hordozta magában.

49-53.v. A lakoma helyén háltak. Másnap Jákób is, Lábán is hazament. Mi itt a tanulság? Divatba jött Jákóbot ugy tüntetni fel, mint csalót, aki Lábánt is megcsalta. Pedig látjuk, hogy a csaló eleitől végig Lábán volt, aki kihasználta Jákóbot. Mert azt mondja, hogy nappal a hőség, éjjel a hideg verte; ezt türte husz éven át és Is-

ten megáldotta őt és Lábán meggazdagodott. Lábán megmaradt gazdag embernek, hiszen: "juhai nyirásából jön". Nem igaz, hogy Jákób szegénnyé tette Lábánt. Jákób is csalt és ezért keservesen megszenvedett. De hogy lelke megépült, mutatja ez a történet. Lábán volt a csaló, de ugy viselkedik, hogy azt a látszatot kelti, mintha ő lenne megcsalva. S még a mai papok is elhiszik, hogy ő a megcsalt és nem Jákób. Vigyázzunk arra, hogy ne vádoljunk olyan könnyen és ne folytassuk ezt a vádolást a ma élő emberekkel szemben. Jól figyeljük meg, hogy valaki okot adott-e a vádra és ne higgyünk könnyen el mindent, amit az emberek beszélnek.Jól gondold meg, kinek az oldalára állsz és kit itélsz el. Általában, amig a szemébe nem mondtál valamit valakinek, addig ne beszélj róla semmi rosszat!

I.MÓZES 32. FEJEZET

1-2.v. Elváltak egymástól. Érdekes, hogy Lábán Jákóbtól nem nagyon bucsuzott, csak a leányaitól. Ugy látszik, nem tulságosan barátságosan váltak el egymástól, de a lányoktól igen.

A héberben a himnemü többes igy hangzik: "im", de van ritkán kettős szám is, melynek végződése: "aim". Mahaná=tábor; mahanáim = kettős tábor. Miért nevezi kettős tábornak? Két tábor volt; egyik látható, a másik láthatatlan. Tehát a földi tábor fölött egy másik tábor, Isten angyalainak tábora. Ha az Isten oly otthont adott volna, amilyenre vágytam, annak különböző szobáit ilyen ne-

vekkel neveztem volna el, hogy éreztessem azt, hogy e fölött a tábor fölött, amelyet Isten gyermekei alkotnak, e fölött Isten angyalaiból egy másik tábor ül. S ezt Jákób látta. Mi nem látjuk. Ebben különbözünk az ósatyáktól. Mi vak hitre vagyunk utalva. Ez is jó, de a másikban van valami rendkivüli vigasztaló. Valaki azt mondta, hogy szükség van arra, hogy két-három emberből alkotódjék egy-egy kis közösség. Két-három ember együtt olvassa a Bibliát, hivja segitségül Istent. Nekem az a látásom, hogy az illető téved. Jézus a 2-3-al csak a kezdetet jelöli. De ha 1o-2o-100 van együtt egy hittel, akkor is ott van Jézus köztük. Bár adná Isten, hogy mi ugy nyiljunk meg egymás felé, mint ahogy 2-3 ember meg tud nyilni egymás irányában. Mert akkor közösségünkben nagy erő jelennék ...eg. A bizalmatlanság, gyanu szétszaggatja a keresztyén közösségeket. Eltünnek az angyalok, a kettős táborbél csak egy tábor marad. A mahanaim szónak tehát igen mély jelentősége van.

Jákób tovább ment az uton Gileád földjén; ahol a Jabbok folyó ömlik a Jordánba, ott szándékozott átkelni. Amig odáig meneteltek látta maga előtt a két tábort; családját, állatait és fölöttük Isten angyalait, akik ott mentek, hogy őrizzék Jákóbot és családját.

3-8.v. Szeir földje a Holt-tenger alatti terület és a Földközi-tenger közé esik. Vad, terméketlen, sziklás, hegyes vidék. Ide költözött Ézsau, aki vadász volt. Jákób követeket küld maga előtt, hogy Ézsaut elérjék. Szeirben lakott, de azon a részén,

mely határos volt Kánaánnal. Ezt az utat pár nap alatt tehették csak meg a követek. Tehát a Lábántól való elválás után Jákób lassan menetelt a Jabbók réve felé. A követek közben visszaérkeztek hozzá azzal a hirrel, hogy Ézsau jön 400 férfivel. Ézsau oly bátor, férfias, uralkodásra termett volt, hogy sokan önként alávetették magukat Ezsaunak, az ő csatlósai, alattvalói voltak. Jákóbnak elég szivdobogása volt, mig a dolgok rendeződtek. Ha valaki valamit nem jól rendezett el, nehéz visszamenni oda, ahol nem jól rendezte el dolgait. Azért jó az, ha az ember Istennel rendezi minden dolgát. Mi hajlandók vagyunk nagyon gyorsan elitélni az embereket, ezért tele vagyunk lelkiismeret furdalással. Jákób segitett Istennek, hogy gyorsabban menjen a dolog és ezzel eltolta a teljesülés idejét. Valahányszor beavatkozunk Isten dolgaiba, később jutunk ahhoz, amit Isten kijelölt. Mert először le kell rombolnia Istennek azt, amit mi emberileg beépitettünk a dologba. Isten összezuzza ami munkánkat és ez fájdalommal jár. Ehhez tartozik a félelem is, amely Jákóbot eltöltötte. Jákób lelkében ott volt egy nem valódi Ezsau, aki bosszut akar állni, pedig Ezsau szeretettel várta. Jákób lelkében volt a félelem. Igy kellett Jákóbban szétomolnia az Ezsauról alkotott hamis felfogásnak. Jó tehát, ha az ember nem nyul bele az Isten dolgaiba.

9-12.v. Jákób imádkozik; Istent emlékezteti arra, amit Isten neki igért Háránban, amikor azt mondta: "kelj fel, menj vissza atyádhoz és én veled leszek!" Ez a Jákób az igazi, aki Istennel számol és igéretére em-

lékezteti. Arra tekint Jákób, amit Isten cselekedett és nem arra, amit saját maga vitt véghez. Csak egyre emlékezik, hogy Isten kegyelme áll előtte! Neki, aki vándorbottal jelent meg Hárántban, csodálatos gazdagságot adott Isten. Félelmének csak a saját lelkében van alapja, de nem valóságban. A mi félelmünknek részben képzeleti, részben valóságos alapja van. Amikor akár megelőző életemben, akár az elmult betegségem alatt féltem és rettegtem, alapja az volt, hogy mi is lenne velem, ha elhurcolnának, megkinoznának, stb. Tehát az, amit elémvarázsolt a Sátán. Amit elképzeltem, nem a valóság volt. A valóság Isten volt, aki egyszer magához szólitott. Mikor a képek elém álltak, valótlan országba jutottam bele, amelyet a Sátán varázsolt körém. Ebből kellett visszaküzdeni magam a valóság birodalmába, mely Isten volt és az ő kegyelme. Amikor ebbe visszajutottam, akkor nyugodott meg a lelkem. Vannak, akik kevesebbet képzelődnek és nem törődnek a dolgokkal; veszik ugy őket, ahogy jönnek. Ez az állapot nem valami kivánatos állapot, mert rettentő felébredés következik. Hányna fognak felébredni arra, hogy a meredek szélén állanak és alá kell, hogy zuhanjanak. Jó, ha az ember a valósággal szembenéz, az pedig csak ugy lehet, ha imádsággal közeleg Istenhez és megnyeri azt az országot, amit Isten kegyelme jelent. Tehát három lehetőség látszik. Az, amit a Sátán elénk varázsol, Isten kegyelmi munkája és a mindennapiság. Akik a mindennapiságban élnek, betegeknek gondolják azokat, akik a Sátán rémitő uralma alatt vannak. És ebben igazuk van. Csak abban nin

igazuk, hogy ők egészségesek. Mert akik ilyen helyzetből felkiáltanak Istenhez, azok egészségesebbek, mint a mindennapi emberek. Jobb felkiáltani és félni, mint vakon előremenni. Isten kegyelmére kell ráébrednünk és ez történt Jákóbnál, amikor az Ézsautól való félelem képzelt világából átment a "mahanaim"-nak, a kettő tábornak a látásába. Isten oltalma a valóság. Ezt nem tudja adni semmilyen egyházias keresztyénség, csak az Isten kegyelme, amely nincs kötve paphoz, szertartáshoz, liturgiához, emberi szavakhoz, csak Isten Szelleméhez. Akikhez e fuvó szellem elérkezik, azok lépnek be a csodálatos birodalomba. A megvetett, csufnevü Jákób megtalálta ezt a valódi birodalmat és a harcias, férfias Ézsau kivül maradt. De valami Ézsaura is ráragadt, mint később látni fogjuk.

13-20.v. Nem megcsalni igyekszik Ézsaut, hanem megnyerni. Ne megcsalni igyekezzünk az embereket, hanem megnyerni őket. Erőltette, hogy elfogadja az ajándékot. És abban is szeretet van, hogy Ézsau elfogadja az ajándékot. Itt jutott közel egymáshoz Jákób és Ézsau. A szeretet összehozza azokat is, akik külön uton járnak. Egyideig együtt vannak, azután szétválnak ujra. Miért mondja, hogy "hagyjatok közt a nyáj és nyáj között?" Azért, hogy ünnepélyesebb legyen a felvonulás. Egyik meglepetésből a másikba jutott Ézsau. Ha az egész ajándékot együtt látja, nem tett volna oly benyomást rá, mint igy. A félelem mellett ott a szeretet, mely ajándékot ad és áldoz.

21-26.v. Az ajándék ment elől, ő pedig a táborban hált. Átmentek a Jordán tulsó, jobb

partjára, ahol Béthel, Jeruzsálem, Betlehem voltak. Ő pedig egyedül maradt. Tusakodott vele egy férfiu. A sötétben nem ismerte fel, nem látta. Nem ismerte fel, hogy Isten angyala. Meg akarta állitani Jákóbot, hogy ne menjen tovább. Isten tehát angyala által szembeszegült Jákóbbal. "Igy nem mehetsz tovább. Valaminek meg kell változni benned." Isten durván nyul bele sokszor az ember életébe, és ez a szeretet. Nem az édes szavu, lágy keresztyének azok, akik hasznunkra vannak, hanem azok, akik az igazság pörölyével csapnak ránk. Jákóbnak azért volt szüksége változásra, mert még mindig hozzátette a maga munkáját ahhoz, amit Isten csinált. Az angyalm mondta: "bocsáss el, mert feljön a hajnal". Hát nem volt hatalmában, hogy kimenjen Jákób kezei közül? Nem! Mert a hit erősebb, mint az angyal; és Jákób hitt! Miért m ndja, hogy "feljön a hajnal"? Sötét hatalom volt, aki számára a hajnal veszélyt jelent? Nem! Volt nappal is ereje, de azért mégis az éjszaka csöndje az az idő, amikor a tulvilág erőteljesebben beléphet az ember életébe. Ezért az álomnak és éjszakának a hivő életében is nagy jelentősége van! Miért nem engedte el Jákób? Mert megérezte: minden azon mulik, megkapja-e Isten hatalmát. Félredobott minden emberit és csak az istenit kereste.

27-32.v. Izrael = Istennel küzködő. A csufnév levétetik róla és uj nevet kap, mint ahogy mi is uj nevet kapunk Isten királyságában. Most Jákób kérdi az angyal nevét, de az angyal nem mondja meg. Isten rejtve marad. Mi tisztán állunk Isten előtt, de Isten rejtve marad. Ez a hit utja. Sok-

szor nem tudjuk, Isten hol van, minden elhomályosodik s nekünk mégis ki kell tartanunk. Peniel = Isten arca. Ó maga ad a helynek egy nevet: Isten arca. Itt nézett szembe Isten arcával. Látta az Istent szinről szinre és megmaradt. A hivő Istennel szembe nézhet és fennmarad.n Azért sántitott, mert még fájt neki, de már helyre volt igazitva.

I. MÓZES 33. FEJEZET

1-12.v. Ó ment elól. Ézsau ugy fogadta, amire Jákób nem számitott. Jákób alázatosan maga fölé helyezi Ézsaut. Ezt Isten gyermekei nem szokták megtenni a világ fiaival.

12-16.v. Itt kezdódik el Jákób utazása az igéret földjén. S ezt Ézsau nélkül kellett megtennie. Ézsau felajánlotta, hogy a vele levő 400 harcrakész férfiut rendelkezésre bocsátja, hogy a kanaániták támadásától megőrizze. Mesopotámiában aránylag biztonságban volt, Kanaán földjén azonban, az itt lakók gonoszsága miatt nem volt biztonságos a helyzet. Ahol a bün, az istentelenség az uralkodó, ott nincs biztonság. Lehet, hogy a kisebb rablókat elnémitják, és nagyobb rablók az országra ráülnek és ott a békességet, t.i. a saját békességüket akarják megvalósitani, hogy nyugodtan rabolhassanak. Négyszáz ember, akkor sokat jelentett Akkor még az emberiség ritkábban lakott, nem voltak oly nagy egységek együtt. Tehát ez Jákóbnak elég lett volna. De Jákób nem fogadta el Ézsau ajánlatát. Miért nem fogadta el Jákób a 400 vitéz kiséretét és azt, hogy egy csomó vitéz maradjon őrizetére, amig Ézsau előre megy? Miért nem fogadta el Jákó

a két ajánlat közül egyiket sem? Jákób Istenre bizta magát és meg volt győződve, hogy Isten meg fogja őrizni. De ebben a bizodalmában nemsokára megingott ugy, hogy Istennek meg kellett később szégyenitenie. De volt egy másik ok is. Ézsau szeretetében Jákób nem kételkedett, de félt attól, hogy Ézsau harcosainak lelkülete átmegy az ő szolgáira és az istenfélelemből kiveti és vadakká teszi őket. És ez jogos félelem volt. Félt Ézsau vitézeinek a vadságától. Érezte: "Mi nem vagyunk összevalók, mi külön uton járunk". A két testvére békésen megfér egymással, ha nem laknak együtt. Ma is ugy van, hogy két ember jól megfér egymással, ha nem laknak együtt. Lakva ismeri meg az ember saját magát. Elviselni a velem együtt lakó természetét: ez a nehezebb. Akkor tünik ki, micsoda uralkodásvágy, türelmetlenség, önzés, kiméletlenség lakik bennünk, mikor alkalmunk van valakin gyakorolni. De mikor nincs alkalmunk gyakorolni, akkor nem ismerjük fel, hogy ezek bennünk vannak. Tehát Jákób jól tudta azt, hogy Ézsauval nagyszerüen kijön, ha bizonyos távolság lesz köztük. Együtt nem járhattak, mert más volt életük célja és rendeltetése. Ezt Jákób belátta, majd Ézsau is, mert engedett és szépen előre ment. Utódaik azonban már ellenségek lettek: Ismael egyik legnagyobb ellensége Edom lett. Királyt is adott Izraelnek, akivel nagyon megjárta Izrael. A nagy Heródes edomita volt. Ebből az elválásból tanulhatunk valamit. Nem szükséges az, hogy akárkivel összeköltözzünk. Jó, ha távolság van köztünk és azok közt, akikkel nem egyezik életünk célja.

17-20.v. Szukká 2 sátor, hajlék, kunyhó

fészer, istálló. Németül: Hütte. A 18. vers uj fejezetet kezd, mert a Mesopotámiából való kijövetelt említi és nem a Szukkóthból való eltávozást. Szukkóthban volt hosszabb ideig majd Sikhem városába ment. Itt állt meg egyszer megpihenni és vizet inni Jézus. E háromszögben, mely a völgykatlanban fekszik, s melynek egyik határa a Garizim hegye, feküdt Sikhem, Sikár és Samária. Termékeny, szőlőtermő vidék volt; Palesztina legbarátságosabb tájai közé tartozott. E vidéken állapodott meg Jákób. Sikhem királya Kámor volt, fia pedig Sikhem. Jákób telket vásárol, hogy oltárt épitsen. Ahhoz, hogy a nyáját legeltesse, nem vásárol telket. A legelő közös volt, mert a lakosság kevés volt, s igy sok szabad terület állt rendelkezésre. A következmények mutatják, hogy a sikhemieknek nem volt akkora nyájuk, mint Jákóbnak és irigyelték Jákób nyáját és a király titokban szemet vetett Jákób vagyonára. Alattvalóit azzal biztatta, hogy fogadják be őket, mert "az ő vagyonuk majd a mi vagyonunk lesz". A vendégszeretetnek meg volt a maga görbe háttere. Nem őszinte volt. Jákób pedig gyanutlanul ment közéjük. Jákób egy kicsit engedte magát elcsalni és megcsalni. Talán jobb lett volna kevésbé szép és termékeny helyet választani és akkor egy csomó bajt kikerülhetett volna. Mikor az ember a gazdagabb földet választja magának, sokszor a nagyobb bajt választja! Mikor finn testvéreink kijöttek Ázsiából, az északi, termékenylenebb részt választották és elég háboritatlanul élnek; mi a jobb földet választottuk, de meg is adtuk érte az árat. Eszembe jutott egy skót fiatalember, akivel

Widenesben találkoztam. A Skóciától északnyugatra fekvő Orkney szigeteken lakott. Itt alig terem meg a növény. Az élelmiszert be kell vinni. A lakosok halászatból élnek. Amikor megkérdeztem, szereti-e hazáját, csakugy csillogott a szeme. Az emberi boldogsághoz nem tartozik hozzá okvetlenül az, hogy az ember gazdag legyen, szép butorai legyenek, stb. Csal a világ akkor, amikor arra ösztönöz, hogy fénnyel, gazdagsággal rendezkedjünk be. Mikor Jákób leszállt Sikhem vidékére, a szépet, a jót kereste, de nagy reszketés és menekülés lett belőle. Jákób istenféló volt és ezt nem rejtette el, mert a vásárolt földön oltárt épitett Istennek. Tehát bizonyságtevő életet élt. Ezt az Istenhez való ragaszkodást mindvégig megfigyelhetjük nála. Gyermekei megtagadták Istent, gonosz uton jártak, de Jákób szive mindig ott maradt Isten mellett. Erről az oltárról és a róla felszálló füstről mindig láthatták az ott lakók, hogy Jákób Istennek szolgál. Az oltárt Izrael Istenének nevezte. Izrael alatt mit kell érteni? Még nem jelentheti a népet, a családot sem, mert csak a próféták idejében nevezték Jákób utódait Izraelnek. De akkor csak Jákóbot illethette ez a név. E név mit jelent tulajdonképpen? Miért nevezte igy az oltárt? Körültekintett és látta a más istent imádó népeket és leszögezte, hogy ezekkel szemben Isten az ó Istene. Isten minden népnek az Istene és minden embernek az Istene. De a kegyesek igen sokszor hajlamosak arra, hogy Istent kisajátitsák. Ebben bizonyos önfelemelkedés, öndicséret van. Ez a feltevés hamis éppugy, mint a "magyarok Istene" kifejezés. Az embernek együtt kell érez-

ni más népekkel is és ugy kell őket tekinteni, mint Isten népét. Ha a pogányok azt hallották, hogy Isten Izrael Istene és nem az övék is, akkor hogyan jutnak el arra az ismeretre, hogy a "mi Istenünk is, aki a mi gondjainkat is felveszi". E kizárolagosság méregként hat és könnyel lesz a hivők belső lelki sajátosságává és azt hiszik, hogy ők különbek, mint a többi nép. Ez a méreg igen elterjedt. Felekezetek cimében is benne van. "Élő Isten gyülekezete"; mintha K.B. körül csoportosuló hivők nem tartoznának az Élő Isten gyülekezetébe. "Evangéliumi keresztyének", mintha a többi hivő közösség nem volna evangéliumi keresztyén. Az emberek magukat kiemelik a többi ember közül. Ez volt Jákóbnak itt a veszedelme. Ézsautól elválasztotta magát, ami hasznos volt, de feltámadt benne egy gondolat, ami helytelen volt.

I. MÓZES 34. FEJEZET

1-5.v. Dina helyesen tette-e, hogy elment a sekhemita lányok meglátogatására, hogy megismerje őket? Nem! Hamis vágyak vitték ki. Ismereteket akart gyüjteni. De nem mindenkinek való, hogy a világot megismerje, különösen fiatal lányoknak nem való. Isten nem védte meg és ez mutatja, hogy hibázott. Ujságvágyból ellátogatott a sekhemiek közé. Meg is kapta amit keresett. A királyfi meglátta és azonnal bevitte házába. Durva erőszakot aligha használt. Jákób meghallotta, mi történt a leányával, de egyelőre nem látja. Sekhem pedig nem bocsátotta el. Nem tett ugy, mint Ammon vagy Ab-

solon. Sekhem azt kéri apjától, hogy kérje meg számára Dinát. Hajlandó nagy nászajándékot adni. Milyen jellem volt Sekhem. Nem Dinának ártani akarva ragadta el, hanem szerelmi vágytól hajtva és továbbra is ragaszkodott Dinához. Feleségül akarta venni. Akkor, uralkodó és nép sokkal közelebb álltak egymáshoz, mint ma. Az uralkodó osztálynak a népen magát felülemelő tulajdonsága nem volt meg. Az egész nép ilyen erkölcsi romlottságban élt; nemcsak az uralkodó, hanem az egyszerü emberek is. Hogy a köznépre hogyan terjed ki az erkölcstelenség, látjuk a Királyok könyvéből, ahol a leányt erkölcstelenséggel megölték. Ha tehát azt kérjük, rokonszenves-e Sekhem jelleme, azt kell felelnünk: nem! Mert ha egy idegen leányt meglátunk az uton, kell, hogy azzal szemben tiszteletet érezzünk magunkban. Hogy Dinát ott akarta tartani feleségül, az sem rokonszenves, mert azt jelenti, hogy tovább akarta használni. Egy óriási erkölcsi távolságról van szó, amely a kanaánita és a mesopotámiai közt volt. A mesopotámiaiak sokkal erkölcsösebbek voltak, mint a kanaániták. Ábrahám azért félt idejönni, mert tudta, milyen gonoszak itt a népek. És a nép erkölcse folyton rosszabbodott. Sekhem akkor lett volna rokonszenves jellem, ha hazaviszi és ugy kéri meg Dinát, de hogy ugy kéri feleségül, hogy a házában, tulajdon birtokában tartja, ez nem volt rokonszenves.

6-8.v. Jákób fiainak a haragja jogos volt. Rokonszenves-e Jákób viselkedése, amikor hallgat, mert fiai nincsenek otthon? Azért, mert valaki nem teszi ki magát veszélynek, nem itélhetjük el. Ebben nincs olyan,

amit meg kell vetni, de látjuk, hogy még mindig nem teljesen őszinte Jákób. Sekhemben csak testi vonzódás volt, nem lelki szerelem. Ha valaki a szerelemtől beteg, azt nem kell sajnálni. Miért adja oda magát annak, ami veszélyes.

9-19.v. "Legyetek velünk egy néppé". Vajon a szeretet vitte erre Kámort vagy az, hogy majd elnyomják és maguk alá tiporják őket. Csalogatják őket nem őszinte szavakkal.

20-24.v. A Piac-téren megtárgyalták a dolgot a lakókkal; most az egész népről volt már szó, hogy megtélkedjenek körül. Tehát egy szertartás elfogadása elég lett volna arra, hogy egy néppé legyen a két nép. "Nyájaik, jószáguk nem a miénk lesznek-é?" Látjuk, mi van a dolgok mögött. Sekhem nem Dinába volt szerelmes, hanem a vagyonba. A testi szerelem és a kapzsiság egy uton halad. Rászánták magukat, hogy a feltételt, amit Izrael gyermekei szabtak, valóra váltsák. Mit jelentett a körülmetélkedés. Jelentette azt, hogy az illető nép megváltozik? Nem! Még csak két nemzedék választotta el őket Ábrahámtól. Ábrahám kapta a körülmetélkedés jegyét. Dédunokái már nem értik. Azt hiszik, hogy egy szertartás elég arra, hogy az idegent magukhoz hasonlóvá tegye. Mint ahogy ma ugyanezt a keresztséggel csinálják. Már ott, Izrael gyermekeinél jelentkezik tehát a tévedés. István király is ismerte Clugny-ból a mélyebb keresztyénséget és mégis, ő is ezt a kényszer-keresztséget gyakorolta. Még feltünőbb, hogy Nagy Károly is igy kényszeritette a szászokat a keresztség felvételére. Itt oly eltévelyedéssel talál-

juk magunkat szemben, melyet még komoly hívőknél is fellelhetünk. Előbb az élő Istennel kellett volna megismerkedniök s aztán e belső változást a külső jellel kifejezni. De ami történt, azt mutatja, hogy Jákób gyermekei nem tértek meg soha az Istenhez. Hogy ez igy van, mutatja az ő durvaságuk.

25-31.v. Bátrak voltak; ketten egyedül be mertek menni egy idegen városba és megöltek minden férfit. Most szabadult meg Dina; eddig ott tartották. Ez is mutatja, hogy Sekhem nem volt rokonszenves valaki. Jákób többi fia pedig nekiment a városnak és kirabolták a várost. Hivő szülőknek ilyen durva gyermekei voltak. De Simeon és Lévi elvesztette az elsőszülöttségi jogot, Rubennel együtt, aki testi vágytól hajtva apja ágyasával vétkezett. Igy a vezetés a negyedik fiu, Juda kezébe került. A 30. versből látjuk, hogy Jákób meginog. És oka volt rá, mert ilyen szörnyü tettet meg kellett a népnek bosszulnia. Nem kellett volna igy tenniük, mert Dina is hibás volt. Mi magunk megyünk a kisértésbe, de imádkozunk, hogy "uram, ne vigy minket a kisértésbe". Nincs egyetlen egy ember, akire az erkölcstelen mozidarab hatással ne lenne! És Istentől el ne távolitaná! Én semmit nem találok abban, ha valaki egy tiszta filmet megnéz, de erkölcstelen filmek megtekintése Isten elleni sulyos vétek.

I. MÓZES 35. FEJEZET

1-8.v. "Menj a terméketlenebb helyre és csinálj ott oltárt". Most jut eszébe, hogy

hányják el az idegen isteneket. Tudta, hogy van bálványimádás, de türte azt, eddig engedte, de most megijedt. Eszébe jut, hogy Isten hogyan őrizte meg, mikor Ézsau elől menekült. A félelem megtanitja őket arra, hogy ne játszanak a bálványokkal. Jákób megijed, pedig nem volt oka rá, mert Isten a maga rettentését ráküldte a népekre is; tovább nem mertek menni. Isten akkor is megőrzi az övéit, ha nem hűek hozzá, de el kell jönnie a pillanatnak, amikor a bálványokat kihajitják maguk közül.

Ez a történet azért fontos, mert ebből látjuk, hogy Jákóbban milyen határozott törekvés volt arra, hogy Istennek szolgáljon és az oltár épitésével Istenről bizonyságot tegyen. Az oltárt látták az ottlakók. Ha egy pogány épit oltárt, mondhatjuk: ez ugy rendezkedik be, mintha otthon volna. Az idegen népeknek sejtelmük sem volt arról, hogy Jákób otthon érzi magát e földön, mert az Isten adta neki és utódainak. Egyelőre csak jövevényként tartózkodtak e földön és mentek át rajta, de Isten igéretében magukénak tekintették. Isten gyermekei, Krisztus követői ma mindinkább az utolsók ebben a világban. Akik ma Krisztus követői, azokban ebben a világban nincs otthonuk. Akik Jézust követik, azoknak kisemmizik ebből a világból, mint azt különösen most látjuk. Ahogy az Isten Igéjének ma nincs otthona e világban, ugy nincs otthonuk azoknak sem, akik az Isten Igéjéhez ragaszkodnak. Ezt el lehet gyengiteni azzal, hogy az ember nem tesz bizonyságot és eltitkolja, hogy Isten gyermeke. Ezzel azonba elveszitiKrisztust, mert követéséhez hozzátartozik, hogy az ember megvallja őt ebben a világban. A szív és a száj összetartoznak. Szivvel hiszünk és szájjal

tesznünk vallást. Jákóbnál a bizonyságtétel nem hiányzott, mint ahogy atyáinál sem. Azáltal, hogy oltárt épitettek, mindenkinek hirdették, hogy kinek szolgálnak. Ez az oltár kell, hogy égjen ma is. Ha nem is kóból, de akkor, amikor az emberek látják, hogy milyen tisztelettel vagyunk Krisztus iránt és hogy életünkben első helyen áll, intézkedik Jézus: e viselkedésünkkel felépitett oltár bizonyságtétel afelől, hogy kihez tartozunk, kiéi vagyunk. A körülöttük levő népek láttak, mi történik, tudomást szereztek Simeon és Lévi vérengzéséről, mivel azonban Jákób nem helyeselte az öldöklést és Sekhem atyja, Kámor rovasz volt és Izrael becsapására tört, Isten gondoskodott arról, hogy emiatt Jákóbnak bántódása ne legyen és oly félelem szállt a városra, melyek mellett Jákób és családja elhaladt, hogy senki megtámadni nem merte őket. Jákób félelme tehát hiábavaló volt. Isten arra utasitotta, menjen el arra a puszta helyre, ahol egykor az égig érő lajtorját látta. Jákób e helyet Béthelnek nevezte, Isten házának, és azt mondta: itt templomnak kell épülnie. Most, mikor e helyre megy Jákób, tudja, érzi, hogy közönséges lélekkel erre a helyre nem mehet. Azért a tábort megállitja, szivükre beszél és azt kivánja, hogy minden bálványt, amit maguknál tartanak, adjanak át neki és tiszta ruhát is váltsanak, mert csak megtisztulva járulhatnak Isten szine elé. Hogy mily hatalma van a bálványoknak, az emberek felett, mutatja, hogy Jákób táborából is egy csomó bálványt hoznak össze és a mi amuletteinknek megfelelő függőket, melyeknek varázserőt tulajdonitottak és Jákób elásta ezeket. Igy megtisztulva mentek Béthelbe, ahol Jákób oltárt épitett. Béthel keletre

van Sekhemtól. Hebron a Juda hegység tetején fekszik és ennek északi részén fekszik Béthel. Amikor tehát Jákób Béthelbe megy, arra az utra megy rá, amely Hebronba visz. De ha Sekhemtól délre indultak volna el, a tengerpartra jutnak, ahonnan fel kell kapaszkodni a hegységre, ami sok nehézséggel jár. Egy szomoru eset is történik itt: Rákhel dajkájának, Deborának a halála. Igen megsiratják, s itt is látjuk, hogy megbecsülték akkor a szolgát az uraságok. Ugy tekintették, mint magukhoz tartozót, a családba belevalót. Ma ugy tekintenek vissza a régi időre, mint szomoru szolgaság idejére. Voltak ugyan szolgák, de azok a családhoz tartoztak. Ha ma is ilyen kapcsolat lenne munkaadó és munkavállaló között, sokkal boldogabb volna ez a világ. Mi nem a szocializmus felé haladunk, vagyis afelé, amikor az emberek egymás testvérei, felebarátai lesznek, hanem afelé, amikor az emberek mindig ridegebbek, kegyetlenebbek lesznek egymáshoz. És ebben a rideg világban különösen fontos volna a testvéri szeretet megvalósulása. Kert az a szeretet, amely bennünket összeköt, csodás fényként hat a világban és hirdeti Isten szeretetét, mely egyedül képes békét hozni e világra. E szeretet feltétele persze az igazságosság. Hazug, önző, igazságtalan emberek csak képmutató szeretetre képesek. Akik igazán szeretnek, nem sokat beszélnek róla, hanem cselekszenek. E régi világ egészen másként értette a szocializmust, mint a mai. Ma abban áll: elvenni erőszakkal a másikét. Krisztus szocializmusa: önként megosztani a mienket a másikkal. Az erőszakos, rabló lelkület nem az Isten országa eljövetelét jelenti, eltekintve attól, hogy nem pénzre van

szükségünk, hogy boldogok legyünk, hanem szeretetre.

9-15.v. Isten megujitja szövetségét és igéretét velük. Mert az emberi lélek nem tud megmaradni Isten mellett. Ezért Isten ujra meg ujra közeledik hozzánk, megujitja szövetségét és igéretet ad nekünk. Izrael= Istennel harcoló. Miért harcolt Jákób Istennel? Azért, hogy Isten el ne hagyja őt, hogy vele maradjon. Nekünk ujra meg ujra oda kell adni magunkat Istennek. Nem elég egyszer eljegyezni magunkat az örökkévaló Istennel, hanem ujra és ujra oda kell adni magunkat. A keresztyén ember életében nem egy megtérés van, hanem sok megtérés. Ujra meg ujra és mindig teljesebben, odaadóbban meg kell térnünk. Az odaadásnak ez a megujitása tölti az ember életét a szentség levegőjével. Aki abból indul ki, hogy "már megtértem és el van intézve a dolog", elvilágiasodik és Istentől eltávolodik. Minden megtérés alkalmával megujul az isteni igéret és mindig mélyebbre hatol be az ember szivébe, lelkébe, mint egy szög, amelyre ujabb és ujabb ütéseket mérünk, mélyebbre hatol be a fába vagy a falba. E kalapácsütésekre van szükségünk,hogy Istennel való kapcsolatunk szilárdabb, erősebb legyen. Az ember csak akkor lehet Isten előtt kedves, ha folyton megujitja Istenhez való tartozását.

16-29.v. Benoni= fájdalom gyermeke. Mivel nagyon fájt neki a szülés, abban a pillanatban, amikor kilehelte lelkét, Benoninak nevezte el a gyermeket. Ekkor tünik ki ujra, hogy Jákób bármennnyire szerette is Rákhelt, más uton halad, mint Rákhel, mert nem hagyja meg e nevet, hanem Benjáminnak = boldogság fia, nevezi gyermekét. Jeruzsálembe nem tér

be Jákób, hanem Jeruzsálem mellett mennek el. Az ut Jeruzsálemtól nyugatra visz. Betlehem előtt hal meg Rákhel. Rövid idő alatt már a második temetés. Elképzelhető, hogy meggyötörte Jákób lelkét. Isten halmozza a szenvedést Jákóbra s ez azt mutatja, hogy azokat, akikből valakit akar csinálni, a szenvedések iskoláján járatja végig. Nem azért kellett szenvednie, mert vétkes volt, hanem, mert Isten valakit akart belőle csinálni. Benjáminnak nevezi a gyermeket, mert Jákób világosságot lát és nem sötétséget. De a szeretet nem zárja ki, hogy az ember szembefordoljon azzal, akit szeret. Nem nézi el a másik helytelen utját, de azért szeret. Mikdal= torony; édec= nyáj; a nyáj tornya. Ezen a vidéken pásztortornyokat állitottak fel és azokból nézte a pásztor a környéket. Ez a legelők tornya volt, nem a szőlőskertek tornya. Ez a vidék már akkor hatalmas nyájak legelője volt. Mikor Betleheme határában pásztorok őriztéka a juhokat Jézus születése estéjén, évszázados hagyomány folytatását látjuk. Itt mindenkor nyájak legeltek. Ez pedig a Juda hegység tetején, 7-800 méter magasan volt. Ma már nem termékeny ez a vidék, mert elhanyagolták az öntözőcsatornák fenntartását. Egyes magyarázók azt mondják, hogy Jákób előre ment Izsákhoz és előkészitette a család utját 180. évében levő atyjához. Hogy rögtön nem mehettek oda, annak okaként azt emlitik, hogy Ézsau háztartása még eléggé össze lehetett keveredve Izsák háztartásával. Ézsau lassan vonult vissza Szeir felé, s csak ezután jöhettek Jákóbék Hebronba. A találkozó nem más, mint Izsák elköltözésének előszobája. Ahogy Ábrahám eltemetése egyesitette Ismaelt

és Izsákot, ugy Izsák eltemetése egyesitette egymással Ezsaut és Jákóbot. Mintha a temetések oly alkalmak volnának, amelyeken az ember az emberrel, keresztyén a keresztyén testvérrel megbékül. Az örökkévalóság kapujánál mintha jobban megértené az ember a másikat. Jó volna, ha az örökkévalóság kapujánál állandóan ott állnánk, mert akkor jobban meg tudnánk bocsátani egymásnak. De ez nem jelenti a bün elkendőzését. Az ellentét az Isten utja és a Sátán utja közt megmarad.

Ruben megszerette a szép Bilhát. Gyenge ember lévén, ment az indulatai után. Vannak jóindulatu emberek, akik azonban nem tudnak parancsolni indulataiknak és a gyengeség bünébe esnek bele. Ruben nem volt gonosz indulatu ember, de gyenge ember volt és gyenge ember nem alkalmas arra, hogy egy nép vezetője legyen. Gyenge emberek ne törjenek vezetésre. Ezért félre tette Isten.

Az összefüggés kedvéért a 36. fejezetet kigyhagyjuk és a 37. fejezetre térünk át.

I. MÓZES 37. FEJEZET

"Atyja bujdosása földjén..." Övé volt a föld Isten igéretében és mégis bujdosott rajta. "Boldogok a szelidek, mert ők örök birtokul fogják birni a földet", mondja Jézus. A szelidek e világ jogos birtokosai és mégis bujdosnak e világban. A két rabszolgáló fiai gyülölték a legjobban Józsefet. Van valami abban, hogy honnan származik az ember. Az öreg Jákób is gyenge, amit mutat, hogy a leggonoszabb fiak mellé adta oda Józsefet, hogy azokkal együtt őrizze a nyájat. Ha va-

laki aggodalmában elmondja, hogy a testvér ezt meg ezt tette, hogy segitsen rajta, az nem árulkodás. A bünben szolidárisnak lenni az nem erény. Itt követett el Jákób hibát, hogy ugy tüntette ki Józsefet a testvérek között, hogy ellenségeket szerzett számára. A kedvenc gyermek iránti szeretet nem nyilvánulhat meg abban, hogy annak többet adok. De mentsége Jákóbnak, hogy sokat szevedett eddig és örült annak, akinek a lelkében finomságot talált a sok durvaság után, amely a többi testvérek között volt.

Mi bünt követett el József az álommal kapcsolatban? Nem követett el bünt, csak vigyázatlan volt. Miért adta Isten ezt az álmot Józsefnek? Ezt az álmot, amely beteljesédett? Egyiptomban földmüvelő nép volt és a kéve jelzi azt, amit József ott nem láthatott, mert az baromtartó vidék volt akkor. Tehát az álom akkor idegenszerü volt. Isten nagy szenvedésen, megaláztatáson szándékozott átvinni Józsefet és kellett neki valami betlehemi csillag, ami ott ragyog fölötte és bizalmat ad neki. Ott kellett lebegjen Isten igérete arról, hogy őt Isten valahová máshová készíti elő, hogy a reménytelenség el ne tiporja a lelkét. Ezért adta Isten a jövendőlést, de azért is, hogy a testvérek felfigyeljenek és megbecsüljék Józsefet. A testvérek azonban irigységgel voltak tele és még jobban gyülölték őt. Jákób, bár össze is szidta fiát, szivében forgatta az álmot és gondolkodott felőle. Miért adta Isten a második álmot? Mert ha csak egyszer adta volna, nem lett volna oly nyomaték azon, mint igy, hogy megismétlődött. De volt egy másik ok is. Amikor Leáról és Jákóbról is szó van, a napról és holdról, hogy azok is meghajlanak, akkor már nem a tes-

tiekről szól Isten, hanem a szellemi világba emelkedik fel a történet és József előtt feltünik valaki, aki a csillagok honából száll alá a földre és oda tér vissza. József tehát két álomlátással megerősitve megy bele abba a szomoru jövőbe, amely nemsokára reá szakad. Miért mentek Sekhembe? Hebron messze van innen és nem is egyenes ut vezet oda. Mert visszaemlékeztek arra, hogy ott milyen jó legelő volt. Sőt még tovább mentek Dothán vidékére, maely északkeletre van Sekhemtől, a Gilboa hegység vidékén, ahol Saul elesett a filiszteusokkal vivott utolsó harcában. Távol akartak lenni apjuktól, hogy gonosz tetteik hire ne jusson apjuk fülébe. Jákób ujra ostobaságot követ el, mert Józsefet küldi, hogy nézze meg, mit csinálnak ott a testvérek. Ezzel még jobban magára haragitja őket. József a testvérek keresése közben találkozik egy emberrel, aki Dóthánba irányitja őt, ahol megtalálja a testvéreket. A gonosz terv a rabszolga gyermekek lelkében fogant meg; az idősebb testvérek Juda, Ruben ellenálltak ennek. A kut oly ciszterna volt, mely régi lehetett és a vizet már kiereszтette, tehát száraz volt, verem, de kijönni nem lehetett belőle, mert ugynevezett palackciszterna volt. Ruben jószivü, gyenge ember volt. Az ilyen emberek mindig sok kárt okoznak a világban. Ilyen volt Éli, de megvolt e jószivü gyengeség Dávidban is Absolonnal szemben. Ez a gyengeség mindig pusztit és öl. Rubennek is rögtön el kellett volna ragadnia a gyermeket a testvérek kezéből, de ő "csak" egy régi verembe vetette. A félmegoldás roszszabb, mintha az ember semmit nem csinál. Az ismaelita kereskedők drága cikkeket vittek, azzal kereskedtek, tevén mentek... Juda csak félig kegyetlen, halálát nem akarja. "Adjuk el," Nem törődik azzal, hogy atyjuk szivén

ugyanolyan sebet ejtenek. Amikor azonban látják apjuk szenvedését, megszólal a lelkiismeretük és vigasztalni próbálják Jákóbot, de nem tudják megvigasztalni. És még egyet nem tudnak: bünüket őszintén bevallani. Sok ember sorsa azon dől el, hogy nem tud eljutni arra a pontra, hogy bevallja: "vétkeztem". Csak hogy ne kelljen kimondania ezt a szót: "vétkeztem". Ezt a testvérek sem tudják. S most együtt szenvednek Jákóbbal. A Jákób siralma csak lelkiismeretfurdalást jelent számukra. Egyik őse élete sem süllyedt alá ilyen nyomoruságba. E nagy szenvedést Isten Jákóbnak készitette el.

E nagy szenvedést Isten Jákóbnak készitette el. E fejezetekben három haláleset áll előttünk. Debora, Rákhel, Izsák. S most elveszíti a fiát; a negyedik látszólagos haláleset. S ebből fölemelkedni már nem tud. Isten a nagy szenvedésekből hoz ki drága kincseket övéi számára. Milyen hitvány az a felfogás, hogy Isten mindig csak jót ad azoknak, akik az övéi. Isten nagy megpróbáltatásokon visz át. "Azt bünteti, kit szeret". El kell készülnünk arra, hogy ha Istenhez hüek leszünk, Isten minket azzal jutalmaz, hogy nagy szenvedésekbe visz bele éa ezeken át tisztitja meg lelkünket.

I.MÓZES 38. FEJEZET

1.v. Juda elhagyta testvéreit és összebarátkozott egy kanaánita emberrel. Ruben, Simeon és Lévi valószinüleg ferde szemmel néztek Judára, tehát ezek közt nem érezhette magát jól. Ez a testvéri társaság neki hivő, Istenben bizó társaságot nem jelentett, mert

ezek istentelenek voltak. Vad, kegyetlen testvérei közt nem jól érezte magát. Juda helytelenül járt el, de sok volt az enyhítő körülmény. Egyenes, jó természetü volt, nem birta testvéreiben a gonoszságot; otthagyta őket.

2-6.v. Thámár = pálma. Büszke név, de mutatja, hogy szép, daliás leány is lehetett. De ilyen lehetett Juda is, ezért nagy hatást kelthetett azon a vidéken, amerre járt.

7-8.v. Ábrahám kortársa, amrafel törvénykönyvet szerkesztett az akkor fenálló szokásokból. Ezek igen hasonlitanak Mózes törvényére. Tehát a mózesi törvény rögzitette az akkor szokásos törvényeket. Volt egy ósvilágosság, amelyben az emberek akkor jártak és ezért az akkori törvények sokkal igazságosabbak voltak, mint a maiak. Ilyen szokás volt a szorbat megtartása, a, körülmetélkedés, melyek törvénnyé csak Mózes idejében lettek. A sógorházasság is oly szokás volt, amelyet már Mózes előtt gyakoroltak. Ekkor az asszonyok még fontosnak tartották, hogy férjükmek gyermeket, főleg fiugyermeket szüljenek. Hozhátartozott az anyai becsületességhez. Ahogy romlik az emberiség, ugy vész el a becsület. A mai un. tisztességes asszonyok ájuldoznak, ha meghallják, hogy valahol sok gyermek születik. Tehát az un. tisztességes asszonyok egy parázna álláspontot képviselnek. Igy romlik meg az emberiség.

9-11.v. Sua leányának nevét nem tudjuk. Juda tehát özvegyen maradt. Helyesen tette-e Juda, hogy Thámárt hazaküldte? Nem. Mert ha egy asszony két vagy három férje meghal, abból nem következik, hogy egy asszony mellett a férjek meghalnak. Ez babonás gondolkozás.

Juda tehát özvegyen maradt, de megmaradt benne a kivánság a házas élet után. Timnában volt a nyáj, és Juda lement barátjával együtt Timnába.

15-23.v. Arrafelé vitt az út, amerre Thámár az apjánál lakott. Falun másképp öltöznek a lányok, fiatal asszonyok és öreg asszonyok; éppugy volt özvegyi viselet és olyan, amit az utcalányok hordtak. Leült Enajim községség kapujába, mert Judának ott kellett kimennie. Séla megnőtt és Juda nem adta Thámárnak. Ebből Thámár azt következtette, hogy félti tőle a gyermeket. Nem megy erőszakoskodni, ennél büszkébb volt, de "a férjemet nem hagyom utód nélkül". Másképp gondoskodik. Látjuk, hogy az arcbefedés akkor még nem tartozott hozzá a nő viseletéhez, csak később, Krisztus idejében terjadt el. Tehát, ha most elvetik, semmi istentelent nem követnek el, mert csak Jézus korában volt inkább elterjedve és megmaradt a mohamedánoknál. Thámár egészen ugy viselkedik, mintha utcanó volna. Nem olyan pecsétgyürüről van szó, mint a mai. Olyan volt, mint amilyennel a falat hengerlik. Henger volt, amelyen köröskörül volt egy kép és felirat; sokkal nagyobb volt, mint ma egy pecsétgyürü. Arra használták, hogy ha szerződést kötöttek valakivel és azt az akkori iróeszközzel végezték, aláirás helyett ezt a pecsétet meghengeritették rajta. Tehát az irásbeliség annyira el volt terjedve, hogy egy pásztorembernél, mint amilyen Juda volt, egy pecsétgyürü volt, amellyel az okmányt aláirta. Mennyire el volt tehát terjedve már akkor az irás tudománya! A fátyol olyan volt, mint egy körgallér, a test felső részét is elfedte, nem csak az arcot és sürü anyagból volt. Juda becsületes volt, megigérte és el is küldte az ajándékot. Nem juda kérdi, hanem

a barátja, hogy "hol az a felavatott parázna nő?" Ebből az is látszik, milyen tekintélynek örvendett Juda ott, az idegenek között. Az emberek nem vették észre Thámár viselkedését és azt mondták, hogy errefelé parázna asszonyt nem láttak. Ebből az is következik, hogy a parázna asszonyok sokkal ritkábbak voltak, mint ma. Mit szólunk Juda e tettéhez, hogy talál egy paráznaasszonyt és bemegy hozzá? Akkor ugy volt a pogányok közt, hogy a parázna asszony felhasználását nem tekintették bünnek, mert ezek a templom udvarában voltak és istentiszteletképpen lehetett őket használni. Ezen a vidéken oly romlottak voltak a lakosok, hogy az istentisztelet össze volt kötve paráználkodással és azok a nők, akik ezt végezték a templomban, voltak a felavatott paráznák. De itt nem volt ilyen parázna nő. Ezért mondják a helybeliek: "itt nincs ilyen parázna nő". Thámár életében ez egy epizód volt, mely után élet tovább özvegyként, tisztán. Judát a kivánsága vitte arra, hogy az asszonyhoz, aki ugy viselkedett mintha parázna volna, bemenjen. Hozzászokott a házasélethez és ez a szükségérzet időnként jelentkezett nála. Magasabb isteni szempontból helytelen volt, amit tett, de ha helytelen volt is, érthető volt, nem elvetemültség, csak egy kitaposott rossz uton való haladás, amit minden pogány csinált. Tehát az, hogy otthagyta a házát és a pogányok közé ment, megrontotta , de nem szabad tul szigoruan megitélnünk. Ha valaki pogány módra él, még nem oly elvetendő, mintha valaki képmutató módon ugyanezt teszi. Amit Onán tett, gonoszabb volt, mint amit apja tett. A bünöket két ~~ere~~ nagy osztályba lehet sorolni: 1. Öseredeti bünök: kapzsiság, irigység, képmu-

mutatás, gyülölet, stb. 2.Másodlagos bünök, melyekre Isten odaadja az embert /Róm 1./ "...adta óket az Isten tisztátalan indulatokra...". Igy, mintegy büntetésképpen szállnak rá az emberekre, melyeket Isten azután elitél, de melyek maguk is büntetések: iszákosság, paráznaság, telhetetlenség, hirtelen harag. A gőgöt, hazugságot, képmutatást pedig az emberek sokkal enyhébben itélik meg. És ez a hamis mértékkel mérés mutatja, mennyire eltévelyedtek Istentől. Juda bement a parázna asszonyhoz, de tisztességesen viselkedett. Nem csapta be. Ez nem változtatott azon, hogy tisztességes ember volt. Van sok tisztességesen élő ember, aki bizonyos bünöket nyugodtan követ el. A dohányzás is ilyen. A dohányos ember ugyanazt a bünt követi el, mint amit a nagyétkü és parázna, vagy az, aki méregerősen issza a teát, vagy szenvedélyes feketekávés. Judát el kell itélni azért, amit tett, de Isten nem vetette el. Hogy itéljük meg Thámár tettét? Thámár tette vérfertőzés volt, de Isten tekintetbe vette azt, hogy Thámár kétségbe volt esve. Ha valaki kétségbeesésében követ el bünt, Isten nem bünteti. Ha kétségbeesésében hazudik valaki, vagy vesz el valamit, Isten azt nem ugy tekinti, mint vétket. Amit Thámár tett, amit el akart érni, az helyes volt, t.i., hogy Hérnek magot támasszon. Ugy hogy Thámár fia, Pérec lett Krisztus ősatyjává és Thámár Jézus ősanyjává, ami mutatja, hogy Isten tetszéssel tekintett arra, amit Thámár tett. Isten utjai nem emberek utjai. Amit Thámár tett, szinleg paráznaság volt, valósággal azonban nem volt az, mert Isten utján hqladt, azon az uton, hogy "okvetlenül magzatot akarok". Fenntartva,

hogy mindkettőjük helytelen utat választott és Juda bűne nagyobb volt, mint Thámáré, mégis azt kell mondanunk, hogy Isten intézte így. Hiszen Jézus a bünösök megváltójává lett, tehát a bünösök ott vannak Jézus elődei között. Juda megtérő bünös volt. Ezért nem József, hanem Juda a vezető. Isten előtt nagyobb öröm van egy bünös megtérésén, mint 99 igazságoson. Mikor tért meg Juda? József megtért valamikor? Nincs semmi adat a Szentirásban, de hogy megtért, az biztos, mert Isten mellé odaállott. Isten nem kiván mindenkitől oly nagyszerü megtérést, mint az evangélisták. Sokszor nem eléggé látható, de annál valóságosabb.

24-26.v. Mózes törvénye ilyen szigoru nem volt. Juda keményebb volt, mint Mózes törvénye. Az emberek észreveszik, hogy itt valaminek kell lennie. Felül kell vizsgálni a dolgot. Viszik Júdához, Juda elismeri, hogy igazságtalan volt Thámárhoz, mikor nem adta legkisebb fiához, Salához. De más is következik: elismerte, hogy ő volt az, aki bement a parázna asszonyhoz. Nem törődött azzal, hogy ezzel saját magára homályt vet, hanem azonnal azt mondta: "Igen, én vétkeztem". Tehát rögtön elitélte magát és nem engedte, hogy a sötét folt, amely az ő lelkén volt, Thámárt takarja. Ez Juda megtérése volt. Tehát Juda ebben a dologban állt Isten mellé, de apjához nem ment bocsándot kérni, tehát megtérése csak részleges volt. De ezek a részleges megtérések vezetnek egyetemesebb megtérésre. Az az állitás, hogy az első megtérés teljes, hamis, mert mindig teljesebb megtérésre vezet az Isten. Az első megtérést uj meg uj megtéréssel kell kiegésziteni. Minnél többször tér meg az ember, annál szilárdabban

áll Isten mellett. Aki sokat vétkezik és megtér, szilárdabban áll Isten mellett. De sok ember nem az élő Krisztushoz tér meg, hanem dogmához, az egyházhoz, a prédikátorhoz. Külsőségekhez való megtérés a legtöbb. Akit ahhoz a dogmához térítek meg, hogy "Jézu érted meghalt", az nem az igazi megtérés, aki azért tér meg, hogy üdvözüljön, az önzés, nem megtérés. A mai megtéréshirdetés, evangélizáció sokszor hamis utra vezeti az embert. Az idehirdetőnek szent embernek kell lennie. Látjuk, hogy Juda igazságos ember volt. És amikor azt mondja, hogy "igazságosabb ő énnálam", igazat mond, mert Thámár még igazságosabb volt. Juda gyermekei közül kettő gonosz volt. Ebből is látjuk, hogy nem okvetlenül lesz Istené az istenféló apa gyermeke. De ha egy gyermek fiatalon meghal, olyan, akiért a szülők imádkoztak, lehet, hogy az imameghallgatás nem itt a földi életben találja a gyermeket, hanem másutt. És Ez nincs a Bibliában, csak egyéni látásom. A halál után is megtalálhatja az imádság azt, akiért imádkoztunk. Vannak dolgok, amik igazolni látszanak ezt a véleményemet.

27-30.v. Jákób sarok után kapkodó volt, Perec áttörő! A két eset tehát nem ugyanaz. Ez arra figyelmeztet, hogy áttörők legyünk, ne sarok után kapkodók, ne igyekezzünk előnyöket keresni magunknak, hanem Istenhez legyünk áttörők.

Jákób magának előnyöket keresett, ezért kellett annyit szenvednie. Sém utódai általában bálványimádók lettek, de a Szentirás által közölt ágon az istenfélelem áttrerjedt az utódokra. Tehát az az ág, amit a 11. fejezet közöl, Isten imádó volt, a többi pedig

bálványimádóvá lett? Igy nem helyes felfogni a dolgot. Ugyanazok az emberek voltak bálványimádók és az élő Istenhez ragaszkodók. Saját szivünkbe belenézve is látjuk, hogy sok bálványimádás van életünkben. Thárré lehetett bálványimádó, mégis az élő Istent követte.

I. MÓZES 39. FEJEZET

1-6.v. Potifár az állás neve volt, éppugy, mint a faraó, vagy Abimélek, nem pedig személyiség. Potifár a mindenkori testárkapitányok neve volt. A testőrök a régi világban nem egészen azt jelentették, mint ma. Ma az uralkodó testének őrzését végzik. Régen ez is feladatuk volt, de ezen kivül a hóhér szerepét is betöltötték, vagyis ők gyilkolták meg a halálraitéltet. Tehát a testőr-fogalom akkor elég sötét volt. A tömlöc is tehát Potifár alá tartozott, ő volt a tömlöcfelügyelónek a feje. A régi tömlöcök a földbe bevésett versek voltak, ahonnan csak létrával lehetett volna kiszabadulni. E földalatti börtönökben is több szoba volt, egy ilyenbe jutott József is. Potifár megvette Józsefet az ismaelita kereskedóktól.

A régi világban a rómaiaknál, de az egyiptomiaknál is, két csoportja volt a rabszolgáknak. Külső és belső rabaszolgák. A külsők a földeken dolgoztak sanyaru körülmények között, a belsők a házban szolgáltak. De ez igy volt a jobbágyság idejében nálunk is. Józsefen észrevette az ura, milyen szerencsés a keze és beosontotta belső rabszolgának. Ezek a régi egyiptomi urak, de igy van nálunk is, ahol még lehet, de főleg igy

volt, hogy a szolgálatte ók közül néhányat kiválasztottak és a többiek felügyelőjévé tették óket. Ha nem ment jól a munka, a felügyelőket büntették meg, azok pedig továbbadták a rabszolgáknak. Még tovább emelkedett József, amikor ura személyes szolgája lett és még ennél is magasabbra emelkedett, amikor Potifár egész háza felügyeletét bizta rá. És még ennél is volt egy magasabb fok: a faraó főembere semmivel sem törődött, hanem mindenét, amije volt, rábizta Józsefre, ugyhogy József megszabaditotta a faraót mindenféle gondtól. Igy emelkedett mindig magasabbra és ezt azáltal érte el, hogy Isten mindent ugy rendezett körülötte, hogy bármihez fogott minden sikerült neki, s az ó jelenlétében mindenkinek kedve jött a munkához, mert látták, hogy József jóakaratu. Ezt a jóakaratot az alárendelt munkás iránt kevesen tudták mutatni, mert mindenki uralkodni, parancsolgatni szeret és komisz lenni. Isten áldása volt a házon. Mivel Potifár jót tett Józseffel, Isten jót tett Potifárral. "Megáldom azokat, akik téged áldanak, és megátkozom azokat, akik téged átkoznak", mondta Isten Ábrahámnak. Itt is ezt látjuk beteljesedni. A mezőn dolgozó rabszolgának is ó volt a feje; Potifárnak csak arra volt gondja, hogy megegye az ételt.

7-11.v. József hüséges volt, de nem csak hüséges, hanem hálás is. Ezért nem lehetett eltántoritani. Ha az ember hálából csinál valamit, egészen más, mint ha csak kötelességből csinálná. A héber szó, ami a hálát kifejezi, azonos a kegyelem szóval a görögben is. Ez nagyon érdekes, mert megmutatja, hogy a hála nem más, mint viszontszeretet; ha vala-

kinek a szeretete engem viszontszeretetre bir. Potifár azt nézte, ami jól esik, József személye iránt hálát nem érzett, ezért könnyen tuladott rajta. Nekünk Isten iránt hálásaknak kell lennünk és ez nem azt jelenti, hogy naponta szent énekeket énekeljünk, hanem, hogy Isten szeretetét naponta a szivünkbe fogadjuk és akkor szivünkből kiárad a szeretet Isten felé és az emberek felé. Hála abban az emberben ébred, aki Isten szeretetét felfogja magába. A Szentirás nem beszél arról, hogy József tömlöcbe jutaása után milyen lett Potifár háza, de el tudjuk képzelni, hogy a ház levegője megváltozott. Potifár azonban sokkal gógösebb volt, semhogy meg tudta volna bánni, amit tett.

12-20.v. Abból, hogy József otthagyta ruháját és kifutott a házból, látjuk, hogy József kisérthető volt, de ugy állt ellen, ahogy ellen kell állni: megfutott. Ez a futás nem szégyen, hanem bátorság és férfiasság. A férfiasságot igen sokan abban látják, hogy az ember minden vágyát kielégitse és legázolja azokat, akik elébe kerülnek. Alantas, aljas vágyakkal szembe szállni és azokat legyőzni, hogy erősebbeknek mutatkozzunk, mint szenvedélyeink, ezt nem tartják férfiasságnak. Pedig az igazi férfiasság abban áll, hogy az ember önmagának parancsolni tud. Az a férfi, aki Isten itján jár, éppugy kisérthető, mint az, aki nem jármaz Isten útján. Ha valaki kisértést érez, ne essék kétségbe, mert az a természetes, hiszen igy vagyunk alkotva. De József tudta, mi a menekülés: elfutni. Pedig József helyzete igen nehéz volt. Mint belső felügyelőnek, minden nap meg kellett jelennie, s az asszony nap mint nap csábitotta Józsefet. József te-

hát rendkivül sokat szenvedett. De oly erős volt benne az akarat, hogy Urát meg ne szégyenitse és Isten ellen se vétkezzék, hogy a kisértés növekedtével nőtt benne az elszántság is, hogy minden kisértésnek ellenálljon. József ellenállás meggyőzhette az asszonyt arról, hogy nem kell Józsefnek, s hogy az asszony mégis kivetette magát József után, annak nincs más itélete, mint hogy bár előkelő embernek volt a felesége, nem volt jobb egy közönséges utcanőnél. Hagy egy nő észreveszi, hogy nem kell egy férfinek, kell, hogy annyi büszkesége legyen, hogy elfordul tőle. Magas állásban levő nők értik azt a mesterséget, hogyan kell aljas indulatokat finom szinbe öltöztetni. Potifár felesége is értette ezt. Hiszen a mai emberek élete lényegében nem különbözik a régi emberek életétől. A civilizáció ma fejlettebb, de a müvészi izlés akkor több volt, mint ma. Mikor a bün e finomság álarcába öltözik, sokszor a finomság összetéveszthető a tisztasággal, nemességgel. De József nem engedte magát megcsalni. Szive tele volt hálával Isten iránt és Potifár iránt. Képzelhetjük, milyen nehéz volt József helyzete. Potifárné szép volt, finom, az ajtók nyitva állottak előtte, de ő kifutott... de nem Potifárnéhoz.

Akkor nem mondták azt a szót, hogy "zsidó". Azt mondták: héber. Zsidó azt jelenti: judabeli. Potifárné szavaiból látjuk, hogy a régi hébérek megvetés tárgyai voltak. Bármily kicsiny is volt Ábrahám családja, tudták róla Egyiptomban, hogy a folyón tulról jöttek /héber=tulparti; abar=átmegy, átkel igéből/. Ábrahám volt Egyiptomban és a hébérek emléke megmaradt. A lenézés oka az volt, hogy körülmetélkedtek, ami azt jelentette,

hogy eljegyezték magukat Istennel. Lemondták arról az érzéki életről, ami az egyiptomiaknál is divatozott és ha valaki másoknál jobb, önmegtartóztatóbb, megszégyenit bennünket is, ezt azzal kompenzálják, hogy megvetik, rossz hirét keltik, hogy e mesterségesen keltett rossz hir óket megmentse. Már itt feltünik, hogy a hébereket gonosz szinben igyekeznek feltüntetni.

Ezt a szót, hogy szeretet, két fogalom megnevezésére használják. Olyan indulat kifejezésére, melynek célja az, hogy valakit megmentsünk, valakin segitsünk, vele jót tegyünk és oly indulat kifejezésére, melynek célja, hogy magunknak élvezetet szerezzünk. A szerelem régen szeretetet jelentett, amit mutat a "szerelmes fiam" kifejezés. Ma a szerelem mást jelent a magyar nyelvben, mint a szeretet. A németben ez nincs meg. Tehát szellemi és testi fogalom megnevezésére használják a szeretet szót. A szelleminek a lényege az, hogy adok, a testinek az, amit elveszünk a magunk számára. Az egyik önzetlenség, a másik önzés. A szó tehát két ellentétes fogalmat foglal össze. Miért? Mert mindkettőben van valami vonzás. Vonzódom hozzá, hogy kellemeset szerezzek neki, és vonzódom hozzá, hogy jót szerezzek magamnak. Van önző vonzódás, és van önzetlen vonzódás. A Szentirásban minden lelki folyamatnak van egy testi kifejezése. Lelki sziv és testi sziv, lelki fül és testi fül, stb. /A lelki meg van töltve szellemivel; a szellemi adja a töltsét./ Az ember külső és belső élete hasonlóan van teremtve. Igy vagyunk a szeretettel is; van testi és van szellemi szeretet. A szellemi tiszta lehet, de a testi alkalmas arra, hogy beszennyeződjék, önzés-

sé változzék át. Ha az ember szellemi életet él és a testi élet csak kiegészíti a szellemi életet, a testi szeretet kellemessé teszi, növeli a szellemi szeretet. A házasságban a testi egység a szellemi élet szolgálatában áll. Annál kedvesebb, szorosabb az együttlét, mely testi is, szellemi is. Azért a házasfelek viszonya oly viszony lehet, amilyen nincs még egy két fél között. De ha a testi uralkodik a szellemin, kiöli a szellemi szeretetet és lesz belőle aljas, durva élvezetvágy. Potifár felesége csak testi szeretettel szerette Józsefet. Amikor látta, hogy József kiment előle, a szeretetből egyszerre gyülölet lett, Panaszkodott a férjére a cselédeknek. Mikor férje hazajött, Józsefet bevádolta előtte és József a tömlöcbe kerül. Ez a testi szeretet. A hideg természet nem kisérthető. Potifár feleségében semmi hála nem volt a férje iránt. Gonoszabb volt, mint egy utcanő, aki azért lett azzá, mert amikor cseléd volt, arra használták, hogy kielégitse telhetetlen urát vagy annak szegény fiát.

Látjuk tehát, hogy fordul át az u.n. szeretet, amiben semmi szellemi nincs, csak testi, gyülöletté. Micsoda aljas asszony, aki az urát okolja azért, amiért Józsefet idehozta.

21-23.v. Megismétlődik az előbbi történet. Istenen nem lehet kifogni. Józsefet letaszitják a mélybe, de neki emelkednie kell, mert Isten van vele. Ezért ne féljünk, ha nehézségekbe jutunk is, mert Isten ott van, hogy kiragadjon. A Sátánon kifog az Isten!

I. MÓZES 40. FEJEZET

A testőrök főhadnagya Potifár volt. Abban az időben a börtön felügyelete is az ő kezében volt. Alája volt rendelve egy csomó ember, nemcsak a börtönőrök, hanem a börtönparancsnok is. Potifárnak tehát könnyü volt Józsefet börtönbe vetni. Egyszerüen felhivatta a börtönparancsnokot és máris vitték Józsefet a börtönbe. Furcsa lehetett, mikor aztán egész Egyiptom ura József lett. De József nem állt bosszut.

Egyiptom ura József lett.

Tegnap a rádióban előadás hangzott el Thomas Mannról. Eközben ismertették Józsefről szóló munkáját. Azt irja, hogy amikor az ismaelita kereskedők megérkeztek Egyiptomba, Józsefet kevéssé érdekelte, hogy tárgyalnak felette, inkább az embert mérlegelte, akit őt megszerzi, mert már akkor el volt határozva, hogy ennek leghatalmasabb alattvalójává fogja magát felküzdeni. Azt hiszem, zsidó ember övéit ennyire még félre nem ismerte. József nem azt mérlegelte, hogyan kerekedik a többiek fölé. Hogy álmát elmondta, ez is arra mutat. József annyira ártatlan volt e tekintetben, hogy a dolgot elég közönyösen vette és József soha népének ill. Egyiptomnak megmentője nem lett volna, ha uralkodó szándék vezette volna. Akik a többi emberen uralkodni akarnak, azok nem szoktak gondolkodni a tömegek jólétéről. Józsefnek óriási fáradsággal kellett összegyüjteni a gabonát, ellenőrizni a korrupcióra hajlamos hivatalnokokat. József dolgozott. Aki uralkodni akar, nem szokott dolgozni. Thomas Mann felfogása kiáltó bizonyitéka annak, milyen más ma a zsidó, mint volt akkor, amikor e hősök születtek.

József tehát a börtönbe került, ahol nem volt sok maradása. Nemsokára a börtön minden helyisége megnyilt előtte. De dolgozott; végezte a foglyok látogatását és a foglyokról való gondoskodását ugy, hogy a börtönigazgatónak nem volt sok dolga. Potifár a tömlöcben is szemmel tartotta Józsefet. Tehát valami sejtelme lehetett arról, hogy József nem bünös. Mikor Potifár meghallotta, hogy a főpohárnokot és a fősütömestert elitélték, gondoskodott arról, hogy ezeknek legyen kiszolgálója, ki tudja, nem emelkednek-e ujból állásukba vissza, hiszen a faraó szeszélyes. A börtön földalatti verem volt, olyan, amilyenbe Jeremiást is zárták. Józseffel nem csinálhattak akármit, mert noha kiszolgálójuk volt, de ugyanakkor felügyelőjük is. Ők nem mozoghattak annyira szabadon, mint József. Igaz, hogy József szökésétől nem kellett tartani, mert idegen volt, nehezen szökhetett volna meg, de nem is akart megszökni. Ő arra volt rendelve, hogy szolgáljon. Ebben volt József előképe az Ur Jézusnak. Jézus is azért jött a földre, hogy szolgáljon. József is ezt nam életcélt állitotta maga elé. Azért emelte Potifár a többi rabszolga közül olyan magasra, hogy Potifár felesége szinte maga mellett lévőnek érezte őt, mert József a Potifár házában előkelő állást töltött be. Amerikában a rabszolgákat arra használták, hogy durva munkát végeztessenek velük, le voltak nyomva. Az ókorban is bántak igy rabszolgákkal, de voltak tisztelt, megbecsült emberek, tudósok, irók köztük, mint pl. Aesopus is. Ne gondoljuk, hogy a régi világ kegyetlenebb volt és mi magasan felette állunk a régi világnak. Ellenkezőleg, a mai ember lelkülete sokkal gonoszabb, kegyetlenebb. Sokkal távolabb jutottak egymástól az emberek, mint

régebben. József tehát azért emelkedett magasba, mert szolgált, és nem azért, mert uralomra tört. Aki uralkodásra tör, az tapos, mint a biciklista.

6-8.v. Az eredeti szövegben ez áll: sötét volt az arcuk; a gondok tették ilyenné az arcukat. Az álom úgy alakult, hogy a neki szánt értelem jöjjön ki belőle. Tehát más volt a sütőmester és más a pohárnok álma. A papok egyrésze hivatásos álommagyarázó volt akkor. Miért mondja József, hogy "a megfejtés nem Isten dolga-e?" Nem magát ajánlja nekik, hanem Istent. Ha vállakozik is arra, hogy hozzászóljon az álomhoz, Isten segítségére gondol. Ebből látjuk, hogy imádkozott, amikor az álmot megmagyarázta éppugy, mint Dániel. Ebből következik, hogy az az itélet, amit a mai emberek az álomról alkotnak, nem igaz. Az álmot Isten figyelmeztetésül adja és tesz bele valamit, amit ki kell olvasni, de az álom értelmét Isten adja meg. Isten adja az álmot. Ha az ember álmodik, keresse rögtön a magyarázatot? Nem, mert nem marad minden álom az emlékezetében, noha az ember folyton álmodik. Nem minden álom való arra, hogy az ember magyarázatot kapjon rá, éppugy, mint nem minden gondolat arra való, hogy az ember megmaradjon mellette. Van egy állapot, amikor az ember ébren van és álmodik. Mikor az ember gondolkodik, az értelme vezeti a gondolatokat, vagyis tudatosan, egyik dologról áttér a másikra. Amikor ébren álmodik, a gondolatok vezetik az ember értelmét, vagyis úgy támadnak az emberben, hogy az ember semmi befolyást nem gyakorol rájuk, maguktól jönnek. A magyar e szóval fejezi ki: tünődés.

Mit jelent eltünni? Mi ... tünődés? Elrejtőzés? Mikor az ember tünődik, elrejtőzik olyan állapotba, amelyben nem tudják figyelemmel kisérni a többiek, nem tudják követni a vele együtt levő emberek e világba, amelyben jár. A révület szó is hasonlót fejez ki. Sajnálatos, hogy e szavakat ma nem használjuk, annyira rabjai lettünk az u.n. felvilágosodásnak. Az ember pedig sokszor van olyan állapotban, amikor elbujik ebből a világból, és egy másik világban él. Gondoljunk csak Jókai regényeire, aki hajnalban kezdett el irni és délig irt, ezután mással foglalkozott. Nem gondolkozott azon, amit ir; álmodta azt, amit leirt. Amikor irta, már nem gondolkodott. Megelőző napon, amikor egyéb dolgot csinált, pl. a gyümölcsfákat tisztogatta vagy társaságban volt, megfigyelték, hogy amikor beszéltek hozzá, bólogatott a fejével, helyeselt, de kiderült, hogy semmit nem hallott belőle, mert közben a másnapi regényt gondolta ki. Igy vagyunk az Istentől ihletett bibliamagyarázattal is. A biblia megértése Isten ajándéka. Isten egyszer csak megmutatja az embernek a mondatok értelmét. Ez az elrejtőzés a mostani világ elől és beletemetkezés egy másik világ eseményeibe, ez a tünődés. József, mikor hallja, hogy álmot láttak, eltünik, tünődik, Istenre bizza magát és azt mondja: "nem Istené az álom?" Nem kell ide álommagyarázó! És akkor már imádkozik. És elmondják neki az álmokat és ő megfogja őket. Mindjárt meglátjuk, hogy hogyan.

9-23.v. A szőlőtő a rövid, vastag része a szőlőnek, amit évről évre meghagynak. Ami ebből kinő, az a vessző, mely a gyümölcsöt

termi. Itt volt egy szőlőtő és három vessző. A szőlőfürtöket kifacsarta és a nedv belement a faraó poharába, s odaadta a faraónak. A pogárnok álmában az a lényeg, hogy azt csinálja, amit azelőtt, vagyis szolgál a faraónak. "Ujra szolgálni fogsz!" Ez az álom értelme. A három vesszö, három nap. Az álomban magában ráirányult a figyelem a hármas számra. A pohárnok beszéde árulta el, hogy a hármas számnak jelentősége van. Az álomban az ember maga tevéketlen, nem számol, nem gondolkodik, csak lát. Ha tehát a pohárnok emlékezetében ott volt a hármas szám, azt jelentette, hogy figyelme a hármas számra irányult. Ha az álomban az ember valamit jól megjegyez magának, annak jelentősége van. Miért a napot választja? Mert Egyiptomban mindenki tudta, hogy három nap mulva lesz a faraó születésnapja és akkor kegyelmet szoktak gyakorolni. A faraónak eszébe jutott a pohárnoka és a sütőmestere, és elhatározta, hogy a pohárnokot kiszabaditja. Nagyon valószinü, hogy József bejáratos volt Potifár lakásába. Tehát tudnia kellett, hogy három nap mulva lesz az az idő, amikor amnesztiát gyakorol a faraó. De mivel imádkozott, Isten e gondolatra bizonyosságot adott neki, kijelentésként kapta. Az álommagyarázat két elemből tevődik össze:

1., Ugy veszem a szavakat, ahogy vannak.
2., Isten vezetését kérem.

A faraó születésnapján ott volt álomban a pohárnok, ebből következik, hogy ott is lesz. A gyümölcsből adott inni a faraónak; imádkozott Istenhez és kijelentést kapott. De emellett saját értelmét is használta. Tehát József próféta volt. A nyelveken szóló értelmét nem használja, de a próféta igen. Aki

Istentől ilyen vezetést kap, próféta, de ehhez az szükséges, hogy engedelmes legyen, ne legyenek saját tervei és céljai, mert akkor mindent aszerint igazit és magyaráz és ilymódon megcsalattatik. Dávid ugyan uralkodó és próféta is volt, de nem tört uralomra, hanem a másik próféta megigérte, hogy uralkodni fog. Lelke alkalmas volt arra, hogy próféta legyen. A prófétáláshoz annyi kell, hogy valaki Istenre tudjon figyelni és engedelmes legyen. A fősütőmester hallgatott, de mikor látta, hogy József jót magyaráz /és nem jól magyaráz, mint ahogy a magyar forditásban van/, ez felbátoritotta és elmondta ő is az álmát. Mikor az ember álmodik nem értelmi képzeteket lát, hanem érzelmi képeket is, vagyis fél, örül, retteg, jól érzi magát, stb. József látta a pohárnokon, hogy az könnyedén mondja a dolgokat, a sütőmester viszont hallgatott és ebből József azt látta meg, hogy álma rettegéssel volt összekötve: de amikor látta, hogy József jót magyaráz, reménykedni kezdett, hogy neki is jót fog mondani. József azonban a valóságot követte.

Az első két kosarat a felső elfedte. Amikor a fősütőmester azt álmodta, hogy kosarakat visz a fején, nem azt álmodta meg, amit azelőtt csinált, hanem azt, amit a pékinasok csinálnak. Már ebből következtethette József, hogy a fősütőmester nem jót álmodott. Hogy jutott el József arra, hogy a főpohárnok álmát kedvezőre, a fősütőmesterét pedig kedvezőtlenre magyarázza? A fősütőmester álmában nem azt csinálta, amit a faraó szolgálatában, hanem alacsonyabbrendü munkát végzett. De ez még nem igazit el teljesen. A pohárnok álmában tevékenykedett, a fősütőmester nem adta a süteményt a faraó elé, hanem a madarak

emésztették el. Mások tevékenykedtek vele. Az egyik maga tevékenykedett, a másik türte, hogy kifosszák abból, ami a hivatala volt. József ebből látta, hogy a fősütőmester nem kerül vissza a hivatalába. De nem mert volna ily bátran magyarázni, ha nem vezeti valaki. A bátorság csak isteni vezetésből jöhetett. József látta az álom értelmét is. A bibliában is vannak képek, hasonlatok, történetek. Ezeket az emberek kétféleképpen olvassák. Az egyik semmi különöset nem talál bennük, a másik átéli azt, amit a próféta beszélt. Ezt az átélést adja Isten Szelleme. Az együttálmodás a bibliaolvasáskor hiányzik. Jókai azt irta, ami e világban van, ezt éltük át mi is, de akinek az a másik világ a világa, ezt a világot megtagadja, egy másik világot keres, az ilyen megérzi, hogy a Biblia egy másik hazából való és igyekszik beleélni magát ebbe a másik világba, mely annyira más, mint ez a világ. Azért kell imádkoznunk, mikor a Bibliát olvassuk, hogy Isten Szent Szelleme abba a másik világba telepitsen át, hogy átélhessük annak dolgait. Igy magyarázott József és Dániel. Igy látta Zakariás, Ésaiás azokat, amiket leirt. Ésaiás látta a szenvedőt és kinjait átszenvedte. Jeremiás átélte a szenvedést, amelybe népe fog belejutni, mert Isten világában élt benne. És akkor nem nehéz megérteni Isten beszédét, akár a Bibliában, akár álmokban jelentkezik. Az álomban sokszor Isten üzen hozzánk. Mikor az ember bibliamagyarázatra készül, nem az a feladat, hogy könyvekből magyarázatot állitoson összeze, hanem tünődni kell, rábizni magunkat azokra a gondolatokra, amiket Jézus hoz elénk. És ha áldást akar a Bibliából venni, imádkozzék és várja, hogy Isten képeket ad-

jon neki, megelevenitse a Bibliát és ez a hit hozza el Isten Szen.) Szellemét és elevenniti meg az Irás szavait. Isten egyszerüen mutatja meg azt, amit ránk biz. Ha Bibliát olvasunk, várjuk azt, hogy Isten jön és mutatni fog. Mert csak Isten elevenitheti meg előttünk a Bibliát. József történetéből látjuk, hogy Isten jött és vezette Józsefet. Előbb látta az álmot a sütőmester, a pohárnok és a fáraó, mint József. De az előbbiek gyötrődve keresték, mit jelent az álom. Nem kapták a nyugalomat, csak képeket. József megkapta a magyarázatot is. Ebben különbözik a hitetlen a hivőtől. A hitetlen is kap kijelentést, de azzem vigasztalja meg. Csak a hivő kap megnyugtatást. A hivő ember olyat él át, amit a világ fiai soha nem fognak és nem is tudnak megélni.

Isten nem mindig felel az imádkozásra. Próbára tesz, hogy bizunk-e benne és kitartunk-e a kérés mellett, hogy Ő minket megáldjon. Isten nem válaszolt rögtön Jákóbnak, mint nemrég láttuk, hanem hagyta őt küzdeni és hajnalig küzdött és akkor jött a felelet.

I. MÓZES 41. FEJEZET

1-36.v. Álmok sorozatával állunk szemben. Ábrahám is több álmot látott, Rebeka is álmodott /az ikrek születését megálmodta/, álmot látott József is és elbeszélte testvéreinek és szüleinek; ki is kapott érte. Azzal vádolják sokan, hogy árulkodott és dicsekedett. Pedig jóhiszemüen mondta el, amit álmodott; nem dicsekedett és nem is árulkodott, mert

csak azt lehet árulkodónak nevezni, aki azért beszél rosszat a másikra, hogy eláztassa, de ha veszélyre figyelmeztet, kötelességet teljesit és nem árulkodik. Ez ember természetünkkel függ össze, amely azt kivánja, hogy ha valamit teszünk, azt senki ne mondja tovább. Pedig a keresztyén álláspont az, hogy megvalljuk és bünbánattal Jézus keresztjéhez forduljunk, aki megbocsát. Mikor József a börtönben van, a főpohárnok és a fősütémester is álmot lát.

Most a faraó lát álmot, éspedig kettős álmot. Először kijön a Nilusból hét kövér és hét csunya tehén. A sovány és csunya tehenek elnyelik a szép és kövér teheneket. Azután fölébred és ujra elalszik és hét kalászt lát egy száron, mind teljes és szép. Majd feltünt hét aszu kalász és a hét aszu kalász elnyelte a hét telt kalászt.

Ezeknek az álmoknak a tanulsága az, hogy Isten minden időben gondoskodott arról, hogy igéje az emberekhez szóljon. Ma az irott ige rendelkezésünkre, ezért nincs szükség álmokra, csak egészen különleges esetben, rendkivüli figyelmeztetésként. József idejében nem volt irott Biblia, ezért Isten másképp gondoskodott arról, hogy igéjét megismerjék. Ezért adta a hagyományt, az álmokat, a kijelentéseket és angyaljelenéseket. Ilyenekből tanult Ábrahám, Izsák, Jákób és József. Ábrahámtól Ádámig több mint kétezer év volt. Ez alatt a hagyomány megromolhatott, mint a katholikus egyház kezén az apostoli keresztyénség. De e hasonlat nem jó. Mert akkor az emberi életkor nem 7o-8o év volt, hanem 6-900 év. Tehát Ábrahám harmadkézből kapta a kijelentést, az tehát nem romolhatott meg. Ábrahám beszélhetett Sémmel, Noé fiával, Sém pe-

dig Séth-el. Tehát csak kevés emberen át kellett az isteni szózatnak menni, hogy eljusson Ábrahámhoz. Ezeknek az álmoknak oly jelentőségük volt, mint a Bibliának. Ha József nem látta volna a kévék és csillagok álmát, nehezen birta volna ki azt a szörnyü eseménysort, amely őt először apjától szakitotta el, majd a rabszolgaságot Potifár házában, a családnál, mikor Potifárné megvádolja hazugsággal és tömlöcbe juttatja és hogy a főpohárnok megszegi igéretét és semmit nem tesz azért, hogy a börtönből kiszabaditsa. Tehát ezek az álmok képviselték József életében azt, amit a mi életünkben Ésaiás jövendölése, az Apostolok levelei vagy a Jelenések könyve jelentenek. József lelke magába fogadta az isteni intéseket. Lehet, hogy sokkal több álmot is látott, csak azokat a Biblia nem jegyezte fel éppugy, mint ahogy Jézusnak is több szava hangzott el, mint amennyit feljegyeztek.

Isten kegyelme a faraót is felkeresi. Milyen érdemmel jutott a faraó ahhoz, hogy Isten igy könyörüljön rajta? Tudnunk kell, hogy a faraó nem egyiptomi családból származott. Az egyiptomiak egyideig kiestek az uralkodásból egy keleti sémita nép, a hixoszok támadása következtében. Ezekből a hixószokból származtak azok a faraók, akik ebben az időben uralkodtak. A sémiták három csoportra oszoltak: észak, közép és dél-sémitákra. Északi sémiták: szirek, aramok, babiloniak egy része, asszirok; Közép sémiták: héberek, ammoniták, moábiták, edomiták; déli sémiták: arabok, ismaeliták, midianiták. /Az amálekiták kámita nép voltak./ Az arab nép nem tiszta fajt mutatott; általában sémiták, de voltak kámita törzsek is. A délsémiták közül

eredtek a hixószok, akik Józseffel közelebbi rokonságban voltak, mint az egyiptomiakkal. Az egyiptomiak földmüvelők, a hixószok baromtartók voltak. Az állattenyésztőket, pásztorokat az egyiptomiak megvetették. Nem szivesen engedelmeskedtek a hixósz faraóknak. Az ellentét a nép és a faraók közt megvolt. Volt egy másik ok is, hogy Isten a fáraón könyörült; ez a faraó és utódai a héber népet és József családját tiszteletben tartották és jó dolguk volt egészen addig, mig az egyiptomiak fel nem lázadtak és ki nem üzték a hixószokat. Az a faraó, aki kiüzte őket, az volt az, aki a zsidókat rabszolga munkára kényszeritette. Ezek a rabszolgák a két nagy várost is épitetteék, Pitont és Ramszeszt, arrafelé, amerre a sémiták laktak. Ezeknek a kelet felé Egyiptomot oltalmazó városoknak az épitői héberek voltak.

Isten előre gondoskodott arról hogy a zsidó nép menedéket találjon Egyiptomban. A régi faraók nem látták volna szivesen a zsidókat. Amikor vendégséget rendeztek, az egyiptomiak külön asztalhoz ültek, mert nem barátkoztak a jövevényekkel. Isten csodálatos gondviselése századokkal előbb már egyengette a zsidók utját. Istennek az a gondviselése, hogy az ember utját előre elkésziti, mutatja, hogy van predestináció. De nem olyan, amely az egyik embert üdvösségre, a másikat kárhozatra rendeli, hanem olyan, amely az ember utját előre látja s gondoskodik arról, hogy mindenki megtalálja azt, amire szüksége van. És ez nemcsak az emberre terjed ki, hanem mindenre; állatra, növényre, minden kis féregre. Mivel a faraót Isten arra választotta ki, hogy Jákób fiait befogadja, Józsefet felmagasztalja, azért adta neki az

álmokat, hogy figyelmeztesse, mi ellen kell védekeznie, mi az, ami uralmát fenyegeti. És ez a kettős álom készitette el József utját az uralkodói székre. Isten mindent elve elrendelt tehát. Hiszen maga József is eleve-gondoskodás volt testvérei, apja és anyja számára. Ő készitette el az utat, ugy, hogy először összetörje szivüket, és amikor a bünbánatot látja, magához öleli őket. Az isteni gondviselés is enged emberi utakra, hogy összetörjön és azután jön a másik oldal, Isten bünbocsátó kegyelme. Mint ahogy Isten nem irta le az emberek számára, hogy alkotta meg a természetet, de ha valaki elfogulatlanul kutatj,a, felfedezi, hogy Isten nélkül a teremtést megérteni nem lehet, ugy lehet kiolvasni e történetből is Isten rendelését.

Hogy jutott a faró oly álomhoz, amelyben saját magát látja, amint a Nilus partján áll? Mit keresett a Nilus partján? Megszokott utját végezte. Reggeli séta volt ez? A folyó partján a hőség nem oly nagy, mint a vizektől távol. De nem ezért kereste fel a folyó partját. A faraó minden reggel kiment a Nilus partjára, hogy ott áldozzék? áldozatot mutatott be a Nilus istenének. A régi pogányok minden természeti tüneménynek istenséget képzeltek mögéje. Egyik lehgatalmasabb volt a Nilus istene. Ugy hivták, hogy Hápi, görögül Ápisz. Az egyiptomiak készitettek először papirt a Nilus papirusz sásából. Óriási templomot emeltek ennek az istennek és ebben imádták az ápisz bikákat. Haláluk után a bikákat éppugy bebalzsamozták, mint a faraókat és óriási sirokban helyezték el őket. Ebből látszik, milyen tévelygésben éltek az akkori világ legmüveltebb, legkulturáltabb emberei. Az ember csodálja, miként imádhatott

egy tanult, civilizált nép állatokat. De mi-
nél tanultabb egy nép, annál jobban el van
terjedve az istentelenség. A legnagyobb mü-
veltségü pogány a legalacsonyabb rendü babo-
naságra volt hajlandó és a Szellem Isten he-
lyett moscskos állatokat imádtak. Imádták a
bikát, karvalyt, ibisz madarat, macskát, fér-
geket, stb. A müveltség az embert az igazság-
hoz közelebb nem viszi, csak a hit, amely
alázatossá tèsz és az ember oly gyengének ér-
zi magát, hogy rá kell tapadnia Istenre. Ez
a rátapadás a hit. Az isteneket mélyen meg-
alázta az egyiptomi pogányság azzal, hogy ál-
latokkal hozta kapcsolatba őket. A faraó te-
hát azért kapta az álmokat, mert Isten fel
akarta használni József megmentésére. Isten
a jóindulatu embert felkeresi akkor is, ha
nem tért meg aszerint a módszer szerint,
ahogy egyes evangélisták kivánják, t.i. a
megtérés dogmájának elfogadásával A hivők-
ben sokszor annyi rafináltságot talál az em-
ber, annyi önzést, hogy legszivesebben mene-
külni szeretne tőlük. Hogy a faraó lelkiis-
merete nem volt rossz, mutatja az, hogy az
álom után nyugodtan alszik. Felkelvén azután
hivja az álòmmagyarázókat és bölcseket, de
azok hozzá sem tudnak szólni az álomhoz. A
faraó épp oly csalódottan néz rájuk, mint Na-
bukodonozor, csak nem haragszik ugy meg, ami
mutatja, milyen szelid ember volt. Mikor a
főpohárnok látja ura szorult helyzetét, eszé-
be jut József, akiről eddig szégyelt beszél-
ni, és mikor látja, hogy ebből előnye szár-
mazhat, elmondja, hogy mikor ő is álmodott a
börtönben, volt ott egy héber ifju, aki ugy
megmagyarázta az álmot, ahogy az be is telje-
sedett. A faraó rögtön elküldött Józsefért.

Egyiptomban, ill. annak északi részén,

ahol az egyiptomiak történelmének legnagyobb része lefolyt, a kő nagyon drága, ezért csak a templomokat és sirokat épitették kőből, a többi épületet vályokgból. Ezért a legszebb paloták elpusztultak és nem maradtak fenn az utókor számára. Érdekes, hogy amiket e világnak épitettek, vályogból, elpusztultak, de amit a jövendő világnak épitettek kőből, az megmaradt. Ha valaki a jövendő világra gondol, nem a legdrágább ruhát vásárolja meg, hanem arra az örökkévaló ruhára gondol, azt a legdrágább szellemi ruhát igyekszik feltölteni, amellyel bentmaradhat a Király ebédlőtermében. Az embernek arra kell gondolnia, hogy abban a másik világban szép ruhában jelenjék meg. Mikor a faraó leánya a Nilus partjára ment, és ott megtalálta Mózest, áldozatot ment bemutatni és Mózes anyja jól tudta, hogy a faraó leánya hová jön és oda tette ki a kosarat és igy megtalálta Mózest. A Nilus tehát élet forrása volt az egyiptomiakra nézve. Hogy teheneket látott, azért volt, mert közelebb állott hozzá a tehén, mint a föld. A hixószfaraók fővárosa a Nilus deltája volt és e nedves talajon nem földmüveléssel, hanem baromtartással foglalkoztak. Egyiptom főfoglalkozása azonban a földmüvelés volt. Kétszeresen látta az álmot. Először saját foglalkozásában, azután az egyiptomiak foglalkozásában. Először barnokban, azután kalászokban. A faraó a baromtartó hixószok utóda volt, számára sokat jelentett a tehén. Az egyiptomiak is tartottak tehenet, de tenyésztésükkel nem foglalkoztak; azt szolgra népre hagyták. Amint Józsefet felhozzák a börtönből, kimosdatják, szép ruhákat adnak rá, és igy viszik a faraó elé. Érdekes, hogy feltalálja magát. Annyi természetes méltóság és finomság volt benne, hogy nem szolgai módon

hanem értelmesen állt meg a faraó előtt. A faraó ezt észrevette és bizalmát megnyerte. Nabukodonozor tele volt bizalmatlansággal. Ez a faraó nem. Elmondta maga az álmot; nem mondta Józsefnek, hogy találja ki.

József azt mondja: "nem én vagyok az álommagyarázó, hanem Isten. Majd Isten segitségével megmagyarázza az álmot. Az egyiptomi álomfejtők azért nem tudták megfejteni, mert nem biztak egy oly Istenben, aki az egész világ felett áll. Kezükben a vallás csak eszköz volt, hogy a népen uralkodjanak. Ez az istenhite tette Józsefet álommagyarázóvá. A hét tehén és hét kalász jelképezi, hogy a tehenek a kalászokból élnek. A kalász évfordulót jelent: hét aratást. Először jön hét kövér esztendő, bő terméssel, ezután hét szük esztendő, amikor nagy inség lesz egész egyitpom földén. A faraó megérzi a beszédből, hogy annak minden szav valóság. József hozzáteszi: gondoskodjék a faraó arról, hogy a hét bő esztendő terméséből tegyenek el a hét szük esztendőre és rendeljen ki a faraó egy bölcs férfit a munka vezetésére. A faraó egyszerre látja, hogy az ifjunak igaza van, és mintha Isten m sugallná neki, azt a szinte érthetetlen kijelentést teszi: találnék-e olyan bölcs embert, mint te; te leszel az az ember! És ez a tette is azt mutatja, hogy volt benne istenhit minden pogánysága ellenére is. Az ember ne okvetlenül azok közt keresse Isten országát, akikkel egy bibliaórára jár. Maga Jézus mondja: sokan lesznek, akik azt mondják: Uram, a mi utcánkban tanitottál! És Jézus ezt feleli: nem ismerlek titeket! És elküldi őket a sötét éjszakába, kivülre. Ugy intézkedett a faraó, hogy a felesleges buzát össze kell szedni, vermekbe

gyüjteni, mert József igy tanácsolta. A szükség esztendején innen osztották szét ugy, hogy nemcsak a gazdagok kaptak, hanem a szegények is, sót a környéken lakók is.

Látjuk, hogy e történet nem gyermekmese, hanem komoly példája annak, hogyan gondoskodik Isten előre teremtményeiről és kiválazstottairól.

37-46.v. Amikor József elmondta a faraó kettős álmának magyarázatát, és elmondta, hogy a két álom egyet jelent, utána elmondta azt is, hogy mi a teendő. Nevezzenki a faraó egy megbizható embert, aki összegyüjteti és elraktároztathatja a felesleges gabonát, hogy a hét szük esztendő alatt abból táplálják a népet. Azért mondta, hogy a városokba vigyék a gabonát, mert igy jobban őrizhető, nem lopták el ugy, mintha a mezőn marad. Centralizációval állunk szemben, mint ahogy ma is igen erős központositással találkozunk. Istennek az emberi településekkel kapcsolatban nem a centralizáció, hanem a szétszórás volt a szándéka. De József igy tudta kezében tartani az embereket. Márpedig József előtt ez a cél lebegett: a népet kézben tartani. Ez áldás lehet akkor, ha a központi hatalom becsületes és igazságos. Az, amit József csinált, nem volt jó általában a földre, az emberek mai világába, de ez lett mintaképe annak, amit Isten fog csinálni az ezeréves uralkodás alatt; mert ez is ilyen központositás lesz.

Felmerül a kérdés, hogyan jutott József gazdasági ismerethez? Potifárnál szerzett gyakorlatot. Látjuk tehát, hogy Isten előkészitette Józsefet, s a tiz év rabszolgaság nem volt hiábavaló. Potifárnak azért kellett József, mert megbizható volt. A becsületesség

jó üzlet. Amit az ember becsületességgel szerez és nem lottózással vagy totózással, azt meg is tudja őrizni. Amikor tehát Józsefnek hirtelen oda kellett állni a faraó elé és rögtön kellett tanácsot adni, mindjárt tudta, mi a teendő. Ez tünt fel a faraónak és ezért tette ilyen magas állásba. Azt is tekintetbe kell venni, hogy abban az időben el.volt terjedve, hogy a gazdagok kivonták magukat a munka alól és egy megbizható rabszolgát tettek a helyükbe, a birótok vezetésére. A rabszolgaság akkor nem volt oly kinzó helyzet, mint amivé később vált. Akkor még több emberiesség volt és a rabszolgát családtagnak tekintették. Ez még a római időkben is megmaradt, mert az egy családban tartozó rabszolgák összességének neve familia volt. Mikor Pálnál azt olvassuk, hogy a börtönőr és családja bemeritkezett, nem a gyermekekről, hanem a rabszolgákról van szó.

Természetes, hogy amikor a faraó ily nehéz jövendóléssel áll szemben, körülnéz és azt mondja: itt szükség van valakire, akihez forduljak. Csak két éve, hogy börtönbe vetette a főpohárnokot és a fősütőmestert, akik fellázadtak ellene, tehát egy kis palotaforradalom volt; vagyis a legmagasabb tisztviselőiben sem bizhatott meg. És itt állt egy ember, aki a legmegbizhatóbban fejtette meg álmait és egész lényéből érzi a faraó, hogy benne kételkedni nem lehet. Azt is tekintetbe kellvenni, hogy ebben az időben nem materialisták éltek a földön, hanem istenféló emberek. Nem volt divat az anyagelvüség, mint ahogy a középkorban nem volt divat, csupán kb. 200 éve lett megvetés tárgy az, aki elhitte, hogy vannak angyalok és ördögök. Akkor azonban hittek abban, hogy az

emberi elme világossága szellemi hatás és hogy az Isten intést ad az embereknek álomban is. A faraó ugy okoskodott, hogy ha az istenség József lelkében ilyen világosságot és képességet adott, képességet ad arra is, hogy betöltse azt a feladatot, amire az éhinség idején szükség lesz. Faraó következtetett arra, hogy Isten és nem ember adta ezt a világosságot. Azok az álmok, amiket Isten ad, igen józanok, világosak, szemben más vallásos álmokkal. A cicomás álmokat az ember szelleme adja és nem Isten. A faraóra hatott az egyszerü álom és annak egyszerü magyarázata. Oly légkörben élünk benne, amelyben a tények uralkodnak, nem a költészet, nem a képzelet. A tények hatalmas ereje ráront a faraóra és azt nem tudja elviselni. Természetes tehát, hogy arra gondol, hogy aki ilyen erőlködés nélkül meg tudta adni az álom magyarázatát, az összeköttetésben van azzal, aki az álmot adja. Az, ami üres, kedélytelen, amiben nincs semmi üdítő, az nem józan. Mert józan az, ami a teremtésnek megfelel. A teremtés pedig nem száraz, nem kedélytelen, hanem tele van Isten keze és lábnyomával mindenütt. Aki Isten közbenjárását, szeretetét, irgalmát kiérzi a világból, az a józan ember. A faraó is istenfélő ember volt, ami látszik abból, ahogy Jákóbot fogadja, ahogy a testvérekkel intézkedik, ahogy Józsefnek hálás. A papok közt nem talált magyarázót, mert ahol az meg volt kötve az elbészélés és nem mozoghatott szabadon a képzeletük, ott a papok tehetetlenek voltak. Mikor nem talál magyarázót a főpohárnok, akinek két évig nem jutott eszébe, hogy van valaki, aki az álmot megfejthetné, mikor látja, hogy haszna lehet belőle, visszaemlékezik arra, hogy volt ott a börtönben

egy héber ifju, aki megmondta nekik az álmukat. Szaladnak Józsefért. Egyszercsak nyilik a börtön és József ott van Egyiptom tetején, csak a faraó van fölötte. József elbüvölő jelenség lehetett, aki az első benyomásra megkedveltette magát azokkal, akik nem voltak saját maguk gőgjétől elvakulva. A faraó elveszi karjáról a karperecet, melyen rajta volt a pecsét s átadja Józsefnek. Ha ezt valaki felmutatta, az előtt mindenkinek térdet kellett hajtania éppugy, mint a faraó előtt. Ezzel tehát helyettesévé tette, és uj nevet adott neki: Czafenát - Pahneák = a kor életének fejedelme. Mikor Isten elfogad bennünket, mi is uj nevet kapunk majd.

Azután előállott a faraó második rendü kocsija és abba ültette Józsefet és a katonák kiáltották előtte: abrek, abrek! Ami ezt jelenti: álljatok félre, adjatok helyet annak, aki jön! Az egyiptomiak is gyorsan megkedvelték Józsefet. Amikor József látszólag kegyetlenül intézkedik és azt mondja: ha nincs gabonátok, adjátok ide marháitokat, ha nincs marhátok, adjátok ide szerszámotokat és a ti élteteket és legyetek a faraó rabszolgái, akkor ők maguk azok, akik felajánlják magukat. A rabszolgaság akkor nem volt gyülölt intézmény, hanem gazdasági forma. Pál apostol azért mondja, hogy aki rabszolga, ne akarjon szabad lenni, mert nehezebb a helyzete a felszabadult rabszolgáknak. Pál apostol, amikor szabad volt, eladta magát rabszolgának, az Ur Jézusnak. Mert az Ur Jézus rabszolgája akart lenni.

On városa egyiptomi neve Memphisnek /görög név/. Főpapja egyiptom egyik legelőkelőbb hivatalnoka volt. A papok külön kasztot képeztek. A legmagasabban álltak a papok.

Akkor még a tudást többre becsülték. Minnél többet tudott valaki, annál nagyobb volt a tisztelete. A papságnak óriási befolyása volt. József sem mert a papi kaszthoz hozzányulni; azoknak járt a koszt, ki kellett adni. Akkor a házasság nem olyan jellegü volt, mint ma, amikor a kisasszony kiválaszt magának egy fiatal urat és megkéri a kezét. A faraó választotta ki egyik legkiválóbb alattvalójának a leányát és adta Józsefnek feleségül. Vele boldog volt József, amit mutat gyermekük neve: Manassé= elfeledés; elfelejtette minden nyomoruságát és egész házát; itt vigasztalást talált. Tehát boldog volt a feleségével.

47-57.v. A faraó álma ugy valósult meg, ahogy József megfejtette. Az egyiptomiak nem Józsefhez, hanem a faraóhoz mennek, mert a faraó volt az ország ura, de ő Józsefhez utasitja őket, mert kényelmes ember volt és Józsefben annyira megbizott, hogy valósággal ő volt Egyiptom kormányzója. Ez a mai viszonyok közt szinte elképzelhetetlen, hogy egy ember a börtönből ilyen tisztességre emelkedjék. De akkor közelebb álltak egymáshoz az emberek, mint ma. József becsületességének és okosságának köszönhette, hogy ilyen helyre jutott. Rendkivüli Isteni intézkedés volt, ahogy József erre az állásra készült. Menynyi fájó sebbel a lelkében jutott Egyiptomba! Az elvesztett otthon és testvérei kegyetlen bánásmódjának emlékével. De Isten megáldotta őt. A faraó igazán szerette, amit mutat az is, hogy igen magas állásu ember leányát adta hozzá feleségül. Hogy e házasság boldog volt, mutatja az, hogy József elefelejtette mellette az elvesztett otthont, és mellette igaz otthonra talált. Manassé, a

a gyermek neve jelzi ezt. A boldogság, amit az asszony mellett érzett, nem fogyott, hanem szaporodott, és erről nevezte el második gyermekét. Efraim= szaporodás. Több gyermeke is volt, de e kettő volt az, akiket Jákób saját gyermekének fogadott el és nem József, hanem Jákób gyermekének számitottak, és a 12 törzs közt voltak. Isten pótolta Józsefnek azt, amit elveszitett. József boldog volt, és ebbe a boldogságba szakadt bele a multból egy visszaemlékezés és ezt a testvérek megjelenése okozta. A testvérek megjelentek és József felismerte őket, de ők nem ismerték meg Józsefet. József gyermek volt, amikor eljött, most pedig már férfiuvá lett.

Az egyiptomi faraó örült annak, hogy József ott volt. Féltékenységre nem adott okot József. Csodás önuralom és igénytelenség volt benne. Az óriási hatalom, ami a kezében volt, nem tette elbizakodottá. A történelemben páratlanul áll az, hogy ilyen hatalom, mely évtizedekig megmarad, semmi féltékenységre nem vezet. Ez mutatja, milyen Istentől megáldott természete volt Józsefnek. Semmivel nincs igazolva egyes bibliamagyarázóknak az az állitása, hogy József spicli lett volna testvéreivel szemben, vagy bármiféle egyéb rosszindulat lett volna benne. Hiszen ez nyilvánvalóvá lett volna akkor, mikor hatalmon volt; mert a jólét minden aljasságot kihoz az emberből. Érdekes volna megkérdezni a mai evangélistákat, hogy hol látják a megtérést József életében? Isten másképp adja az ujat az emberbe, mint ahogy az evangélisták tanitják. Biztos, hogy Józsefben is megvolt az ó-ember, de az is biztos, hogy Isten már kiskorától az örök világosság fényében

tartotta és ezt öreg édesatyja lehellte rá. Gyermekkorában lehettek harcai, amelyeket legyőzött. Tessék visszaemlékezni Moderson kisfiára: meg voltak benne a bünös indulatok, de már gyermekkorában határozottan odaadta magát Istennek. Az, aki reggel áll munkába, semmivel sem érdemel többet, mint aki csak este kezd el munkálkodnil Ha valaki egész életét töltötte és megtér, Istennél nem áll hátrább annál, aki már gyermekkorától kezdve Isten előtt élt és állt. Vannak olyan emberek, mint Simeon és Anna, Zakariás és Erzsébet, József és Mária, kiket Isten már gyermekségüktől fogva elároszt kegyelmével, és vannak olyanok, akiket hogy a bün utján tévelyegni és utolsó pillanatban hiv el'. A szenvedés is sokat vitt véghez József lelkében. El kellett felejteni azt, ami volt, hogy meggyógyuljon. A mi lelki fejlődésünkben is sok a feljejtés. Mikor el tudjuk felejteni, amit az emberek ellenünk vétettek, akkor jutunk előbbre. Mikor Manassé született, József megtanult felejteni. Az ember akkor válik igazán Istén szolgájává, amikor el tudja felejteni a méltatlanságot, ami őt érte. Egyiptom nem a Sátánt, hanem a világot jelképezi. A szép világ nem a Sátán alkotta birodalom, hanem a megromlott emberé. Sátán Isten teremtését akarja ajándékozni az embernek és ez az, ami a halál utjától visszatartja az embert. Sátán részéről ez kapzsiság, mert ő nem adhat Isten nélkül semmit. Senkinek egy saruszijat sem adhat. Ábrahámnak éppen abban van Istenhez való hüsége, hogy megveti azt, amit Sodoma királya akar neki adni. Ez a szép világ, amit nekünk a Sátán kinál, hogy elforditson bennünket Krisztus utjától, a halál utjától, az Egyiptom.

A sátán kép elhalványult Egyiptomban éppugy, mint Indiában. A Set isten sötétséget jelent, de nem a bün, hanem a szenvedés megtesitője. Isten mindig boldogságot akar adni, és az, aki a szenvedést adja, a gonosz isten. Ez van Indiában is. A Siva isten ugyanaz, mint a Set, a szenvedések, nélkülözések istene. A bün megvalósitója hiányzik e vallásokból. A spiritiszták, Theozofusok, antropozófusok és minden olyan vallás, mely az indiai hatás alatt épült fel, ezek mind a Sátánnal azonositják a szenvedést. Ez a világ elve, hogy az embernek élvezetre, gyönyörködésre kell törekednie és ez a helyes ut. A Biblia ezzel szemben a halál utját jelöli ki követendő ut gyanánt, amit ezek a vallások ugy tüntetnek fel, mint a Sátán birodalmát. A világ tehát nem azonos a Sátán birodalmával, mert itt Sátán csak bitorló, és nem igazi ur. Igazi ur Sátán a halál birodalmában, ahová az elveszett lelkek kerülnek.

I. MÓZES 42. FEJEZET

1-14.v. Józsefben volt valami bizalmatlanság a testvérek iránt. A bizalom nagyon lassan jön meg. József akkor harminc éves volt; mint gyermek vitetett el Kanaán földéről s a szenvedés és sok mindennek az átélése arckifejezését annyira megváltoztatta, hogy nehéz volt ráismerni. De a fényes fejedelmi ruha és környezet nem is engedték sejteni, hogy testvérük áll velük szemben. Teljesen érthető tehát, hogy a testvérek nem ismertek rá. Volt-e joguk a testvéreknek azt mondani, hogy "mi igazságos embe-

rek vagyunk"? Volt jogu-, mert ekkor már megbánták, amit elkövettek. Régi bün volt, s viselkedésük arra mutat, hogy lelkiismeretüktől nagyon megszenvedtek vétkükért. József azt, hogy "ti kémek vagytok", nem tudatosan, őszintén mondja; mert tudta, hogy nem azok. Mégis, hazugság és hazugság közt különbség van. Vannak, akik Jézust is hazugsággal vádolják, mert az emmausi tanitványok házánál ugy tett, mintha tovább akarna menni, noha be akart menni. De amig engem a ház gazdája meg nem hiv, nem tehetek ugy, hogy be akarok menni. Jézus nem tehetett mást, minthogy ment tovább addig, amig nem hivták. József ugy tárgyalt a testvéreivel, mint ahogy minden külföldivel szemben kellett: számolni azzal a lehetőséggel, hogy kémek, és azt nézik, hogy hol vannak az országnak gyenge pontjai. Ebben nincs hazugság, mert Józsefnek a külföldről jövő emberekkel nagyon elővigyázatosnak kellett lennie. Valamikor a faraó maga is ugy jutott hatalomra, hogy a hixószok betörtek az országba. Tehát mindig ki volt téve az uralkodóház annak, hogy megtámadják és leteszik őket, mint ahogy rövid idő mulva ez meg is történt. "És más király lett Egyiptomban." t.i. más dinasztia. József faraója nem volt egyiptomi ember. Rendkivüli óvatosságra tehát szükség volt. József ugy jár el, mint ahogy egy kormányon levő felelős férfiunak eljárni kellett.

A testvérek nem hallgatják el, hogy egy kis testvérük otthon van. Ez Józsefben azt a meggyőződést keltette, hogy ezek most mások, mint voltak azelőtt.

15-20.v. A faraó életére esküszik: "Amint

biztos, hogy a faraó él..." /15.v./ "Az Istent én is félem..." /18.v./ Itt nem lehet szó egyiptomi istenről; ebben benne van, hogy csak egy Isten van. Az egyiptomi irásmüvekben egy Kr.-e. 3000 évvel élt költő munkáiban, és az egyszerü nép temetőben levő sirfeliratainban sokszor találjuk ezt a kifejezést: "az Isten". A papi iratokban pedig sok istenről van szó. A sokisten hivést a papok terjesztik és erőltetik a népre. Az a nézet, hogy a tudás megvéd a babonától, téves. Az egy Isten nem volt jó üzleti cikk a papoknak, a babona több hasznot termett. Az a hasznot hajtó álláspont, hogy "az Isten a kezünkben van; ha velünk jóba lesztek, akkor jó sorotok lesz." Ahogy mulnak a századok, évezredek, ugy ad helyet az egy Isten hivés a sok isten imádásnak, ami a papok müve. Az egyiptomi nép történetének a kezdetén tehát kimutatható jelei vannak az egyisten hivésnek. Pta Hotep csak a Nuterről tud. Minden városban ugyanazt az Isten tisztelték. Egyiptomban nem ugy volt elrendezódve a városok, mint másutt. Egyiptom hosszuhosszu völgy volt, melynek legszükebb rész nyolc, legszélesebb része harminc kilóméter volt. A városok a Nilus folyó partján egymást követték, és sokkal jobban el voltak választva egymástól, mint másutt. Nem érintkeztek jobbról-balról, elölről-hátulról városokkal. Minden városnak megvolt a maga külön fejlódése. Minden városban ugyanazt az Istent tisztelik először, de a kultusz más lett. Valamely tulajdonságánál fogva dicsőitették Istent, de minden városban a kultusz más volt. A helyi viszonyok és felfogás szerint alakult az istentisztelet. Minden városban más kifejezést használtak Istenre és csak

lassanként Isten-névvé lakultak át. A kultusz, az istentisztelet fejlesztette ki a sokisten imádást, a papok tették sokisten imádássá. Azután isten-nyolcadok alakultak, melynek élén Isten állott; annak a városnak az istene. Egyik Ráh-t; a nap-istent tisztelte. A másik Oziriszt, az éjszakai fény istenét vagy Set-et a sötétség istenét stb. A papokra vezethető vissza az is, hogy az isteneket különböző állatfejekkel látták el. A papoknak érdekében állott az Isten hatalmát csökkenteni, hogy a maguk hatalmát növeljék.

József egyiptomi nyelven beszélt, hogy fel ne ismerjék. Nem a Ráh istent, Oziriszt stb. emlitette, hanem az Istent, a Nutert. És ebben József tulajdonképpen elárulta magát. De a testvéreken is meglátszott az istenfélelem. Ezzel vigasztalta József a testvéreket: ahogy ti Istenhez hüek lesztek, ugy szabadultok meg ebből a nehéz helyzetből. Három nappal előbb azt mondta: ti mind fogva maradtok. A harmadik nap elmehettek, csak egy testvérnek kellett ottmaradnia. S kiválasztotta a ledgurvábbat, Simeont. /Simeon és Lévi ölték meg a sikhemieket./

Tehát, amikor József azt mondja: én is félem az Istent, némileg összezavarja a testvéreket, mert nem azonositja magát a papokkal, hanem inkább a nép felfogásával, s itt József és a testvérek egymáshoz közelednek és József igyekszik enyhiteni az itéletet, mert csak egyet tart ott. Igaz, hogy azt a többiek előtt összekötözteti, de valószinü, hogy amikor a testvérek elmentek, feloldotta köteleiből. De egy harmadik dolog is van, amiből láthatjuk, mi volt ennek az embernek

a szivében. A legközelebbi vendégfogadónál történt, midőn egyikük zsákját kioldotta, hogy az állatokat megetesse: megtalálta zsákjának szájába kötözve a pénzét. József azért akarta, hogy Benjámint elhozzák, mert látni akarta őt.

21-27.v. Megtörténik a bünvallás. Azt hiszik, hogy József nem érti, de értette, annyira, hogy kiment, mert sirnia kellett. Megbánták a bünt; milyen erő van a bünvallásban! Egyszerre megtisztul a lélek! Az a bünvallás az igazi, amelynél az ember nem nézi azt, hogy ebből az következik, hogy megmenekülök. Megvallom, mert lelkiismertem azt mondja: itt hitvány voltál, itt vétkeztél. De az olyan bünvallás, mely az üdvösséget tartja szem előtt, nem ér semmit és nem is tisztit meg. Az igazság tisztit, nem a bünvallás.

Ruben tudta, hogy a gyermek élete ellen vétettek. A testvéreket okolja és magát fölmenti. Pedig ő volt a gyenge, mikor nem vette ki a gyermeket a testvérek közül és ott hagyta. Vannak emberek, akik beszélnek és a beszédben jelenik meg a lényük. Akik Isten utjain járnak, azoknak tetteikben jelenik meg a lényük és nem beszédeikben. Ha valaki Isten mellett áll, a pletyka, hazugság, rágalom óriási tengere veszi körül. De az, hogy tud-e áldozatot hozni, odaadja-e szolgálatra életét Istennek, embertársainak, az dönti el a kérdést. Abban a mondásban, hogy aki minden ember barátja, annak Isten nem barátja, sok igazság van. Jézusnak igen sok ellensége volt, mert Istenhez hü volt. Aki mindenkinek tetszik, az valószinüleg Istennek nem tetszik. A hamis mammon az, ami nem

az enyém, hanem Istené. Az Istentől kapott vagyont én szétszórom jótéteményre, mert nem az enyém. Amit odaát fognak adni, az nem lesz hamis, mert az a miénk lesz.

28-36.v. A jó tett megrémiti őket. Mert szokva vagyunk ahhoz, hogy hamis emberek között élünk. És amikor egyszerre tiszta levegőbe jut az ember, megrémül, pedig jólesik neki. Ez igy lesz akkor is, amikor az ember meghal, és Isten elé jut. Az a beszéd, hogy az embere meghal és az egyik Isten elé jut, a másik a pokolba, nem igaz. Mikor az ember átjut a másik világba, ugy jut át, hogy innen elmegy, azzal a tudattal és csak lassan világosodik ki előtte Isten és ahogy a világosság nő, ugy közeledünk Istenhez. Akik Isten nélkül mentek át, sötétségbe jutnak és vágynak is a sötétbe, mert kinozza őket a fény, az erkölcsi fény.

Jákób szivében ott van a szeretet gyermekei iránt, de hogy a kettőt: Józsefet és Benjámint jobban szerette, azért van, mert szerette Rákhelt. "Filein" azt a szeretet jelenti, amellyel az ember azt szereti, aki kedves, kellemes. "Agapein" pedig azt, amiért áldozatot hoz és ami visszaszoritja tudatában azt, hogy az illető kedves, vagy nem kedves előtte. Ez a magasabbrendü, de a filein sem bünös, melynél az egyik kedvesebb, mint a másik. Jézus jobban szerette Jánost, mint Pétert. Nem bün, amikor egyik gyermekemet jobban szeretem, mint a másikat, de amikor tenni kell értük valamit, akkor nem szabad különbséget tenni.

37-38.v. Milyen nagyokat mond Ruben! "A két fiamat öld meg..." De Jákóbról a szó lepereg, nem bizik Rubenben. Később majd látni

fogjuk, hogy Juda nem mond ilyen nagyokat és ez Jákóbot arra inditja, hogy rábizza az elsőszülöttséget. Aki nagyokat mond, nem megbizható. Ruben megbizhatatlan ember volt, mert nagyobbakat mondott, mint amire képessége volt. Ezért félre kellett állitani. Simeont és Lévit is, mert kegyetlenek voltak. És Juda lett az elsőszülött. De ha olvasni fogjuk Jákób áldását, látni fogjuk, hogy senkiért nem csordult ki az ajkán annyi szeretet, mint Józsefért. A "filein" müködik Jákóbban, de amikor arról van szó, hogy kit helyezzen az élre, ez a szeretet eltünik és azt nézi, mit akar Isten és Judát választja. Juda is bünös volt, de férfi volt. Azért választja Judát, mert az ő életében látszik legvilágosabban a megtérés.

Milyen mélységek vannak e történetben és mégis kisgyermekeknek valónak kezelik az egyházakban!

I. MÓZES 43. FEJEZET

1-10.v. A héberben országot és földet egy szó fejez ki: "erec". Ilyen a német "Land" szó is /1.v./. "Fogadkozik", tényleg jelenti az elhatározottabb kifejezést, ez mégis sután hangzik, van benne valami komikus; itt nem fogadkozásról van szó, hanem: "erősen állitotta". A héberben igy van: "mondván mondta". /3.v./ Volt-e oka Jákóbnak, hogy fiait szidja azért, mert megmondták, hogy még van egy kisebb testvérük? Nem volt, mert a testvérekkel először ugyan keményen bánt József, de aztán annyi szeretettel beszélt velük, hogy nem sejthették, mit akar velük. Az, hogy az ember őszinte emberrel szemben őszintén el-

mondja a dolgokat, rendjén való; ha ebből valami b..j származik, Isten megsegiti az illetőt. Az életben az ember oly kereszttüzbe jut, amelyet nem kerülhet ki. Az életnek ily tragikus összeütközéseit használta fel a görög dráma. A mi számunkra nincs tragikus összeütközés, mert ott van az Isten, aki az embert az ilyen helyzetekből kisegiti. Jákóbban azért volt itt egy bizonyos hitetlenség Istenben. De oly fájdalmakon ment keresztül, melyek ezt az érzékenységet indokolták. Sokszor igazságtalanságot tapasztal az ember és el kell viselnie. A testvérek Józseffel szemben igen nehéz helyzetben voltak. József ugy érdeklődött kis testvérük iránt, mint akiben a legnagyobb szeretet van, ugyanakkor zavarba hozta őket a pénz visszaadásával, azzal, hogy kémkedéssel gyanusitotta meg őket, ha valami elárultak, pl. azt, hogy van egy kistestvérük, ab ól nehézséget csinált nekik, mert tudták, hogy az apa nem fogja egykönnyen odaadni öccsüket. Mikor a testvérek Egyiptomból visszatérnek és elmondják, hogy mi történt, az egyik testvér felajánlja készségét, s azt mondja: "az én két fiamat öld meg..." De Jákób nem vette komolyan. /6-7.v./ Most Juda beszél /8-lo.v./. Ő nem mond se többet se kevesebbet annál, ami természetes. Ruben jóval többet mondott, mint ami természetes. A gyenge tuloz, az erős korlátok közt marad. Azt mutatja az erőt, ha valaki nem megy tul a határon.

11-14.v. Juda férfias fellépése mély hatással van Jákóbra. Egyszerre kiugrik a gyengeségből és férfi lesz. Milyen csodálatos jellemzés! Ezt csak az élet produkálhatja! Juda tehát csak annyit mond: én kezes le-

szek, engem érjen a vád! Jákób egyszerre érezte, hogy férfi beszél. Ebből is érthető, hogy miért lett Juda az elsőszülött Ruben helyett, és miért a Juda törzséből származott Dávid és Jézus. Látható, hogy Isten egyes emberekbe milyen csodálatos tulajdonságokat helyezett el. Az, hogy semmi jóra képesek nem vagyunk, az, hogyha valaki a világhoz tartozik, attól semmit sem lehet elvárni, ez abban az értelemben, ahogy egyeseik állitják, nem igaz. Isten egyes emberekbe, még mielőtt ismernék Jézus Krisztust, csodálatos erőt helyez el. És ha egy "férfi" megtér, más, mint hogyha egy pipogya ember tér meg. Hiszen ez a Juda vétkezett! Pl. Támárral, amikor igazságtalanul ítélte meg a menyét, mikor nem adta hozzá a legnagyobb fiát. Hiszen a nőnek kétségbe kellett esnie abban az időben, ha kizárták abból, hogy egy törzsnek az anyja legyen. Nem a női ösztön vezette, hanem az elhivatottság, arra, hogy családanya legyen. A régi világban az, aki nem lehetett családanya, a női élet középpontjából kizárva érezte magát. Ez magyarázza Támár, vagy Lót két lányának viselkedését. Most az idők végén, az emberi történelem befejezésén van a hangsuly. Az öreg emberiségből is kivesznek bizonyos hajlamok, ösztönök, éppugy, mint az öreg emberből. Támár korában elképzelhetetlen lett volna oly rendelet, hogy akárkitől el lehet venni a gyereket. De amikor Juda azonnal beismerte tévedését, akkor igazi férfiasságát mutatta. Csak a gyáva, hitvány ember az, aki mindenáron mentegeti magát. Jákób felismerte Judában, milyen szikla és ő is szikla lesz egyszerre. "Legyen ugy, ahogy történnie kell, vigyétek Benjámint!" Bizonyor hajla-

mo[illegible] átmennek egyik emberből a másik emberbe. Judából átmegy az apjába. De egészen azt sem mondhatjuk, hogy Jákób nem volt férfi, mert igaza volt, hogy nem engedte Benjámint. De hogy megtette a kényszerítő körülmény folytán Juda hatására, ez is mutatja, hogy férfi volt. A férfiasságot a másik ember férfiassága felébreszti az emberben, ha abban is van férfiasság. Vannak bizonyos tulajdonságok az emberben, melyek az embert mozgatják. Ezek a lelket vezetik, de lényükben szellemiek és az egyik emberből átfolynak a másikba. Pl. háboru alatt az óvóhelyen tele vagyunk félelemmel és valaki megjelenik ragyogó arccal, hogy Isten segiteni fog, a többi emberből kimegy a félelem és nem remegnek többé. Igy ment át Judából a férfias fellépés Jákóbba.

Helytelen az a pietista felfogás, hogy az u.n. hitetleneknél nincsenek jótulajdonságok. Mégis ezek a jó tulajdonságok idegenek az embertől, mert Isten adja neki. Mikor gonosz hatás alá kerül az ember, eltünnek, mikor tiszta hatás alá kerül, előjönnek. Ezek szellemi töltések: hol ott vannak, hol hiányoznak. Az dönti el az ember sorsát, hogy Istennel szemben hogy viselkedik, nem az, hogy milyen a jelleme. A szép és jótulajdonságok egyszercsak kimehetnek az emberből és akkor ottmarad a maga aljasságában. Lehet hitvány ember valaki és mégis szereti az Isten. "Jákóbot szerettem, Ézsaut gyülöltem." Ézsauban a nemesebb jellem mellett ott volt a könnyelmüség; Jákób hitvány jellemmel az egész lelkével kereste az Istent. Mégis igaz az, hogy az emberben magától nincs semmi jó, de Isten ad a meg nem tért emberbe is jókat. Igy lehet megérteni Judás

életét is. Mikor Jézus mellé állt, őszinte apostola volt; de mikor szive a pénz felé fordult, ami jó volt benne mind kifelé, de nem egészen; mert mikor elárulta, azután is Jézushoz volt kötve, hizsen, amikor látta mit tett, nem tudott tovább élni. Jákóbban előbb megvolt a keménység, de öregségére elágyult. De Isten nem a tehetetlenséget nézi, hanem azt, hogy kinek adta oda a szivét örökre. Ez dönti el a kérdést, nem az, hogy milyen jellemvonások vannak benne.

Három féle gyantát termett a zsidó föld. /A Biblia méz alatt szőlőcukrot ért./ Az éhinség miatt se méz, se liszt, se olaj nem votl Palesztinában. De azok a fák, amelyek a jóillatu gyantákat termelték, megvoltak. Ez Egyiptomban nem termett. Ezért mondja Jákób: ezeket vigyétek ajándékul. Ez tehát értékes ajándék volt, melyet fáradsággal gyüjtöttek. A mar la oly földeken terem, amely másra nem alkalmas: köves földeken. Jákób esze rögtön müködik. Az észmüködés az emberben másodlagos dolog. Az ember életének mozgatója nem az esze, értelme, hanem a szelleme. Amikor a szellem megerősödik, az értelem egyszerre elkezd müködni. Ha Isten szellemi erőt sugároz az emberbe, egyszerre müködni kezd az értelme. Az orvosoknak sejtelmük sincs arról, hogy az életerő az, amely az embert élteti. Egyszerre igy tud beszélni Jákób, aki még előbb siránkozott. Az ilyen tulajdonságok, mint férfiasság, higgadtság, isteni töltések és nem emberi tulajdonságok; kapjuk az Istentől. Tehát nincs okunk, hogy büszkélkedjünk vele, mert tudunk mások is lenni. Ha Isten elhagy, oda a férfiasság és lesz belőlünk egy gyenge, reszkető ember. E tulajdonságokat tehát Isten adja. Az Ujtes-

tamentum az elmélet, az Ótestamentum a példatár. Az Ótestamentum semmivel sem áll lejjebb, mint az Ujtestamentum, hanem ugyanolyan tökéletes. A törvény az igazság része, az igazság széttörése ugy, hogyha mind együtt rakjuk, együtt adja az igazságot, de külön nem adja.

"Hát legyek megfosztva..." Oda engedi magát Istennek. Az ember nem szivesen engedi oda magát az Istennek. Nem szabad semmit sem kikötni Istennél, hanem hagyni kell, hogy ugy legyen, ahogy Isten akarja.

15-20.v. Ugy cselekedett, ahogy József akarja, de nem félelemből, hanem mert ugy gondolkodott, mint József. Pálnak nem fájt, hogy ő Jézus rabszolgája volt, hanem éppen ezért volt boldog. Az a rabszolgaság, amelyről a Biblia beszél, nem egyezik azzal, ahogy a néger rabszolgákat összeszedték és vitték Amerikába, vagy Spanyolországba.

A testvérek megijednek, pedig József jóságból cselekszik. Hányszor van ugy, hogy Isten valamit tesz velünk és mi félünk az Istentől. Ennek a félelemnek ki kell az emberből nevelődnie, hogy az ember rá tudja magát bizni az Istenre. És ez a hit. Hit és bizalom több nyelven ugyanaz a szó. Pl. latinban: fiducia.

20-23.v. Védekeznek egy képzelt váddal szemben. Hányszor gondolkodunk és érzékenykedünk igy ok nélkül. Mennyire élethü e leirás! Ne féljetek és legyetek békességben! /Nem békén!/ Nyugodtak legyetek, ne féljetek. Ami a zsákotokban volt, nem mi adtuk, hanem atyáitok Istene. - Egyiptomi pogány ember volt és igy beszél! Mintha egy keresztyén be-

szélne. Látjuk ebből is, hogy József nem hiába élt Egyiptomban, mert környezete megtért és hitt Istenben.

24-34.v. Bevitte őket az udvarról a József lakóhelyiségébe. Még mindig engesztelgetni akarják Józsefet. Nem sejtik, mekkora lesz a meglepetés. A hébernek azt kérdezték, békességben vagy-e, nem azt, hogy egészségben vagy-e. De a békesség szó azt jelenti: sértetlen, nincs hiánya. Ez pedig annyi, mint egész. Tehát az egészség és a békesség /héber békesség/ ugyanaz a fogalom. Ha valakinél valami hiányzik, nem egész; hiánya van. Tehát egészségben lenni annyi, mint hiánytalanságban lenni. Nem testi egészséget jelent tehát, hanem azt, hogy az életéből nem hiányzik semmi. József elfogadja a tiszteletet, mert tudja, hogy ez jár neki. Mikor Istennek megadjuk a tiszteletet, dicséretet, akkor vágyunk olyan lelkiállapotban, hogy tudjuk kapni az áldást. Igy nem lehet imádkozni: Isten, ezt meg azt tedd meg! Hanem amikor az ember a földre borul és megadja Istennek azt a tiszteletet, ami jár, akkor felel Isten az imádságra.

Józsefnek külön vittek ennivalót, mert ő is héber volt és az egyiptomiak nem ettek együtt a baromtartó népekkel, noha akkor az egyiptomi uralkodó is pásztorcsaládból származott. Ugy ültették a testvéreket, hogy kor szerint jelölték ki a helyüket. És ők ámultak, honnan tudják ezek, hogy ki az idősebb.

Ha mi nem e földi, sivár környezetben érezzük jól magunkat, hanem Isten közelébe jövünk, hol félelmet, hol vonzást érzünk Istennel szemben. Ez a kettő dolgozik ben-

nünk. Ugy nevelte Isten Józsefet, hogy az ug. anolyan hatást tudott kelteni testvérekben, mint amit Isten kelt bennünk. József saját asztaláról küldött inyenc falatokat, de Benjáminnak ötször annyit adott, mint a többinek.

I. MÓZES 44. FEJEZET

1-13.v. Nincs valami hallatlan kegyetlenség abban, hogy a már bizakodó és örvendező testvérek tudta nélkül megrémitésükre ilyen módszert talál ki József és ebben segit neki a gondviselője? A testvérek rábizzák az állatok felpakolását József gondviselőjére, az megrakja a zsákokat, reggel korán felrakják a szamár hátára anélkül, hogy eszükbe jutna arra gondolni, hogy itt valami baj lehet. Nem nézi, hogy a zsákba isszatettek-e pénzt, mert még mindig azt hiszik, hogy oly segitség történt, ami nem Józseftől és gondviselőjétől indult ki. "A ti atyátok Istene adta néktek azt a kincset zsákjaitokba..." - mondta a gondviselő /43:23/ és ezzel elterelte magáról a figyelmet. De azért sem nézték meg, mert a zsák, amelyet több állat bőréből varrtak össze,szájánál erősen le volt kötve zsineggel, s kibontására nem volt könnyü sort keriteni, de ujból való lezárása sem, nem beszélve arról, hogy nyomukban volt a gondviselő, akire nézve sértés lett volna, ha utánanéznek, hogy mi történt a zsákokkal. De eszükbe sem jutott kételkedni, mert meg voltak győződve, hogy minden rendben van. Könnyü volt a testvéreket megcsalni. A gondviselő remekül játszotta a szinész szerepét. Alaposan megkinozta őket. Mind a tizenegy testvéren végigment, pedig tudta, hol volt

az ezüstpohár. Bőven volt a testvéreknek alkalma feszültségben lenni. Semmi annyira nem kinozza az embert, mint bizonytalanság. Mikor az ember vár és nem tudja, mi következik. A rossz ismerése nem olyan elviselhetetlen, mint a rossz nem ismerése. Józsefnek volt egy pohara; ő ebből szokott inni és jósolni, ill. prófétálni, azaz titkokat megmondani. Tehát nemcsak jövendölésről van szó, mert ez vonatkozhatott multra, jelenre, jövőre egyaránt. Ez mind a próféták dolga volt. Mikor Saul elment atyja szamarát keresni, a nézőhöz, Sámuelhez fordult ugy, mint prófétához, aki a rejtett dolgokat látja és elő tudja keriteni. Hogyan ment végbe a pohárjóslás? Többféle alakja volt. A poharat teletöltötték pl. vizzel, s belecseppentettek valamit; ez különböző alakokat öltött és ezekből az alakokból látta meg a próféta a titkokat. Nem volt József pogány, amikor ilyesmivel foglalkozott? Illik a keresztyénhez a jóslás? József várhatta azt, hogy Isten a pohár segitségével megmutatja neki a dolgokat. Nekünk Isten szent Szellemét adja, hogy az legyen Jézus helytartója a földön. Tehát nem szabad rábizni magunkat pogány eszközökre. József idejében más uton várták a próféták Isten segitségét. Pl. Gedeon is jelt kér és Isten megadja neki a jelt. A pohárjóslás ma bünös dolog, de akkor nem volt az. Ma sokkal tökéletesebb eszközei vannak Istennek arra, hogy akaratát velünk tudassa, mint a pohár! Bizonyiték arra, hogy nem volt József varázsló, saját kijelentése, amikor azt mondja, hogy a titkokat Isten közvetlenül deriti fel. Mi a varázslás lényege? Isten kizárásával, közvetlenül az anyagtól várni gyógyulást vagy egy titok kijelentését,

stb. Ha tehát azt hirdetjük, hogy imádságra a beteg meggyógyul, varázslók vagyunk, mert kihagyjuk Istent. Mozit létesiteni vagy moziba járni nem bün, ha azonban ott nem az Istent keressük, akkor bün. Ma pedig minden mozi fertőzve van. Bálák oly korban élt, amikor még a pogány királyok is számoltak az élő Istennel. Pár századdal későbbb élt Egyiptomban egy uralkodó, IV. Amenhotep, aki rövid időre visszaállitotta az egy-Isten-imádást. Igaz, hogy nem a Szellem-Istent imádták, hanem a napkorongot. De az egész papság fellázadt ellene, mert a papoknak kellett a több isten.

14-18.v. József azt akarta mondani: én ugy is tudtam, mi van veletek, én láttam a poharat a lezárt zsákban, hiszen azért vagyok próféta. Világos, hogy ott van József gondviselője, a testvérek tehát nem kérdezhették ki a kis Benjámint; nem tudták tisztázni a helyzetet. A legnagyobb zavarban voltak. József a legnagyobb kint hagyta ezekre a testvérekre. A testvérek elismerik, hogy ők rabszolgák, odaadják magukat a rabszolgaságra. De mikor József azt mondja: nem kell, hogy mind rabszolgák legyetek, csak az az egy testvér, az volt a kinos, mert éppen e miatt féltek hazamenni a testvérek. Látszólag József kegyelmes, valósággal azonban tovább folyik a kinzás. "Mert hasonló vagy te a faraóhoz". A faraó előtt ugy borultak le, mint Isten előtt. Most Józsefnek mondják. Oly hatalommal uralkodik, hogy nem látnak különbséget a faraó és József között. És nem is volt különbség. Felséges uralkodói vonást veszünk észre József jellemében. A testvérek elismerik József felettük állását. Ez volt József álmának be-

teljesülése, mikor a testvéreket jelképező kévék és csillagok meghajoltak József előtt. Nehéz elképzelni, hogy a csillagok hogy hajolnak meg. Ugy lehet felfogni, hogy mindegyik csillag emberi lény, kinek a csillag vagy a homlokán fénylik, vagy a kezében vitte, mint a Jelenések könyvében látjuk. Tehát aki a csillagot vitte, az hajolt meg.

19-20.v. Azt hiszik a testvérek, hogy József meghalt. Juda elmagyarázza, mi történt azóta, amióta Józseffel először találkoztak. De ott volt a vád: mi azt tettük, amit te mondtál; te idézted elő azt, ami történt.

21-24.v. Idézi József kemény szavait. És ők mégis eljöttek. Tehát ebből nem az látszik, hogy ők hitvány tolvajok volnának. "Felmenének..." Kánaánt tekintették "fent"-nek, Egyiptomot pedig "lent"-nek. Ez a beszédmód nem sértett Józsefet.

25-26.v. Mily bátran beszél Juda e nehéz helyzetben Józseffel! Némileg átháritja a felelősséget Józsefre. Ehhez bátorság kellett.

27-29v. Rákhel volt az a feleség, aki két fiut szült. Milyen fájdalom mehetett át Juda lelkén, mikor apja e szavait idézi! És hogy gyötri az, hogy az igéretet, amit apjának tett, nem tudja teljesiteni. És József lelkét is hogy gyötrődhetett, mikor megtudta, hogy Jákób milyen fájdalmon ment át akkor, amikor a vértől áztatott ruháját megmutatták neki a testvérek. Ott állt két ember és mindkettő lelkében ugyanaz a fájdalom van. József együtt szenved a testvérekkel. Mikor Isten velünk kegyetlenül bánik, akkor Isten szive velünk együtt szenved. Most vannak tudósok, akik a régi pogány görög tudo-

mányok emlőjén nevelkedtek és azt mondj k, hogy a szenvedés gyengeség, tehát Isten nem szenvedhet. A szenvedés nem gyarlóság, nem gyengeség; Isten lényével összefér a szenvedés. Isten szenved, mikor csapást mér ránk. Józsefnek is fájt mindezt végig hallgatni.

30-34.v. Amit Juda mond, mélyen átérzi; József hallgatja és talán még jobban átérzi, mint Juda. Juda saját magát adja oda rabszolgának Benjámin helyett. Ezért akarta József kihozni, mert ilyesmire a testvérek a multban nem voltak képesek. Ezzel ment végbe Juda lelkében egy olyan önodaadás,amelynek az eltökélésében a saját lényét teljesen feladta. Ó elveszett: Benjámin menjen haza őhelyette. Juda e tettben volt az az előrelátó áldozat, mellyel József fölé emelkedett. József idézte elő, de Juda hajtotta végre. Juda jobb tipusa volt Jézusnak, mint József. Ezért lett Juda az Ur Jézus ősatyja. Ó odaadta magát Benjáminért; Jézus odaadta magát értünk. Ebben az egyszerüségbenvan a fenség. Nem a pompa, a cifra fenséges, hanem az egyszerüség mögött elbujó áldozat.

I. MÓZES 45. FEJEZET

1.v. Senki sem maradt benn az egyiptomiak közül. "Drága gyöngyeiteket ne vessétek a disznók elé." Itt egyedül kellett maradni Józsefnek a testvérekkel. Ezzel kapcsolatban ne felejtkezzünk meg a mai téritői módszerekről, t.i. azt a találkozást, amikor a bünös a Megváltóval találkozik, szinpadiasan rendezik a nagy tömeg előtt, mint egy látványos eseményt játszatják le a megtérővel. Kikény-

szeritik belőle azt, mikor tulajdonképpen az ember Istennel találkozik és egész lényét, lelkét el kell, hogy töltse Isten szeretete. Ezt nem lehet másképp csinálni, mint az embert egyedül hagyni Istennel. Ahogy ma csinálják, ez elveszi a himport e csodálatos virágról.

2.v. Juda kemény, kegyetlen embernek gondolta és ehelyett egy siró, gyenge emberre talál. Az igazi férfi az, aki el tud gyöngülni. Jézus akkor volt á legférfiasabb, mikor a kereszten el tudott gyöngülni.

3.v. József vagyok... - mondja. Rögtön apja jut eszébe. Megrettentek e szótól: "Én József vagyok". Megszólal a büntudat. E felelet nem engedi egy természetes következtetésre jutni őket, hiszen aki igy sir, nem lehet ellenségük. Isten elhatározta, hogy az emberekért közbenjár és a leggyöngébb alakot választotta. A legutolsó, legegyszerübb körülmények közt született Jézus, az a csodálatos tükör, akiben az Atyát meg lehet látni, ahogy meglátta a rablógyilkos ott a kereszten. Ha az Isten igy szállt le, akkor emögött a gyengeség mögött a legnagyobb hatalom van. A testvérek előtt e siró József megjelenik és ők nem látják a szelid, megbocsátó testvért, csak a hatalmas urat. De mikor megbarátkoznak Józseffel, akkor jön a szó az ajkukra. Csak ugy történhetett a kibékülés, hogy Józsefnek le kellett szállnia a magas trónról és siró, gyenge emberré válnia, hogy a testvérek bizni tudjanak benne.

4.v. Milyen másként hangzik ez, hogy "én Jézsef vagyok", mikor a testvérek lassanként hozzászoknak József közelségéhez. Egyszerre nem birják elviselni, mint ahogy mi sem tud-

juk elviselni egyszerre Isten jelenlété'. Ezért kell a halál után átmeneti közbenső helyen tartózkodnunk, mig Isten elé juthatunk.

5-6.v. Az első kijelentésnél azt mondja: "sokakért"; /a magyar forditás itt helytelen/, másodszor mondja: "tiérettetek". Tehát elválasztja a kettőt. Az egész emberiség és a kiválasztott testvéri társaság. Ez van Jézusnál is. Az egész világ bünét hordozta, de egyelőre elsősorban az ő népéért, az egyházért jött. Először övéi, azután az egész világ. "Csak igy menthettem meg e népet és titeket, hogy eladtatok engem" - mondja József. Kennyire leszáll hozzájuk! Mikor felismerteti magát, egy pillanatig sem áll már felettük. Egy szintre kerül velük. A testvérek azokk akik nem tudnak bizni Isten bocsánatában, hanem a vétkezés elkövetése után megyünk ki a világba, elhidegülünk, s mikor rájövünk arra, hogy Isten igy is megbocsát, akkor ujra kapcsolatba jutunk Istennel. Isten közeledik hozzánk, ő az, aki azt akarja, hogy kiengesztelődjünk vele. József lelkülete az, amiben a jézusi kép megnyilatkozik és nem a külső helyzet és viszonyok. Azok is szóba jönnek, de a hangsuly a lelkületen van.

7.v. "Életben maradás végett", és nem "a ti életben maradástok végett", van az eredeti szövegben. Vagyis azért küldte Isten Józsefet Egyiptomba, hogy életet teremtsen maga körül; de ez nem a családjára vonatkozik, hanem az egyiptomi népre. De két verssel odébb már Jákóbra és a testvérekre vonatkozik e megjegyzés. János 5. fejezetében szintén kétféle feltámadásról, megelevenedésről van szó. Általános és az egyház tagjainak a feltámadásáról. Itt is egy általános és egy

József családjára vonatkozó megelevenedésről van szó.

8.v. "A faraó házának urává és egész Egyiptom fejedelmévé." Mit jelent, hogy a faraó atyjává tette őt? Azért küldte Isten Egyiptomba, hogy a faraóról gondoskodjék. Tehát Isten nemcsak választott népéről gondoskodik, hanem az egész emberiségről. József gondolkodásában feltünő, hogy aki eddig oly kemény volt testvéreivel szemben és alaposan megtáncoltatta őket, most olyan gyöngéden szól és elhárit róluk minden felelősséget. "Nem ti küldtetek, hanem Isten küldött ide". Mikor a megbántott fél a megbántónak leveszi a felelősséget, a legnagyobb szeretetet tanusitja, amit tanusithat, mert nemcsak, hogy uj terhet nem rak rá, hanem az eddigit is leveszi róla. Hogy József nem most gondolta meg magát, hanem ebben hosszu idő óta benne élt, mutatja, hogy ettől fogva soha egy percre sem távozott ettől az állásponttól. S mikor a testvéreknek az a gondolata, hogy esetleg bosszu van benne, sirásra készteti, mutatja, hogy idegen volt a lelke a bosszutól. Ebből is látszik, hogy mikor testvéreit keményen fogta, akkor sem volt benne bosszu. Lehet valaki másokhoz kemény anélkül, hogy a bosszu legkisebb gondolata vezetné. Mikor Isten ver minket, nem kell azt érezni, hogy Isten nem szeret. Mert a teljes szeretetből is jöhet keménység. Ha József nem lett volna kemény, nem idézte volna fel a bünbánatot a testvérekben, a testvérek végig hordozták volna a félelmet Józseftől és nem tudták volna bizni benne. Hogy a szeretet kiüzze a félelmet, azért kellett használni a testvérekkel szemben a nevelés kemény, éles kését. Nekünk bele kell nyugod-

nunk abba, hogy Isten egy bizonyos ideig nem old fel, hanem ugy viselkedik, mintha büntetne. Pedig nem büntet, hanem áld, mikor Isten kezének keménységét érezzük. József viselkedése tükre annak, hogy Isten hogy viselkedik velünk szemben. És Jézus is sokszor kemény volt. Pl. Heródessel szemben, akit szóra nem méltatott, akármit mondott neki. Nem méltatta arra, hogy feleljen neki. József jól tudta, hogy amig a testvérekből az álnokság, hazugság teljesen el nem tünik, addig nem lehet jó viszony a testvérekkel. Ezt kellett előbb kioldani.

9.v. "Sietve menjetek fel..." Eddig nem sietett József. Most, mikor felszabadultak a gátak, nem tud türelmetlenségével mit kezdeni. Ez mutatja, milyen önuralom kellett, hogy örömét elfojtsa. Személyesen nem mehetett, mert éppen akkor nem hagyhatta ott a hivatalát, annyi volt a munkája. Éppen ebben az időben jöttek legtöbben gabonáért.

10-13.v. József elképzelte, hogy fog Jákób szeme felcsillanni, ha meghallja, hogy ő él. "Beszéljétek el atyámnak minden én dicsőségemet". Nem dicsekszik itt József? Oly üres volt a lelke a dicsekvéstől, hogy nyugodtan beszélhetett erről; csak azt akarta mondani, hogy nyugodtan jöhetsz, az én dicsőségem titeket fog szolgálni. Egészen Istennek köszönhette, amibe jutott, hiszen a gödörből, a veremből jött fel. Még egyszer mondja: "sietve hozzátok ide atyámat". József is szerette Jákóbot; a szeretet, viszont szeretetet kelt. Volt életében egy idő, ami - mikor hálát adott Istennek, hogy elfelejtette rokonságát; mikor Manassé, 2 feledés született. Mennyire nem ismerte József ma-

gát! Mert mikor a testvérek megjelentek, egészen uj világ támadt József lelkében. Tehát József nem felejtett!

14-15.v. A testvérek nem sirtak, mert meg voltak rendülve. Még mindig tart a testvérek gyógyulása, de most már szeretettel gyógyulnak, nem keménységgel. Igy van a magvetésnél is. Elősz̈r az eke jön, a szenvedés, azután a mag, a szeretet. A szeretet magva akkor kél ki, ha a szenvedés ekéje felszántotta a talajt. Ha fel nem szántott földbe vetik a magot, elfujja a szél, vagy elkapkodják a madarak. Tehát kell, hogy Isten Igéje keresztülszántson a lelkünkön.

16.v. "Tetszék a faraónak." És az irigység hol volt? Hiszen ilyenkor meg szókott szólalni az irigység. Faraónak mégis tetszik, hogy József testvérei itt vannak. De miniszterei is tetszik. Ez mutatja, mennyire szerették Józsefet. A szeretet elnyomta bennük a bün miatt természetes érzelmeket.

17.v. A faraó arról is gondoskodik, hogy hazamenjenek.

18.v. Gósen földjéről van szó, mely a legtermékenyebb földek közé tartozott, mert a Nilus deltája, ahol feküdt, termékeny volt a Nilus áradása nélkül is.

19.v. A férfiak gyalog jönnek, a gyermekek és asszonyok szekérrel. A kocsi akkor még nem volt feltalálva.

20.v. "A ti házi eszközeitekre..." Mindent nem vihettek magukkal és a faraó szivesen látja őket, s azt mondja: kaptok mindent, ne törődjetek vele. Ez még oly korban volt, mikor az emberből az önzetlenséget nem ölte ki a bün annyira, mint ma. A bün növekedésé-

vel meghidegül az emberek szive is és így a szeretet. Az utolsó időre ez van megjövendölve.

21.v. Előbb már József megmondta, hogy igy lesz és amit a faraó mondott, azt mondta ő is; ennyire együtt gondolkodtak. József tényleg ugy viselkedett, mint jóságos atya és a faraó érezte ezt, ezért nem féltékenykedett rá.

22.v. Benjáminnak öt öltönyt adott, vagyis teljes ruhafelszerelést, alsó ruhát, inget, felső ruhát. Benjámin édes testvére volt, a többi féltestvére.

23-24.v. Az apjának küldte és az apa osztotta szét a gyermeki közt. Jákóbnak külön boldogságot csinált azzal, hogy tulajdonába ment át, amit az egész családnak szánt. "Ne reszkessetek", van az eredetiben, és nem "ne háborogjatok". Látta, hogy a testvérek igen nyugtalanná lettek, hogy József él; örültek is neki, de féltek is tőle. József ezért mondja, hogy "ne féljetek", "ne reszkessetek". Amilyen kemény volt eddig, most olyan lágynak kellett lennie, hogy kiüzze a testvérekből a félelmet. Istennél is azt tapasztaljuk, hogy egyszer kemény, máskor csodálatosan lágy és irgalmas.

25-28.v. Annyira meglepő volt, hogy József élt; szivében már régen eltemette. Ez a testvérek iránti bizalmatlanságot is jelenti. Jákób megérezte, hogy a testvéreknek valami része van József eltünésében és most nem tud hinni nekik. De amikor kinézett, meglátta a szekereket, a szamarakat, a terhet, amit hoztak, lassanként nekibátorodott és hitt. Nem akart addig meghalni, amig Józse-

fet nem látta. Mi különbség van aközt, hogy megéled és feléled? A megéledés azt jelenti, hogy a halál hidegségéből jut életre. A feléledés pedig, hogy alacsonyabb életfokról egy magasabbra megy fel. A megéledés teljes változást, a feléledés csak részleges változást fejez ki. Ezért itt a helyes fordítás: "megéled".

I.MÓZES 46.FEJEZET 47:6. VERSIG

1-4.v. Eddig Hebronban volt Izrael, most ment Beérsebába, még délebbre a sivatagba. Jákóbban az öröm mellett félelmek ébredtek. Szabad-e elhagynia azt a földet, melyet nagyatyjának adott Isten? Isten azonban megjelenik éjjeli látomásban és megnyugtatja Jákóbot. Látjuk, hogy Isten hogy gondoskodik övéiről és nyugtatja meg őket.

5.v. Az álmot Beérsebában látta, ahol elhagyta az igéret földét, tehát a határon; addig nem bocsátotta el Isten, amig meg nem nyugtatta.

6-7.v. "Szerzeményeket", vagyis állatokat és rabszolgákat. Kb. egy hét alatt, vagy még valamivel hosszabb idő alatt mehettek le Egyiptomba, mert az állatokkal csak lassan mehettek.

8-47.v. fej.6.v. Jákób fiai: Ruben= nézzétek, fiu! Kánokh = Jahvénak szentelt. Pallu = kiváló. Kehdrón = virágzó. Khármi=X szőlőmunkás. Ruben, aki akaratgyenge volt, a jövőt nagy vággyal, várakozással képzelte, amit az gyakran van ilyen embernél. Mert ahhoz, hogy valamit elérjünk, nem elég ábrándozni; ahhoz férfi akarat, cselekvés kell.

Ez Rubennél hiányzott. Csak gyermekei nevében volt meg.

Simeon nem volt gyenge; megölte a sikemi férfiakat. Neve = meghallgatás. De nem tudta nyomozni jövőjét. A két legidősebb nem játszott szerepet Izrael történetében. De Simeon is másként képzelte a jövőt.

Jemuel = Isten nappala. Jámin = jobb kéz felől való, szerencsés. Lásd Benjámin = szerencse fia. Ohad = erőteljes. Jákhin = alapító.

E nevek erőteljes akarás világából származtak, nem tétlen ábrándozásból. Nem elég a jót akarni, hanem a gonosszal szembe kell szállni, fel kell venni a harcot. A harmadik fiut is Jákób átka érte; ő sem kapott külön részt a nagy osztáskor, de mégis más volt a története. Ezt mutatják fiai nevei: Gerson = elüzés, Lévi = ragaszkodás, Kehát = összegyüjtés, Mérári= fegyelmező. A papoknak éppen az volt a feladata, hogy ami szentségtelen, elüzzék, ami szent, az összegyüjtsék és fegyelmet tartsanak. Egy komoly, elszánt életfeladat vállalása. Lévi sorsa más lett, mint Simeon sorsa. A vezető törzs Juda lett. A bünbánat tette azzá. Elitélte a bünét. Jákób helyettese Juda lett. Juda = magasztalás.

Hér = örködő. Onán = erő. Séla = békesség, csend. Pérecz = áttörő. Zerákh = napkelte. A bünös ember feladata, hogy vigyázzon, örködjön. De Hér és Onán nem voltak őrködők. Sélahnak más feleséget keresett. A csendet kereste. De Thámár megszégyenitette Judát. Aki a csendet kereste, uj harcra kész. Pérecz = áttörő, mutat erre. A csüggedő embert Isten uj tettre bizditja. Khá-

mul = gyöngéd. Kheszrón = virágzó. Izsakhár = ő a jutalom. Thóla = féreg, mely a veres festéket képezi, mellyel a harcosok palástját festették be. /Kaktusz férge./ Puvah = mondás. Jób = hazatérő. Simrón = őrködés. Szered = menekült. Elon = tölgy, erős. Jákleél = Istenre várás. Zebulon gyermekei a harci készültséget mutatják.

Gád = szerencse. Czifjon = vágyakozó. Khaggi = ünnepi. Suni = nyugvó. Eczbón = hajlandó. Héri = örködő. Árodi = utódlás. Areéli = hősi vitéz.

Áser = szerencsé, boldog. Jumnáh = ? Jusváh = egyenlő. Jisvi = egyenlő. Szerakh = felesleg. Beriha = kiváló hős. Khéber = társ. Malkhiél = a királyom Isten.

Manassé = feledés. Efraim = gyarapodás. Benjámin = szerencse fia. Bela = elnyelő, farkas. Bekher = korán kelő. Asbél = a sarj. Géra = felháborodott. Ekhi = testvéries. Róz = fej. Muppim = felékesitett. Khuppim = védelmezett. Dán = itélőbiró. Khusim = gyorsan járó; kigyó. Naphtali = harcos. Jakhczeél = Istentől választott. Guni = megvédett. Jóczer = kép. Sillám = megfizető. A rabszolgáló jellemvonásait hordják magukon e nevek. Igy van összetéve a családi, gyülekezeti élet is. Mindenkinek megvan az Istentől kijelölt szerepe. Vannak, akik nem Kanaán földén, hanem már Egyiptomban születtek. E furcsa anyagból alkotja Isten az ő népét. Ő tud ezzel az anyaggal bánni.

/Isten csak egy foglalkozást engedett meg a zsidóknak: a pénzzel való foglalkozást. Ezzel meggyülöltette a világgal a zsidóságot és nem engedte a keveredést./

Felsorolja Izrael fiait, akik bementek Egyiptomba, majd a 28.vers arról tudósit, hogy Jákób előre küldte Judát, hogy Józseftől megtudja az utat Gósen felé. Érdekes, hogy a viszontlátás öröme után ujból lehogy a viszontlátás öröme után ujból letárgyalnak egy olyan ügyet, amelyről már régen tudtak. Hiszen Jákób már tudta, hol fog letelepedni; a Gósen földét már régebben kijelölte a faraó. De akkor is volt egy bizonyos hivatalos elintézés. És ez a tárgyalás annak a formuláit tartalmazza. Mindent ujra elmondanak és ezáltal aktaszerüvé válik a dolog. Éppen ez mutatja azt, hogy milyen élethü ez az elbeszélés. Mert ha valaki költött elbeszélést irt volna, akkor erre nem figyelt volna. Még egy dolgot meg lehet ebből jegyezni: azt, hogy József mennyire ügyelt arra, hogy semmiben meg ne bántsa a faró jogkörét. Előfordul, hogy az ember kissé tulmegy azon, ami jogos. Szeretünk dicsekedni azzal, hogy nekünk ilyen vagy olyan pártfogónk van és ezért jutunk ilyen vagy olyan helyzetbe. Józsefnél ennek nyomát sem találjuk. Amilyen határozottan lép fel, parancsol, büntet, ha az ügy az ő jogkörébe tartozik, éppugy látszik hatalomnélkülisége olyan dolgokban, ahol a faraónak kell határozni. Itt nem fitogtatja hatalmát. Volt benne oly mérséklet, amely ritka emberben található.

Érdekes volna tudni, hogy e dolgokat ki jegyezte igy fel. Erre vonatkozólag el kell tekinteni attól az életmódtól, amelyben mi élünk benne és vissza kell állitani magunkat abba a helyzetbe, amelyben József idejében voltak az emberek. Akkor is volt irásbeliség. Kereskedlemi üzletkötésekről okmányokat készitettek és azokat irattárban helyezték el.

Ilyen levéltárra találtak Egyiptomban. Babiloni és egyiptomi kereskedők üzleti levelezését találták meg. Ezek a hires Tel el Amarnai levelek. Érdekes, hogy az okmánygyüjtemény nem egyiptomi nyelven és irással volt fogalmazva, hanem az un. demotikus irással. Három irásmód volt Egyiptomban: a papi diszirás, folyóirás és a profán v. népszerü, vagy démotikus irásmód. Cserépre voltak irva ékirással, mert a babiloni kereskedők igy irtak. Tehát babiloni irással voltak irva. Ha a kereskedelmi levelezés igy folyt, mennyivel inkább tételezhetjük fel, hogy az állam hivatalos okmányai is irva voltak, persze nem cseréptáblákon, hanem papyruson. De hol volt az akkori irásbeli ügyvezetés a maitól? A papyrus is drága volt, igaz, hogy majdnem szétszakithatatlan. Sokkal kisebb mértékü volt az irásbeliség, tehát nagyobb suly volt azon, hogy szóbelileg mit intéztek el. Ezért az emberek ugy voltak beállitva, hogy ami szóbelileg elintéztek, azt jól megfigyelték, emlékezetükbe vésték. Akik akkor a faraót, Józsefet és a testvéreket hallgatták, figyeltek a dolgokra, a szavak belevésődtek emlékezetükbe, ezeket elismételték és apa a fiának szóbelileg adta át a dolgokat. Mire Mózeshez jutott a dolog, kétszáz vagy kétszázötven év mulva, még mindig elevenen ott élt az emberek emlékezetében.

I. MÓZES 47.FEJEZET 7-31.VERSIG

7-8.v. Megint egy másik napon, talán egy hét mulva történt. A faraó Coánban vagy Tanisban lakott, Jákób és fiai pedig Gósen földén Ramsesben. Tehát Józsefnek szekérről

kellett gondoskodnia, mely apját és testvéreit odaszállitotta. De az is lehetséges, hogy József is ott lakott, ahol a faraó és ha apját látni akarta, utaznia kellett. Józsefnek igen sok száraz, bürokratikus dolgot kellett intéznie. Ebből látjuk, hogy József müködése nem volt mindig olyan költői és szórakoztató. Sok száraz munkát kellett végeznie, a faraó pedig nyugodtan élt munka nélkül. Érdekes látnunk, hogyan történik a hivatalos elintézése annak, hogy József apját és testvéreit Egyiptomba hozathassa. Ez a hivatalos stilus sokkal ünnepélyesebb és gondosabb volt, mint ahogy ma csinálják az okmányokat. Ma nem mondhatjuk, hogy az állami hivatalos okmányok gyöngyei a költészetnek vagy szép prózának.

A faraó ült és Jákób állt. Ez nagy kitüntetés volt, hogy állt és nem a földön kellett feküdnie. Jákób köszönti a faraót egyszerü méltósággal, ahogy az igazi pásztoremberek beszélni szoktak. A faraó megkérdi, hány esztendős? Faraónak feltünik az ósz Jákób. Az emberi történelem nem lehet tiz- vagy százezer éves, mert ennyi időre nem terjed ki a müveltség-anyag. Az ember képessége, tehetsége ma ugyanolyan, mint az első emberé volt, csak ma sokkal zavartabb. Ami ma értékes, helyes, az akkor sokkal tisztább formában volt meg. A régi emberek sokkal tisztábban gondolkodtak, mint a mostaniak. Ez abból is látszik, hogy a gimnáziumokban egészen a mostani időkig tanitották a görögöt és a latint. Ma zavartabb a gondolkodás, akkor tiszta volt.

9.v. "Az én bujdosásom esztendeinek..." Hogy gondolkodtak akkor az emberek! Jákób ugy tekinti magát, mint aki nincs otthon a

világban. És a faraó ezt megértette; ember volt. Majd megállapitja Jákób, hogy az emberi életkor fogy; atyái hosszabb életet éltek. Tehát nem igaz az, hogy a Biblia évadatai nem pontosak. Jákób megállapitja, hogy fogyóban az emberi életkor. Tényleg sokat szenvedett Jákób. Izsák élete sokkal nyugalmasabb volt.

10-11.v. "És megáldja Jákób a faraót." Tehát ki a nagyobb? Jákób vagy fáraó? És a faraó, aki a trónon ül, elviseli ezt; érzi, hogy igy van jól. Mennyire más volt ez a világ!

12.v. A föld nem termett akkor, tehát Józsefnek el kellett látnia atyjafiait. De rende viszonyok közt is rászorultak volna, mert a Delta nem gabonatermő vidék volt.

13.v. Uj fejezet kezdődik. Elgyengültek az éhség miatt.

14-17.v. Az egész Egyiptom földén nem volt megfelelő termés, a Deltában volt. Ide gyüjtötte össze József a termést és itt gyült össze az állatállomány is, mert itt még valami legelőt találtak. S mikor elfogyott a pénzük az egyiptomiaknak, állataikért kaptak eledelt Józseftől. Tehát József előrelátása itt is helyesnek bizonyult.

18.v. Mikor semmijük sincs, József tartja őket ingyen. József nagyon emberséges volt, de okos is volt. A testüket miért emliti? Mert eladták magukat rabszolgának, ha nem volt pénzük.

19.v. Nem azon jár az eszük, hogy megtámadják a fenálló rendet, hanem az irgalom belátására fellebeznek és nem lázadnak. Tehát más

volt az emberek látása, gondolkodása és jobban megértették egymást.

20.v. - 22.v. Minden földet megvett a faraónak. A telepitésnek az volt az értelme, hogy ésszerübben rendezzék el a földön az embereket. Minden föld a faraóé lett és az embereket ugy osztották el, ahogy ésszerü volt.

23-26.v. A magot kapják, de nem államilag hajtják ki őket a földre szántani, vetni, hanem mindenki maga gazdálkodik, csak a föld a faraóé. A papoknak is járt külön tized fáraótól. A 20%-on kivül tehát semmi teher nem volt a jobbágyon. Látjuk, milyen emberséges volt József.

27-31.v. Jobb dolga volt Izráelnek Egyiptom földén, gazdagabban élt, mégis azt mondja: "nem temess el engem Egyiptom földén."

I.MÓZES 48. FEJEZET

1-4.v. Oly gyenge volt Jákób, hogy össze kellett szednie erejét, hogy felülhessen ágyán. Nem a sok olvasás teszi a müveltséget, hanem az alapos olvasás. A lényeget kell megtanulni. A sok könyv, a sok irás nem emeli az értelmet, müveltséget. Jákób nem felejtette el, amit Istentől Luzban hallott.

5-8.v. "Az enyéim..." vagyis ugy tekintendők, mintha Jákóbtól születtek volna. Jákób és nem József gyermekeinek számitanak. József többi gyermeke vagy efraimita lesz, vagy Manasséhoz tartozik. A pogány világban Efrata volt Betlehem neve éppugy, mint Béthelé, Luz. Jákób már csak homályosan látott, azért mond-

ja: "kik ezek?".

11.v. Hálát ad Istennek, hogy nem csak Józsefet látja meg, hanem gyermekeit is megláthatja. Nem zugolódik azért, mert nem jól lát.

13.v. Az idősebbet jobb keze felől Izraelnek, bal kezével fogta József; a fiatalabbat pedig Izrael bal keze felől, jobb kezével fogta. Izrael azonban megforditotta kezét és jobb kezét tette Efraimra, a balt Manasséra. Igy mondta el az áldást.

16.v. Tudja, hogy egy angyal kisérte őt és kéri, hogy az folytassa tovább a munkáját. Mennyire tudták a régiek, hogy egy szellemi világ van körülöttük és gondoskodik rólunk!

17.v. József is ember volt; ugy gondolta, hogy az első áldás az idősebbet illeti; nem ismerte fel Isten célját. Istennek más céljai voltak. Jákób 12 fia közül melyiknek a története volt a leggazdagabb? Efraimé. Ő került Palesztina legtermékenyebb, legváltozatosabb vidékére. Juda puszta vidékre került. Efraim gazdagabb volt, testileg boldogabb, de ment a korai romlás felé. Juda maradt meg legtovább és a babiloni fogságból főleg Juda fiai jöttek vissza. A mi természetünk olyan, hogy a jólét a romlásba visz. Azért áldás Istentől a csapás, nem kell sirni, ha csapás ér bennünket. Amit Isten itt csinált, az nem kivételes volt, hanem Isten tudja, kiből mit akar csinálni.

20-22.v. Efraim és Manassé gazdagságával áldattak meg Izrael fiai. Manassé két helyen kapott földet, tehát ő is igen nagy területet kapott. Efraim azonban egy osztályrésszel

többet kapott, mint a többi.

I. MÓZES 49. FEJEZET

1-12.v. Jákób áldása a cim, de helytelen, mert nem áldásról van szó, hanem jövendölésről. Már a bevezetés is ünnepélyes. Prófétai ihletben adott. A forma költői. Gondolatritmus. Jákób váltakozik Izraellel. Az ismétlődés bizonyos gondolat hangsulyozása. Az összegyülekezés lélekben való összegyüjtést is jelent. Izraelre hallgatni annyi mint Istenre hallgatni. Két néven emliti saját magát és harmadik személyben beszél saját magáról. Mikor testi leszármazásról van szó, testi nevét emliti; a következő mondatban mint próféta lép fel, ezért azt a nevet emliti; amit Isten adott neki Peniélnél. Ő áldást kapott, de most nem áldást mond, hanem mint próféta jövendölést mond Izrael fiaira.

Ruben, "erőm, tehetségem zsengéje..." Vagyis akkor született, amikor Jákób erős és tehetséges volt. Az elsőszülött az, akitől a legtöbbet lehet elvárni, aki a többit vezeti; de Jákób nagyot csalódott Rubenben; állhatatlan, mint a viz. E kétségtelenül jóindulatu ember - hiszen Józsefet meg akarta menteni az ismaelita kereskedők elől, majd azonnal ajánlkozik, hogy kezességet vállal Benjáminért - mi módon akar segiteni? Felajánlja, hogy két fiát ölje meg Jákób, soha ugy sem ölte volna meg Jákób unokáit, - ez az ember olyan, mint a viz: ide-oda csapongó. Tele van jóindulattal, de nincs benne állhatatosság. Az az állhatatlan, aki nem tud egy helyben megállni: ide-oda kapkod,

tulló a célon. Mint mikor Ruben azt mondta: "a két fiamat megölheted", s ezzel olyan nagyot mondott, amivel joggal kelthetett Jákóbban bizalmatlanságot. Abban is látszott állhatatlansága, hogy szerelmes lett apja egyik ágyasába és vétkezett vele. Ez utólag Jákób fülébe jutott. Ó nem szólt. Szivébe zárta a szomoru emléket. Most, a halálos ágyon Isten adja a szót szájába. Akik azt hiszik, hogy a bünben kitarthatnak, mert Isten nem bünteti meg óket, ne bizzák el magukat! Aki bünból meg nem tér, Isten átka fogja érni. Ezt mutatja Ruben példája. Vannak szertelen emberek, akik azt hiszik, hogy erősek, pedig nem erősek. Ruben tör föl a magasba, de Jákób egyszercsak látja, hogy ez a burjánzás, gaz. Az ilyen indulat nem jár mederben, hanem szétfolyik. "Fekhelyemre hágott." A harmadik személlyel való beszéddel mintegy eltaszitja magától. Tehát csak az a tényleges erő, amely ott nyilvánul, ahol kell. Ruben nem tudott a vágyaknak ellenállni. A kivánság sodorta magával. Az ilyen jóindulatu emberek nem alkalmasak a vezetésre. Az zsenge mindig lágy; a kenyérnek lágy részét hivják zsengének. "Nem lehetsz első" - ez nem áldás, hanem jövendölés. A kedvezőtlent is ki kell mondani, hiszen nem mint földi atya beszél, hanem mint próféta. Azért a 12 közül nem taszitja ki. A jövő igazolta Jákób próféciáját. A Jordántól keletre kapott földet Ruben és már akkor /Mózes idejében/ kicsiny törzse lett. Később eltünt és csak Ammon és Moáb fiait emliti a történelem. A nagy erő tehát elapadt.

A következő két fiut összefoglalja. Simeon és Lévi testvérek. E kettő különösképpen volt testvér. Nem csak mert egy anyától szár-

maztak, Leától, hanem azért is, mert egyforma volt a lelkük. Főleg a lányok vannak veszélyben, amikor házasságra lépni készülnek, hogy erőteljes férfit mintaképnek látnak. De a férfiusághoz az is tartozik, hogy az erő helyes irányban legyen. Istenfélelem nélkül az erő szertelenség, tulburjánzás. Ki maradt Julius Caesar, vagy Nagy Sándor után? Áldás nem igen. Simeon és Lévi egymás mellett haladtak; erőteljes, bátor, vakmerő volt mind a kettő. A fegyvert nem arra használják, hogy megvédjék családjukat, hanem arra, hogy erőszakot kövessenek el. Nem a védő háboru, hanem a támadó háboru emberei voltak. Aki fegyvert fog azért, hogy a másikat kirabolja, az vétkezik. Keresztyén ember a saját bőrét tekintve jó, ha nem használ fegyvert, mert Isten megvédi őt. Simeon és Lévi büne a sikhemi "vérfürdő" volt. Sikhem város névadója, Khámor fia szerelmes lett Dinába, aki kiment a kananiták közé, hogy az ottani lányokkal pletykázzék. Eközben meglátta Őt Sikhem és elrabolta. Majd elindult Jákóbtól megkérni Dina kezét, a papájával együtt. Látszólag belegyeztek a dologba, egy feltétellel, hogy a sikhemiek is metélkedjenek körül. Eddig elementek, de seblázat kaptak. Erre vártak Simeon és Lévi. És amikor minden férfi seblázban feküdt, sorra vették a kananeusok lakásait és mind megölték a sikhemi férfiakat. Az asszonyokat foglyul ejtették, a marhákat elhajtották. Ez tehát rablóháboru volt. Mert Sikhem helytelenül járt el, de helyre akarta hozni azzal, hogy Dinát feleségül veszi. Elvakultan cselekedett a két ifju és ezzel magát Jákób eggyé tenni soha nem tudta. Akiket az elvakult dühi, szenvedély vezet, nem alkalmasak arra, hogy a többieknek vezetőik legyenek.

Megjelenik Jákób előtt, ami történt: levágták a sikhemieket, nem fegyverrel, hanem kapával. Tanácskozás, gyülés, ugyanaz. "Ne menj velük tanácskozni.""Lelke nemesebb része" = dicsőség. Ujtestamentumi ember igy mondja: uj ember. Jákób tehát megtagadta azt az indulatot, amely a két fiuban volt. Mindkettőjükre még egy büntetést rótt ki Isten: elszéleszti őket, vagyis nem kapnak külön örökséget. A büntetés tehát: szétszórás, ill. szétosztás. Jákób-Izrael, ujra gondolatritmus. Egyik se kapott együtt földet. Józsué könyvéből látjuk, hogy Simeon csak városokat kapott Judától, külön országa nem volt. Juda alá tartozott. Pedig Juda öccse volt Simeonnak. Lévi is csak városokat kapott. Mégis, valami különbség van a két büntetés között. Lévi büntetése egészen áldássá változott. Lévi utódai lettek a papok. Tehát Isten szolgálatát kapta. Isten kegyelemből helyrehozta a büntetést azzal, hogy Isten lett örök részük. Mi volt ennek az oka? Miért tette ezt Isten? Elhagyta a kemény, erőszakos indulat? Megtért ebből az indulatból? Nem! De Isten megszentelte ezt az indulatot. Mikor bálványozásba estek a zsidók, levágták a bálványozókat. Beállitották az erőt Isten szolgálatába. Akkor, amikor a zsidók a Sihai hegy alatt aranybikát imádtak, Mózes lejött a hegyről és összetörte az aranybikát és az összetört port és fahulladékot /a szobor fából volt, aranylapokkal beboritva/ beleszórva a hamut a vizbe, a zsidókkal megitatta. És amikor megkérdezte: ki tartozik az Urhoz, jelentkezett Lévi és fiai s parancsára levágta a bálványozókat. E véres tettel helyrehozta korábbi ugyancsak véres tettét és ezzel örököse

lett Isten szolgálatának. Simeon azonban beolvadt Judába. Tehát Jákób jövendölése beteljesedett. "Kedvök telve inát szegték az ökörnek" arra céloz, hogy ha valakinek kárt akartak okozni, elvágták az ökre inát.

Jákób nem látja a két testvér sorsa közti különbséget. Az áldást akkor irták le, amikor Lévi sorsában változás még nem történt. Ha később irták volna le, akkor bele került volna az, hogy Lévi nem olyan sorsot kap, mint Simeon; Isten határozata akkor változott meg, mikor Lévi a Sinai hegy lábánál Isten mellé állt. Érdekes, hogy Isten kimondott átka áldássá változik, ha az ember megtér. A keresztyén ember viselkedésében benne kell, hogy legyen az, hogy a gonoszságot elitéli. Jó képet vágni a gonoszsághoz, árulás!

Juda a negyedik fiu. Előre néz Jákób, a jövőbe. Nem azt mondja, amit kiván, hanem amit lát. Jákób józ[illegible]párti volt és nem judapárti. De a jövendő mást mutat, mutatja neki Judát. Juda olyan erélyre jut a közös harcokban, hogy a többiek bámulva néznek rá. Tekintélyre jut a többiek előtt. A tekintély görögül doxé, ami dicsőséget is jelent. Akinek tekintélye van, annak dicsősége van. Elismerik a többiek és dicsőséget adnak neki. Mikor az angyalok azt mondják: dicsőség az Istennek, ezzel azt mondják: Övé a tekintéyl. Rá néznek föl a többiek. Igy tekintettek föl Judára, mert igazi vezér volt, nem lőtt tul a célon. "Én legyek előtted vétkes" - mondta, amikor kezességet vállalt Jákóbnál Benjáminért. Doxé-hoz hasonló szó a dogma. Mindkettő a dokeo igéből származik, ami azt jelenti: ugy teteszik nekem, ugy tünik fel előttem. Ha valakiről azt látom, hogy valami

nagy, kiváló, megbizható van benne, az illetőnek előttem doxé-ja van és amit ő mond, az dogma, tiszteletreméltó vélemény. Dogmának nevezték a császári rendelteket. Mivel a keresztyén zsinatok határozatait a császári aláirás törvényesitette, dogmáknak nevezték. A dogma tehát nem egyéb, mint császári rendelet, vagy zsinati határozat. A keresztyén igazságokat, amilyeneket a Biblia tartalmaz és ahogyan az emberek felfogták őket, dogmák alakjában fektették le. A dogma tehát a bibliai igazságokról alkotott emberi vélekedés. Ha tehát én valamihez ragaszkodni akarok, a Bibliához ragaszkodom. Márpedig ma az egyház az emberi vélekedésekhez ragaszkodik és nem a Bibliához. Látjuk tehát, Judának milyen tekintélye van. De Jákób ezt nem a jelleméből veszi, hanem a jövőt látja. A tekintélyhez hozzá tartozik az, hogy az ember nem siet el semmit.

Juda részt vett József eladásában, sőt inditványozta azt. De életet csonkitani sokszor gonoszabb dolog, mint megölni valakit. A pletykahordók a leggonoszabbak. Juda részt vett testvérei bünében, de megtért. "A mi bününk miatt ért utol bennünket a baj". Az ut, amelyen át férfivá fejlődött, a büntudat utja volt. Az ellenség ott van, de nem ütheti fel fejét, mert állandóan fogva tartja /8.v./. Ahol az ellenség felágaskodhat, ott baj van a férfiasság körül. Ha valaki meg tud térni, meghajolnak előtte a többiek.

Jákób szeme előtt képek jelennek meg. Ugy látja Judát, mint fiatal oroszlánt, "oroszlánkölyök Juda", majd mint öreg oroszlánt. Az oroszlán magas hegyekben lakik, de lejár zsákmányért az alsóbb részekre. A

zsákmánnyal felfelé törtető oroszlán jelenik meg Jákób előtt. Majd látja, mint idősebb oroszlánt. Miért oroszlánkölyök? Mert a fiatal oroszlánban van az igazi erő, nem az öregben. Juda tehát teljes erejében van. A nőstény oroszlánt azért említi, mert a nőstény, főleg ha kölykei vannak, sokkal veszedelmesebb. Tehát fokozás van. Először a him oroszlánt említi. Mindenféle oroszlánerő benne van Judában. Judában tehát az erő kifejlését látja a Jövőben és nem a gazdagságát. Az ország leggazdagabb része Efraimé lett és a legterméketlenebb része Judáé. És mégis Judát magasztalják, mert ott az erő. Tehát a gazdagság nem tartozik az erő feltételeihez. A gazdag ember elpuhul. Tehát ne kívánjuk azt, hogy megnyerjük a fényereményt, mert akkor nem jót kívánunk. Jobb küzdeni, harcolni, mert igy lesz az ember erős. Franciaországban voltak uralkodók, Merovingok, akiknek házmestere, majordomusa Pipin volt és Martell Károly és egyszercsak a házmester kiüzte a királyt és beült a helyébe. Igy kerültek a merovingok helyébe a Karolingok. Ugyanez történt Egyiptomban is, amikor a Hixószok kiüzték a faraót; majd a Hixószok gyengültek el a nagy gazdagságban és őket kergették el. "Nem mulik el Judától a fejedelmi bot." Kemény marad. Fent a hegy tetején nem puhul el, de lent a völgyben, ahol József és utódai voltak, ott elpuhultak. Tehát Isten kemény helyre helyezte Judát, hogy ott tovább tartsa. "Mig eljön Silo és a népek neki engednek." Silo Efraimmal egy vonalban volt, ott helyezték el a szent Sátort a zsidók. Silo = csendes. A szóban van egy jövendölés, hogy nem a viharban, tüzben, földrengésben lakik az Isten, hanem a csendes, halk szózatban, vagyis a Bárány Jézusban, aki megnémult az

ót verőkkel szemben és engedte, hogy odavigyék, ahová akarják. Silo nem más, mint a megfeszitett Jézus, de ezt Jákób nem tudta. Silo vonatkozik Isten jelenlétére. Judánál látja az Isten jelenlétét Jákób. "Szőlőtőhöz köti szamarát." Szőlőmüvelés volt ott, Juda hegyén. A szőlőtőke volt a zsidó gazdagság egyik forrása, a másik az olajfa. Előbbi a cukrot, utóbbi a zsirt szolgáltatta. Hogy Juda szőlőtőhöz köti szamarát, azt jelenti, hogy eljön egy boldog korszak, amikor olyan vastag lesz a szőlőtő, hogy szamarát, a béke állatát, oda kötheti. A boldog gazdag békevilághoz fogja elvezetni az ő népét. "Ruháját borban mossa" - vagyis gazdag lesz. Kutatja a gazdagságot, amire el fog jutni. Egész lényére ráirja ez a bélyegét; de ide egy odaadó, kemény élet után jut el.

Dáthán és Abirám lázadása /IV.Móz./ Ruben fiai voltak. Elsőnek lenni - volt bennük. Fellázadtak Áron és Mózes ellen, de hamisan. Az itélet rajtuk ült. /Elnyelte őket a föld/. Juda viszont mindig vezető törzse volt Izraelnek. A babilon fogságból Izraelből alig tért vissza valaki; Juda állitotta helyre Jeruzsálemet. Juda gyermeke volt az, akit Heródes meg akart öletni s Juda gyermeke győzött, Heródes elpusztult. Tehát a jövendölés igaz. Ott maradt az uralkodás végig nála /lo.v./. Ennek jelvénye a pálma és a jogar.

Silo = nyugalom adó. Város Efraimban, Béthelhez közel. Ide vitték a frigyládát és a szent Sátort. Silo jelzője a Messiásnak. Alig használt igealak. Rokon a salem szóval. A nyugalom megteremtését jelenti. "Jöjjetek énhozzám mindnyájan, kik megfáradtatok..." "...és én megnyugtatlak..." Jézus legjellem-

zóbb jelzője ez. De akkor sem távozik el a pálma, mert a nyugalomadó is Judából való lesz és akkor örökké nála marad. Tehát ez a vége a háborunak: nyugalom lesz. A próféta tovább látja: a zsidó Judának engedelmeskedni fognak a népek. De akkor Juda nyugalomadó lesz.

13-18.v. Zebulon, Izsakhár, Naphtali és Dán északra kaptak helyet. Nem földrajzi, vagy születési sorrend ez, hanem, ahogy a lelke elé állanak. A szolgáló gyermekeivel kivételt nem tesz.

Zebulon örökrésze a Kármel lábától Jezréel síkságáig terjed. Majd Czidonról szól, ami messze fekszik; abból az következik, hogy a különböző törzsek egymással kevereditek, s voltak közösen lakott területek. Zebulont főleg a tenger fogja érdekelni. A nagy világkereskedelem iránt fog érdeklődni és Sidonnal, Tirussal jut majd kapcsolatba, melyek a világ legnagyobb kereskedő városai voltak. Isten nem utasitja el mereven azt, ami pénzszerzés, kereskedelem; kereskedelmet lehet folytatni istenesen is.

Izsakhár = csontos szamár, aki dolgozni tud és szeret, de szeret pihenni is. /A szamár azért okos, mert ha nem kell, nem dolgozik/. Kész szolgálni, nem akar ur lenni; szolga akar lenni. Az ilyen természetü embereket nem kell megvetni, akik nem akarnak felemelkedni. IZsakhár a későbbi Galileában lakik, Zebulontól keletre. Szép területet kapott, mert Jezréel síkja egyik legtermékenyebb része Zsidóországnak. Az élénk, fürge Zebulonnal jól kiegészitik egymást. Izsakhár népe tehát nem harcias, de dolgos nép: jobbágynak való "erős csontu szamár".

A felszabaditó háboru sem a munkásnak nem jó, sem a parasztnak. A jobbágynak az jó, ha életét annak a feladatnak szentelheti, ami rábizatott: a földmüvelésnek. De a jobbágy nem való uralkodásra. Szolgából urat csinálni nem felszabaditás, hanem elbolondítás. A jobbágynak Istentől kirendelt feladata az, hogy dolgozzék. "Látja, hogy jó a nyugalom", tehát nyugalomban él; hiába jobbágy, mégis boldog. Jobbat eszik, mint Juda, de többet is kell ennie, mert izzad és dolgozik.

Dán = itéló biró; itéli az ő népét. A legészakibb, aki eredetileg délen kapott helyet, de északra vándorolt és közben sok bünös dolgot követett el /Birák könyve/. Dán törzséből származott a legerősebb, legkiválóbb biró: Sámson. Benne volt bizonyos aljasság is. Ennek lett áldozatává. Isten négy törzset állitott a többi törzs élére, ezek között volt Dán. Jákób látja a borzalmas átkot, melyet a jogászok hoznak a világra. "Kigyó lesz az uton": a gyanutlan embereket megtámadja. Szarvaskigyó + mérges, veszedelmes kigyófajta; alattomosan megharapja a lovat. A Jelenések Könyvéből hiányzik Dán; mintha Isten kivetette volna. Talán ezzel függ össze Jákób felkiáltása: Hszabaditásodra várok!" /Kitartva várni: németül harren, ez a szó van itt/. Nem birja el a sötét jövőt, melyet szeme előtt lát.

Gád. A Jordántól keletre, ahol Manasse féltrözse és Ruben volt. Arról jönnek a szirek támadásai, ahol Gád kap helyet. Ez volt a legtöbb támadásnak kitéve és a későbbi történelemből kiesett. Gád harcolt, amig brita a harcot. Ezt látja Jákób. Megint egy biró emelkedik, ki, törvénytelen szárma-

zásu, de vitéz. De oly igéretet tett meggondolatlanul Istennek, amit később megbánt: Jefte. /Lánya jött eléje./ Később a pogány népek zsákmánya lesz.

Áser a tengerparton, Zebulon fölött kap helyet. A libanon lejtőit is magában foglaló tengerpartot kapta. A legegészségesebb vidék. A Karmal hegység is ide tartozik. Áser = boldog, szerencsés. Ilyen sors is vár rá. Gazdag és szép vidék. Nemcsak a parti síkság ad neki gazdagon kenyeret, hanem a lankás hegyoldal is. A hebron lejtőjén volt egy márványpalotákkal, márványoszlopokkal, csodás pompával ékes város: Damaszkusz, mely igen gazdag volt. Királyoknak fogja a kedvenc ételeket nyujtani.

Naphtali = háboru, harcok. Kies, szép vidéken lakott. De ez esett először az ellenség kezébe. A zsidóság itt összekeveredett a pogánysággal. Ezt nevezték Galileának és mondták később: támadhat-e valami jó Galileából? Lea volt az első, aki gyermeket szült, mig Rákhel csak egyet. A második születése életébe került. Lea hét gyermeket adott. E harcokat vivta Lea a csunya szemü Rákhellel. Naphtali kapja ezt a jelzőt: "gyors szarvas". Szép szavakat fog szólani. Költészetről van itt szó. Földje a müvészet születése helye lesz. Az Üdvözitő gyermekkorát töltötte itt /Kapernaum, Názáret/. Gyönyörü szép vidék. A müvészet tehát nem sátáni: Isten terentése. A Sátán csak elorozza azt, ami Istené.

József. Mint a "forrás mellé ültetett szőlőtőke, melynek indái felkusznak a falakon". Megjövendöli, milyen támadásban lesz része. Hogy állta a harcot, az azért van, mert Jákób hatalmas, a pásztor védi majd. Amilyen áldást el lehet képzelni, az mind József ál-

dása legyen. Ez az áldás megfogant. Efraim és Manassé a leggazdagabb, legszaporább törzsek lettek. A termékeny Lea gyermekei elapadtak és Rákhel szülöttje, József a legtermékenyebb lett. Igy hozza Isten, amit eleinte látszólag megtagad tőlünk. De mit ér a gazdagság, ha istentelenek leszünk; és Efraim otthagyta a jeruzsálemi templomot és elérte az ítélet. De jön egy idő, amikor Isten helyrehozza, amit ítéletével rombolt közöttünk. Jákób tehát szivéből kivánta Józsefnek a gazdagságot. De nem gondolta, hogy utódai a gazdagság következményeként annyira megromolnak. A szőlő oly magasra fut, hogy meghaladja a kőfalat; az Isten áll József mellett, erősiti és védelmezi. De meddig? Amig a romlottságnak oly fokára nem jut, hogy Isten leveszi róla a kezét és fogságra nem jut. A jákób szivében levő szeretet kiömlik Józsefre és utódaira. Itt már a jövendölés átváltozik áldássá. Micsoda hála volt Jákób szivében József iránt!

Szerette Benjámint. De az elkényeztetett gyermekeknek nem jó a sorsa. A jövendő előtte áll és azt mondja: "Benjámin ragadozó farkas". Elkényeztetett gyermek volt és egyszer majdnem kioltották életét a többi zsidók. Jákób kénytelen a jövendőt mondani, bármennyire szereti is Benjámintl De hüségből Judához csatlakozott és Isten megtartotta. Csodálatos jövendölés! Mily pártatlanul mondja el azt, amit Isten mutat!

29-33.v. Jákób nem Rákhel mellé, hanem az igéret örökösei mellé vágyott /29/. Amit József mondott Manassé születésekor, hogy elfelejtette a régit, az nem volt vált valóra. Látjuk abból a megindulásból, ami elfogta

Józsefet: sirva borult atyja orcájára. József nem lett egyiptomivá. Isten embere volt, aki mindenkinek használni akart, akik közé Isten állitotta, de az igéretek hive és várója maradt. Jákóbnak ez a jövendőlése volt a hattyudala. Más.ilyen jövendőlés is előfordul az ősatyáknál, pl. az, hogy a nagyobbik áldja meg a kisebbiket. Mikor a jövendőlést bevégezte, parancsot adott, de nem parancsoló módon szólt rájuk, hanem intézkedésnek kell felfogni, amikor azt mondja: "temessetek engem az én atyáimhoz!" Takarittatom - a héberben oly szóval van kifejezve, ami a magyarban a begyüjtés szónak felel meg. Ha tehát Jákób halálakor az ő népéhez gyüjtetik, világos, hogy nem emberek intézték, hanem Isten. A holttest temetőhelye az a hely volt, ahol Ábrahám, Izsák, Sára, Lea, Rebeka tartózkodtak. Jákób a testének elhelyezéséről intézkedik. Erről a helyről nem lehet megállapitani, hogy a tulvilágról mit gondoltak az ősatyák, de a "gyüjtetik" kifejezés arra mutat, hogy a hallottakat ugy tekintették, mint akik egy bizonyos fokig élnek, tudnak egymásról. Az, hogy a halottak feledés állapotában vannak, kétféleképpen érthető: 1. elfelejtik őket e földön és ez nekik kissé fáj. A görögök ugy fogták fel a feledést, hogy volt egy folyó, a Léthe; mikor a halottak ebből ittak, mindent elfelejtettek. 2/ Nem ilyen feledésről beszéla Biblia. Sőt mikor egy-egy földi lény jön a halottak közé, egyszerre megmozdulnak. Megismerik azt, aki jött, tehát nem felejtettek. Tehát semmi sem mentheti meg a halottat attól, hogy oda kerüljön, ahol nincs különbség a napszámos és az uralkodó közt. Az, hogy "ez is ide került" azt mutatja, hogy a földi tekintély, disz, pompa elmult,

mikor már idejutottak. De a szeretet, a első összetartozás tudata megmarad odaát. Akiket tehát a szeretet kapcsa kötött össze, egy hitben és ugyanabban a reményben éltek, odaát megtalálják egymást és a testvéri érzés nem mulik el ott. Hogy Jákób gondoskodik teste eltemettetéséről, csak azt igazolja, hogy ő nem az egyiptomiaktól vár valamit, hanem azoktól, akiktől származott. A hivő reménység az, ami arra az intézkedésre viszi, hogy oda tegyék, ahol Ábrahám, Izsák teste porlad. Nemcsak Rákhelt szerette, hanem Leát is, ezért mondja: "oda temettem el Leát is". "Szerzemény e mező és barlang" arra mutat rá, hogy ez a mienk, nyugodtan vihettek oda, mert ugy megyünk oda testünkkel, mint aki ha zamegy. Ábrahám pénzen vásárolta meg azt a helyet, mikor Sárát el akarta temetni.

Jákób az áldást ereje utolsó összeszedésével mondta el; e prófétálás ugy kimerithette, hogy végigfekszik az ágyon, s ahogy lefekszik, kilehelli szellemét. Ezt József látja s ráborul atyjára s csókolgatja, ami mutatja, mennyire szerette.

I. MÓZES 30. FEJEZET

1-3.v. Mikor József atyjától bucsuzik, a testvérek visszahuzódnak; megérzik azt, hogy senkinek sem volt annyira joga utolsónak lenni a Jákób bucsuztatásánál, mint Józsefnek, aki az ő bünük miatt volt annyi ideig elszakasztva atyjától. József rögtön parancsot ad az orvosoknak, akik akkor papok voltak; az is mutatja, hogy Józsefnek milyen

magas tisztsége volt Egyiptomban. Az egyiptomi papság igen sok kasztra oszlott. Egyik legfontosabb volt az, amelyik a balzsamozással foglalkozott. Az egyiptomiak hite szerint ugyanis az örökélet függött attól, hogy a testet bebalzsamozták-e vagy sem. Az elrothadt testbe ugyanis nem térhetett vissza a lélek. Az egyiptomiak szerint a testen kívül két lélek van: az egyik ott marad a sírban, a másik madár alakjában elrepül és visszza-vissza tér a testhez. Ez is mutatja, hogy már ekkor is ismerték az ember hármas tagozódását. Tudták azt is, hogy az ember nincs kötve a testhez, hogy a testtel együtt elpusztuljon. Az egyik lélek a testtel együtt maradt és ez táplálkozott azokból az ételekből, amiket a sírkamrába vittek az egyiptomiak a holtakhoz. Vagy pedig felirták a sírra, hogy "ezt vagy azt az ételt kivánjuk neked". S a kivánság valóságg' változott a halottak világában az ő hitük szerint. Ez a hit az alapja az adventisták tanitásának, hogy a lélek a testtel együtt marad és a testtel együtt támad fel a lélek is. Az anyagnak, a testnek ezt a hatalmát, a materialisztikus felfogást vették át bizonyos magukat keresztyéneknek nevező emberek, mikor a lélek létét a testtel kötötték össze. De az egyiptomiak világosabban láttak, mint a mai adventisták, mert a másik lélek, a Bá bizonyos továbbélésről tett tanuságot. E második énje az embernek az alvilágot bejárta; egy-egy faraó madár alakban megmaradó lelke együtt utazott Bá Istennel egy hajóban.

Van egy nép, amely láthatatlanul vár: a halottak; ez megvan és nem vész el. Maga az, hogy várnak, mutatja, hogy ható tényezők.

Józsefnek az orvos-papok szolgaként lá voltak rendelve. Az egyiptomi életbe mélyen be volt ékelődve József. A balzsamozás 40 napba került. Ha Mózes első könyvét ezer évvel később irták, mint ahogy a bibliakritika tanitja, honnan vették a pontos adatokat? Egy hamisitónak sem jutott volna eszébe, hogy erre figyelemmel legyen. A különböző gyantákból és illó olajokból készült fertőtlenitő folyadéknak bizonyos időre volt szüksége, hogy a bőrt átitassa. József annyira benne élt az egyiptomi felfogásban, hogy apjával szemben megadta a legnagyobb tisztességet, a bebalzsamozást, ami pedig igen drága dolog volt, mert a szükséges gyantákat ugy kellett behozni, nem mindenütt voltak ilyen termő fák. Az, hogy József odaadta apja testét az orvosoknak, arra mutat, hogy Isten igéjével nem ellenkezik az, hogy a testtel a halál után valamit csináljanak.

4-6.v. Következik egy érdekes jelent. Miért nem volt Józsefben annyi bizalom, hogy a faraóhoz ő menjen el és miért kérte meg a faraó házanépét? Van valami kedvesség abban, hogy a faraó mindent szeret maga kitalálni és nem inditványra, hanem önkéntsen cselekszik. A faraó teljes intézkedési joga igy fennmaradt. A faraó oly titokzatos lény, aki mindent magától tud és magától vesz észre; ez is az udvari ceremóniához és etikettthez tartozik. A faraó elengedi Józsefet, pedig az ut több hónapos volt. Negyven napig tartott a bebalzsamozás, hetven napig a gyász, tehát majdnem négy hónapig volt Jákób teste Egyiptom földán s csak azután vitték el. Temiatt is szükség volt a balzsamozásra, de a meleg hát szükség volt rá.

7-9.v. József felkerekedik és vele együtt

egy óriási tábor indul el, melyben ott voltak József szolgái, az egyiptomi elökelőségek nagy része, stb. Egyébként a faraókat sem ott temették el, ahol laktak, hanem kívül. Thébában két város volt, a halottak és az élők városa. A halottak városa mindig nyugaton volt, a kopár hegyvilágban, ahová bárkákon vitték át a halottakat.

10-14v. Megérkeztek egy helyre, ahol Atád szérüje volt. Hogy hol lehetett ez, nem tudjuk. Valószinüleg a Holt tengertől keletre volt. Itt bucsuztatták el Jákóbot. Hét napig tartott a gyász. A hetes szám, látjuk megint nagy szerepet játszik. Az ottani föld lakói, a kananeiták nézték, mi történik és elnevezték e helyet Abel-Miczraimnak= egyiptomiak gyásza. A szérüskert nagy üres terület, mely alkalmas arra, hogy ott sokan összegyüljenek. Innen vitték át a tulsó oldalra, Makpelah barlangjába. Azután József visszatért Egyiptomba. A szertartássosság óriási részt vesz ebből a vállakozásból el. Noha rövidebben is el lehetett volna intézni, mint ahogy a liturgiát is rövidebben el lehetne intézni, de bizonyos áhitattal át is lehet élni.

15-23.v. Visszatért a régi gondolat; a lelkiismeret nem hagyja nyugodni a testvéreket. Milyen jó, ha az ember rendezni az életét, hogy ne jöjjön vissza az elmult, régi idő! Tehát a testvérek féltek és üzenetet küldtek Józsefhez és kérik Józsefet, hogy bocsássa meg vétküket. Élesen elitélik tehát magukat, nem szépitgetik a tettüket, hanem teljesen elitélik. A testvérek megtértek Istenhez, őt szolgálják. S mikor József ezt meghallotta, sirva fakadt. Miért? Egy-

részt mert ismét látta a testvérek bizalmatlanságát, hogy még most sem ismerik. Másrészt a szeretet, melyet a testvérek iránt érzett, késztette a sirásra. Megbocsátott mindent és szerette testvéreit, ezért nem bántotta a bizalmatlanság, hanem meginditotta. "Mi a te rabszolgáid vagyunk". Teljes hódolattal borultak le előtte. Beteljesedett a kettős álom, a kévék és a csillagok álma. Márt tudtuák, ki az, aki előtt leborultak. Ott feküdtek a földön előtte s József szólt: ne félj! Avagy Isten vagyok-e én? József leereszkedik hozzájuk: Én ember vagyok csak. Ebből látjuk, József alázatosságát óriási tekintélye mellett. De nem akarja elrejteni a gonoszságot, ami a multé: "ti gonoszt gondoltatok ellenem, de az Isten azt jóra gondolta forditani".

Józsefet azért hozta Isten Egyiptomba, hogy egy csomó nép életét megmentse az éhhaláltól. Ujra mondja: ne féljetek! Eltartalak én titeket es gyermekeiteket is! E jelenettel végződik a Biblia első könyve. Megvigasztalja őket és szivükhöz szól. "És éle József 110 esztendeig". Milyen boldog lehetett ennyi nemes, jó tett emlékével!

24-26.v. József nem felejtkezett el arról, hogy hová tartozik. "Mikor Isten felvisz titeket, vigyétek az én tetemeimet magatokkal." Józsefet is bebalzsamozták. József holttestе ott volt Egyiptomban a zsidók közt, de ugy, hogy abból semmi szag nem áradt ki. Valószinüleg az un. masztabában volt elhelyezve; a csonka piramisokat hivták igy, ahová a főembereket temették, mert a piramisokba csak az uralkodókat tették. József is jövendőt közlő próféta. "Isten bizonnyal meg-

látogat tieteket!# Isten mindig velünk van; állandóan intézkedik. De vannak időpontok egy ember, vagy nemzet életében, mikor mélyen belenyul az Isten. Ezt nevezi az Irás Isten látogatásának. De mindig Isten szeretete jelenik meg, akkor is, ha szomoruan, csapással látogat meg.

A mai történetből az látszik, hogy József mélyen beékelődött az egyiptomiak életébe, de ez nem vett ki őt abból a kötelékből, amely családjához füzte. Szivében, lelkében nem lett egyiptomivá. Igéretváró ember maradt. S mikor halála eljött, ez volt előtte: Isten meg fogja látogatni népét Egyiptomban.

Igy jó nekünk is előre menni afelé az óra felé, melyben innen el kell távoznunk. Tekintetünk szünteler'l rajta legyen a betlehemi csillagon, a hajnalcsillagon, aki az Ur Jézus Krisztus, akit mi várunk. Ez a Csillag kell hogy mindig előttünk legyen!

- - - - -

222.11.07

REFORMÁTUS NAGYKÖNYVTÁR DEBRECEN